UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK WUPPERTAL
BERGISCHE UNIVERSITÄT WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvae Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiæ, MDLXXXIX

C. Cornelii Taciti ab excessu divi Augusti annales

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-496

Visual Library

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER PRIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

AVGVSTVS Nolæ mortem obit. Tiberius succedit, tardè & cupidinem dissimulans. Pannonicas legiones tres grauis seditio incessit. ea, misso Druso Tib. F. ægrè componitur. Idem in Germaniâ inferiore motus. qui consèdit, non sine sanguine & cæde. Germanicus Cæsar in hostem ducit: eaq; expeditione Marsi, Tubantes, Bructeri, Vsipetes vastati aut cæsi. Iulia Augusti F. Rhegij vitam finijt. Sodales in honorem Augusti, & ludi Augustalia instituti. Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Chattos ducit. agros, domos, homines, vastat, vrit, cædit. Segestes obsidione Arminij liberatur. Ob hæc Imperator consalutatus. Bellum deinde in Cheruscos gestum. reliquiæ Vari & militum lectæ: iisq; suprema soluta. Romani in reditu, sub Cæcina duce, periclitati. tamen hostes prosperâ eruptione fusi, fugati. Maiestatis lex reducta & asperè exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus est: & per eam caussam decreta patrum expressa ad coërcendos histriones. Postremò actum de subducendis Tiberi aquis. eoq; nomine querelæ ciuitatum Italiæ & legationes. Hæc biennio ferè gesta,

SEX. POMPEIO, ET SEX. APVLEIO COSS.

NERONE CLAVDIO DRVSO CÆSARE, ET C. NORBANO COSS.

VRBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neq. Decemuiralis potestas vltra biennium, neque Tribunorum militum consulare ius diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Crassiq́ue potentia, citò in Cæsarem: Lepidi, atque Antonij arma, in Augustum cessêre. qui cuncta discordiis ciuilibus fessa, nomine Principis sub imperium accepit. Sed veteris * reip. prospera vel aduersa, claris scriptoribus memorata sunt: temporibusq́ue Augusti dicendis non defuêre decora ingenia, donec gliscente adulatione detererẽtur. Tiberij, Caijq́ue, & Claudij, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsæ; postquam occiderant, recentibus odiis compositæ sunt. Inde cõsilium mihi pauca de Augusto, & extrema tradere: mox Tiberij principatum, & cetera. sine irâ, & studio, quorum caussas procul habeo. Postquam Bruto, & Cassio cæsis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppressus, exutoq́ue Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nisi Cæsar dux reliquus: posito Triumuiri nomine, Consulem se ferens, & ad tuendam plebem Tribunicio iure contentum; vbi militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otij pellexit, insurgere paulatim, munia Senatus, magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante: cùm ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent. ceteri nobilium, quanto quis seruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quàm vetera & periculosa mallent. Neque prouinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus populiq́ue imperio ob certamina potentium, & auaritiam magistratuum: inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremò pecuniâ turbabantur. Ceterùm Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium admodum adolescentem, Pontificatu & curuli Ædilitate: M. Agrippam ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ socium, geminatis consulatibus extulit. mox defuncto Marcello, generum sumsit: Tiberium Neronem, & Claudium Drusum priuignos, imperatoriis nominibus auxit, integrâ etiam-

Rei Ro. status:

Ad Augustum.

Qui primus, Princeps dictus.

*populi Romani.

Materia huic scriptioni:

A Tiberio ad Galbam.

Artes & via Augusti ad imperium.

Varij, quos successores destinauit.

Marcellus:

Agrippa:

C. & L. Cæsares.

grâ etiamdum domo suâ. nam genitos Agrippâ Caium ac Lucium, in familiam Cæsarum induxerat: nec dum positâ puerili prætextâ, Principes iuuentutis appellari, destinare consules, specie recusantis flagrantissimè cupiuerat. Vt Agrippa vitâ concessit; L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Caium remeantem Armeniâ, & vulnere inualidum, mors fato propera, vel nouercæ Liuiæ dolus abstulit; Drusoque pridem exstincto, Nero solus è priuignis erat: illuc cuncta vergere. filius, collega imperij, consors Tribuniciæ potestatis adsumitur, omnisque per exercitus ostentatur: non obscuris, vt antea, matris artibus, sed palàm hortatu. nam senem Augustum deuinxerat adeò, vti nepotem vnicum Agrippam Postumum in insulam Planasiam proiiceret: rudem sanè bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem, nullius tamen flagitij compertum. At hercule Germanicum Druso ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adscirique per adoptionem à Tiberio iussit, quamquam esset in domo Tiberij filius iuuenis, sed quò pluribus munimentis insisteret. Bellum eâ tempestate nullum, nisi aduersus Germanos supererat: abolendæ magis infamiæ ob amissum cũ Quinctilio Varo exercitum, quàm cupidine proferendi imperij, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ. eadem magistratuum vocabula. iuniores post Actiacam victoriam, etiam senes plerique inter bella ciuium nati. quotusquisque reliquus, qui remp. vidisset? Igitur verso ciuitatis statu, nihil vsquam prisci & integri moris: omnis exutâ æqualitate iussa principis aspectare: nullâ in præsens formidine, dum Augustus ætate validus, seque & domum & pacem sustentauit. Postquam prouecta iam senectus, ægro & corpore fatigabatur, aderatque finis & spes nouæ: pauci bona libertatis incassum disserere, plures bellum pauescere; alij cupere; pars multò maxima imminentis dominos variis rumoribus differebant. trucem Agrippam, & ignominiâ accensum, non ætate, neque rerum experientiâ tantæ moli parem. Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello: sed vetere atq. insitâ Claudiæ familiæ superbiâ; multaque indicia sæuitiæ, quamquam premantur, erumpere. Hunc & primâ ab infantiâ eductum in domo regnatrice: congestos iuueni consulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie secessus *exsulem egerit, *aliquid quàm iram, & simulationem, & secretas libidines meditatum. accedere matrem muliebri impotentiâ: seruiendum fœminæ, duobusque insuper adolescentibus, qui remp. interim premant, quandoque distrahant. Hæc atque talia agitantibus, grauescere valetudo Augusti. & quidam scelus vxoris suspectabant. Quippe rumor incesserat, paucos ante menses, Augustum electis consciis, & comite vno Fabio Maximo Planasiam vectum, ad visendum Agrippam. multas illic vtrimque lacrymas, & signa caritatis, spemque ex eo fore vt iuuenis penatibus aui redderetur. Quod Maximum vxori Martiæ aperuisse: illam Liuiæ. *C. Nauum id Cæsari. neque multo pòst, exstincto Maximo (dubium an quæsitâ morte) auditos in funere eius Martiæ gemitus semet incusantis, quòd caussa exitij marito fuisset. Vtcumq. se ea res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur. neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud vrbem Nolam, an exanimem repererit. acribus namque custodiis domum, & vias sepserat Liuia: lætique interdum nuntij vulgabantur, donec prouisis quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit. Primum facinus noui principatus fuit, Postumi Agrippæ cædes: quem ignarum inermumque, quamuis firmatus animo centurio, ægrè confecit. Nihil de eâ re Tiberius apud senatum disseruit. patris iussa simulabat, quibus

Denique Tiberius Nero.

Et id gratiâ matris Liuiæ.

Germanicus Drusi filius Galliæ præfectus.

Status rerum, & affectus ciuium, sub Augusto.

Iudicia de successoribus.

Nec bona de Tiberio.

*exsul Mss.
*aliud

Morbus Augusti, quem à fraude Liuiæ censebant:

Quia reconciliandus Agrippa videbatur.

*Gnarũ id

Tiberius subitò reuocatur.

Liuianæ & aulicæ artes in celandâ morte Principis.

Agrippæ cædes.

præscripsisset

præscripsisset Tribuno custodiæ adposito, ne contaretur Agrippam morte adficere, quandocumque ipse supremum diem expleuisset. Multa sine dubio sæuaque Augustus de moribus adolescentis questus, vt exsilium eius Senatus consulto sanciretur, perfecerat: ceterùm in nullius vnquã suorum necem durauit: neque mortem nepoti pro securitate priuigni inlatam, credibile erat. propius verò, Tiberium ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odiis, suspecti & inuisi iuuenis cædem festinauisse. Nuncianti centurioni, vt mos militiæ, factum esse quod imperasset: neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud senatum, respondit. Quod postquam Sallustius Crispus particeps secretorum (is ad tribunum miserat codicillos) comperit: metuens ne reus subderetur, iuxtà periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liuiam, ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur: néue Tiberius vim principatus resolueret, cuncta ad senatum vocando. eam conditionem esse imperandi, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur. At Romæ ruere in seruitium Consules, Patres, Eques. quanto quis inlustrior, tanto magis falsi ac festinantes, vultuq. composito, ne læti excessu principis, neu tristiores primordio, lacrymas, *gaudium, questus, adulationes miscebant. Sex. Pompeius & Sex. Apuleius Coss. primi in verba Tiberij Cæsaris iurauere: apudque eos Seius Strabo, & C. Turranius: ille prætoriarum cohortium præfectus, hic annonæ. Mox senatus, milesque & populus. nam Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tanquam vetere Rep. & ambiguus imperandi. ne edictum quidem, quo patres in curiam vocabat, nisi Tribuniciæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & sensu permodesto. de honoribus parentis consulturum: neque abscedere à corpore: idque vnum ex publicis muneribus vsurpare. Sed defuncto Augusto, signum prætoriis cohortibus, vt Imperator dederat. excubiæ, arma, cetera aulæ. miles in forum, miles in curiam comitabatur. litteras ad exercitus, tanquam adepto principatu misit: nusquam contabundus, nisi cùm in senatu loqueretur. Caussa præcipua ex formidine, ne Germanicus in cuius manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum fauor, habere imperium, quàm exspectare mallet. Dabat & famæ, vt vocatus electusque potiùs à Rep. videretur, quàm per vxorium ambitum, & senili adoptione inrepsisse. Postea cognitum est, ad introspiciendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem. nam verba, vultus, in crimen detorquens recondebat. Nihil primo senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti. cuius testamentum inlatum per virgines Vestæ, Tiberium & Liuiam heredes habuit. Liuia in familiam Iuliam, nomenque Augustæ adsumebatur. In spem secundam, nepotes pronepotesque: tertio gradu primores ciuitatis scripserat: plerosque inuisos sibi, sed iactantiâ gloriaque ad posteros. Legata non vltra ciuilem modum, nisi quod populo & plebi CCCCXXXV. prætoriarum cohortium militibus singula nummûm milia; legionariis autem cohortibus ciuium Romanorum, trecenos nummos viritim dedit. Tum consultatum de honoribus. ex quîs maximè insignes visi: vt portâ triumphali duceretur funus, Gallus Asinius; vt legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius censuere. addebat Messalla Valerius, renouandum per annos sacramentum in nomen Tiberij interrogatusque à Tiberio, num se mandante eam sententiam promsisset? sponte dixisse, respondit: neque in iis quæ ad Remp. pertinerent, consilio nisi suo vsurum, vel cum periculo offensionis. ea sola species adulandi supererat. Conclamant patres, corpus ad rogum humeris sena-

Quam Tiberius frustrâ à se reiicit.

Sallustij pro tempore, sed in omnia tempora verũ effatum.

Roma quàm seruituti obnoxia!

*gaudio, questus adulatione.

A. V. C. D. CCLXVII.

Iuratum in nouum Principem.

Tiberij callida tergiuersatio:

Et ea, quo fine.

Testamentum Augusti.

Honores eximij in funere eius.

* Permisit meris senatorum ferendum.* Remisit Cæsar adroganti moderatione: populumque edicto monuit, ne, vt quondam nimiis studiis funus diui Iulij turbassent; ita Augustum in foro, potiusquam in campo Martis sede destinatâ cremari vellent. Die funeris, milites velut præsidio stetêre. multum irridentibus, qui ipsi viderant, quique à parentibus acceperant, diem illum crudi adhuc seruitij, & libertatis improsperè repetitæ, cùm occisus dictator Cæsar, aliis pessimum, aliis pulcherrimum, facinus videretur: nunc senem principem longâ potentiâ, prouisis etiam heredum in Remp. opibus, auxilio scilicet militari tuendum, vt sepultura eius quieta foret. Multus hinc ipso de Augusto sermo. plerisque vana mirantibus: quòd idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ supremus. quòd Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater eius Octauius, vitam finiuisset. numerus etiam consulatuum celebrabatur, quo Valerium Coruinum & C. Marium simul æquauerat. continuata per septem & triginta annos Tribunicia potestas: nomen Imperatoris semel atque vicies partum: aliaque honorum multiplicata, aut noua. At apud prudentes vita eius variè extollebatur, arguebatúrve. Hi pietate erga parentem, & necessitudine Reip. in quâ nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neque parari possent, neque haberi per bonas artes. multa Antonio, vt interfectores patris vlciscerétur, multa Lepido concessisse. postquam hic secordiâ senuerit, ille per libidines pessum datus sit: non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quàm vt ab vno regeretur. Non regno tamen, neque dictaturâ, sed Principis nomine constitutam Remp. mari Oceano, aut amnibus longinquis septum imperium: legiones, prouincias, classes, cuncta inter se connexa: ius apud ciues, modestiam apud socios: vrbem ipsam magnifico ornatu: pauca admodum vi tractata, quò ceteris quies esset. Dicebatur contrà, pietatem erga parentem, & tempora Reipublicæ, obtentui sumta. ceterùm cupidine dominandi concîtos per largitiones veteranos, paratum ab adolescente priuato exercitum, corruptas consulis legiones, simulatam Pompeianarum gratiam partium. mox vbi decreto patrum, fasces & ius prætoris inuaserit: cæsis Hircio & Pansâ (siue hostis illos; seu Pansam venenum vulneri adfusum; siue milites Hircium, & machinator doli Cæsar abstulerant:) vtriusque copias occupauisse. extortum inuito senatu consulatum, armaque quæ in Antonium acceperit, contra Remp. versa. proscriptionem ciuium, diuisiones agrorum, ne ipsis quidem qui fecêre laudatas. Sanè Cassij, & Brutorum exitus paternis inimicitiis datos (quamquam fas sit priuata odia publicis vtilitatibus remittere) sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiæ deceptos. pòst Antonium Tarentino Brundisinoque fœdere, & nuptiis sororis illectum, subdolæ adfinitatis pœnas morte exsoluisse. Pacem sine dubio post hæc, verùm cruentam. Lollianas, Varianasque clades: interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iulos. Nec domesticis abstinebatur. abducta Neroni vxor: & consulti per ludibrium pontifices, an concepto, nec dum edito partu ritè nuberet:* qui Atedij & Vedij Pollionis luxus: postremò Liuia grauis in Remp. mater, grauis domui Cæsarum nouerca. nihil deorum honoribus relictum, cùm se templis & effigie numinum, per flamines & sacerdotes coli vellet. ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. curâ successorem adscitum: sed quoniam adrogantiam sæuitiamque eius introspexerit, comparatione deterrimâ sibi gloriam quæsiuisse. Etenim Augustus, paucis antè annis, cum Tiberio Tribuniciam potestatem à patribus rursum postularet, quamquam honorâ oratione, quædam de habitu cultuque & institutis eius iecerat, quæ velut excusando

Iudicia in vtramque partem de eo: Vulgi primùm:

Inde prudentium.

Qui eũ partim laudabant:

Plures damnabant.

* Q. Atedij

ſando exprobraret. Ceterùm ſepulturâ more perfectâ, templum & cæleſtes religiones decernuntur. Verſæ inde ad Tiberium preces. & ille variè diſſerebat, *de magnitudine imperij, ſuâ modeſtiâ. ſolam diui Auguſti mentem tantæ molis capacem: ſe in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quàm arduum, quàm ſubiectum fortunæ, regendi cuncta onus. proinde in ciuitate tot illuſtribus viris ſubnixâ, non ad vnum omnia deferrent. plures faciliùs munia Reip. ſociatis laboribus executuros.* Plus in oratione tali dignitatis, quàm fidei erat: Tiberioque etiam in rebus quas non occuleret, ſeu naturâ, ſiue adſuetudine, ſuſpenſa ſemper & obſcura verba: tunc verò, nitenti vt ſenſus ſuos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At patres quibus vnus metus, ſi intelligere viderentur, in queſtus, lacrymas, vota effundi: ad deos, ad effigiem Auguſti, ad genua ipſius manus tendere: cùm proferri libellum recitarique iuſſit. Opes publicæ continebantur. quantum ciuium, ſociorumq. in armis: quot claſſes, regna, prouinciæ, tributa, aut vectigalia, & neceſſitates ac largitiones. quæ cuncta ſuâ manu perſcripſerat Auguſtus: addideratque conſilium, coërcendi intra terminos imperij. incertum metu, an per inuidiam. Inter quæ ſenatu ad infimas obteſtationes procumbente, dixit fortè Tiberius, ſe, vt non toti Reip. parem, ita quæcunq. pars ſibi mandaretur, eius tutelam ſuſcepturum. Tum Aſinius Gallus, *interrogo*, inquit, *Cæſar, quam partem Reip. mandari tibi velis?* Perculſus improuiſa interrogatione, paulum reticuit, dein collecto animo reſpondit: Nequaquam decorum pudori ſuo, legere aliquid aut euitare ex eo, cui in vniuerſum excuſari mallet. Rurſus Gallus (etenim vultu offenſione coniectauerat) non idcirco interrogatũ ait, vt diuideret quæ ſeparari nequirent: ſed vt ſuâ confeſſione argueretur, vnum eſſe Reip. corpus, atq. vnius animo regendum. addidit laudem de Auguſto, Tiberiumque ipſum victoriarum ſuarum, quæque in togâ per tot annos egregiè feciſſet, admonuit. Nec ideò iram eius leniuit pridem inuiſus, tanquam ductâ in matrimonium Vipſaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat, pluſquam ciuilia agitaret, Pollioniſque Aſinij patris ferociam retineret. Poſt quæ L. Arruntius haut multum diſcrepans à Galli oratione perinde offendit. quanquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira: ſed diuitem, promptum, artibus egregiis, & pari famâ publicè, ſuſpectabat. Quippe Auguſtus ſupremis ſermonibus cùm tractaret, qui nam adipiſci principem locum ſuffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel iidem poſſent cuperentque: Mo. Lepidum dixerat capacem, ſed aſpernantem: Gallũ Aſinium, auidum & minorem: L. Arruntium, non indignum, & ſi caſus daretur, auſurum. De prioribus conſentitur, pro Arruntio quidam Cn. Piſonem tradidêre: omneſque præter Lepidum, varijs mox criminibus ſtruente Tiberio circumuenti ſunt. Etiam Q. Haterius & Mamercus Scaurus, ſuſpicacem animum perſtrinxêre. Haterius cùm dixiſſet, *Quouſque patieris Cæſar non adeſſe caput Reip.?* Scaurus quia dixerat, ſpem eſſe ex eo non inritas fore Senatus preces, quòd relationi conſulum iure Tribuniciæ poteſtatis non interceſſiſſet. In Haterium ſtatim inuectus eſt; Scaurum, cui implacabiliùs iraſcebatur, ſilentio tramiſit. feſſuſque clamore omnium, expoſtulatione ſingulorum, flexit paulatim, non vt fateretur ſuſcipi à ſe imperium, ſed vt negare & rogari deſineret. Conſtat Haterium, cùm deprecandi cauſſâ palatium introiſſet, ambulantiſque Tiberij genua aduolueretur, propè à militibus interfectum, quia Tiberius caſu, an manibus eius impeditus, prociderat. neque tamen periculo talis viri mitigatus eſt, donec Haterius Auguſtam oraret, eiuſque accuratiſſimis precibus protegeretur.

Tiberius reiicit à ſe imperium:

Perplexâ & obſcurâ, vt mos eius, oratione.

At Senatus vrget.

Rationarium imperij profertur.

Aſinij improuiſum telum in Tiberium. Sed id deiicit.

Qui tamen offenſus Aſinio, etiam aliis de cauſſis.

Item Arruntio: qui vir magnus, & eò magna ſpei ſuſpectus.

Auguſti iudicium de his qui imperio digni.

Haterij commiſſum in Tiberium:

Et Scauri.

Illius periculum à milite.

Senatus fœda adulatio in Liuiam:

Multa patrum & in Augustam adulatio. alij parentem, alij matrem patriæ appellandam, plerique vt nomini Cæsaris adscriberetur, Iuliæ filius, censebant. ille moderandos feminarum honores dictitans, eâdemque se tempe-

Quam Tiberius temperat.

rantiâ vsurum in his quæ sibi tribuerentur, ceterùm anxius inuidiâ, & mulierbre fastigium in diminutionem sui accipiens, ne lictorem quidem ei decerni passus est: aramq. Adoptionis, & alia huiuscemodi prohibuit. At Germanico Cæsari proconsulare imperium petiuit, missiq. legati qui deferrent, simul mæstitiam eius ob excessum Augusti solarentur. quo minus idem pro Druso postularetur, ea caussa, quòd designatus consul Drusus, præsensque erat. Candidatos præturæ duodecim nominauit, numerum ab Augusto traditum: & hortante senatu vt augeret, iureiurando obstrinxit, se non excessurum. Tum primùm è campo comitia ad patres translata sunt. nam ad eam

Ratio comitiorum.

diem, & si potissima arbitrio Principis, quædam tamen studiis tribuum fiebant. neque populus ademptum ius questus est, nisi inani rumore: & senatus largitionibus ac precibus sordidis exsolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quàm quatuor candidatos commendaret, sine repulsâ & ambitu designandos. Inter quæ Tribuni plebeij petiuere, vt proprio sumtu ede-

Ludi Augustales.

rent ludos, qui de nomine Augusti fastis additi, Augustales vocarentur. sed decreta pecunia ex ærario, vtque per Circum triumphali veste vterentur. curru vehi haud permissum. mox celebratio annua ad Prætorem translata, cui inter ciues & peregrinos iurisdictio euenisset. Hic rerum vrbanarũ status erat, cùm Pannonicas legiones seditio incessit: nullis nouis caussis, nisi

Seditio in Pannoniâ:

quòd mutatus princeps licentiam turbarum, & ex ciuili bello spem præmiorum ostendebat. Castris æstiuis tres simul legiones habebantur, præsidente Iunio Blæso: qui fine Augusti, & initiis Tiberij auditis, ob iustitium aut

Cui otium, caussa:

gaudium, intermiserat solita munia. Eo principio lasciuire miles, discordare, pessimi cuiusque sermonibus præbere aures, denique luxum & otium

Et fax, quispiam Percennius.

cupere, disciplinam & laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax linguâ, & miscere cœtus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quænam post Augustum militiæ conditio ambigentes, impellere paulatim nocturnis colloquiis aut flexo in vesperam die, & delapsis melioribus, deterrimum quemque congregare. Postremò promptis iam & aliis seditionis mini-

Eius seditiosa oratio ad milites.

stris, velut concionabundus interrogabat, *Cur paucis centurionibus, pauciori-*

Diuturnitatem militiæ culpat:

bus tribunis in modum seruorum obedirent? quando ausuros exposcere remedia, nisi nouum & nutantem adhuc principem, precibus vel armis adirent? satis per tot annos ignauiâ peccatum, quòd tricena aut quadragena stipendia senes, & plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimissis quidem finem esse militiæ, sed apud vexillum retentos, alio vocabulo, eosdem labores perferre. ac si quis tot casus vitâ superauerit, trahi adhuc diuersas in terras, vbi per no-

Et paupertatem,

men agrorum, vligines paludum, vel inculta montium accipiant. Enimuero militiam ipsam grauem, infructuosam: denis in diem assibus animam & corpus æstimari. hinc vestem, arma, tentoria, hinc sæuitiam centurionum, & vacationes munerum redimi. at hercle verbera, & vul-

Et duritiem.

nera, duram hiemem, exercitas æstates, bellum atrox, aut sterilem pacem, sempiterna. nec aliud leuamentum, quàm si certis sub legibus militia iniretur. vt singulos denarios mererent, sextus decimus stipendij annus finem adferret, ne vltrà sub vexillis tenerentur, sed iisdem in castris præ-

Contra, præmia aliorum ostendit.

*mium pecuniâ solueretur. An prætorias cohortes, quæ binos denarios * acceperint, quæ post sexdecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? Non obtrectari à se vrbanas excubias, sibi tamen apud horridas gentes è contuberniis hostem aspici.* Adstrepebat vulgus

* acciperent.

Furere incipit miles:

diuersis incitamentis. hi verberum notas, illi canitiem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes. Postremò eò furoris venêre, vt tres

legiones

legiones miſcere in vnam agitauerint. depulſi æmulatione, quia ſuæ quiſque legioni eum honorem quærebant, aliò vertunt, atq. vnà tres aquilas & ſigna cohortium locant: ſimul congerunt ceſpites, exſtruunt tribunal, quò magis conſpicua ſedes foret. Properantibus Blæſus aduênit. increpabatque, ac retinebat ſingulos, clamitans, *Meâ potius cæde imbuite manus. leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore deſciſcitis. aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœnitentiam adcelerabo.* Aggerebatur nihilominus ceſpes, iamque pectori vſque adcreuerat, cùm tandem peruicaciâ victi incœptum omisêre. Blæſus multâ dicendi arte, *Non per ſeditionem & turbas deſideria militum ad Cæſarem ferenda, ait. neque veteres ab imperatoribus priſcis, neque ipſos à diuo Augusto tam noua petiuiſſe. & parum in tempore, incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quæ ne ciuilium quidem bellorum victores expoſtulauerint: cur contra morem obſequij, contra fas diſciplinæ, cùm meditentur? decernerent legatos, ſeque coram mandata darent.* Adclamauere, vt filius Blæſi tribunus legatione ea fungeretur, peteretq. militibus miſſionem ab ſexdecim annis. cetera mandaturos, vbi prima prouenisſent. Profecto iuuene, modicũ otium: ſed ſuperbire miles, quòd filius Legati orator publicæ cauſſæ, ſatis oſtenderet, neceſſitate expreſſa, quæ per modeſtiam non obtinuiſſent. Interea manipuli ante cœptam ſeditionem Nauportum miſſi, ob itinera & pontes, & alios vſus, poſtquam turbatum in caſtris accepêre, vexilla conuellunt: direptiſq. proximis vicis, ipſoque Nauporto quod municipij inſtar erat, retinentis centuriones inriſu & contumeliis, poſtremò verberibus inſectantur: præcipuâ in Aufidienum Rufum præfectum caſtrorum irâ. quem direptum vehiculo, ſarcinis grauant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, an tam immenſa onera, tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox caſtris præfectus, antiquam duramque militiam reuocabat, * inuictus operis ac laboris, & eò immitior quia tolerauerat. Horum aduentu redintegratur ſeditio, & vagi circumiecta populabantur. Blæſus paucos maximè prædâ onuſtos, ad terrorem ceterorum, adfici verberibus, claudi carcere iubet. nam etiam tum legato à centurionibus, & optimo quoque manipularium parebatur. Illi obniti trahentibus, prenſare circumſtantium genua, ciere modò nomina ſingulorum, modò centuriam quiſque cuius manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: ſimul probra in Legatum cumulant, cælum ac deos obteſtantur: nihil reliqui faciunt, quò minus inuidiam, miſericordiam, metum, & iras permouerent. Adcurritur ab vniuerſis, & carcere effracto, ſoluunt vincula: deſertoreſq. ac rerum capitalium damnatos, ſibi iam miſcent. Flagrantior inde vis, plures ſeditioni duces. & Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæſi adleuatus circumſtantium humeris, apud turbatos, & quid pararet intentos, *Vos quidem*, inquit, *his innocentibus, & miſerrimis lucem & ſpiritum reddidiſtis, ſed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem miſſum ad vos à Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proximâ iugulauit per gladiatores ſuos, quos in exitium militum habet atque armat. Reſponde Blæſe, vbi cadauer abieceris? ne hoſtes quidem ſepulturam inuident. cùm oſculis, cùm lacrymis dolorem meum impleuero: me quoque trucidari iube. dum interfectos nullum ob ſcelus, ſed quia vtilitati legionum conſulebamus,* * *ij ſepeliant.* Incendebat hæc fletu, & pectus atque os manibus verberans: mox diſiectis quorum per humeros ſuſtinebatur, præceps & ſingulorum pedibus aduolutus, tantum conſternationis inuidiæq. conciuit, vt pars militum, gladiatores qui è ſeruitio Blæſi erant, pars ceteram eiuſdem familiam vincireſt, alij ad quærendum corpus effunderentur. ac ni properè neque corpus vllum reperiri, & ſeruos adhibitis crucia-

Moderari & ſiſtere Blæſus conatur.

Qui ſuadet Legationem ad principem.

Id factum: & filius eius miſſus.

Sed recruduit ſeditio, manipulorum aliquot ſuperuentu.

A quis præfectus caſtrorum violatur.

* vetus

Blæſus coercere conatur:

Fruſtrà. nam carcerem frangunt.

Vibuleni fallax facinus.

* hi

Quod inuidiã & mortem pæne Blæſo attulit.

tibus abnuere cædem, neque illi fuisse vnquam fratrem pernotuisset, haut multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum castrorum extrusere. sarcinæ fugientium direptæ. & centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, *Cedò alteram*, indiderant: quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce, ac rursus aliam poscebat. ceteros latebræ texêre, vno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promtum ingenium. Quin ipsæ inter se legiones Octaua & Quintadecima ferrum parabant: dum centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces, & aduersum aspernantis, minas interiecisset. Hæc audita, quanquam abstrusum, & tristissima quæque maximè occultantem Tiberium perpulêre, vt Drusum filium cum primoribus ciuitatis, duabusque prætoris cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis, ex re consulturum. & cohortes dilecto milite supra solitum firmatæ. additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant: simul prætorij præfectus Ælius Seianus, collega Straboni patri suo datus, magnâ apud Tiberium auctoritate, rector iuueni, & ceteris periculorum præmiorumque ostentator. Druso propinquanti, quasi per officium obuiæ fuere legiones: non lætæ, vt adsolet, neque insignibus fulgentes, sed inluuie deformi, & vultu, quamquam mæstitiam imitarentur, contumaciæ propiores. Postquam vallum introiit: portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri iubent. ceteri tribunal ingenti agmine circumueniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens. illi quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis strepere; rursum viso Cæsare, trepidare. murmur incertum, atrox clamor, & repentè quies. diuersis animorum motibus, pauebant, terrebantque. Tandem interrupto tumultu litteras patris recitat. in quîs perscriptum erat, *præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella toleraiisset. vbi primùm à luctu requiesset animus, acturum apud patres de postulatis eorum. misisse interim filium, vt sine contatione concederet quæ statim tribui possent: cetera Senatui seruanda, quem neque gratiæ, neque seueritatis expertem haberi par esset.* Responsum est à concione, mandata Clementi Centurioni quæ * præferret. Is orditur de missione à sexdecim annis: de præmiis finitæ militiæ: vt denarius diurnum stipendium foret: ne veterani sub vexillo haberentur. Ad ea Drusus cùm arbitrium senatus & patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur venisset, neque augendis militum stipendiis, neque adleuandis laboribus, denique nullâ benefaciendi licentiâ? at hercule verbera, & necem cunctis permitti. Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrari solitum: easdem artes Drusum retulisse. numquámne * nisi ad se filios familiarum venturos? nouum id planè, quòd imperator sola militis commoda ad senatum reiiciat. eundem ergo senatum consulendum, quoties supplicia aut prælia indicantur. an præmia sub dominis, pœnas sine arbitro esse?* Postremò deserunt tribunal, vt quis prætorianorum militum, amicorúmve Cæsaris occurreret, manus intentantes, caussam discordiæ, & initium armorum. maximè infensi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli, firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari. Nec multo pòst digredientem cum Cæsare, ac prouisu periculi hiberna castra repetentem, circumsistunt, rogitantes, quò pergeret? ad imperatorem, an ad patres? vt illic quoque commodis legionum aduersaretur? simul ingruunt, saxa iaciunt. iamque lapidis ictu cruentus, & exitij certus, adcursu multitudinis, quæ cum Druso aduenerat, protectus est. Noctem minacem, & in scelus erupturam fors leniuit. nam Luna

Tribuni militum pulsi.

Lucillius cæsus.

Turbatores inter se turbant.

Drusus à Tiberio mittitur seditioni sedandæ.

Ei comes & consultor Seianus datus.

Excipitur à legionibus earum comitesq.

Litteras Tiberij recitat.

Miles distinctè quædam postulat:
*perferret.

Ea Drusus differt.
Hinc tumultus,

* ad se nisi

Et Cn. Lentulo periculum.

Tandem casu seditio componitur.

* clariore

* clariore paene cælo visa languescere. Id miles rationis ignarus omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem sideris adsimilans, prospereque cessura quæ pergerent, si fulgor & claritudo deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere: prout splendidior, obscuriórue, lætari, aut mærere. & postquàm ortæ nubes offecêre visui, creditumque conditam tenebris: (vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes) sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari deos lamentantur. Vtendum inclinatione eâ Cæsar, & quæ casus obtulerat in sapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, & si qui alij bonis artibus grati in vulgus: *in vigiliis, stationibus, custodiis portarum se inserunt, spem offerunt, metum intendunt. *Quousque filium imperatoris obsidebimus? quis certaminum finis? Percenniône, & Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percennius & Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? denique pro Neronibus & Drusis, imperium populi Rom. capessent? quin potius vt nouissimi in culpam, ita primi ad pœnitentiam sumus? Tarda sunt quæ in commune expostulantur: priuatam gratiam statim mereare, statim recipias.* Commotis per hæc mentibus, & inter se suspectis, tironem à veterano, legionem à legione dissociant. Tum redire paulatim amor obsequij: omittunt portas, signa vnum in locum principio seditionis congregata, suas in sedes referunt. Drusus orto die, & vocatâ concione, quamquam rudis dicendi, nobilitate ingenitâ, incusat priora, probat præsentia. negat se terrore & minis vinci: flexos ad modestiam si videat, si supplices audiat, scripturum patri, vt placatus legionum preces exciperet. orantibus, rursum idem Blæsus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Drusi, Iustusque Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde sententiis, cùm alij opperiendos legatos, atq. interim comitate permulcendum militem censerent; alij fortioribus remediis agendum. nihil in vulgo modicum: terrere, ni paueant: vbi pertimuerint, impunè contemni. dum superstitio vrgeat, adiiciendos ex duce metus, sublatis seditionis auctoribus. Promtum ad asperiora ingenium Druso erat. vocatos Vibulenum & Percennium interfici iubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alij corpora extra vallum abiecta ostentui. Tum vt quisque præcipuus turbator conquisiti. & pars extra castra palantes à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæsi: quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas præmatura hiems, imbribus continuis adeoque sæuis, vt non egredi tentoria, congregari inter se, vix tutari signa possent, quæ turbine atque vndâ raptabantur. durabat & formido cælestis iræ, nec frustra aduersus impios hebescere sidera, ruere tempestates. non aliud malorum leuamentum, quàm si linquerent castra infausta temerataque, & soluti piaculo suis quisque hibernis redderentur. primùm octaua, dein quintadecuma legio rediere. Nonanus opperiẽdas Tiberij epistolas clamitauerat. mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte præuênit. & Drusus non exspectato legatorum regressu, quia præsentia satis confederant, in vrbem rediit. Iisdem fermè diebus, iisdem caussis Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tanto violentiùs: & magnâ spe fore vt Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, vi suâ cuncta * tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant. cui nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum consui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambiguâ, fortunam seditionis alienæ speculabantur.

*claro repetè cælo. *Quò velut ominoso vulgus territũ.*

Nec deest occasioni Drusus.

* ij

Ergo flectuntur, & obnoxios se ostendunt.

Sententiæ tamen diuersæ ac motu prorsus sedando.

Vicitq; apud asperũ Drusum asperior.

Capita tumultus cæsa.

Deniq; legiones castris suis redditæ.

Seditio eadẽ, sed acrior in Galliâ.

*tracturis.

In quâ duo exercitus, superior, inferior.

inferioris

Initium motus ab inferiore.

inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab * vndeuicesimanis quintanisque initio, & tractis primâ quoque, ac vicesimâ legionibus. nam iisdem æstiuis in finibus Vbiorum habebantur, per otium, aut leuia munia. Igitur audito fine Augusti, vernacula multitudo, nuper acto in vrbe dilectu, lasciuiæ sueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes animos. Venisse tempus, quo veterani maturam missionem, iuuenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum exposcerent, sæuitiamque centurionum vlciscerentur. Non vnus hæc, vt Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora vocesque. *suâ in manu sitam rem Romanam, suis victoriis augeri Remp. in suum cognomentum adscisci * imperatores.* Nec Legatus obuiam ibat. quippe plurium vecordia constantiam exemerat. repentè lymphati districtis gladiis, in centuriones inuadunt. ea vetustissima militaribus odiis materies, & sæuiendi principium. prostratos verberibus mulcant, sexageni singulos, vt numerum centurionum adæquarent. Tum conuulsos laniatosque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt. Septimius cùm perfugisset ad tribunal, pedibusque Cæcinæ aduolueretur, eò vsque flagitatus est, donec ad exitium dederetur. Cassius Chærea, mox cæde C. Cæsaris memoriam apud posteros adeptus, tum adolescens & animi ferox, inter obstantes & armatos ferro viam patefecit. Non tribunus vltrà, non castrorum præfectus ius obtinuit. vigilias, stationes, & si qua alia præsens vsus indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos altiùs coniectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quòd neque disiecti, * nil paucorum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter silerent: tantâ æqualitate & constantiâ, vt regi crederes. Interea Germanico per Gallias, vt diximus, census accipienti, excessisse Augustum adfertur. Neptem eius Agrippinam in matrimonio, pluresque ex eâ liberos habebat. Ipse Druso fratre Tiberij genitus, Augustæ nepos: sed anxius occultis in se patrui auiæque odiis, quorum caussæ acriores, quia iniquæ. quippe Drusi magna apud populum R. memoria, credebaturque si rerum potitus foret, libertatem redditurus. vnde in Germanicum fauor, & spes eadem. Nam iuueni ciuile ingenium, mira comitas, & diuersa à Tiberij sermone, vultu, adrogantibus & obscuris. Accedebant muliebres offensiones, nouercalibus Liuiæ in Agrippinam stimulis: atque ipsa Agrippina paulo commotior, nisi quòd castitate, & mariti amore, quamuis indomitum animum in bonum vertebat. Sed Germanicus quantò summæ spei propior, tantò impensius pro Tiberio niti. Sequanos proximos, & Belgarum ciuitates in verba eius adigit. Dehinc audito legionum tumultu, raptim profectus, obuias extra castra habuit, deiectis in terram oculis velut pœnitentiâ. Postquàm vallum iniit, dissoni questus audiri cœpere. & quidam prehensâ manu eius, per speciem osculandi, inseruerunt digitos, vt vacua dentibus ora contingeret: alij curuata senio membra ostendebant. Adsistentem concionem, quia permixta videbatur, discedere in manipulos iubet: sic melius audituros responsum: vexilla præferri, vt id saltem discerneret cohortes. tardè obtemperauêre. Tunc à veneratione Augusti orsus, flexit ad victorias triumphosque Tiberij, præcipuis laudibus celebrans, quæ apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima fecisset. Italiæ inde consensum, Galliarum fidem extollit, nil vsquam turbidum aut discors. silentio hæc, vel murmure modico auditæ sunt. Vt seditionem attigit, *vbi modestia militaris? vbi veteris disciplinæ decus? quónam tribunos? quò centuriones exegissent?*

* vna & vicesim.

Voces seditiosorum, vota, & minæ:

* imperaturos fore.

Sæuitia in centuriones.

Cassij Chæreæ animosum factum.

* vel

Germanicus Cæsar tunc in Galliâ:

Magnâ laude & gratiâ iuuenis:

Et Tiberio, præter meritum, nunc fidissimus.

Is statim ad legiones properat.

Verbis increpat, & ad fidem hortatur.

rogitans:

rogitans: nudant vniuersi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant: mox indiscretis vocibus, pretia vacationum, angustias stipendij, duritiam operum, ac propriis nominibus incusant, vallum, fossas, pabuli, materiæ, lignorum adgestus, & siqua alia ex necessitate, aut aduersus otium castrorum quæruntur. Atrocissimus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut supra stipendia numerantes, mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus, sed finem tam exercitæ militiæ, neque inopem requiem, orabant. Fuêre etiam qui legatam à diuo Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Germanicum ominibus: &, si vellet imperium, promtos ostentauere. Tum verò quasi scelere contaminaretur, præceps tribunali desiluit. opposuerunt abeunti arma, minitantes, ni regrederetur. At ille moriturum potius quàm fidem exueret clamitans, ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehensam dextram vi attinuissent. extrema & conglobata inter se pars concionis, ac vix credibile dictu, quidam singuli propiùs incedentes, feriret, hortabantur: & miles, nomine Calusidius, strictum obtulit gladium, addito, Acutiorem esse. Sæuum id maliqué moris etiam furentibus visum: ac spatium fuit, quo Cæsar ab amicis in tabernaculum raperetur. consultatum ibi de remedio. etenim nuntiabatur parari legatos, qui superiorem exercitum ad caussam eandem traherent: destinatum excidio Vbiorum opidum: imbutasque prædâ manus, in direptionem Galliarum erupturas. Augebat metum gnarus Romanæ seditionis, &, si omitteretur ripa, inuasurus hostis. at si auxilia & socij aduersum abscedentis legiones armarentur, ciuile bellum suscipi. periculosa seueritas, flagitiosa largitio: seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti Rep. Igitur volutatis inter se rationibus placitum, vt epistolæ nomine principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes, nisi Propulsandi hostis. legata quæ petiuerant, exsolui duplicatique. Sensit miles in tempus confecta, statimque flagitauit. missio per tribunos maturatur, largitio differebatur. in hiberna *cuiusquam non abscessere quintani * vndeuigesimanique, donec iisdem in æstiuis contracta ex viatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecunia persolueretur. Primam ac vicesimam legiones Cæcina legatus in ciuitatem Vbiorum reduxit, turpi agmine, cùm fisci de imperatore rapti inter signa interque aquilas veherentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam & tertiamdecumam & sextamdecumam legiones nihil *contatus sacramento adigit. Quartadecumani paulum dubitauerant. pecunia & missio, quamuis non flagitantibus oblata est. At in Chaucis cœptauere seditionem, præsidium agitantes vexillarij discordium legionum, & præsenti duorum militum supplicio paulum repressi sunt. Iusserat id Menius castrorum præfectus, bono magis exemplo, quàm concesso iure. deinde intumescente motu profugus repertusque, postquam intutæ latebræ, præsidium ab audaciâ mutuatur: Non præfectum ab ijs, sed Germanicum ducem, sed Tiberium imperatorem violari. simul exterritis qui obstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, & si quis agmine decessisset pro desertore fore, clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil ausos. Interea legati ab senatu egressi, iam apud aram Vbiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones prima atque vicesima, veteraniqué nuper missi sub vexillo hiemabant. Pauidos & conscientiâ vecordes intrat metus, venisse patrum iussu, qui irrita facerent, quæ per seditionem expresserant. vtque mos vulgo, quamuis falsis reum subdere, Munatium Plancum consulatu functum, principem

Illi desideria sua & querelas promunt:

Pars imperiũ offerunt.

Acriter renuit, & mori eligit.

Cui rei gladium quispiam petulanter offert.

Sed amici Germanicũ abripiunt.

De medicinâ ancipitis mali consultant.

Ea visa optima, indulgere.

Igitur capiunt quæ petierant,
* vsquam fort.
* vna & vi.

Missionem & pecuniam.

At superior exercitus in fide mansit:
* contatas,

Nisi quòd vexillarij quidam turbauere.

Quos fortiter repressit & componit Menius.

Sed iterum duæ legiones insaniunt.

principem legationis, auctorem ſenatuſconſulti incuſant: & nocte concubiâ vexillum in domo Germanici ſitum flagitare occipiunt: concurſuque ad ianuam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæſarem, tradere vexillum intento mortis metu ſubigunt. mox vagi per vias, obuios habuere legatos, auditâ conſternatione ad Germanicum tendentes. ingerunt contumelias, cædem parant: Planco maximè, quem dignitas fugâ impediuerat. neque aliud periclitanti ſubſidium, quàm caſtra primæ legionis. illic ſigna & aquilam amplexus, religione ſeſe tutabatur: ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes, legatus populi Romani, Romanis in caſtris, ſanguine ſuo altaria deûm commaculauiſſet. Luce demum, poſtquam dux, & miles, & facta noſcebantur, ingreſſus caſtra Germanicus, perduci ad ſe Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum fatalem increpans rabiem, neque militum, ſed deûm irâ reſurgere, cur venerint legati aperit: ius legationis, atque ipſius Planci grauem & immeritum caſum; ſimul quantum dedecoris adierit legio, facundè miſeratur. attonitaque magis quàm quietâ concione, legatos præſidio auxiliarium equitum dimittit. Eo in * metu arguêre Germanicum omnes, quòd non ad ſuperiorem exercitum pergeret, vbi obſequia, & contra rebellis auxilium. *Satis ſuperque miſſione & pecuniâ, & mollibus conſultis peccatum: vel ſi vilis ipſi ſalus, cur filium paruulum, cur grauidam coniugem inter furentes, & omnis humani iuris violatores haberet? illos ſaltem auo, & Reip. redderet.* Diu contatus, * aſpernantem vxorem, cùm ſe diuo Auguſto ortam, neque degenerem ad pericula teſtaretur, poſtremò vterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, vt abiret perpulit. Incedebat muliebre & miſerabile agmen, profuga ducis vxor paruulum ſinu filium gerens, lamentantes circum amicorum coniuges, quæ ſimul trahebantur: nec minus triſtes * qui manebant. Non florentis Cæſaris, neque ſuis in caſtris, ſed velut in vrbe victâ facies gemituſque ac planctus, etiam militum aures oraque aduertêre. Progrediuntur contuberniis. quis ille flebilis ſonus? quod tam triſte? feminas inluſtres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoriæ vxoris, aut comitatus ſoliti, pergere ad Treueros, & externæ fidei. Fudor inde & miſeratio, & patris Agrippæ, Auguſti aui memoria, ſocer Druſus: ipſa inſigni fecunditate, præclarâ pudicitiâ. iam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi ſtudia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æquè flexit, quàm inuidia in Treueros. orant, obſiſtunt, rediret, maneret: pars Agrippinæ occurſantes, plurimi ad Germanicum regreſſi. iſque vt erat recens dolore & irâ, apud circumfuſos ita cœpit. *Non mihi vxor, aut filius, patre & Rep. cariores ſunt: ſed illum quidem ſua maieſtas, imperium Romanum ceteri exercitus defendent. coniugem, & liberos meos, quos pro gloriâ veſtrâ libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus ſummoueo: vt quidquid iſtuc ſceleris imminet, meo tantum ſanguine pietur: neue occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberij nurus, nocentiores vos faciat. quid enim per hos dies inauſum, intemeratúmue vobis? Quod nomen huic cœtui dabo? mùtéſne appellem? qui filium imperatoris veſtri, vallo & armis circumſediſtis. An ciues? quibus tam proiecta ſenatus auctoritas. hoſtium quoque ius, & ſacra legationis, & fas gentium rupiſtis. Diuus Iulius ſeditionem exercitus verbo vno compeſcuit, Quirites vocando, qui ſacramentum eius detractabant. Diuus Auguſtus vultu & aſpectu, Actiacas legiones exterruit. nos vt nondum eoſdem, ita ex illis ortos, ſi Hiſpaniis Syriæue miles aſpernaretur, tamen mirum & indignum erat: primáne, & viceſima legiones, illa ſignis à Tiberio acceptis, tu tot prœliorum ſocia, tot præmiis aucta, egregiam*

Cæſari vim intentant:

Planco mortem.

Concionem Germanicus habet,

Monetque, non placat.

* motu

* aſpernante vxore,

Filium & vxorem à ſe dimittit.

* quæ

Ea res militem in pœnitentiâ dedit:

Quem facundâ oratione Cæſar alloquitur.

duxi

duci vestro gratiam refertis? hunc ego nuntium patri, læta omnia aliis è prouinciis audienti, feram? ipsius tirones, ipsius veteranos, non missione, non pecuniâ satiatos? hic tantùm interfici centuriones, eiici tribunos, includi legatos? infecta sanguine castra, flumina? meque precariam animam inter infensos trahere? Cur enim primo concionis die, ferrum illud quod pectori meo infigere parabam, detraxistis? O improuidi amici! melius & amantius ille, qui gladium offerebat. cecidissem certè nondum tot flagitiorum exercitui meo conscius. legissetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam sineret, Vari tamen & trium legionum vlciscetur. Neque enim dij sinant, vt Belgarum, quanquam offerentium, decus istud & claritudo sit, subuenisse Romano nomini, compressisse Germaniæ populos. Tua diue Auguste cælo recepta mens, tua pater Druse imago, tui memoria, iisdem istis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, irasque ciuiles in exitium hostibus vertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem ac filium reddi-tis, discedite à contactu ac diuidite turbidos. id stabile ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit.

Supplices ad hæc, & vera exprobrari fatentes, orabant, puniret noxios, ignosceret lapsis, & duceret in hostem: reuocaretur coniunx, rediret legionum alumnus, néue obses Gallis traderetur. Reditum Agrippinæ excusauit ob imminentem partũ, & hiemem. venturum filium: cetera ipsi exequerentur. Discurrunt mutati, & seditiosissimum quemq. vinctos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetronium: qui iudicium & pœnas de singulis, in hunc modum exercuit. Stabant pro concione legiones, districtis gladiis. reus in suggestu per tribunum ostendebatur. si nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cædibus miles, tanquam semet absolueret. nec Cæsar arcebat, quando nullo ipsius iussu, penes eosdẽ sæuitia facti & inuidia erat. secuti exemplũ veterani, haut multò pòst in Rætiam mittuntur, specie defendendæ prouinciæ ob imminentîs Sueuos: ceterùm vt auellerentur castris, trucibus adhuc non minus asperitate remedij, quàm sceleris memoriâ. Centurionatum inde *egit. citatus ab imperatore, nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quæ strenuè in prœliis fecisset, & cui erant donaria militaria, edebat. si tribuni, si legio, industriam innocentiamq. adprobauerant, retinebat ordines: vbi auaritiam, aut crudelitatem consensu obiectauissent, soluebatur militiâ. Sic compositis præsentibus, haut minor moles supererat, ob ferociam quintæ, & vndeuicesimæ legionum, sexagesimum apud lapidem, (loco Vetera nomen est) hibernantium. nam primi seditionem cœptauerant, atrocissimum quodque facinus horum manibus patratum. nec pœnâ cõmilitonum exterriti, nec pœnitentiâ cõuersi, iras retinebant. Igitur Cæsar arma, classem, socios demittere Rheno, parat: si imperium detrectetur, bello certaturus. At Romæ nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, & legionũ Germanicarum motu audito; trepida ciuitas incusare Tiberium, quòd dum patres, & plebem, inualida & inermia, cõtatione fictâ ludificetur, dissideat interim miles, neque duorum adolescentium nondum adultâ auctoritate comprimi queat. ire ipsum, & opponere maiestatẽ imperatoriam debuisse, cessuris, vbi principem longâ experientiâ, eundemq. seueritatis & munificentiæ summum vidissent. An Augustum fessâ ætate, toties in Germanias commeare potuisse; Tiberium vigentẽ annis, sedere in senatu verba patrum cauillantem? satis prospectum vrbanæ seruituti: militaribus animis adhibenda fomenta, vt ferre pacem velint. *Immotum aduersus eos sermones, fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neq. se remque publicã in casum dare. Multa quippe & diuersa angebãt: validior per Germaniam exercitus, propior apud Pannoniam: ille Galliarũ opibus subnixus, hic Italiæ imminens. quos igitur anteferret? ac ne postpositi, contumeliâ incenderen-*

Mutati, pœnas vltro in se poscunt.

Ipsi seditiosos puniunt.

Cæsar inde per artem eos seiungit:

*legit.

Nouosque Centuriones sufficit.

Sed duæ adhuc legiones turbidæ, apud Vetera.

In eas vis paratur.

Romani consternati his nunciis.

Tiberiũ culpant, qui ipse non occurrat.

Sed illa vulpes sedem imperij premit:

*Immotus

cenderentur. At per filios pariter adiri, maiestate saluâ, cui maior è longinquo reuerentia. simul adolescentibus excusatum, quædam ad patrem reiicere: resistentisq. Germanico, aut Druso, posse à se mitigari vel infringi: quod aliud subsidium si imperatorem spreuissent? Ceterùm vt iam iamque iturus legit comites, conquisiuit impedimenta, adornauit naues. mox hiemem, aut negotia variè caussatus, primò prudentes, dein vulgum, diutissimè prouincias fefellit. At Germanicus quanquam contracto exercitu, & paratâ in defectores vltione, dandum adhuc spatium ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consulerent, præmittit litteras ad Cæcinam, venire se validâ manu, ac ni supplicium in malos præsumant, vsurum promiscuâ cæde. Eas Cæcina aquiliferis signiferisque, &, quod maximè castrorum sincerum erat, occultè recitat: vtque cunctos infamiæ, seipsos morti eximant hortatur. nam in pace caussas & merita spectari; vbi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxtà cadere. Illi, tentatis quos idoneos rebantur, postquam maiorem legionum partem in officio vident; de sententia legati, statuunt tempus, quo fœdissimum quemque & seditioni promtum ferro inuadant. Tunc signo inter se dato, irrumpunt contubernia, trucidant ignaros: nullo, nisi conscii, noscente quod cædis initium, quis finis. Diuersa omnium, quæ vnquam accidêre, ciuilium armorum facies. non prælio, non aduersis è castris, sed iisdem è cubilibus, quos simul vescentis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela. clamor, vulnera, sanguis palàm: caussa in occulto. cetera fors regit: & quidam bonorum cæsi. postquam, intellecto in quos sæuiretur, pessimi quoque arma rapuerant. neque legatus, aut tribunus moderator adfuit: permissa vulgo licentia atque vltio & satietas. Mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrymis, sed cladem adpellans, cremari corpora iubet. Truces etiam tum animos cupido inuolat eundi in hostem, piaculum furoris. nec aliter posse placari commilitonum manes, quàm si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent. Sequitur ardorem militum Cæsar, iunctoque ponte tramittit duodecim millia è legionibus *, sex, & viginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ seditione intemerata modestia fuit. Læti neque procul Germani agitabant, dum iusticio ob amissum Augustum, pòst discordiis attinemur. At Romanus agmine propero siluam Cæsiam limitemq. à Tiberio cœptum * scindit. castra in limite locat, frontem ac tergum vallo; latera, concædibus * munitus. Inde saltus obscuros permeat, consultatque ex duobus itineribus, breue & solitum sequatur: an impeditius & intentatum, eoque hostibus incautum. Dilectâ longiore viâ, cetera adcelerantur. etenim attulerant exploratores festam eam Germanis noctem, ac solennibus epulis ludicrâm. Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obstantia siluarum amoliri iubetur: legiones modico interuallo sequuntur. Iuuit nox sideribus inlustris. ventumq. ad vicos Marsorum, & circumdatæ stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis. adeò cuncta incuriâ disiecta erant, neque belli timor: ac ne pax quidem nisi languida, & soluta inter temulentos. Cæsar auidas legiones, quo latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit. quinquaginta millium spatium, ferro flammisque peruastat. non sexus, non ætas miserationem attulit. profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfanæ vocabant, solo æquantur. sine vulnere milites, qui semisomnos, inermos, aut palantis ceciderant. Exciuit ea cædes Bructeros, Tubantes, Vsipetes: saltusque per quos exercitui regressus, insedêre. quod gnarum duci incessitque

Et iter simulat, non somnat.

Interea Germanicus minis & terrore rem conficit.

Ipsi turbidi, turbatores suos cadunt.

sed parum compositè:

Et dolet Cæsar.

Mox ducit in hostem, vt auocet & obliteret.

Rhenum transit.

* e legionibus, sex & viginti.

* scandit.

* munitur.

Ad Marsos venit.

Quos securos & incustoditos cadit.

Tanfanæ templum diruit.

Redeunti insidiæ à finitimis parantur:

ſitque itineri & prœlio. pars equitum, & auxiliariæ cohortes ducebant: mox prima legio. & mediis impedimentis, ſiniſtrum latus * vndeuiceſimani, dextrum quintani clauſere. viceſima legio terga firmauit, pòſt ceteri ſociorum. Sed hoſtes, donec agmen per ſaltus porrigeretur, immoti; dein latera, & frontem modicè adſultantes, totâ vi nouiſſimos incurrêre. turbabanturque denſis Germanorum cateruis leues cohortes, cùm Cæſar aduectus ad viceſimanos voce magnâ, *hoc illud tempus oblitterandæ ſeditionis* clamitabat, *pergerent, properarent culpam in decus vertere.* Exarſere animis, vnoque impetu perruptum hoſtem, redigunt in aperta, cæduntque. ſimul primi agminis copiæ euaſere ſiluas, caſtraque communiuere. Quietum inde iter. fidenſque recentibus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur. Nunciata ea, Tiberium lætitiâ curaq. adfecere. gaudebat oppreſſam ſeditionē: ſed quòd largiendis pecuniis, & miſſione feſtinatâ fauorem militum quæſiuiſſet, bellicâ quoq. Germanici gloriâ angebatur. Rettulit tamen ad ſenatū de rebus geſtis, multaq. de virtute eius memorauit: magis in ſpeciem verbis adornata, quàm vt penitus ſentire crederetur. Paucioribus Druſum, & finem Illyrici motus laudauit; ſed intentior, & fidâ oratione. cunctaque quæ Germanicus indulſerat, ſeruauit, etiam apud Pannonicos exercitus. Eodem anno, Iulia ſupremū diem obiit, ob impudicitiā olim à patre Auguſto Pandateriâ inſulâ, mox opido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa. Fuerat in matrimonio Tiberij, florentibus Caio & Lucio Cæſaribus, ſpreueratq. vt imparem: nec alia tam intima Tiberio cauſſa, cur Rhodum abſcederet. imperium adeptus, extorrem, infamem, & poſt interfectum Poſtumum Agrippam, omnis ſpei egenam, inopiâ ac tabe longâ peremit, obſcuram fore necem longinquitate exſilij ratus. Par cauſſa ſæuitiæ in Sempronium Gracchum, qui familiâ nobili, ſollers ingenio, & prauè facundus, eamdem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. nec is libidini finis. traditā Tiberio, peruicax adulter contumaciâ & odiis in maritum accendebat. litteræq. quas Iulia patri Auguſto cum inſectatione Tiberij ſcripſit, à Graccho compoſitæ credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris inſulam, quatuordecim annis exſiliū tolerauit. Tunc milites ad cædem miſſi, inuenere in prominenti litoris nihil lætum opperientem. quorū aduentu breue tempus petiuit, vt ſuprema mandata vxori Alliariæ per litteras daret: ceruicemque percuſſoribus obtulit. conſtantiâ mortis, haut indignus Sempronio nomine; vitâ, degenerauerat. quidam non Româ eos milites, ſed ab L. Aſprenate proconſule Africæ miſſos tradidere, auctore Tiberio, qui famā cædis poſſe in Aſprenatem verti, fruſtrà ſperauerat. Idem annus nouas cærimonias accepit, addito ſodalium Auguſtalium ſacerdotio, vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum ſacris, ſodales Titios inſtituerat. ſorte ducti è primoribus ciuitatis vnus & viginti. Tiberius, Druſuſque & Claudius, & Germanicus adiiciuntur. Ludos Auguſtales tunc primùm *cœptos turbauit diſcordia, ex certamine hiſtrionū. Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Mæcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli. neq. ipſe abhorrebat talibus ſtudiis, & ciuile rebatur miſceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morū via. ſed populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere. Druſo Cæſare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quanquam in æſtatem ſummâ ope parabat, initio veris & repentino in Chattos excurſu, præcepit. nam ſpes inceſſerat diſſidere hoſtem in Arminium ac Segeſtem, inſignē vtrunq. perfidiâ in nos, aut fide. Arminius, turbator Germaniæ: Segeſtes, parari rebellionem ſæpè aliàs, & ſupremo conuiuio poſt quod in arma itum, aperuit: ſuaſitque

* vna &

Sed virtute eas irritas facit.

Tiberius laudat Germanicum, & inuidet.

Iulia Auguſti F. obit, alimentis ſubtractis.

Caditur & Gracchus, adulter in eâ.

Sodales Auguſtales inſtituti.

Hiſtrionia turba.

* cœpta

A. V. C. DCCLXIIX.

Germanicus Cattos irrumpit.

Arminius.

Segeſtes.

Varo, vt se, & Arminium, & ceteros proceres vinciret: nihil ausuram plebem principibus amotis, atque ipsi tempus fore quo crimina, & innoxios discerneret. sed Varus fato, & vi Arminij cecidit. Segestes quamquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis priuatim odiis, quòd Arminius filiam eius alij pactam rapuerat. gener inuisus, inimici soceri, quæque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum cis Rhenum colentium Cæcinæ tradit: totidem legiones, duplicem sociorum numerum ipse ducit: positoque castello super vestigia paterni præsidij in monte Tauno, expeditum exercitum in Chattos rapit, L. Apronio ad munitiones viarum, & fluminum relicto. nam, rarum illi cælo, siccitate, & amnibus modicis inoffensum iter properauerat: imbresq. & fluminum auctus regredienti metuebantur. sed Chattis adeò improuisus aduênit, vt quod imbecillum ætate ac sexu, statim captum, aut trucidatum sit: iuuentus flumen Adranam nando tramiserit: Romanosque pontem cœptantis arcebant. dein tormentis sagittisque pulsi, tentatis frustra conditionibus pacis, cùm quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omissis pagis vicisque in siluas disperguntur. Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum: non auso hoste terga abeuntium lacessere, quod illi moris, quoties astu magis, quàm per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis iuuare Chattos, sed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma. & Marsos congredi ausos, prospero prœlio cohibuit. Neque multò pòst legati à Segeste venerunt, auxilium orantes aduersus vim popularium, à quîs circumsidebatur; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Nam barbaris, quanto quis audaciâ promtus, tanto magis fidus, * rebus commotis potior habetur. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum. sed iuuenis conscientiâ contabatur. quippe anno quo Germaniæ desciuere, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum præsidio Gallicam in ripam missus est. Germanico pretium fuit, conuertere agmen: pugnatumque in obsidentis, & ereptus Segestes magnâ cum propinquorum & clientium manu. Inerant feminæ nobiles, inter quas vxor Arminij, eademque filia Segestis, mariti magis quàm parentis animo, neque victa in lacrymas, neque voce supplex, compressis intra sinum manibus grauidum vterum intuens. Ferebantur & spolia Varianæ cladis, plerisque eorum qui tum in deditionem veniebant prædæ data. Simul Segestes ipse ingens visu, & memoriâ bonæ societatis impauidus. verba eius in hunc modum fuere. *Non hic mihi primus erga populum Rom. fidei & constantiæ dies. ex quo à diuo Augusto ciuitate donatus sum, amicos inimicósque ex vestris vtilitatibus dilegi: neque odio patriæ, (quippe proditores, etiam iis quos anteponunt, inuisi sunt) verùm quia Romanis Germanisque idem conducere: & pacem, quàm bellum probabam. ergo raptorem filiæ meæ, violatorem fœderis vestri Arminium, apud Varum, qui tum exercitui præsidebat, reum feci. dilatus segnitiâ ducis, quia parũ præsidij in legibus erat, vt me & Arminium, & conscios vincîret, flagitaui. testis illa nox, mihi vtinã potius nouissima! quæ secuta sunt defleri magis, quàm defendi possunt. ceterùm & inieci catenas Arminio, & à factione eius iniectas perpessus sum. Atque vbi primùm tui copia, vetera nouis, & quieta turbidis ante habeo, neque ob præmium, sed vt me perfidiâ exsoluam: simul genti Germanorum idoneus conciliator, si pœnitentiam quàm perniciem maluerit. Pro iuuentâ & errore filij veniam precor. filiam necessitate huc adductam, fateor: tuum erit consultare, vtrum præualeat, quòd ex Arminio concepit, an*

quòd

Copiæ, diuisio, & itinera Germanici.

Cattos improuisus opprimit.

Mattium incendit.

Legati à Segeste, auxilium petunt:

** Scripserùm* rebusque motis.

Tulit ipse Germanicus.

Vxor Arminij capta.

Segestis oratio, quidquid velet, seruilis.

quòd ex me genita est. Cæsar, clementi responso, liberis propinquisque eius incolumitatem, ipsi sedem * veterem in prouinciâ pollicetur. Exercitum reduxit, nomenque Imperatoris auctore Tiberio accepit. Arminij vxor, virilis sexus stirpem edidit: educatus Rauennæ puer, quo mox ludibrio conflictatus sit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneque excepti Segestis vulgata, vt quibusque bellum inuitis aut cupientibus erat, spe vel dolore accipitur. Arminium, super insitam violentiam, rapta vxor, subiectus seruitio vxoris vterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Cæsarem poscens. Neque probris temperabat. *Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorũ tot manus vnam muliercula auexerint. Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se proditione, neque aduersus feminas grauidas, sed palàm aduersus armatos bellum tractare. cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quæ diis patriis suspenderit. coleret Segestes victam ripam; redderet filio sacerdotium: hominem Germanos nunquam satis * excusaturos, quòd inter Albim & Rhenum virgas, & secures, & togam viderint. aliis gentibus, ignorantiâ imperij Romani, inexperta esse supplicia, nescia tributa: quæ quando exuerint, inritusque discesserit ille inter numina dicatus Augustus, ille dilectus Tiberius; ne imperitum adolescentulum, ne seditiosum exercitum pauescerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quàm dominos, & colonias nouas; Arminium potiùs gloriæ ac libertatis, quàm Segestem flagitiosæ seruitutis ducem sequerentur.* Conciti per hæc, non modò Cheruſci, sed conterminæ gentes: tractusque in partis Inguiomerus Arminij patruus, veteri apud Romanos auctoritate. vnde maior Cæsari metus. & ne bellum mole vnâ ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Equitem Pedo præfectus, finibus Frisiorum ducit ipse impositas nauibus quatuor legiones per lacus vexit: simulq. pedes, eques, classis, apud prædictum amnem conuenère. Chauci cùm auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros sua vrenteis, expeditâ cum manu L. Stertinius, missu Germanici fudit; interq. cædem & prædam, reperit vndeuicesimæ legionis aquilam, cum Varo amissam. Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum: quantumque Amisiam & Luppiam amnes inter, vastatum: haut procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumq. insepultæ dicebantur. Igitur cupido Cæsarem inuadit soluendi suprema militibus, ducique; permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob casus bellorum & sortem hominum. præmisso Cæcinâ, vt occulta saltuum scrutaretur, pontesq. & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret, incedunt mæstos locos, visuq. ac memoriâ deformes. Prima Vari castra, lato ambitu, & dimensis principiis, trium legionum manus ostentabant: dein semiruto vallo, humili fossâ, accisæ iã reliquiæ consedisse intelligebantur. Medio campi albentia ossa, vt fugerant, vt restiterãt, disiecta vel aggerata. adiacebant fragmina telorum, equorumq. artus, simul truncis arborum antefixa ora. lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactauerant. & cladis eius superstites pugnam aut vincula elapsi, referebant, hic cecidisse legatos, illic raptas aquilas; primum vbi vulnus Varo adactum; vbi infelici dextrâ, & suo ictu mortem inuenerit: quo tribunali concionatus Arminius: quot patibula captiuis, quæ scrobes: vtq. signis & aquilis per superbiam inluserit. Igitur Romanus qui aderat exercitus, sextũ post cladis annũ, trium legionũ ossa, nullo noscente, alienas reliquias an suorum humo tegeret, omnes vt coniunctos, vt consanguineos, auctâ in hostẽ irâ, mæsti simul & infensi cõdebant. Primum extruendo tumulo cespitem Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos, & præsen-

Ipse & comites benignè habiti.

* veterem.

Filius Arminij Rauennæ educatur.

Cuius pater arma & vltionem parat.

Inuectio eius in Segestem & Romanos.

* excusaturũ

Cheruſci & finitimi, tracti in Romanos.

Etiam Inguiomerus.

Copiæ Romanæ ad Amisiam.

Bructeri fusi.

Ventum ad Teutoburgiensem saltum:

Vbi infelicis Vari pugna.

Facies eius calamitatis.

Reliquiæ lectæ & humatæ:

Ipso Cæsare ad pietatem eam præeunte.

præsentibus doloris socius. Quod Tiberio haut probatum. seu cuncta Germanici in deterius trahenti; siue exercitum imagine cæsorum insepultorumque, tardatum ad prœlia, & formidolosiorem hostium credebat. neque imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum, attrectare feralia debuisse. Sed Germanicus cedentem in auia Arminium secutus, vbi primùm copia fuit, *euehi equites, campumque quem hostis insederat, eripi iubet. Arminius colligi suos, & propinquare siluis monitos, vertit repentè: mox signum prorumpendi dedit iis, quos per saltus occultauerat. Tunc nouâ acie turbatus eques, missæq. subsidiariæ cohortes, & fugientiũ agmine impulsæ, auxerant consternationem: trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam nesciis, ni Cæsar productas legiones iustruxisset. inde hostibus terror, fiducia militi: & manibus æquis abscessum. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe vt aduexerat, reportat. Pars equitum, litore Oceani, petere Rhenum iussa. Cæcina qui suum militem ducebat, monitus, quanquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quàm maturrimè superare. Angustus is trames, vastas inter paludes, & quondam à L. Domitio aggeratus: cetera limosa, tenacia graui cœno, aut riuis incerta erant: circũ siluæ paulatim adclines. quas tum Arminius impleuit, compendiis viarum, & cito agmine, onustum sarcinis armisque militem cùm anteuenisset. Cæcinæ dubitanti quo nam modo ruptos vetustate pontes reponeret, simulque propulsaret hostem, castrametari in loco placuit; vt opus, & alij prœlium inciperent. Barbari perfringere stationes, seque inferre munitoribus nisi, lacessunt, circumgrediuntur, occursant. miscetur operantium bellantiumq. clamor, & cuncta pariter Romanis aduersa. locus vligine profundâ, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus, corpora grauia loricis, neque librare pila inter vndas poterant. Contrà Cheruscis sueta apud paludes prœlia, procera membra, hastæ ingentes ad vulnera facienda, quamuis procul. nox demùm inclinantis tum legiones aduersæ pugnæ exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidem sumtâ quiete, quantum aquarum circumsurgentibus iugis oritur, vertêre in subiecta. mersaque humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat: secundarum ambiguarumque rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura voluens, non aliud repperit, quàm vt hostem siluis coërceret, donec saucij, quamtumque grauioris agminis, anteirent. nam medio montium & paludum, porrigebatur planities, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri, *vndeuigesima in læuum, primani ducendum ad agmen, vicesimanus aduersum secuturos. Nox per diuersa inquies, cùm barbari festis epulis, læto cantu, aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus complerent: apud Romanos inualidi ignes, interruptæ voces, atque ipsi passim adiacerent vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis quàm peruigiles. ducemque terruit dira quies. nam Quinctilium Varum sanguine oblitum, & paludibus emersum, cernere & audire visus est, velut vocantem, non tamen obsecutus, & manum intendentis reppulisse. Cœptâ luce, missæ in latera legiones, metu, an contumaciâ, locum deseruêre: capto *properè campo, humentia vltrà. Neque tamen Arminius, quanquam libero incursu, statim prorupit: sed vt hæsere cœno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum ordo, vtque tali in tempore sibi quisque properus, & lentæ aduersum imperia aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans, *En Varus, & eodem iterum fato victæ legiones.* Simul hæc: & cum dilectis scindit

Inde pugna cum Arminio:

*inuehi

Nec Romanis satis prospera.

Cæcinam in reditu Arminius aggreditur.

Tantum non fundit.

Cæcina tamen vetus dux aduersa tolerat:

Et ratione obuiam it.

*vna &

Sed miles consternatur.

Ipsi etiã duci malum præsagium.

*prope

Victi & cæsi pene Romani.

ſcindit agmen, equiſque maximè vulnera ingerit. illi ſanguine ſuo, & lubrico paludum lapſantes, excuſſis rectoribus diſiicere obuios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quæ neque aduerſùm ferri ingruentia tela, neque figi limoſâ humo poterant. Cæcina dum ſuſtentat aciem, ſuffoſſo equo delapſus circumueniebatur, ni prima legio ſeſe oppoſuiſſet. iuuit hoſtium auiditas, omiſſâ cæde, prædam ſectantium: eniſæque legiones, veſperaſcente die, in aperta & ſolida. neq. is miſeriarum finis. ſtruendum vallum, petendus agger. amiſſa magna ex parte, per quæ egeritur humus, aut excidi-tur ceſpes. non tentoria manipulis, non fomenta ſauciis. infectos cœno aut cruore cibos diuidentes, funeſtas tenebras, & tot hominum millibus vnum iam reliquum diem lamentabantur. Fortè equus abruptis vinculis vagus, & clamore territus, quoſdam occurrentium obturbauit. tanta inde conſternatio inrupiſſe Germanos credentium, vt cuncti ruerent ad portas; quarum Decumana maximè petebatur, auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Cæcina, comperto vanam eſſe formidinem, cùm tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obſiſtere, aut retinere militem quiret, proiectus in limine portæ, miſeratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clauſit viam. ſimul tribuni & centuriones falſum pauorem docuerunt. Tunc contractos in principia, iuſſoſq. dicta cum ſilentio accipere, temporis ac neceſſitatis monet. *Vnam in armis ſalutem, ſed ea conſilio temperanda: manendumque intra vallum, donec expugnandi hoſtes ſpe, propiùs ſuccederent: mox vndique erumpendum. illâ eruptione ad Rhenum perueniri. quòd ſi fugerent, pluris ſiluas, profundas magis paludes, ſæuitiam hoſtium ſupereſſe. at victoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ in caſtris honeſta memorat.* reticuit de aduerſis. Equos dehinc, orſus à* ſuis, legatorum tribunorumque, nulla ambitione, fortiſſimo cuique bellatori tradit: vt hi, mox pedes, in hoſtem inuaderent. Haut minus inquies Germanus, ſpe, cupidine, & diuerſis ducum ſententiis agebat: Arminio, ſinerent egredi, egreſſoſque rurſum per humida & impedita circumuenirent, ſuadente: atrociora Inguiomero, & læta barbaris, vt vallum armis ambirent. promtam expugnationem, plures captiuos, incorruptam prædam fore. Igitur ortâ die, proruunt foſſas, iniiciunt crates, ſumma valli prenſant, raro ſuper milite, & quaſi ob metum defixo. Poſtquàm hæſere munimentis, datur cohortibus ſignum, cornuaque ac tubæ concinuere. exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, non hic ſiluas, nec paludes, ſed æquis locis æquos deos. Hoſti facile excidium, & paucos & ſemermos cogitanti, ſonus tubarum, fulgor armorum, quantò inopina, tantò maiora offunduntur. cadebantque, vt rebus ſecundis auidi, ita aduerſis incauti. Arminius integer, Inguiomerus poſt graue vulnus, pugnam deſeruêre. vulgus trucidatum eſt, donec ira & dies permanſit. nocte demum reuerſæ legiones, quamuis plus vulnerum, eadem ciborum egeſtas fatigaret, vim, ſanitatem, copias, cuncta in victoriâ habuere. Peruaſerat interim circumuenti exercitus fama, & infeſto Germanorum agmine Gallias peti. ac ni Agrippina impoſitum Rheno pontem ſolui prohibuiſſet, erant qui id flagitium formidine auderēt. ſed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibuſque vt quis inops, aut ſaucius, veſtem & fomenta dilargita eſt. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum ſcriptor, ſtetiſſe apud principium pontis, laudes & grates reuerſis legionibus habentem. Id Tiberij animum altiùs penetrauit. *Non enim ſimplices eas curas: nec aduerſus externos militem quæri. nihil relictum imperatoribus, vbi femina manipulos interuiſat, ſigna adeat, largitionem tentet. tanquam parùm ambitiosè filium ducis gregali habitu circumferat, Cæſaremque Caligulam appellari velit. Potiorem iam apud exercitus Agrippinam,*

Et captus ipſe dux.

Noctu lymphatus apud eos terror:

Quos à fugâ dux ægrè ſiſtit.

Conſilium eius probum.

* ſuo,

Quod ſucceſſit.

Et hoſtes cupidine victoriæ, victoriam amiſerunt.

Agrippina in hac caſibus virilis animus.

Qui Tiberiū offendit.

pinam, quàm legatos, quàm duces: compressam à muliere seditionem, cui nomen principis obsistere non quiuerit. Accendebat hæc onerabatque Seianus, peritiâ morum Tiberij, odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctaque promeret. At Germanicus legionum, quas nauibus vexerat, secundam & quartamdecimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit, quo leuior classis vadoso mari innaret, vel reciproco sideret. Vitellius primum iter siccâ humo, aut modicè adlabente æstu, quietũ habuit. mox impulsu aquilonis, simul sidere æquinoctij, quo maximè tumescit Oceanus, rapi agiq. agmen. & opplebantur terræ. eadem freto, litori, campis facies. neque discerni poterant incerta ab solidis, breuia à profundis. sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, sarcinæ, corpora exanima, interfluunt, occursant: permiscentur inter se manipuli, modò pectore, modò ore tenus exstantes, aliquando subtracto solo disiecti aut obruti. non vox, & mutui hortatus iuuabant, aduersante vadâ. nihil strenuus ab ignauo, sapiens à * prudenti, consilia à casu differre: cuncta pari violentiâ inuoluebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eôdem agmen subduxit. pernoctauere sine vtensilibus, sine igni; magna pars nudo aut mulcato corpore, haut minus miserabiles, quàm quos hostis circumsidet. quippe illis etiam honestæ mortis vsus: his inglorium exitium. lux reddidit terram. penetratumque ad amnem Visurgim, quò Cæsar classe contenderat. impositæ deinde legiones, vagante famâ submersas. nec fides salutis, antequàm Cæsarem exercitumque reducem vidêre. Iam Stertinius ad accipiendum in deditionem Segimerum fratrem Segestis præmissus, ipsum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat. data vtrique venia, facilè Segimero, contatius filio: quia Quinctilij Vari corpus inlusisse dicebatur. Ceterùm ad supplenda exercitus damna certauêre Galliæ, Hispaniæ, Italia: quod cuiq. promptum, arma, equos, aurum, offerentes. quorum laudato studio Germanicus, armis modò & equis ad bellum sumtis, propriâ pecuniâ militem iuuit. vtq. cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire saucios, facta singulorum extollere, vulnera intuens, aliũ spe, alium gloriâ, cunctos alloquio & curâ, sibiq. & prælio firmabat. Decretâ eo anno triumphalia insignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. Nomen patris patriæ Tiberius à populo sæpius ingestum, repudiauit: neque in acta sua iurari, quamquam censente senatu, permisit: cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tantò se magis in lubrico dictans. non tamen ideo faciebat fidem ciuilis animi. nam legem maiestatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem, sed alia in iudicium veniebant, si quis proditione exercitum, aut plebem seditionibus, deniq. malè gestâ Rep. maiestatem populi Romani minuisset. facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus Augustus cognitionem de famosis libellis, specie legis eius tractauit, commotus Cassij Seueri libidine, quâ viros feminasq. inlustres procacibus scriptis diffamauerat. mox Tiberius, consultante Pompeio Macro prætore, an iudicia maiestatis redderentur, exercendas leges esse respondit. Hunc quoque asperauere carmina, incertis auctoribus vulgata in sæuitiam superbiamque eius, & discordem cum matre animum. Haut pigebit referre, in Falanio & Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina: vt quibus initiis, quantâ Tiberij arte, grauissimum exitium irrepserit, dein repressum sit, postremò arserit, cunctaq. corripuerit, noscatur. Falanio obiiciebat accusator, quòd inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorũ habebantur, Cassium quendam mimum corpore infamem adsciuisset: quodque venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur,

Periclitata legiones, quæ litore reducta:

Effusione in plana Oceani.

* ab imprudenti, *Sed emersérunt ad alta.*

Segimerus in deditionem acceptus, cum filio.

Tiberij simulata modestia.

Qui tamen legem maiestatis reduxit:

Nunquam probatam probis.

Porrecta ea etiam ad minima crimina:

Imò ridicula.

violatum

violatum periurio nomen Augusti. Quæ vbi Tiberio notuêre, scripsit consulibus, *Non ideo decretum patri suo cælum, vt in perniciem ciuium is honor verteretur. Cassium histrionem solitum inter alios eiusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec contra religiones fieri, quòd effigies eius, vt alia numinum simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Iusiurandum perinde æstimandum, quàm si Iouem fefellisset. deorum iniurias diis curæ.* Nec multo pòst Granium Marcellum prætorem Bithyniæ, Quæstor ipsius Cæpio Crispinus maiestatis postulauit, subscribente Romano Hispone. qui formam vitæ iniit, quam postea celebrem miseriæ temporum, & audaciæ hominum fecerunt. nam egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis sæuitiæ principis adrepit, mox clarissimo cuique periculum facessit, potentiam apud vnum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum quod secuti ex pauperibus diuites, ex contemtis metuendi, perniciem aliis ac postremum sibi inuenêre. Sed Marcellum insimulabat, sinistros de Tiberio sermones habuisse. ineuitabile crimen, cùm ex moribus principis fœdissima quæque diligeret accusator, obiectaretq. reo. nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispo, statuam Marcelli altius quàm Cæsarum sitam: & aliâ in statuâ, amputato capite Augusti, effigiem Tiberij inditam. ad quod exarsit adeò, vt ruptâ taciturnitate proclamaret, se quoque in eâ causâ laturum sententiam palàm & iuratum, quò ceteris eadem necessitas fieret. Manebant etiam tum vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, *Quo*, inquit, *loco censebis Cæsar? si primus, habebo quod sequar: si post omnes, vereor ne imprudens dissentiam.* permotus his, quantoque incautius efferbuerat, pœnitentiâ patiens, tulit absolui reum criminibus maiestatis. de pecuniis repetundis, ad reciperatores itum est. Nec patrum cognitionibus satiatus, iudiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne prætorem curuli depelleret: multaq. eo coràm, aduersus ambitum & potentium preces constituta. sed dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur. Inter quæ Pius Aurelius senator, questus mole publicæ viæ, ductuque aquarum, labefactas ædis suas, auxilium patrum inuocabat. resistentibus ærarij prætoribus, subuênit Cæsar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecuniæ cupiens, quam virtutem diu retinuit, cùm ceteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies sestertium largitus est, satis comperto, paternas ei angustias esse. tentantis eadem alios, probare caussam senatui iussit: cupidine seueritatis, in his etiam quæ ritè faceret, acerbus. vnde ceteri silentium & paupertatem confessioni & beneficio præposuere. Eodem anno continuis imbribus auctus Tiberis, plana vrbis stagnauerat. relabentem secuta est ædificiorum & hominum strages. Igitur censuit Asinius Gallus, vt libri Sibyllini adirentur. renuit Tiberius, perinde diuina humanaque obtegens. sed remedium coërcendi fluminis Ateio Capitoni, & L. Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam onera deprecantis, leuari in præsens proconsulari imperio, tradiq. Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac suo nomine obtulerat, Drusus præsedit, quamquam vili sanguine nimis gaudens. quod *vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur. cur abstinuerit spectaculo ipse, variè trahebant, alij tædio cœtus, quidam tristitiâ ingenij, & metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostentandam sæuitiam, mouendasque populi offensiones, concessam filio materiem: quamquam id quoq. dictum est. Theatri licentia proximo priore anno cœpta, grauius tum erupit, occisis non modò è plebe, sed militibus & centurione, vulnerato tribuno prætoriæ cohortis, dum probra in magistratus & dissensionem vulgi prohibent.

Calumniatores sub tyrannis magni.

Ab his Marcellus accusatur, vt maledicus in Cæsarem.

Qui iram voce etiam vulgauit:

Pisone acutè & liberè carpente.

Tiberij in iudiciis seueritas, an sæuitia.

Liberalitas eius in aliquot senatores.

Tiberis inundat, cum insigni vrbis detrimento.

Drusus gladiatores dat, sed cruento munere.

* in vulgus,

Histrionum caussa, tumultus & cædes.

prohibent. Actum de eâ seditione apud patres, dicebanturque sententiæ, vt prætoribus ius virgarum in histriones esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Asinij Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis senatui præbebat. valuit tamen intercessio, quia diuus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat, neque fas Tiberio infringere dicta eius. De modo lucaris, & aduersus lasciuiam fautorum, multa decernuntur; ex quîs maximè insignia: Ne domos Pantomimorum senator introiret: ne egredientis in publicum, equites Romani cingerent: aut alibi quàm in theatro spectarentur. & spectantium immodestiam exsilio multandi potestas prætoribus fieret. Templum vt in coloniâ Tarraconensi struereturAugusto, petentibus Hispanis permissum; datumque in omnes prouincias exemplum. Centesimam rerum venalium post bella ciuilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti. simul imparem oneri Remp. nisi vicesimo militiæ anno veterani dimitterentur. ita proximæ seditionis malè consulta, quibus sexdecim stipendiorum finem expresserant, obolita in posterum. Actum deinde in senatu ab Arruntio & Ateio an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augescit. Auditæque municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis solito alueo demotus in amnem Arnum transferretur, idque ipsis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates disseruere, pessum ituros fœcundissimos Italiæ campos, si amnis Nar (id enim parabatur) in riuos diductus, superstagnauisset. Nec Reatini silebant, Velinum lacum, quà in Narem effunditur, obstrui recusantes. quippe in adiacentia erupturum. optimè rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, vtque originem ita fines dederit. spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, & lucos, & aras patrijs amnibus dicauerint. quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluuiis orbatum, minore gloriâ fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, siue superstitio, valuit, vt in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum cẽsuerat. Prorogatur Poppæo Sabino prouincia Mœsia, additis Achaiâ & Macedoniâ. Id quoque morum Tiberij fuit, continuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitibus, aut iurisdictionibus habere. Caussæ variæ traduntur. alij tædio nouæ curæ, semel placita pro æternis seruauisse: quidam inuidiâ, ne plures fruerentur. sunt qui existiment, vt callidum eius ingenium, ita anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes sectabatur, & rursum vitia oderat. ex optimis, periculum sibi; à pessimis, dedecus publicum metuebat. quâ hæsitatione postremò eò prouectus est, vt mandauerit quibusdam prouincias, quos egredi vrbe non erat passurus. De comitiis consularibus, quæ tum primùm illo principe, ac deinceps fuêre, vix quidquam firmare ausim. adeò diuersa, non modò apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur. Modò subtractis candidatorum nominibus, originem cuiusque & vitam, & stipendia descripsit, vt qui forent intelligeretur. aliquando, eâ quoque significatione subtractâ, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curam pollicitus est. plerumque, eos tantùm apud se professos disseruit, quorum nomina consulibus edidisset. posse & alios profiteri, si gratiæ, aut meritis confiderent. speciosa verbis, re inania, aut subdola: quantoque maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infensius seruitium.

Decreta patrũ ad coërcendum.

Templum Augusto in Hispaniâ.

Centesima rerum venalium.

Reuocata, quæ seditiosi milites expresserant.

Agitatum, qui Tiberis coërceri posset.

Tiberius Præsides rarò mutare solitus.

Comitiorum confusa tunc ratio.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. II.

BREVIARIVM LIBRI.

MOTVS aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex solio & solo suo ab Artabano pellitur: & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Quo eodem mox demouetur à Silano Præside Syriæ, ob metum & Artabani minas. At Tiberius, specie moti Orientis, Germanicum à legionibus suetis abstrahit. cui paret ille, sed lentè. Prius enim Germaniam ingreditur, & fabricatâ ingenti classe, exercitum Oceano ad Amisiam flumen vehit. Illic Angriuarios Stertinio duce populatur & sternit. mox Cheruscos & Arminium ingenti prælio vincit. multumq; gloriæ partum, nisi in regressu fortuita clades eam obliterasset. Nauium enim hominúmque maximam partem in Oceano amisit, vi tempestatis & imperitiâ eius maris. Interea Romæ vir nobilis Libo Drusus studij rerum nouarum defertur. accusatur in Senatu, & parte aliquâ conuincitur. Tiberium infensum expertus, & ventæ nulla spe, gladio incubuit. M. Hortali preces (nepos is Hortensij) in manifesta paupertate, spretæ à Principe. Clemens Postumi Agrippæ seruus, domino interfecto, faciem & nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occultè conscios & adiutores multos habet. operâ tamen & ingenio Sallustij Crispi sine motu capitur, & Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruscis, aliisq; gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in vrbem accitus, & indignè habitus, fato moritur. Regnum eius in prouinciam redactum. Germanico Oriens permissus, cum maiore, quoquò adisset, imperio: Cn. Pisoni Syria, cum occultis (vt creditur) in Germanicum mandatis. Drusus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui tamen inter se discordes, otium & securitatem Romanis fecere. Cheruci duce Arminio, potentem & veterem regem Maraboduum, magno nec incruento prælio vincunt. In Asiâ duodecim celebres vrbes terræ motu collapsæ, aut haustæ sunt. Tacfarinas in Africâ bellum siue latrocinium exercet. idq; à Furiò Proconsule statim repressum. Germanicus in Armeniam venit: regem Zenonem, amoto Vonone, volentibus iis imponit. Drusus Germanos ad discordias inlicit. Maraboduus vi Catualdæ regno pulsus in Italiam venit, & Rauennæ per duodeuiginti annos egit. Idem Catualdæ mox casus, qui Forum Iulium missus. Rhescuporis Thracum rex, operâ Pomponij Flacci in vincladatur: Romam perducitur. Germanicus Ægyptum lustrat. reuersus inimicitias cum Pisone exercet, & denunciat. sed paullò pòst morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiæ exstinguitur. Veneni à Pisone dati suspicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, à Sentio aliisq; Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romæ decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Vestalis capta. Arminius in Germaniâ dolo cæsus. Hæc gesta annis quattuor,

COSS. T. STATILIO SISENNA TAVRO, ET L. SCRIBONIO LIBONE.
C. CÆCILIO RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO.
TIBERIO CÆSARE AVG. III. ET GERMANICO CÆSARE II.
M. IVNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

SISENNA Statilio Tauro, L. Libone COSS. mota Orientis regna, prouinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petitum Româ, acceptumque regem, quamuis gentis Arsacidarum, vt externum aspernabantur. Is fuit Vonones, obses Augusto datus à Phrahate. Nam Phrahates quamquam depulisset exercitus, ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat: partemq; prolis, firmandæ amicitiæ, miserat. haut perinde nostri metu, quàm fidei popularium diffisus. Post finem Phrahatis & sequentium regum, ob internas cædes, venêre in vrbem legati à primoribus Parthis, qui Vononem vetustissimum liberorum eius accirent. Magnificum id sibi credidit Cæsar, auxitque opibus. Et accepere barbari lætantes, vt fermè ad noua imperia. Mox subit pudor, degenerauisse Parthos, petitum alio ex orbe regem, hostium artibus infectum. iam inter prouincias

Caussæ & initia belli Parthici.
A. V. C. DCCLXIX.
Phrahates rex, Augusto amicus.
Eius filius Vonones à Tiberio in regnum missus. Qui non diu gratus:

Romanas

Romanas ſolium Arſacidarum haberi, dariqúe. *Vbi illam gloriam trucidantium Craſſum, exturbantium Antonium, ſi mancipium Cæſaris, tot per annos ſeruitutem perpeſſum, Parthis imperitet?* Accendebat dedignantes & ipſe, diuerſus à maiorum inſtitutis, raro venatu, ſegni equorum curâ, quoties per vrbes incederet lecticæ geſtamine, faſtuque erga patrias epulas. irridebantur & Græci comites, ac viliſſima vtenſilium anulo clauſa. ſed promti aditus, obuia comitas, ignotæ Parthis virtutes, noua vitia; & quia ipſorum maioribus aliena, perinde odium prauis & honeſtis. Igitur Artabanus Arſacidarum è ſanguine, apud Dahas adultus excitur; primoque congreſſu fuſus, reparat vires, regnoque potitur. Victo Vononi perfugium Armenia fuit, vacua tunc, interque Parthorum & Romanas opes infida, ob ſcelus Antonij: qui Artauaſden regem Armeniorum ſpecie amicitiæ inlectum, dein catenis oneratum, poſtremò interfecerat. Eius filius Artaxias, memoriâ patris nobis infenſus, Arſacidarum vi ſeque regnumq. tutatus eſt. occiſo Artaxiâ per dolum propinquorum, datus à Cæſare Armeniis Tigranes, deductuſque in regnum à Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis eius, quamquam ſociatis more externo in matrimonium regnumque. dein iuſſu Auguſti impoſitus Artauaſdes, & non ſine clade noſtrâ deiectus. Tum C. Cæſar componendæ Armeniæ diligitur. Is Ariobarzanem origine Medum, ob inſignem corporis formam, & præclarum animum, volentibus Armeniis præfecit. Ariobarzane morte fortuitâ abſumto, ſtirpem eius haut tolerauere: tentatoque feminæ imperio, cui nomen Erato, eaque breui pulſâ, incerti ſolutique, & magis ſine domino, quàm in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. Sed vbi minitari Artabanus, & parum ſubſidij in Armeniis, vel ſi noſtrâ vi defenderetur, bellum aduerſus Parthos ſumendum erat: rector Syriæ Creticus Silanus excitum cuſtodiâ circumdat, manente luxu & regio nomine. quod ludibrium vt effugere agitauerit Vonones, in loco reddemus. Ceterùm Tiberio haut ingratum accidit, turbari res Orientis, vt eâ ſpecie Germanicum ſuetis legionibus abſtraheret, nouiſque prouinciis impoſitũ, dolo ſimul & caſibus obiectaret. At ille quanto acriora in eum ſtudia militum, & auerſa patrui voluntas, celerandæ victoriæ *intentior, tractare præliorum vias, & quæ ſibi tertium iam annum belligeranti ſæua vel proſpera euenisſent. fundi Germanos acie, & iuſtis locis; iuuari ſiluis, paludibus, breui æſtate, & præmaturâ hieme: ſuum militem, haut perinde vulneribus, quàm ſpatiis itinerum, damno armorum adfici: feſſas Gallias miniſtrandis equis: longum impedimentorum agmen, opportunum ad inſidias; defenſantibus iniquum. at ſi mare intretur; promtam ipſis poſſeſſionem, & hoſtibus ignotam: ſimul bellum maturius incipi, legioneſq. & commeatus pariter vehi: integrum equitẽ, equoſque, per ora & alueos fluminum mediâ in Germaniâ fore. Igitur huc intendit, miſſis ad cenſus Galliarum, P. Vitellio & *Cantio. Silius, & Anteius, & Cæcina fabricandæ claſſi præponuntur. Mille naues ſufficere viſæ, properatæque. aliæ breues, anguſtâ puppi proraque, & lato vtero, quo faciliùs fluctus tolerarent: quædam, planæ carinis, vt ſine noxâ ſiderent: plures, appoſitis vtrimque gubernaculis, conuerſo vt repente remigio, *hinc vel illinc adpellerent: multæ pontibus ſtratæ, ſuper quas tormenta veherentur, ſimul aptæ ferendis equis, aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in ſpeciem ac terrorem. Inſula Batauorum in quam conuenirent prædicta, ob faciles adpulſus, accipiendiſque copiis, & tranſmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus vno alueo cõtinuus, aut modicas inſulas circumueniens, apud principium

Et ab Artabano mox deiicitur.

Profugus in Armeniam abit.

In quâ varia mutatio regnum:

Tigranes imponitur:

Iam Vonones.

Sed metu Parthorum remouetur:

His cauſſis in Orientem Germanicus deſtinatur.

* interior. ed. Mdii.

Sed ille in Germanos bellũ mallet.

Igitur nouâ ratione, & mari eos aggreditur.

* Scantio.

Claſſe mille nauium.

* huc vel illuc

Quæ in portuoſâ Batauiâ conuenerunt.

principium agri Bataui, velut in duos amnes diuiditur, seruatque nomen & violentiam cursus, quà Germaniam præuehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verso cognomẽto Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Mosâ flumine, eiusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur. Sed Cæsar, dum adiguntur naues, Silium legatum cum expeditâ manu inruptionem in Chattos facere iubet. ipse, audito castellum Lupiæ flumini adpositum obsideri, sex legiones eò duxit. neq. Silio ob subitos imbres aliud actum, quàm vt modicam prædam, & Arpi principis Chattorum coniugem, filiamq. raperet. Neque Cæsari copiam pugnæ obsessores fecere, ad famam aduentus eius dilapsi. tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disiecerant. Restituit aram, honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit. Tumulum iterare haut visum. & cuncta inter castellum, Alisonem, ac Rhenum nouis limitibus, aggeribusq. permunita. Iamq. classis aduenerat, cum præmisso commeatu, & distributis in legiones ac socios nauibus, fossam, cui Drusianæ nomen, ingressus, precatusque Drusum patrem, vt se eadem ausum, libens placatusque exemplo ac memoriâ consiliorum atque operum iuuaret: lacus inde & Oceanum vsque ad Amisiam flumen secundâ nauigatione peruehitur. classis Amisiæ relicta, læuo amne. erratumque in eo, quòd non subuexit. transposuit militem dextras in terras iturum. ita plures dies efficiendis pontibus absumti. Et eques quidem ac legiones prima æstuaria, non dum adcrescente vndâ, intrepidi transiêre: postremum auxiliorum agmen, Batauique in parte eâ, dum insultant aquis artemq. nandi ostentant, turbati, & quidam hausti sunt. Metanti castra Cæsari Angriuariorum defectio à tergo nuntiatur. Missus illicò Stertinius cum equite & armaturâ leui, igne & cædibus perfidiam vltus est. flumen Visurgis Romanos Cheruscosque interfluebat. eius in ripâ cum ceteris primoribus Arminius adstitit, quæsitoque an Cæsar venisset, postquam adesse responsum est, vt liceret cum fratre conloqui orauit. Erat is in exercitu cognomento Flauius, insignis fide, & amisso per vulnus oculo paucis antè annis, duce Tiberio. tum permissum. progressusq. salutatur ab Arminio. qui amotis stipatoribus, vt sagittarij nostrâ pro ripâ dispositi abscederent, postulat; & postquam digressi, vnde ea deformitas oris interrogat fratrem. illo locum, & prœlium referente, quodnam præmium recepisset exquirit. Flauius aucta stipendia, torquem, & coronam, aliaque militaria dona memorat, inridente Arminio vilia seruitij pretia. Exin diuersi ordiuntur: hic magnitudinem Romanam, opes Cæsaris, & victis graues pœnas, in deditionem venienti paratam clementiam, neque coniugem & filium eius hostiliter haberi. Ille fas patriæ, libertatem auitam, penetralis Germaniæ deos, matrem precum sociam. ne propinquorũ & adfinium, deniq. gentis suæ desertor & proditor, quàm imperator esse mallet. Paulatim inde ad iurgia prolapsi, quo minus pugnã consererent, ne flumine quidẽ interiecto cohibebantur: ni Stertinius adcurrens, plenum iræ, armaque & equum poscentem Flauium attinuisset. cernebatur contrà minitabundus Arminius, prœliumque denuntians. nam pleraque latino sermone interiaciebat, vt qui Romanis in castris ductor populariũ meruisset. Postero die, Germanorũ acies trans Visurgim stetit. Cæsar, nisi pontibus præsidiisq. impositis, dare in discrimen legiones haut imperatoriũ ratus, equitem vado tramittit. præfuêre Stertinius, & è numero primipilarium Æmilius, distantibus locis inuecti, vt hostẽ diducerent. quà celerrimus amnis, Carioualda dux Batauorum erupit. eum Cherusci fugam simulantes, in pla-

Intereà prœludia quædã belli, in Chattos.

Ara Drusi.

Fossã Drusianã copia transuecta:

Ad Amisiã ventum.

Batauiinatatores.

Angriuarij deficiunt, sed reuocantur.

Arminiij colloquium cum fratre Flauio.

Quod in iurgia & panè pugnam desiit.

Arminius latinè sciens.

Flumen Romani transeunt:

Cum iis Batauistrenuè sed parum feliciter.

in planitiem ſaltibus circumiectam traxere: dein coorti, & vndique effuſi trudunt aduerſos, inſtant cedentibus, collectoſque in orbem, pars congreſſi, quidam eminus proturbant. Cariouálda, diu ſuſtentatâ hoſtium ſæuitiâ, hortatus ſuos vt ingruentes cateruas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſimos inrumpens, congeſtis telis & ſuffoſſo equo labitur, ac multi nobilium circà. ceteros vis ſua, aut equites cum Stertinio Æmilioque ſubuenientes, periculo exemêre. Cæſar tranſgreſſus Viſurgim, indicio perfugæ cognoſcit, dilectum ab Arminio locum pugnæ, conueniſſe & alias nationes in ſiluam Herculi ſacram, auſuroſque nocturnam caſtrorum oppugnationem. habita indici fides, & cernebantur ignes, ſuggreſſique propiùs ſpeculatores audiri fremitum equorũ, immenſique, & inconditi agminis murmur attulere. Igitur propinquo ſummæ rei diſcrimine, explorandos militum animos ratus, quónam id modo incorruptum foret, ſecum agitabat. Tribunos & centuriones læta ſæpius, quàm comperta nuntiare; libertorum ſeruilia ingenia; amicis ineſſe adulationem: ſi concio vocetur, illic quoque, quæ pauci incipiant, reliquos adſtrepere. penitus noſcendas mentes, cùm ſecreti & incuſtoditi, inter militaris cibos, ſpem aut metum proferrent. Nocte cœptâ, egreſſus augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite vno, cõtectus humeros ferinâ pelle, adit caſtrorũ vias, adſiſtit tabernaculis, fruiturq. famâ ſui: cùm hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per ſeria per iocos eundem animum, laudibus ferrent: reddendamq. gratiam in acie faterentur: ſimul perfidos & ruptores pacis, vltioni & gloriæ mactandos. Inter quæ vnus hoſtium latinæ linguæ ſciens, acto ad vallũ equo, voce magnâ, coniuges, & agros, & ſtipendij indies, donec bellaretur, ſeſtertios centenos, ſi quis transfugiſſet, Arminij nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras. veniret dies, daretur pugna: ſumturum militem Germanorum agros, tracturum coniuges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hoſtium prædæ deſtinare. Tertia fermè vigilia, adſultatum eſt caſtris, ſine coniectu teli: poſtquam crebras pro munimentis cohortes, & nihil remiſſum ſenſêre. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, viditque ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſâ prætextâ, pulchriorem aliam manibus auiæ Auguſtæ accepiſſe. Auctus omine, addicentibus auſpiciis, vocat concionem, & quæ ſapientiâ præuiſa aptaque imminenti pugnæ diſſerit. *Non campos modò militi Romano ad prœlium bonos, ſed ſi ratio adſit, ſiluas & ſaltus. nec enim immenſa barbarorum ſcuta, enormis haſtas, inter truncos arborum, & enata humo virgulta, perinde haberi quàm pila, & gladios, & hærentia corpori tegmina. denſarent ictus, ora mucronibus quærerent: non loricam Germano, non galeam: ne ſcuta quidem ferro, neruóue firmata, ſed viminum textus, vel tenuis & fucatas colore tabulas. primam vtcunque aciem haſtatam; ceteris, præuſta aut breuia tela. iam corpus, vt viſu toruum, & ad breuem impetum validum; ſic nullâ vulnerum patientiâ. ſine pudore flagitij, ſine curâ ducum, abire, fugere: pauidos aduerſis; inter ſecunda, non diuini, non humani iuris memores. Si tædio viarum ac maris finem cupiant; hac acie parari. propiorem iam Albim, quàm Rhenum: neque bellum vltrà, modò ſe patris, patruique veſtigia prementem, iſdem in terris victorem ſiſterent.* Orationem ducis ſecutus militum ardor: ſignumque pugnæ datum. Nec Arminius, aut ceteri Germanorũ proceres omittebant ſuos quiſq. teſtari. *Hos eſſe Romanos Variani exercitus fugaciſſimos, qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint: quorum pars onuſta vulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infenſis rurſum hoſtibus, aduerſis* * *odiis obiiciat, nullâ boni ſpe. claſſem quippe & auia Oceani quæſita, ne quis venientibus occurreret, ne pulſos premeret: ſed vbi miſcuerint manus, inane victis ventorum remorúmue ſubſidium. meminiſſent modò auaritiæ, crudelitatis, ſuperbiæ:* * *aliud ſibi reliquum quàm tenere libertatem, aut mori ante ſeruitium?*

Cariouálda dux eorum aliq; caſi.

Silua Herculis.

Germanicus animos militum cellidè tentat.

Repperit volentes in ſe & in pugnã.

Arminius prœmium defectionis pronunciari iubet:

Caſtra etiã noctu tentat: vtrumque fruſtrà.

In ſomno felix omen Germanico.

Conſilium & ratio exponitur futuræ pugnæ.

Germanorũ arma parum firma:

Ipſi ferociores, quàm fortiores.

Arminius & ſuos animat: Romanos deprimit:

* diis

In ipſa audacia metus incuſat.

* an aliud,

Sic ac-

Sic accensos & prœlium poscentes in campum, cui Idistauiso nomen, deducunt. is medius inter Visurgim & colles, vt ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inæqualiter sinuatur. ponè tergum insurgebat silua, editis in altum ramis, & purâ humo inter arborum truncos. campum & prima siluarum, barbara acies tenuit: soli Cheruſci iuga insedêre, vt prœliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit. auxiliares Galli, Germaniq. in fronte: post quos pedites sagittarij: dein quatuor legiones, & cum duabus prætoriis cohortibus, ac dilecto equite Cæsar: exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cum equite sagittario, ceteræque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, vt ordo agminis, in aciem adsisteret. Visis Cheruscorũ cateruis, quæ per ferociam proruperant: validissimos equitum incurrere latus; Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergaque inuadere iubet, ipse in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium, octo aquilæ petere siluas, & intrare visæ, Imperatorem aduertêre. exclamat, Irent, sequerentur Romanas aues, propria legionum numina. simul pedestris acies infertur, & præmissus eques, postremos ac latera impulit. mirumque dictu, duo hostium agmina diuersâ fugâ, qui siluam tenuerant in aperta, qui campis adstiterant, in siluam ruebant. medij inter hos Cheruſci, collibus detrudebantur, inter quos insignis Arminius manu, voce, vulnere, sustentabat pugnam. Incubueratq. sagittariis, illà rupturus, ni Rætorum Vindelicorumque & Gallicæ cohortes signa obiecissent. nisu tamen corporis, & impetu equi peruasit, oblitus faciem suo cruore ne nosceretur. quidam agnitum à Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emissumque tradidêrunt. Virtus seu fraus eadem, Inguiomero effugium dedit. ceteri passim trucidati. & plerosq. tranare Visurgim conantes, iniecta tela aut vis fluminis, postremò moles ruentium, & incidentes ripæ, operuêre. quidam turpi fugâ in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis per ludibrium figebantur: alios prorutæ arbores adfixêre. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit. Quintâ ab horâ diei ad noctẽ cæsi hostes, decẽ milia passuum cadaueribus atque armis oppleuêre: repertis inter spolia eorũ catenis, quas in Romanos, vt non dubio euentu, portauerant. Miles in loco prœlij, Tiberium imperatorem salutauit, struxitque aggerem & in modum trophæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit. Haut perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quàm ea species dolore & irâ adfecit. qui modò abire sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, iuuentus, senes, agmen Romanum repentè incursant, turbant. postremò diligunt locum, flumine & siluis clausum, artâ intus planitie, & humidâ: siluas quoque profunda palus ambibat, nisi quòd latus vnum Angriuarij lato aggere extulerant, quo à Cheruscis dirimerentur. hîc pedes adstitit, equitem propinquis lucis texêre, vt ingressis siluam legionibus à tergo foret. Nihil ex ijs Cæsari incognitum: consilia, locos, promta, occulta nouerat, astûsque hostium in perniciem ipsis vertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem, campumque. peditum aciem ita instruxit, vt pars æquo in siluam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduum, sibi; cetera legatis permisit. quibus plana euenerant, facilè inrupêre: quîs impugnandus agger, vt si murum succederent, grauibus supernè ictibus cõflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnam, remotisque paulum legionibus, funditores libratoresque excutere tela, & proturbare hostem iubet. missæ è tormentis hastæ, quantoq. conspicui magis propugnatores, tantò pluribus vulneribus deiecti. Primus Cæsar cum prætoriis co-

Loci descriptio, vbi pugna.

Ordo & dispositio vtrimque acierum.

Pugna committitur:

* adstitêre.

Quam felicem Romanis Aquilæ prodicunt.

Vincituryque Germani:

Nec virtus Arminio, nisi ad effugium, profuit.

Idem Inguiomero.

Tropæum Romani in loco excitant.

Quâ contumeliâ Germani accensi:

Iterumque ad pugnam ventum.

Quæ acris & ambigua:

toriis cohortibus, capto vallo, dedit impetum in ſiluas. conlato illic gradu certatum. hoſtem à tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant. vtriſque neceſſitas in loco, ſpes in virtute, ſalus ex victoriâ. Nec minor Germanis animus, ſed genere pugnæ & armorũ ſuperabantur: cùm ingens multitudo, artis locis, prælongas haſtas non protenderet, non colligeret, neque adſultibus & velocitate corporum vteretur, coacta ſtabile ad prœlium: contrà miles, cui ſcutum pectori adpreſſum, & inſidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, viamque ſtrage hoſtium aperiret. impromto iam Arminio, ob continua pericula, ſiue illum recens acceptum vulnus tardauerat. Quin & Inguiomerum totâ volitantem acie, fortuna magis quàm virtus deſerebat. & Germanicus quò magis adgnoſceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatque inſiſterent cædibus, nil opus captiuis, ſolam internicionem gentis finem bello fore. Iamq. ſero diei ſubducit ex acie legionem faciendis caſtris, ceteræ ad noctem cruore hoſtium ſatiatæ ſunt. equites ambiguè certauêre. Laudatis pro concione victoribus Cæſar, congeriem armorum ſtruxit, ſuperbo cum titulo, DEBELLATIS INTER RHENVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CÆSARIS EA MONIMENTA MARTI ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE. de ſe nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus cõſcientiam facti ſatis eſſe. Mox bellum in Angriuarios Stertinio mandat, ni deditionem properauiſſent. atque illi ſupplices, nihil abnuendo, veniam omnium accepêre. Sed æſtate iam adultâ, legionum aliæ itinere terreſtri in hibernacula remiſſæ, plures Cæſar claſſi impoſitas per flumen Amiſiam Oceano inuexit. Ac primò placidum æquor mille nauium remis ſtrepere, aut velis impelli: mox atro nubium globo effuſa grando: ſimul variis vndique procellis, incerti fluctus proſpectum adimere, regimen impedire: mileſq. pauidus, & caſuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempeſtiuè iuuat, officia prudentium corrumpebat. omne dehinc cælum, & mare omne in auſtrum ceſſit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenſo nubium tractu validus, & rigore vicini ſeptentrionis horridior, rapuit diſiecitque naues in aperta Oceani, aut inſulas ſaxis abruptas, vel per occulta vada infeſtas. quibus paulum ægreque vitatis poſtquàm mutabat æſtus, eodem quo ventus ferebat; non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis vndas poterant. equi, iumenta, ſarcinæ, etiam arma præcipitantur, quò leuarentur aluei * manantes per latera, & fluctu ſuper vrgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus, & truculentiâ cæli præſtat Germania, tantum illa clades nouitate & magnitudine exceſſit, hoſtilibus circum litoribus, aut ita vaſto & profundo, vt credatur nouiſſimum ac ſine terris mare. pars nauium * nauſtæ ſunt, plures, apud inſulas longiùs ſitas eiectæ: mileſque nullo illic hominum cultu, fame abſumptus, niſi quos corpora equorum eodem * eliſa tolerauerant. ſola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque apud ſcopulos & prominentis oras, cùm ſe tanti exitij reum clamitaret, vix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æſtu, & ſecundante vento, claudæ naues, raro remigio, aut intentis veſtibus, & quædam à validioribus tractæ, reuertêre: quas raptim refectas miſit, vt ſcrutarentur inſulas. collecti eâ curâ plerique. multos Angriuarij nuper in fidem accepti, redemtos ab interioribus reddidere. quidam in Britanniam rapti, & remiſſi à regulis. Vt quis ex longinquo reuenerat, miracula narrabant, vim turbinum, & inauditas volucres, monſtra maris, ambiguas hominum & beluarum formas;

Romani tamen pro victoribus.

Monumentum & titulus rerũ magnificus.

Miles pleruſque claſſe reducitur:

Cum clade, & panè exitio:

Ita Oceanus intumuit.

Eius tempeſtatis pulchra ſpecies.

* nantes

* eniſa

Germanicus in Chaucos reiicitur.

Seruati & alij quidam, ſed pauci.

formas: visa, siue ex metu credita. Sed fama classis amissæ, vt Germanos ad spem belli, ita Cæsarem ad coërcendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus ire in Chattos imperat: ipse maioribus copiis Marsos irrumpit: quorum dux Malouendus nuper in deditionem acceptus, propinquo loco defossam Varianæ legionis aquilam modico præsidio seruari indicat. Missa extemplò manus, quæ hostem à fronte eliceret, alij qui terga circumgressi recluderent humum. & vtrisque adfuit fortuna. eò promtior Cæsar pergit introrsus, populatur, exscindit non ausum congredi hostem: aut sicubi restiterat, statim pulsum, nec vnquam magis, vt ex captiuis cognitum est, pauentem. Quippe inuictos & nullis casibus superabiles Romanos prædicabant, qui perditâ classe, amissis armis, post constrata equorum virorumque corporibus litora, eâdem virtute, pari ferociâ, & veluti aucti numero inrupissent. Reductus inde in * Hiona miles, lætus animi, quòd aduersa maris, expeditione prosperâ pensauisset. addidit munificentiam Cæsar, quantum quis damni professus erat exsoluendo. Nec dubium habebatur, labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & si proxima æstas adiiceretur, posse bellum patrari: sed crebris epistolis Tiberius monebat, *rediret ad decretum triumphum. satis iam euentuum, satis casuum: prospera illi & magna prœlia: eorum quoque meminisset, quæ venti & fluctus, nullâ ducis culpâ, grauia tamen & sæua damna intulissent. se nouies à diuo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quàm vi perfecisse. sic Sugambros in deditionem acceptos, sic Sueuos, regemque Marobouum pace obstrictum. posse & Cheruscos, ceterasque rebellium gentes, quando Romanæ vltioni consultum est, internis discordiis relinqui.* Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acriùs modestiam eius adgreditur, alterum consulatum offerendo, cuius munia præsens obiret. simul adnectebat, si foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, non nisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, & * deportare lauream posset. Haut contatus est vltrà Germanicus, quanquam fingi ea, seque per inuidiam parto iam decori abstrahi intelligeret. Sub idem tempus, è familiâ Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res nouas. Eius negotij initium, ordinem, finem curatiùs disseram; quia tum primùm reperta sunt, quæ per tot annos Remp. exedêre. Firmius Catus Senator, ex intimâ Libonis amicitiâ, iuuenem improuidum & facilem inanibus, ad Chaldæorum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit: dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti coniunx fuerat, consobrinos Cæsares, plenam imaginibus domum ostentat: hortaturque ad luxum & æs alienum, socius libidinum & necessitatum, quò pluribus indiciis inligaret. Vt satis testium, & qui serui eadem noscerent, reperit: aditum ad principem postulat, demonstrato crimine & reo per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio vsus erat. Cæsar indicium haut aspernatus, congressus abnuit. posse enim, eodem Flacco internuntio, sermones commeare. atque interim Libonem ornat præturâ, conuictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeò iram condiderat) cunctaque eius dicta factaque cùm prohibere posset, scire malebat. donec Iunius quidã tentatus vt infernas vmbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, auidumque famæ malæ. Statim corripit reum, adit consules, senatus cognitionem poscit: & vocantur patres, addito, consultandum super re magnâ & atroci. Libo interim veste mutatâ cum primoribus feminis, circumire domos, orare adfines, vocẽ aduersùm pericula poscere: abnuentibus

Hac clades Germanos erigit: Quos contra Cæsar it.

Marsos vastat, exscindit.

* hiberna

Germani ad pacem iam flectebant:

Sed Cæsarem maior Cæsar auocat.

Cui cauta & lenta consilia, quàm ferocia magis cordi.

Honoribus etiam Germanicum emollit.

* reportare

Libo Drusus maiestatis accusatur:

Qui temerè Chaldæos consuluit.

Delatus ab iisipsis, qui impulerant.

Tiberius dissimulat, & ruere eum patitur.

Ad extremũ in Senatu accusatur.

cunctis, cùm diuersa prætenderent, eâdem formidine. die senatus metu & ægritudine fessus, siue, vt tradidêre quidam, simulato morbo, lecticâ delatus ad fores curiæ, innisusque fratri, & manus ac supplices voces ad Tiberium tendens, immoto eius vultu excipitur. mox libellos & auctores recitat Cæsar, ita moderans, ne lenire, néue asperare crimina videretur. Accesserant præter Trionem & Catum accusatores, Fonteius Agrippa, & C. Liuius, certabantque cui ius perorandi in reum daretur: donec Liuius, quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina obiecturum professus, protulit libellos vecordes adeò, vt consultauerit Libo, an habiturus foret opes, quîs viam Appiam Brundisium vsque pecuniâ operiret. inerant & alia huiuscemodi, stolida, vana; si mollius acciperes, miseranda. Vni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæsarum aut senatorum, additas atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscentes seruos per tormenta interrogari placuit. Et quia vetere senatus consulto, quæstio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberius, mancipari singulos actori publico iubet: [scilicet, vt in Libonem ex seruis, saluo senatusconsulto quæreretur.] Ob quæ posterum diem reus petiuit. domumque digressus, extremas preces P. Quirinio propinquo suo ad principem mandauit. responsum est, vt senatum rogaret. cingebatur interim milite domus, strepebantq. etiam in vestibulo, vt audiri, vt aspici possent: cùm Libo, ipsis, quas in nouissimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, vocare percussorem, prehensare seruorũ dextras, inserere gladium. atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, euertentibus adpositũ mensâ lumen, feralibus iam sibi tenebris duos ictus in viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, accurrêre liberti, & cæde visâ miles abstitit. Accusatio tamen apud patres adseueratione eâdem peracta, iurauitque Tiberius petiturum se vitam, quamuis nocenti, nisi voluntariam mortem properauisset. Bona inter accusatores diuiduntur: & præturæ extra ordinem datæ, his qui senatorij ordinis erant. Tunc Cotta Messalinus, ne imago Libonis exsequias posterorum comitaretur, censuit: Gn. Lentulus, ne quis Scribonius cognomentum Drusi adsumeret. supplicationum dies, Pomponij Flacci sententiâ cõstituti. vt dona Ioui, Marti, Concordiæ, vtque Iduum Septembrium dies quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur, L. P. & Gallus * Asinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decreuêre: quorum auctoritates, adulationesque retuli, vt sciretur vetus id in Rep. malum. Facta & de Mathematicis Magisq. Italiâ pellendis senatus consulta: quorum è numero, L. Pituanius saxo deiectus est. In P. Martium consules extra portam Exquilinam, cùm classicum canere iussissent, more prisco aduertêre. Proximo senatus die, multa in luxum ciuitatis dicta à Q. Haterio consulari, Octauio Frontone præturâ functo: decretumque ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent, ne vestis serica viros fœdaret. Excessit Fronto, ac postulauit modum argento, supellectili, familiæ. Erat quippè adhuc frequens senatoribus, si quid è Rep. crederent, loco sententiæ promere. Contrà Gallus Asinius disseruit, *Auctu imperij adeleuisse etiam priuatas opes, idque non nouum, sed è vetustissimis moribus. aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad Remp. referri. quâ tenui, angustas ciuium domos; postquam eò magnificentiæ venerit, gliscere singulos. neque in familiâ & argento, quæque ad vsum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortunâ possidentis. distinctos senatus & equitum census: non quia diuersi naturâ, sed vt locis, ordinibus, dignationibus antistent, * talesque ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur. nisi fortè clarissimo cuique plures curas, maiora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum*

Et conuincitur vecordia potius, quàm sceleris.

Serui in dominum torti: & aduersa leges nouo pallio velata.

Ambigere possis an non à glossemate hæc sint.

Libo denique, tædio & desperatione, se conficit.

Præmia accusatoribus.

Et varia in mortuũ decretâ, prauissima adulationis:

* Asinij

Vnum vtilissimum, de vatibus pellendis.

Luxus publicus leuiter coërcitus.

Quem ex professo defendit Asinius:

* aliisq. quæ ad req.

carendum esse. Facilem adsensum Gallo, sub nominibus honestis, confessio vitiorum & similitudo audientium dedit. Adiecerat & Tiberius, non id tempus censuræ: nec si quid in moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem. Inter quæ L. Piso ambitum fori, corrupta iudicia, sæuitiam oratorum accusationes minitantium increpans, abire se, & cedere vrbe, victurum in aliquo abdito & longinquo rure testabatur. simul curiam relinquebat. Commotus est Tiberius, & quamquam mitibus verbis Pisonem permulsisset, propinquos quoque eius impulit, vt abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. Haut minus liberi doloris documentum idem Piso mox dedit, vocatâ in ius Vrgulaniâ, quam supra leges amicitia Augustæ extulerat. nec aut Vrgulania obtemperauit, in domum Cæsaris spreto Pisone vecta; aut ille abstitit, quamquam Augusta se violari & imminui quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri ciuile ratus, vt se iturum ad prætoris tribunal, adfuturum Vrgulaniæ diceret, processit palatio, procul sequi iussis militibus. spectabatur, occursante populo, compositus ore, & sermonibus variis tempus atque iter ducens: donec propinquis Pisonem frustra coërcentibus, deferri Augusta pecuniam quæ petebatur iuberet. Isque finis rei, ex quâ neque Piso inglorius, & Cæsar maiore famâ fuit. Ceterùm Vrgulaniæ potentia adeò nimia ciuitati erat, vt testis in caussâ quadam quæ apud senatum tractabatur, venire dedignaretur. missus est prætor, qui domi interrogaret: cùm virgines Vestales in foro & iudicio audiri, quoties testimonium dicerent, vetus mos fuerit. Res eo anno prolatas haut referrem, ni pretium foret, Gn. Pisonis & Asinij Galli super eo negotio diuersas sententias noscere. Piso, quanquam abfuturum se dixerat Cæsar, ob id magis agendum censebat, vt absente principe, senatus & equites possent sua munia sustinere. decorum Reip. fore. Gallus, quia speciem libertatis Piso præceperat, nihil satis inlustre, aut ex dignitate populi Romani nisi coràm & sub oculis Cæsaris: eoque conuentum Italiæ & adfluentis prouincias, præsentiæ eius seruanda dicebat. Audiente hæc Tiberio ac silente, magnis vtrimque contentionibus acta, sed res dilatæ. Et certamen Gallo aduersus Cæsarem exortum est. nam censuit in quinquennium magistratuum comitia habenda: vtque legionum legati, qui ante præturam eâ militiâ fungebantur, iam tum prætores destinarentur: princeps duodecim candidatos, in annos * singulos nominaret. Haut dubium erat, eam sententiam altiùs penetrare, & arcana imperij tentari. Tiberius tamen quasi * augeretur potestas eius disseruit. *Graue moderationi suæ tot eligere, tot differre. vix per singulos annos offensiones vitari, quamuis repulsam propinqua spes soletur: quantũ odij fore ab his qui vltra quinquennium proiiciantur! vnde prospici posse quæ cuique tam longo temporis spacio mens, domus, fortuna. superbire homines etiam annuâ designatione: quid si honorem per quinquennium agitent? quintuplicari prorsus magistratus, subuerti leges, quæ sua spacia exercendæ candidatorum industriæ, quærendisque aut potiundis honoribus statuerint.* Fauorabili in speciem oratione vim imperij tenuit, censusque quorundam senatorum iuuit. quò magis mirũ fuit, quòd preces M. Hortali nobilis iuuenis, in paupertate manifestâ, superbiùs accepisset. Nepos erat oratoris Hortensij, inlectus à diuo Augusto liberalitate decies sestertiûm ducere vxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia exstingueretur. Igitur quatuor filiis ante limen curiæ adstantibus, loco sententiæ, quum in palatio senatus haberetur, modò Hortensij inter oratores sitam imaginẽ, modò Augusti intuens, ad hunc modum cœpit. *Patres conscripti, hos quorum numerum & pueritiam videtis, non sponte sustuli, sed quia princeps monebat: simul maiores mei meruerant, vt posteros haberent. nam ego, qui non pecuniam, non studia populi, neque eloquentiam*

Facili assensu, in omniũ contage.

Pisonis libera vox & mina.

Vrgulania, delicium Liuiæ.

Potentia, vel impotentia potius, muliercula.

De rebus agendis certatio.

Asinij Galli sententia super comitiis.

Pro Cæsare, vt videbatur:

* quinos *fere.*

* *Medicæa lectio* auretur.

Sed reiecta à Cæsare, ob suas caussas.

Is liberalis in quosdam Senatores:

Asper contrà in nepotem Hortensij.

Qui compositâ oratione inopiam fatetur, & subsidium poscit.

gentile domus nostræ bonum varietate temporum accipere vel parare potuissem, satis habebam, si tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iussus ab imperatore, vxorem duxi. En stirps & progenies tot consulum, tot dictatorum. nec ad inuidiam ista, sed conciliandæ misericordiæ refero. adsequentur florente te Cæsar quos dederis honores, interim Q. Hortensij pronepotes, diui Augusti alumnos, ab inopiâ defende. Inclinatio senatus incitamentum Tiberio fuit, quò promtiùs aduersaretur, his fermè verbis vsus. *Si quantum pauperum est, venire huc, & liberis suis petere pecunias cœperint: singuli numquam exsatiabuntur, Resp. deficiet. nec sanè ideo à maioribus concessum est egredi aliquando relationē, & quod in commune conducat loco sententiæ proferre, vt priuata negotia, res familiares nostras hic augeamus: cum inuidiâ senatus & principum, siue indulserint largitionē, siue abnuerint. non enim preces sunt istuc, sed efflagitatio intempestiua quidem & improuisa: cùm alis de rebus conuenerint patres, consurgere, & numero atque ætate liberùm suorum, vrgere modestiam senatus, * eandem vim in me transmittere, ac velut perfringere ærarium: quod si ambitione exhauserimus, per scelera supplendum erit. dedit tibi Hortale diuus Augustus pecuniam, sed non compellatus, nec eâ lege vt semper daretur. languescet alioqui industria, intendetur secordia, si nullus ex se metus, aut spes; & securi omnes aliena subsidia exspectabunt, sibi ignaui, nobis graues.* Hæc atque talia, quamquam cum adsensu audita ab his, quibus omnia principum honesta atque inhonesta laudare mos est, plures per silentium aut occultum murmur excepêre. sensitque Tiberius. & cùm paulum reticuisset, Hortalo se respondisse ait, ceterùm si patribus videretur, daturum liberis eius ducena sestertia singulis, qui sexus virilis essent. egêre alij grates: siluit Hortalus, pauore, an auitæ nobilitatis etiam inter angustias fortunæ retinens. neque miseratus est posthac Tiberius, quamuis domus Hortensij pudendam ad inopiam dilaberetur. Eodem anno, mancipij vnius audacia, ni maturè subuentum foret, discordiis armisque ciuilibus Remp. perculisset. Postumi Agrippæ seruus, nomine Clemens, comperto fine Augusti, pergere in insulam Planasiam, & fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non seruili animo concepit. ausa eius impediuit tarditas onerariæ nauis. atque interim patratâ cæde, ad maiora & magis præcipitia conuersus, furatur cineres, vectusque * coram Ethruriæ promontorium, ignotis locis sese abdit, donec crinem barbamque promitteret. nam ætate & formâ haut dissimili in dominum erat. tum per idoneos & secreti eius socios, crebescit viuere Agrippam, occultis primùm sermonibus, vt vetita solent; mox vago rumore apud imperitissimi cuiusque promtas aures, aut rursum apud turbidos, eoq. noua cupientes. atque ipse adire municipia obscuro diei, neq. propalàm aspici, neq. diutiùs iisdem locis. sed quia veritas visu & morâ, falsa festinatione & incertis valescunt, relinquebat famā, aut præueniebat. Vulgabatur interim per Italiam, seruatū munere deûm Agrippam, credebatur Romæ. iamq. Hostiam inuectū multitudo ingens, iam in vrbe clandestini cœtus celebrabant; cùm Tiberium anceps cura distrahere, víne militū seruum suum coërceret, an inanem credulitatē tempore ipso vanescere sineret. modò nihil spernendum, modò non omnia metuendâ, ambiguus pudoris ac metus reputabat. postremò dat negotiū Sallustio Crispo. ille è clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) dilegit, atq. hortatur, simulatâ cōscientiâ adeant, offerant pecuniam, fidē, atq. pericula polliceantur. Exsequuntur vt iussum erat. dein speculati noctem incustoditam, acceptâ idoneâ manu, vinctum clauso ore in palatiū traxêre. percontanti Tiberio, *Quomodo Agrippa factus esset?* respondisse fertur, *Quomodo tu Cæsar.* Vt ederet socios, subigi non potuit. nec Tiberius pœnam eius palàm ausus, in secretâ palatij parte interfici iussit, corpusque clàm auferri. & quamquam multi è domo principis, equitesque ac senatores, susten-*

Claus. Tiberio aures, & bulga.

Duriter imò negat.

* Corrupta. fortè *eâdem inuidiam in me.*

Ita illustris Hortensiana domus collapsa.

Clementis serui non seruile facinus.

Lapsus primâ spe, ad alteram accingitur.

* Cosam

Agrippam se facit.

Stulti & auidi multi credunt.

Tiberius callidè & tranquillè orientem tumultum disicit:

Falsum Agrippam capit.

Cuius in os Cæsaris pulchra & libera vox.

ſuſtentaſſe opibus, iuuiſſe conſiliis dicerentur, haut quæſitum. Fine anni arcus propter ædem Saturni ob recepta ſigna cum Varo amiſſa, ductu Germanici, auſpiciis Tiberij: & ædes Fortis fortunæ Tiberim iuxta in hortis, quos Cæſar dictator populo Rom. legauerat: ſacrarium genti Iuliæ, effigieſque diuo Auguſto apud Bouillas, dicantur. C. Cœlio, L. Pomponio coss. Germanicus Cæſar A. D. VII. Kalendas Iunias triumphauit de Cheruſcis Chattiſque & Angriuariis, quæque aliæ nationes vſque ad Albim colunt. vecta ſpolia, captiui, ſimulacra montium, fluminum, præliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, curruſque quinque liberis onuſtus. ſed ſuberat occulta formido reputantibus, haut proſperum in Druſo patre eius fauorem vulgi, auunculum eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudiis intra iuuentam ereptum, breues & infauſtos populi Romani amores. Ceterùm Tiberius, nomine Germanici, trecenos plebi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam conſulatui eius deſtinauit. nec ideo ſinceræ caritatis fidem adſecutus, amoliri iuuenem ſpecie honoris ſtatuit, ſtruxitq. cauſſas, aut fortè oblatas arripuit. Rex Archelaus quinquageſimum annum Cappadociâ potiebatur, inuiſus Tiberio, quòd eum Rhodi agentem, nullo officio coluiſſet. nec id Archelaus per ſuperbiam omiſerat, ſed ab intimis Auguſti monitus; quia florente C. Cæſare, miſſoq. ad res Orientis, intuta Tiberij amicitia credebatur. Vt versâ Cæſarum ſobole, imperium adeptus eſt, elicit Archelaum matris litteris, quæ non diſſimulatis filij offenſionibus clementiam offerebat, ſi ad precandum veniret. ille ignarus doli, vel ſi intelligere crederetur vim metuens, in vrbem properat: exceptuſque immiti à principe, & mox accuſatus in ſenatu, non ob crimina quæ fingebantur, ſed angore, ſimul feſſus ſenio, & quia regibus æqua nedum infima inſolita ſunt, fine vitæ ſponte an fato impleuit. Regnum in prouinciam redactum eſt, fructibusque eius leuari poſſe centeſimæ vectigal profeſſus Cæſar, ducenteſimam in poſterum ſtatuit. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, pleriſque Romanum, aliis regium imperium cupientibus: & prouinciæ Syria atque Iudæa, feſſæ oneribus, diminutionem tributi orabant. Igitur hæc, & de Armeniâ quæ ſuprà memoraui, apud patres diſſeruit, nec poſſe motum * Orientem niſi Germanici ſapientiâ componi. Nam ſuam ætatem vergere, Druſi non dum ſatis adoleuiſſe. Tunc decreto patrum, permiſſæ Germanico prouinciæ, quæ mari diuiduntur, maiuſque imperium quoquò adiſſet, quàm his qui ſorte aut miſſu principis obtinerent. Sed Tiberius demouerat Syriâ Creticum Silanum, per adfinitatem connexum Germanico, quia Silani filia Neroni yetuſtiſſimo liberorum eius pacta erat: præfeceratque Gn. Piſonem ingenio violentum, & obſequij ignarum, inſitâ ferociâ à patre Piſone, qui ciuili bello reſurgentes in Africa partes acerrimo miniſterio aduerſus Cæſarem iuuit. mox Brutum & Caſſium ſecutus, conceſſo reditu, petitione honorum abſtinuit, donec vltrò ambiretur delatum ab Auguſto conſulatum accipere. ſed præter paternos ſpiritus, vxoris quoque Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur. vix Tiberio concedere, liberos eius vt multum infra deſpectare: nec dubium habebat, ſe dilectum, qui Syriæ imponeretur, ad ſpes Germanici coërcendas. credidere quidã data & à Tiberio occulta mandata, & Plancinam haut dubiè Auguſta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam inſectandi. diuiſa namque & diſcors aula erat, tacitis in Druſum, aut Germanicum ſtudijs. Tiberius, vt proprium & ſui ſanguinis Druſum fouebat: Germanico, alienatio

Arcus triũphalis Germanico.

A. V. C. DCCLXX.

Ipſe ſpecioſiſſimè triũphat.

Procul mox remouetur, per ſpeciem honoris.

Archelaus Cappadocũ rex inuiſus Principi.

Per dolum arceſſitur.

Accuſatur, & moritur.

Regnum eius Prouincia factum.

Concuſſa alia, in Oriente.

* Oriente

Quibus firmandis Germanicus eligitur:

Cum amplâ poteſtate.

Sed Tiberius coërcet, & æmulum ei adiungit, Feroci ingenio, Piſonem:

Cum occultis mandatis.

Germanicus gratioſus ſupra Druſum.

natio patrui, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis anteibat, auum M. Antonium, auunculum Augustum ferens. contrà Druso proauus eques Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudiorum imagines videbatur. & coniunx Germanici Agrippina, fecunditate ac famâ Liuiam vxorem Drusi præcellebat. sed fratres egregiè concordes, & proximorum certaminibus inconcussi. Nec multo post Drusus in Illyricum missus est, vt suesceret militiæ, studiaque exercitus pararet; simul iuuenem vrbano luxu lasciuientem meliùs in castris haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur, vtroque filio legiones obtinente. Sed Sueui prætendebantur, auxilium aduersus Cheruscos orantes. nam discessu Romanorum, ac vacui externo metu, gentis adsuetudine, & tum æmulatione gloriæ, arma in se verterant. vis nationum, virtus ducum in æquo: sed Maroboduum regis nomen inuisum apud populares; Arminium pro libertate bellantem fauor habebat. Igitur non modò Cherusci sociique eorum, vetus Arminij miles, sumsêre bellum: sed è regno etiam Marobodui Sueuæ gentes, Semnones ac Langobardi, defecêre ad eum. quibus additis præpollebat, ni Inguiomerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugisset: non aliam ob caussam, quàm quia fratris filio iuueni, patruus senex parêre dedignabatur. Diriguntur acies pari vtrimque spe, nec vt olim apud Germanos vagis incursibus, aut disiectas per cateruas. quippe longâ aduersus nos militiâ, insueuerant sequi signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo conlustrans cuncta, vt quosque aduectus erat, *Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc & tela Romanis direpta, in manibus multorũ ostentabat. contrà fugacem Maroboduum appellans, prœliorum expertem, Hercyniæ latebris defensum, ac mox per dona & legationes petiuisse fœdus, proditorem patriæ, satellitem Cæsaris, haut minus infensis animis exturbandum quàm Varum Quinctilium interfecerint. meminissent modò tot prœliorum, quorum euentu, & ad postremum eiectis Romanis, satis probatum, penes vtros summa belli fuerit.* Neque Maroboduus iactantiâ sui, aut probris in hostem abstinebat. sed Inguiomerum tenens, *Illo in corpore decus omne Cheruscorum, illius consiliis gesta, quæ prosperè ceciderint; testabatur. vecordem Arminium, & rerum nescium, alienam gloriam in se trahere: quoniam tres vacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidiâ deceperit: magnâ cum clade Germaniæ, & ignominiâ suâ, cùm coniunx, cùm filius eius seruitium adhuc tolerent. At se duodecim legionibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam seruauisse. mox conditionibus æquis discessum. neque pœnitere quòd ipsorum in manu sit, integrum aduersus Romanos bellum, an pacem incruentam malint.* His vocibus instinctos exercitus, propriæ quoque caussæ stimulabant. cùm à Cheruscis Langobardisque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contrà, augendæ dominationi certaretur. Non aliâs maiore mole concursum, neque ambiguo magis euentu, fusis vtrimque dextris cornibus. Sperabaturq. rursum pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum perculsi fuit: & transfugis paulatim nudatus, in Marcomannos concessit, misitque legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Responsum est, non iure eum aduersus Cheruscos arma Romana inuocare, qui pugnantis in eundẽ hostem Romanos nullâ ope iuuisset. Missus tamen Drusus, vt retulimus, pacis firmator. Eodem anno duodecim celebres Asiæ vrbes conlapsæ, nocturno motu terræ. quò improuisior grauiorque pestis fuit. neque solitum in tali casu effugium subueniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sedisse immensos montes, visa in arduo quæ plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignes memorant. Asperrima in Sardianos lues, plurimum in eosdem misericordiæ traxit. nam centies sestertiũm pollicitus Cæsar: & quantum

Drusus Illyricum mittitur.

Germani inter se discordes:

Pars pro Maroboduo,

Pars pro Arminio.

Parantur ad pugnam.

Arminij ad suos verba:

Marobodui, ad suos.

Acriter concurritur:

Sed pro victo Maroboduus fuit.

* transfugiis

Auxilium à Romanis nequidquam petit.

Grauis in Asiâ terræmotus.

ærario, aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes à Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Piladelphenos, Ægæatas, Apollonienses, quique Mosceni aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæsaream, Myrinam, Cymen, Tmolum leuari idem in tempus tributis, mittique ex senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoueretque. dilectus est M. * Aletus è prætoriis, ne consulari obtinente Asiam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur. Magnificam in publicum largitionem auxit Cæsar haut minus gratâ liberalitate, quòd bona Æmiliæ Musæ locupletis intestatæ petita in fiscum, Aemilio Lepido cuius è domo videbatur; & Patulei diuitis equitis Romani hereditatem (quamquàm ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Seruilio, quem prioribus neque suspectis tabulis scriptum cōpererat: nobilitatem vtriusque pecuniâ iuuandam præfatus. Neque hereditatem cuiusquam adiit, nisi cum amicitiâ meruisset: ignotos & aliis infensos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterùm vt honestam innocentium paupertatem leuauit; ita prodigos & ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium mouit senatu, aut sponte cedere passus est. Iisdē temporibus deûm ædes vetustate aut igni abolitas, cœptasque ab Augusto, dedicauit. Libero Liberæque & Cereri, iuxta Circum maximum, * quas A. Postumius dictator vouerat: eodemque in loco ædem Floræ, ab Lucio & Marco Publiciis ædilibus constitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium C. Duillius struxerat, qui primus rem Romanam prosperè mari gessit, triumphumque naualem de Pœnis meruit. Spei ædes à Germanico sacratur: hanc Atilius vouerat eodem bello. Adolescebat interea lex maiestatis. Et Apuleiam Variliam sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus diuum Augustum ac Tiberium, & matrem eius inlusisset, Cæsarique connexa, adulterio teneretur, maiestatis delator arcessebat. De adulterio satis caueri lege Iuliâ visum. Maiestatis crimen distingui Cæsar postulauit; damnarique si qua de Augusto inreligiosè dixisset. In se iacta nolle ad cognitionem vocari. Interrogatus à consule quid de his censeret, quæ de matre eius locuta secus argueretur, reticuit: dein proximo senatus die, illius quoque nomine orauit, ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent. liberauitque Apuleiam lege maiestatis. adulterij grauiorem pœnam deprecatus, vt exemplo maiorum propinquis suis vltra ducentesimum lapidem remoueretur suasit. Adultero Manlio Italiâ atque Africâ interdictum est. De prætore in locum Vipsanij Galli, quem mors abstulerat, subrogando, certamen incessit. Germanicus atque Drusus (nam etiam tum Romæ erant) Haterium Agrippam propinquum Germanici fouebant: contrà plerique nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. lætabatur Tiberius, cùm inter filios eius & leges senatus disceptaret. victa est sine dubio lex: sed neq. statim, & paucis suffragiis: quomodo, etiam cùm valerent, leges vincebantur. Eodem anno cœptum in Africâ bellum, duce hostium Tacfarinate. is natione Numida, in castris Romanis auxiliaris stipendia meritus, mox desertor, vagos primùm, & latrociniis suetos ad prædam & raptus congregare; dein more militiæ per vexilla, & turmas componere; postremò non inconditæ turbæ, sed Musulanorum dux haberi. valida ea gens, & solitudinibus Africæ propinqua, nullo etiam tum vrbium cultu, cepit arma, Mauroque accolas in bellum traxit. dux & his Mazippa. diuisusque exercitus: vt Tacfarinas lectos viros, & Romanum in modum armatos castris attineret, disciplinâ & imperiis suesceret: Mazippa leui cum copiâ, incendia

Eo pressos Cæsar subleuat.

* Aleius, *notior paulò gens.*

Liberalitas etiam eius priuatim in quosdam:

In alios, seueritas:

In deos, pietas.

* quam, *verius est.*

Varilia maiestatis postulatur.

De prætore substituendo contentio.

Bellum in Africâ motum.

Cui dux Tacfarinas:

Et alter, Mazippa.

incendia & cædes, & terrorem circumferret. compulerantq. Cinithios, haut ſpernendam nationem, in eadem; cùm Furius Camillus proconſul Africæ, legionem & quod ſub ſignis ſociorum, in vnum conductos ad hoſtem duxit. modicam manum, ſi multitudinem Numidarum atque Maurorum ſpectares; ſed nihil æquè cauebatur, quàm ne bellum metu eluderent. ſpe victoriæ inducti ſunt, vt vincerentur. Igitur legio medio, leues cohortes duæque alæ in cornibus locantur. nec Tacfarinas pugnam detractauit. fuſi Numidæ, multoſque poſt annos Furio nomini partum decus militiæ. nam poſt illum reciperatorem vrbis, filiumque eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memorauimus, bellorum expers habebatur. eò pronior Tiberius res geſtas apud Senatum celebrauit: & decreuere patres triumphalia inſignia. quod Camillo ob modeſtiam vitæ impune fuit. Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterùm conſules habuit. ſed eum honorem Germanicus iniit apud vrbem Achaiæ Nicopolim, quò venerat per Illyricam oram viſo fratre Druſo in Dalmatiâ agente, Hadriatici ac mox Ionij maris aduerſam nauigationem perpeſſus. igitur paucos dies inſumſit reficiendæ claſſi, ſimul ſinus Actiacâ victoriâ inclitos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraque Antonij cum recordatione maiorum ſuorum adiit. namque ei, vt memoraui, auunculus Auguſtus, auus Antonius erant, magnaque illic imago triſtium lætorumque. Hinc ventum Athenas, fœderique ſociæ & vetuſtæ vrbis datum, vt vno lictore vteretur. Excepere Græci quæſitiſſimis honoribus, vetera ſuorum facta dictaque præferentes, quò plus dignationis adulatio haberet. Petitâ inde Eubœâ, tramiſit Lesbum, vbi Agrippina nouiſſimo partu Iuliam edidit. tum extrema Aſiæ, Perinthumque ac Byzantium Thracias vrbes, mox Propontidis anguſtias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & famâ celebratos noſcendi. pariterque prouincias internis certaminibus, aut magiſtratuum iniuriis feſſas refouebat. atque illum in regreſſu ſacra Samothracum viſere nitentem, obuij aquilones depulere. Igitur aliaque* quæ ibi varietate fortunæ, & noſtri origine veneranda, relegit Aſiam, appellitque Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur. Non femina illic, vt apud Delphos, ſed certis è familiis & fermè Mileto accitus ſacerdos, numerum modò conſultantium & nomina audit: tum in ſpecum degreſſus, hauſtâ fontis arcani aquâ, ignarus plerumque litterarum & carminum, edit reſponſa; verſibus compoſitis ſuper rebus quas quis mente concepit. & ferebatur, Germanico per ambages, vt mos oraculis, maturum exitium cecinisſe. At Cn. Piſo, quò properantiùs deſtinata inciperet, ciuitatem Atheniensium turbido inceſſu exterritam oratione ſæuâ increpat: obliquè Germanicum perſtringens, quòd contra decus Romani nominis non Athenienſes tot cladibus exſtinctos, ſed colluuiem illâ nationum comitate nimiâ coluiſſet. hos enim eſſe Mithradatis aduerſus Sullam, Antonij aduerſus diuum Auguſtum ſocios. etiam vetera obiectabat, quæ in Macedones improſperè, violenter in ſuos feciſſent, offenſus vrbi propriâ quoque irâ; quia Theophilum quendam Aréo iudicio falſi damnatum, precibus ſuis non concederent. Exin nauigatione celeri per Cycladas, & compendia maris, adſequitur Germanicum apud inſulam Rhodum, haut neſcium quibus inſectationibus petitus foret: ſed tantâ manſuetudine agebat, vt cùm orta tempeſtas raperet in abrupta, poſſetque interitus inimici ad caſum referri, miſerit triremes quarũ ſubſidio diſcrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piſo, & vix diei moram perpeſſus, linquit Germanicum, præuenitque. & poſtquam Syriam ac legiones attigit, largitione, ambitu, infimos manipularium

Camillus proconſul ſe oppodit:

Et prælio fundit.

Ideo triumphalia ei decreta.

A. V. C. DCCLXXI.

Germanici actiones, & iter.

Actiæ videt:

Athenas:

Eubœam, & Lesbum:

Byzantium, & loca Pontica.

*Vide Com.

Redit in Aſiam, & Colophone deum conſulit.

Ratio ibi oraculi.

Cn. Piſo acerbus ipſo aduentum Germanicum.

Athenienſes increpat & abiicit.

Rhodum nauigat:

Periclitantem Germanicus liberat.

In Syriam præcurrit:

larium iuuando, cùm veteres centuriones, seueros tribunos demoueret, locaque eorum clientibus suis, vel deterrimo cuique attribueret, desidiam in castris, licentiam in vrbibus, vagum ac lasciuientem per agros militem sineret, eò vsque corruptionis prouectus est, vt sermone vulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat, sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse: in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere; quibusdam etiam bonorũ militum ad mala obsequia promtis, quòd haut inuito imperatore ea fieri occultus rumor incedebat. Nota hæc Germanico, sed præuerti ad Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, non modò ingeniis, sed situ terrarum, quo nostris prouinciis latè prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximisque imperiis interiecti, & sæpius discordes sunt, aduersus Romanos odio, & in Parthum inuidiâ. Regem illâ tempestate non habebant amoto Vonone, sed fauor nationis inclinabat in Zenonem Polemonis regis Pontici filium, quòd is primâ ab infantiâ instituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxtà deuinxerat. Igitur Germanicus in vrbe Artaxatâ, adprobantibus nobilibus, circumfusâ multitudine, insigne regium capiti eius imposuit. ceteri venerantes regem, Artaxiam consalutauere, quod illi vocabulum indiderant, ex nomine vrbis. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepere. & quædam ex regiis tributis deminuta, quò mitius Romanum imperium speraretur. Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primùm ad ius prætoris translatis. Cunctaque socialia prosperè composita, non ideò lætum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui iussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, vtrumque neglexerat. Cyrri demum apud hiberna decumæ legionis conuenere, firmato vultu Piso aduersus metum, Germanicus ne minari crederetur. & erat, vt retuli, clementior. sed amici accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa, ipsumque & Plancinam, & filios variis modis criminari. postremò paucis familiarium adhibitis sermo cœptus à Cæsare, qualem ira & dissimulatio gignit. Responsum à Pisone precibus contumacibus, discesserantque *opertis odiis. postque rarus in tribunali Cæsaris Piso; & si quando adsideret, atrox, ac dissentire manifestus. vox quoque eius audita est in conuiuio, cùm apud Regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leues Pisoni & ceteris offerrentur; principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari. abiecitque simul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venere. miserat amicitiam ac fœdus memoraturos, & cupere renouari dextras, daturumque honori Germanici, vt ripam Euphratis accederet: petere interim ne Vonones in Syriâ haberetur, neu proceres gentium propinquis nuntiis ad discordias traheret. Ad ea Germanicus, de societate Romanorum, Parthorumq. magnificè: de aduentu regis & cultu sui, cum decore ac modestiâ respondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciæ maritimam vrbem amotus est. datum id nõ modò precibus Artabani, sed contumeliæ Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinã deuinxerat. M. Silano, L. Norbano Coss. Germanicus Ægyptum proficiscitur, cognoscendæ antiquitatis. sed cura prouinciæ prætendebatur. leuauitq; apertis horreis pretia frugum: multaq. in vulgus grata vsurpauit, sine milite incedere, pedibus intectis, & pari cũ Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione; quẽ eadem fecitauisse apud Siciliam, quamuis flagrante

Ambitu & corruptione castra complet.

Peccat idem vxor eius.

At Germanicus Armeniam iit.

Cui Zenonem regem dat.

Cappadoces & Comageni, prætores accipiunt.

Germanicus & Piso conueniunt, queruli.

Discedunt irati.

** Potius, apertis*

Legati ab Artabano.

Vonones Syriâ demouetur.

A. V. C. DCCLXXII.

Germanicus ad Ægyptũ, visum abit.

Studium popularitatis in eo.

adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius cultu, habituque eius lenibus verbis perstricto, acerrimè increpuit, quòd contrà instituta Augusti, non sponte Principis, Alexandriam introisset. nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum: ne fame vrgeret Italiam, quisquis eam prouinciam, claustraque terræ ac maris, quamuis leui præsidio aduersum ingentes exercitus insedisset. Sed Germanicus, nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subuehebatur, orsus opido à Canopo. Condidêre id Spartani, ob sepultum illic rectorē nauis Canopum: quâ tempestate Menelaus Græciam repetens, diuersum ad mare terramque Libyam *delatus. Inde proximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se & antiquissimum perhibent, eosq. qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum eius adscitos. Mox visit veterum Thebarum magna vestigia. & manebāt structis molibus litteræ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: iussusque è senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat habitasse quondam septingenta milia ætate militari: atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libyâ, Æthiopiâ, Medisque & Persis, & Bactriano, ac Scythiâ potitum, quasque terras Suri Armeniiq. & contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti & auri, numerus armorum equorumque, & dona templis ebur, atque odores, quasq. copias frumenti & omnium vtensilium quæque natio penderet, haut minus magnifica, quàm nunc vi Parthorum, aut potentiâ Romanâ iubentur. Ceterùm Germanicus aliis quoq. miraculis intendit animum. quorum præcipua fuere Memnonis saxea effigies, vbi radiis solis icta est vocalem sonum reddens: disiectasque inter & vix peruias arenas, instar montium eductæ Pyramides, certamine & opibus regum: lacusque effossâ humo, superfluentis Nili receptacula: atque alibi angustiæ, & profunda altitudo, nullis inquirentiū spatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, claustra olim Romani imperij; quod nunc rubrum ad mare patescit. Dum ea æstas Germanico plures per prouincias transigitur, haut leue decus Drusus quæsiuit inliciens Germanos ad discordias, vtque fracto iam Maroboduo vsque in exitium insisteretur. Erat inter Gotones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, & tunc dubiis rebus eius, vltionem ausus. Is validâ manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, inrumpit regiam, castellumque iuxtrà situm. veteres illic Sueuorum prædæ, & nostris è prouinciis lixæ, ac negotiatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augendi pecuniam, postremùm obliuio patriæ, suis quemque ab sedibus hostilem in agrum transtulit. Maroboduo vndique deserto, non aliud subsidium quàm misericordia Cæsaris fuit. transgressus Danubium, quà Noricam prouinciam præfluit, scripsit Tiberio, non vt profugus aut supplex, sed ex memoriâ prioris fortunæ. nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se vocantibus, Romanam amicitiam prætulisse. responsum à Cæsare, tutam ei honoratamque sedem in Italiâ fore, si maneret: sin rebus suis aliud conduceret, abiturum fide quâ venisset. ceterùm apud senatum disseruit, non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuisse. Exstat oratio quâ magnitudinem viri, violentiam subiectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ hostis, suaque in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus quidem Rauennæ habitus, si quando insolescerent Sueui, quasi rediturus in regnum

Canopus.

**Malim distingui, delatus inde.*

Proximum.

Thebæ veteres.

Earum olim opes suprà fidem.

Memnonis statua.

Pyramides.

In Germaniâ discordiæ, ausu Drusi.

Catualda Maroboduū pellit.

Is ad Romanos confugit.

Vis & virtus Marobodui.

Qui Rauennæ diu habitasse.

regnum oſtentabatur. ſed non exceſſit Italiâ per duodeuiginti annos; conſenuitq. multum imminutâ claritate, ob nimiam viuendi cupidinem. Idem Catualdæ caſus, neque aliud perfugium. pulſus haut multo pòſt Hermundurorum opibus, & Vibilio duce; receptuſque, forum Iulium Narbonenſis Galliæ coloniam mittitur. Barbari vtrumque comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltrà inter flumina Marum & Cuſum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Simul nuntiato regem Artaxiam Armeniis à Germanico datum, decreuêre patres, vt Germanicus atque Druſus ouantes vrbem introirent. ſtructi & arcus circum latera templi Martis Vltoris, cum effigie Cæſarum: lætiore Tiberio, quia pacem ſapientiâ firmauerat, quàm ſi bellum per acies confeciſſet. Igitur Rheſcuporim quoquo Thraciæ regem aſtu adgreditur. omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat. quo defuncto, Auguſtus partē Thracum Rheſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. In eâ diuiſione arua, & vrbes, & vicina Græcis, Cotyi: quod incultum, ferox, adnexum hoſtibus Rheſcuporidi ceſſit. ipſorumque regum ingenia, illi mite, & amœnum; huic atrox, auidum, & ſocietatis impatiens erat. & primò ſubdolâ concordiâ egêre. mox Rheſcuporis egredi fines, vertere in ſe Cotyi data, & reſiſtenti vim facere; contanter ſub Auguſto, quem auctorem vtriuſque regni, ſi ſperneretur, vindicem metuebat. enimuerò auditâ mutatione principis, immittere latronum globos, exſcindere caſtella, cauſas bello. Nihil æquè Tiberium anxium habebat, quàm ne compoſita turbarentur. diligit centurionem qui nuntiaret regibus, ne armis diſceptarent. ſtatimque à Cotye dimiſſa ſunt, quæ parauerat, auxilia. Rheſcuporis fictâ modeſtiâ poſtulat, eundem in locum coiretur, poſſe de controuerſiis colloquio tranſigi. nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cùm alter facilitate, alter fraude cuncta inter ſe concederent, acciperentque. Rheſcuporis ſanciendo, vt dictabat, fœderi, conuiuium adiicit; tractaque in multam noctem lætitiâ, per epulas ac vinolentiam incautum Cotyn, & poſtquàm dolum intellexerat, ſacra regni, eiuſdem familiæ deos, & hoſpitalis menſas obteſtantem, catenis onerat. Thraciaque omni potitus, ſcripſit ad Tiberium, ſtructas ſibi inſidias, præuentum inſidiatorem: ſimul bellum aduerſus Baſtarnas, Schytaſque prætendens, nouis peditum & equitum copiis ſeſe firmabat. Molliter reſcriptum, ſi fraus abeſſet, poſſe eum innocentiæ fidere: ceterùm neque ſe, neque ſenatum, niſi cognitâ cauſsâ, ius & iniuriam diſcreturos. proinde tradito Cotye veniret, transferretque inuidiam criminis. Eas litteras Latinius Pandus proprætor Mœſiæ, cum militibus quîs Cotys traderetur, in Thraciam miſit. Rheſcuporis inter metum & iram contatus, maluit patrati, quàm incepti facinoris reus eſſe: occidi Cotyn iubet, mortemque ſponte ſumtam ementitur. Nec tamen Cæſar placitas ſemel artes mutauit, ſed defuncto Pando, quem ſibi infenſum Rheſcuporis arguebat, Pomponium Flaccum veterem ſtipendiis, & artâ cum rege amicitiâ, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè Mœſiæ præfecit. Flaccus in Thraciam tranſgreſſus, per ingentia promiſſa, quamuis ambiguum & ſcelera ſua reputantem, perpulit, vt præſidia Romana intraret. circundata hinc regi ſpecie honoris valida manus, tribunique, & centuriones, monendo, ſuadendo, & quanto longiùs abſcedebat apertiore cuſtodiâ, poſtremò gnarum neceſſitatis in vrbem traxêre. Accuſatus in ſenatu ab vxore Cotyis damnatur, vt procul regno teneretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis conſiliis adueſatum conſtabat, inque liberos Cotyis diuiditur. iiſque nondum adultis

Sed & Catualda pellitur, & à Romanis recipitur.

Honores ob has res Germanico & Druſo.

Thracia diſſidet, in Cotyn, & Reſcuporim.

Hic illū violat, & premit.

Tandemq; in vincla coniicit.

Etiamoccidit.

Flaccus à Tiberio miſſus ſceleri vindicando.

Quod fecit, ſed Tiberianâ arte.

Rheſcuporis Romæ accuſatur, damnatur.

Trebellienus Rufus præturâ functus datur, qui regnum interim tractaret; exemplo, quo maiores M. Lepidum Ptolemæi liberis tutorem, in Ægyptum miserant. Rhescuporis Alexandriam deuectus, atque illic fugam tentans, an ficto crimine, interficitur. Per idem tempus Vonones, quem amotum in Ciliciam memoraui, corruptis custodibus effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochosque & consanguineum sibi regem Scytharum conatus est, specie venandi. omissis maritimis locis, auia saltuum petiit, mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cuius pontes accolæ ruperant auditâ regis fugâ. neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, à Vibio Frontone præfecto equitum vincitur. mox Remmius Euocatus priori custodiæ regis adpositus, quasi per iram gladio eum transigit. vnde maior fides, conscientiâ sceleris & metu indicij mortem Vononi inlatam. At Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut vrbes iusserat, abolita, vel in contrarium versa cognoscit. hinc graues in Pisonem contumeliæ, nec minus acerba quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. *Dein Piso abire Suriâ statuit, mox aduersâ Germanici valetudine detentus, vbi recreatum accepit, votaque pro incolumitate soluebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatum, festam Antiochiensium plebem, per lictores proturbat. Tum Seleuciam digreditur, opperiens ægritudinem quæ rursum Germanico acciderat. sæuam vim morbi augebat persuasio veneni à Pisone accepti: & reperiebantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres, ac tabe obliti, aliaque maleficia quîs creditur animas numinibus infernis sacrari. simul missi à Pisone incusabantur, vt valetudinis aduersa rimantes. Ea Germanico haut minus irâ, quàm per metum accepta; si limen obsideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorũ foret. quid deinde miserrimæ coniugi, quid infantibus liberis euenturum? lenta videri veneficia: festinare & vrgere vt prouinciam, vt legiones solus habeat: sed non vsque eò defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem mansura. Componit epistolas, quîs amicitiam ei renuntiabat. Addunt plerique iussum prouinciâ decedere. nec Piso moratus vltrà, nauis soluit, moderabaturque cursui, quò propiùs regrederetur, si mors Germanici Suriam aperuisset. Cæsar paulisper ad spẽ erectus, dein fesso corpore, vbi finis aderat, adsistentes amicos in hunc modum alloquitur. *Si fato concederem, iustus mihi dolor etiam aduersus deos esset, quòd me parentibus, liberis, patriæ, intra iuuentam præmaturo exitu raperent. nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus, vltimas preces pectoribus vestris relinquo, referatis patri ac fratri quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumuentus miserrimam vitam pessimâ morte finierim. Si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos inuidia erga viuentem mouebat; inlacrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud senatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignauo questu: sed quæ voluerit meminisse, quæ mandauerit exequi. flebunt Germanicum etiam ignoti, vindicabitis vos, si me potius quàm fortunam meam fouebatis. Ostendite populo Romano diui Augusti neptem, eandemque coniugem meam: numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit. fingentibusque scelesta mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent.* Iurauêre amici, dextram morientis contingentes, spiritum ante quàm vltionẽ amissuros. Tum ad vxorem versus, per memoriam sui, per communes liberos orauit, exueret ferociam, sæuienti fortunæ submitteret animũ, neu regressa in vrbẽ æmulatione potẽtiæ, validiores inritaret. Hæc palàm, & alia secretò, per quæ ostendere credebatur metũ ex Tiberiò. Neq. multo post exstinguitur, ingẽti luctu

Vonones fugam tentat.

Sed reprehenditur, & interficitur.

* Videtur. quidpiam deesse.

Piso à Germanico palam diffidet.

Atque hic in morbo haret.

Cui caussam plerique dabant, venenum Pisonis.

Germanicus amicitiam cum illo dirimit.

Morituri eius ad amicos verba.

Quis Pisonem cum vxore incusat:

Et vltionem mandat.

Coniugi etiam monita dat:

Moriturq;

prouinciæ

prouinciæ & circumiacentium populorum. Indoluêre exteræ nationes regesque. tanta illi comitas in socios, mansuetudo in hostes: visuque & auditu iuxtà venerabilis, cùm magnitudinem & grauitatem summæ fortunæ retineret, inuidiam & adrogantiam effugerat. Funus sine imaginibus & pompâ, per laudes, & memoriam virtutum eius celebre fuit. Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interijt, Magni Alexandri fatis adæquarent. Nam vtrumque corpore decoro, genere insigni, haut multum triginta annos egressum, suorum insidiis externas inter gentes occidisse. sed hunc mitem erga amicos, modicũ voluptatum, vno matrimonio, certis liberis egisse: neque minus prœliatorem, etiam si temeritas abfuerit, præpeditusque sit perculsas tot victoriis Germanias seruitio premere. quòd si solus arbiter rerum, si iure & nomine regio fuisset, tanto promtius adsecuturum gloriam militiæ, quantum clementiâ, temperantiâ, ceteris bonis artibus præstitisset. Corpus antequàm cremaretur, nudatum in foro Antiochensium, qui locus sepulturæ destinabatur. Prætulerítne veneficij signa, parum constitit. nam vt quis misericordiâ in Germanicum, & præsumtâ suspicione, aut fauore in Pisonem pronior, diuersi interpretabantur. Consultatum inde inter legatos, quiq. alij senatorum aderant, quis nam Suriæ præficeretur. & ceteris modicè nisis, inter Vibiũ Marsum, & Gn. Sentium diu quæsitum. dein Marsus seniori, & acrius tendenti Sentio concessit. Isque infamem veneficiis eâ in prouinciâ, & Plancinæ percaram nomine Martinam in vrbem misit, postulantibus Vitellio ac Veranio, ceterisque qui crimina & accusationem tamquam aduersus receptos iam reos instruebant. At Agrippina, quamquam defessa luctu, & corpore ægro, omnium tamen quæ vltionem morarentur intolerans, ascendit classem cum cineribus Germanici, & liberis; miserantibus cunctis, quòd femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio inter venerantes gratantisque aspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta vltionis, anxia sui, & infelici fecunditate fortunæ toties obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam nuntius adsequitur, excessisse Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templa: neque ipse gaudium moderans, & magis insolescente Plancinâ, quæ luctum amissæ sororis, tum primùm læto cultu mutauit. Adfluebant centuriones, monebantque prompta illi legionum studia, repeteret prouinciam non iure ablatam, & vacuam. Igitur quid agendum consultanti, M. Piso filius properandum in vrbem censebat: nihil adhuc inexpiabile admissum, neque suspiciones imbecillas aut inania famæ pertimescenda. discordiam ergà Germanicum odio fortasse dignam, non pœnâ: & ademtione prouinciæ, satisfactum inimicis. Quòd si regrederetur, obsistente Sentio, ciuile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria, & penitus infixus in Cæsares amor præualeret. Contrà Domitius Celer ex intimâ eius amicitiâ disseruit, *Vtendum euentu. Pisonem, non Sentium, Suriæ præpositum. Huic fasces & ius prætoris, huic legiones datas. si quid hostile ingruat, quem iustius arma oppositurum, quàm qui legati auctoritatem, & propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant. plerumque innocentes, recenti inuidiæ impares. At si teneat exercitum, augeat vires; multa quæ prouideri non possint, fortuito in melius casura. An festinamus cum Germanici cineribus adpellere, vt te inauditum & indefensum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum, primo rumore rapiant? Est tibi Augustæ conscientia, est Cæsariis fauor, sed in occulto: & periisse Germanicum nulli iactantiùs mærent, quàm qui maximè lætantur.* Haut magnâ mole Piso promtus ferocibus in sententiam trahitur, missisque

Magno luctu omnium, ob virtutes.

Cum Alexandro comparatur.

Disceptatio de Syriæ præside.

Sentius factus.

Agrippina Romam properat.

At Piso de reditu in Syriam ambigit.

Quem dissuadet filius.

Alij suadent.

Et persuadent.

missisque ad Tiberium epistolis, incusat Germanicum luxus & superbiæ: seque pulsum, vt locus rebus nouis patefieret. curam exercitus, eâdem fide quâ tenuerit, repetiuisse. Simul Domitium impositum triremi vitare litorum oram, præterque insulas lato mari pergere in Suriam iubet. concurrentes desertores per manipulos componit, armat lixas, traiectisque in continentem nauibus, vexillum tironum in Suriam euntium intercipit. Regulis Cilicum vt se auxiliis iuuarent scribit; haut ignauo ad ministeria belli iuuene Pisone, quamquam suscipiendum bellum abnuisset. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ prælegentes, obuiis nauibus, quæ Agrippinam vehebant, vtrimque infensi, arma primò expediêre. dein mutuâ formidine, non vltrà iurgium processum est. Marsusque Vibius nuntiauit Pisoni, Romam ad dicendam caussam veniret. Ille eludens respondit, adfuturum vbi prætor qui de veneficiis quæreret, reo atque accusatoribus diem prædixisset. Interim Domitius Laodiceam vrbem Suriæ adpulsus, cùm hiberna sextæ legionis peteret, quòd eam maximè nouis consiliis idoneam rebatur, à Pacuuio legato præuenitur. Id Sentius Pisoni per litteras aperit, monetque ne castra corruptoribus, ne prouinciam bello tentet. quosque Germanici memores, aut inimicis eius aduersos cognouerat, contrahit, magnitudinem imperatoris idemtidem ingerens, & Rempublicam armis peti: ducitque validam manum, & prœlio paratam. Nec Piso, quamquam cœpta secus cadebant, omisit tutissima è præsentibus. sed castellum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen Celenderis, occupat. Nam admixtis desertoribus, & tirone nuper intercepto, suisque & Plancinæ seruitiis, auxilia Cilicum quæ reguli miserant, in numerum legionis composuerat. Cæsarisque se legatum testabatur *prouinciâ quam is dedisset arceri, non à legionibus (earum quippe accitu venire) sed à Sentio, priuatum odium falsis criminibus tegente. consisterent in acie, non pugnaturis militibus, vbi Pisonem ab ipsis parentem quondam appellatum, si iure ageretur potiorem; si armis, non ualidum, vidissent.* Tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo & derupto. nam cetera mari cinguntur. Contrà veterani, ordinibus ac subsidiis instructi. hinc militum, inde locorũ asperitas. sed non animus, non spes, ne tela quidem nisi agrestia ad subitum vsum properata. vt venêre in manus, non vltrà dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur. vertunt terga Cilices, seq. castello claudunt. Interim Piso classem haut procul opperientem oppugnare frustra tentauit: regressusque, & pro muris modò semet adflictando, modò singulos nomine ciens, præmiis vocans, seditionem cœptabat: adeoq. commouerat, vt signifer legionis sextæ signum ad eum transtulerit. Tum Sentius occanere cornua tubasque, & peti aggerem, erigi scalas iussit, ac promtissimum quemque succedere: alios tormentis hastas, saxa, & faces ingerere. Tandem victâ pertinaciâ Piso orauit, vti traditis armis maneret in castello, dum Cæsar cui Suriam permitteret, consulitur. Non receptæ conditiones. nec aliud quàm naues & tutum in vrbem iter concessum est. At Romæ postquàm Germanici valetudo percrebuit, cunctaque vt ex longinquo aucta in deterius adferebantur: dolor, ira, & erumpebant questus. Ideò nimirum in extremas terras relegatum: ideò Pisoni permissam prouinciam: hoc egisse secretos Augustæ cum Plancinâ sermones: vera prorsus de Druso seniores locutos, displicere regnantibus ciuilia filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quàm quia populum Romanum æquo iure complecti redditâ libertate agitauerint. Hos vulgi sermones audita mors adeò incendit, vt ante edictum magistratuũ, ante senatusconsultum, sumto iustitio desererentur fora, clauderentur domus, passim

Copias & vim parat in Sentium.

Obuiam habet Agrippinam.

Castellũ Ciliciæ quoddã occupat:

Aciem etiam struit:

Sed facilè à Sentio pellitur.

Romam dimittitur.

Vbi Germanici valetudo in magnâ curâ:

Et mors in maximo luctu.

silentia

ſilentia & gemitus, nihil compoſitum in oſtentationem. Et quamquam neque inſignibus lugentium abſtinerent, altius animis mœrebant. Fortè negotiatores viuente adhuc Germanico Syriâ egreſſi, lætiora de valetudine eius attulere. ſtatim credita, ſtatim vulgata ſunt. vt quiſque obuius, quamuis leuiter audita, in alios, atq. illi in plures cumulata gaudio transferunt. curſant per vrbem, moliuntur templorum fores. iuuit credulitatem nox, & promtior inter tenebras adfirmatio. Nec obſtitit falſis Tiberius, donec tempore ac ſpatio vaneſcerent. Et populus quaſi rurſum ereptum acrius doluit. Honores vt quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti decretiq́ue. vt nomen eius Saliari carmine caneretur; ſedes curules ſacerdotum Auguſtalium locis, ſuperq́. eas querceæ coronæ ſtatuerentur; ludos Circenſes eburna effigies præiret; neue quis flamen aut augur in locum Germanici, niſi gentis Iuliæ, crearetur. Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac mortem ob Remp. obiiſſe: ſepulcrum Antiochiæ vbi crematus: tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. Statuarum locorúmue in quîs coleretur, haut facilè quis numerum inierit. Cùm cenſeretur clypeus, auro & magnitudine inſignis, inter auctores eloquentiæ; adſeruit Tiberius, ſolitum paremq́ue ceteris dicaturum. neque enim eloquentiam fortunâ diſcerni, & ſatis inluſtre, ſi veteres inter ſcriptores haberetur. Equeſter ordo cuneum Germanici appellauit, qui Iuniorum dicebatur; inſtituitq́ue vti turmæ Idibus Iuliis imaginem eius ſequerentur. pleraq́ue manent, quædam ſtatim omiſſa ſunt, aut vetuſtas oblitterauit. Ceterùm recenti adhuc mæſtitiâ, ſoror Germanici Liuia, nupta Druſo, duos virilis ſexus ſimul enixa eſt. quod rarum lætumq́ue etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit, vt non temperauerit, quin iactaret apud patres, nulli antè Romanorum eiuſdem faſtigij viro geminam ſtirpem editam. nam cuncta etiam fortuita ad gloriam vertebat. Sed populo tali in tempore id quoque dolorem tulit. tanquam auctus liberis Druſus, domum Germanici magis vrgeret. Eodem anno grauibus ſenatus decretis libido feminarum coërcita, cautumq́ue ne quæſtum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus Eques Rom. fuiſſet. nam Viſtilia prætoriâ familiâ genita, licentiam ſtupri apud ædiles vulgauerat; more inter veteres recepto, qui ſatis pœnarum aduerſum impudicas in ipſâ profeſſione flagitij credebant. * exacta & à Titidio Labeone Viſtiliæ marito, cur in vxore delicti manifeſtâ vltionem legis omiſiſſet? atque illo prætendente ſexaginta dies ad conſultandum datos nec dum præteriiſſe, ſatis viſum de Viſtiliâ ſtatuere. eaq́ue in inſulam Seriphon abdita eſt. Actum & de ſacris Ægyptiis Iudaiciſq́ue pellendis. factumq́ue patrum conſultum, vt quattuor milia libertini generis eâ ſuperſtitione infecta, quîs idonea ætas, in inſulam Sardiniam veherentur, coërcendis illic latrociniis, & ſi ob grauitatem cæli interiiſſent, vile damnum: ceteri cederent Italiâ, niſi certam ante diem profanos ritus exuiſſent. Poſt quæ rettulit Cæſar capiendam virginem in locum Occiæ, quæ ſeptem & quinquaginta per annos ſummâ ſanctimoniâ Veſtalibus ſacris præſederat: egitq́ue grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni, quòd offerẽdo filias, de officio in Remp. certarent. prælata eſt Pollionis filia, non ob aliud, quàm quòd mater eius in eodem coniugio manebat. Nam Agrippa diſſidio domum imminuerat. & Cæſar quamuis poſthabitam, decies ſeſtertij dote ſolatus eſt. Sæuitiam annonæ incuſante plebe, ſtatuit frumento pretium quod emtor penderet, binoſq́ue nummos ſe additurum negotiatoribus in ſingulos modios. Neque tamen ob ea parentis patriæ delatum & antea vocabulum adſumſit,

Multi honores mortuo.

Clypeus inter oratores.

Liuia Druſi geminos parit.

Compreſſa libido muliebris nouis ſcitis.

* Fortè *exactum.*

Pulſa externa ſacra.

Capta Veſtalis.

Titulos & speciosa nominum Tiberius auersatur.

acerbeque increpuit eos, qui diuinas occupationes, ipsumque dominum dixerant. vnde angusta & lubrica oratio, sub principe, qui libertatē metuebat, adulationem oderat. Reperio apud scriptores * senatoresque eorundem temporum, Adgandestrij principis Chattorum lectas in senatu litteras, quibus mortem Arminij promittebat, si patrandæ neci venenum mitteretur: responsumque esse, non fraude neque occultis, sed palàm & armatū populum Romanum hostes suos vlcisci. quâ gloriâ æquabat se Tiberius priscis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Ceterum Arminius, abscedentibus Romanis & pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium aduersam habuit: petitusque armis, cùm variâ fortunâ certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haut dubiè Germaniæ, & qui non primordia populi Rom. sicut alij reges ducesque, sed florentissimum imperiū lacessierit: prœliis ambiguus, bello non victus. septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ expleuit: caniturq. adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantùm mirantur: Romanis haut perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

* senioresque.

Arminij mortē Germanus non germanus promittit: Spreta ea perfidia:

Et nihilo secius à suis columen illud patriæ tollitur.

Cui verum à Tacito elogium.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. III.

BREVIARIVM LIBRI.

AGRIPPINA cum Germanici reliquiis Brundisium, inde Romam peruenit. eæ tumulo Augusti illatæ, & funus ductum. Drusus in Illyricum redit. Cn. Piso cùm Romam redisset, veneni & Maiestatis postulatur. dictâ caussâ, cum omnia infensa & infesta experiretur, manus sibi adfert. Tacfarinas bellum in Africâ renouat: quod opprimitur à L. Apronio Proconsule. Lepida Æmilia adulterij & veneni defertur, damnaturq. Papia poppæa lex ad id tempus asperius exercita, mollitur à Tiberio, & nexus eius exsoluuntur. Iterùm Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandæ Iunius Blæsus deligitur. Equites aliquot Romani Maiestatis damnantur. Galliæ rebellant, ducibus Iulio Sacrouiro & Iulio Floro. infeliciter: quia à legionibus Germanicis copiæ earum cæsæ, & ipsæ ad vetus iugum retractæ. C. Lutorius eques, Maiestatis damnatus, in carcere exanimatus est. Cura luxus coërcendi cœpta, & omissa. Drusus Tribuniciam potestatem accipit. Flamen Dialis vetitus prouinciam sortiri. Asyla Græcorum lustrata & repurgata. C. Silanus repetundarum & Maiestatis damnatus. Tacfarinatem Iunius proturbat, & fratrem eius capit. Iuniæ illustris fæminæ mors & funus. Hæc triennio gesta.

M. VALERIO ET M. AVRELIO COSS.

TIBERIO IMP. IIII. ET DRVSO NERONE II. COSS.

C. SVLPICIO ET D. HATERIO COSS.

Corcyram Agrippina cum vrnâ appellit.

NIHIL intermissâ nauigatione hiberni maris Agrippina Corcyram insulā aduehitur, litora Calabriæ contrà sitam. Illic paucos dies componēdo animo insumit, violenta luctu, & nescia tolerādi. Interim aduentu eius audito, intimus quisq. amicorum, & plerique militares, vt quiq sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis è municipiis, pars officium in principē rati, plures illos secuti, ruere ad opidum Brundisium; quod nauiganti celerrimum fidissimumq. adpulsu erat. Atque vbi primùm ex alto visa classis, complentur nō modò portus & proxima maris, sed mœnia ac tecta, quaq. longissimè prospectari poterat, mærentium

Obuiam illi populariter Brundisium itur.

tium turbâ, ac rogitantiũ inter se, silentióne an voce aliquâ egredientem exciperent. neque satis constabat quid pro tempore foret: cùm classis paulatim successit, non alacri vt adsolet remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquàm duobus cum liberis feralem vrnam tenens egressa naui, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque discerneres, proximos, alienos, virorum, feminarúmue planctus: nisi quòd comitatum Agrippinæ longo mærore fessum, obuij & recentes in dolore anteibant. Miserat duas prætorias cohortes Cæsar, addito vt magistratus Calabriæ, Apuliq́ue, & Campani, suprema ergà memoriam filij sui munera fungerentur. Igitur tribunorum, centurionumq́ue humeris cineres portabantur: præcedebant incomta signa, versi fasces: atq. vbi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati equites, pro opibus loci, vestem, odores, aliaq́. funerum sollennia cremabant. etiam quorum diuersa opida, tamen obuij, & victimas atq. aras Diis Manibus statuentes, lacrymis & cõclamationibus dolorem testabantur. Drusus Terracinam progressus est, cum Claudio fratre; liberisq́, Germanici, qui in vrbe fuerant. Consules, M. Valerius & M. Aurelius (iam enim magistratum occœperant) & senatus, ac magna pars populi viam complêuere: dissecti, & vt cuiq. libitum flentes. aberat quippe adulatio, gnaris omnibus lætam Tiberio Germanici mortem malè dissimulari. Tiberius atque Augusta publico abstinuêre, inferius maiestate suâ rati si palàm lamentarentur; an ne omnium oculis vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerũ, non diurnâ actorum scripturâ; reperio vllo insigni officio functam, cùm super Agrippinam, & Drusum, & Claudium, ceteri quoq. consanguinei nominatim perscripti sint: seu valetudine præpediebatur, seu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre visu non tolerauit. facilius crediderim, Tiberio & Augustâ, qui domo non excedebant, cohibitam: vt par mæror, & matris exemplo, auia quoque & patruus attineri viderentur. Dies quo reliquiæ tumulo Augusti inferebantur, modò per silentium vastus, modò ploratibus inquies: plena vrbis itinera, conlucentes per campum Martis faces. illic miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, concidisse Remp. nihil spei reliquum clamitabant: promptius apertiusq́ue, quàm vt meminisse imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetrauit, quàm studia hominũ accensa in Agrippinam; cùm decus patriæ, solum Augusti sanguinẽ; vnicum antiquitatis specimen appellarent, versiq. ad cælum ac deos, integram illi subolem, ac superstitem iniquorum precarentur. Fuêre qui publici funeris pompam requirerent, compararentq́. quæ in Drusum patrem Germanici honora & magnifica Augustus fecisset. ipsum quippe asperrimo hiemis, Ticinum vsque progressum, neque abscedentem à corpore simul vrbem intrauisse: circumfusas lecto Claudiorum Iuliorumq́. imagines, defletum in foro, laudatũ pro rostris, cuncta à maioribus reperta, aut quæ posteri inuenerint cumulata. At Germanico ne solitos quidem, & cuicumq. nobili debitos honores, cõtigisse. sanè corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum: sed tanto plura decora mox tribui par fuisse, quanto prima fors negauisset. non fratrem nisi vnius diei viâ, non patruum saltẽ portâ tenus obuium. vbi illa veterum instituta? præpositam thoro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, & laudationes & lacrymas, vel doloris imitamenta? Gnarum id Tiberio fuit. vtq. premeret vulgi sermones, monuit edicto, *Multos inlustrium Romanorum ob Remp. obiisse, neminem tam flagranti desiderio celebratum. idque & sibi & cunctis egregium, si modus adiceretur. non enim eadem decora principibus viris, & imperatori, populoque. modicis domibus, aut*

Magno plãctu excipitur.

A municipiis, à coloniis;

A primoribus vrbis.

A. V. C. DCCLXXIII.

At Tiberius cum matre parietibus se tenent:

Itemq́; mater Germanici Antonia.

Ossa in Mausolæum illata.

Magno honore omnium in defunctũ,

Amore, in coniugem & liberos viuos.

Querelæ populi de Tiberio.

Qui parcus visus in honorandis reliquiis.

Excusat, & erigit populum edicto.

bus, aut ciuitatibus, conuenisse recenti dolore luctum, & ex mærore solatia. sed referendum iam animum ad firmitudinem, vt quondam diuus Julius amissâ vnicâ filiâ, vt diuus Augustus ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam. Nil opus vetustioribus exemplis: quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit. Principes mortales. Remp. æternam esse. proin repeterent sollennia: & quia ludorum Megalensium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent. Tum exuto iustitio, reditum ad munia: & Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis petendæ è Pisone vltionis: & crebro questu, quod vagus interim per amœna Asiæ atque Achaiæ, adroganti & subdolâ morâ, scelerum probationes subuerteret. Nam vulgatum erat missam, vt dixi, à Gn. Sentio famosam veneficiis Martinam, subitâ morte Brundisij exstinctam, venenumq. nodo crinium eius occultatum, nec vlla in corpore signa sumpti exitij reperta. At Piso præmisso in vrbem filio, datisq. mandatis, per quæ principem molliret, ad Drusum pergit; quem haut fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem sibi sperabat. Tiberius quo integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter iuuenem, suetâ ergà filios familiarium nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, si vera forent quæ iacerentur, præcipuũ in dolore suum locum respondit: sed malle falsa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Hæc palàm, & vitato omni secreto: neque dubitabantur præscripta* & à Tiberio, cùm incallidus alioqui & facilis iuuentâ, senilibus tum artibus vteretur. Piso Dalmatico mari tramisso, relictisq. apud Anconam nauibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adsequitur legionem quæ è Pannoniâ in vrbem, dein præsidio Africæ ducebatur. eaq. res agitata rumoribus, vt in agmine atq. itinere crebrò se militibus ostentauisset. ab Narniâ, vitandæ suspicionis, an quia pauidis consilia in incerto sunt, Nare ac mox Tiberi deuectus auxit vulgi iras, quia nauem tumulo Cæsarum adpulerat; dieque, & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, & vultu alacres incessêre. Fuit inter inritamenta inuidiæ domus foro imminens, festo ornatu, conuiuiumq. & epulæ, & celebritate loci nihil occultum. Posterâ die, Fulcinius Trio Pisonem apud consules postulauit. contrà Vitellius, ac Veranius, ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas esse partes Trioni; neq. se accusatores, sed rerũ indices & testes, mandata Germanici perlaturos. Ille dimissâ eius caussæ delatione, vt priorem vitam accusaret obtinuit: petitumq. est à Principe, cognitionẽ exciperet. quod ne reus quidem abnuebat, studia populi & patrum metuens. contrà, Tiberium spernendis rumoribus validum, & conscientiæ matris innexum esse: veraq. aut in deterius credita, iudice ab vno facilius discerni: odium & inuidiam apud multos valere. Haut fallebat Tiberiũ moles cognitionis, quaque ipse famâ distraheretur. Igitur paucis familiarium adhibitis, minas accusantium, & hinc preces audit, integramq. caussam ad senatum remittit. Atque interim Drusus rediens Illyrico, quamquam patres censuissent ob receptum Maroboduum, & res priore æstate gestas vt ouans iniret, prolato honore vrbem intrauit. postquam reo T. Arruntium, Fulcinium, Asinium Gallum, Æserninum Marcellum, Sex. Pompeium patronos petenti, iisq. diuersa excusatitibus, M. Lepidus, & L. Piso, & Liuineius Regulus adfuere, arrectâ omni ciuitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, satin' cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius, an promeret: iis haut aliàs intentior populus, plus sibi in principẽ occultæ vocis, aut suspicacis silentij permisit. Die senatus, Cæsar orationem habuit meditato temperamento. *Patris sui legatum atq. amicum Pisonem fuisse, adiutoremque Germanico datum à se, auctore senatu, rebus*

Iustitium omissum.

Piso ad Drusum abit, purgandi sui caussâ.

Septuosè ille respondet, & ex Tiberiano præscripto.

*ei

At Piso Romam venit, aris & animi alacer.

Postulatur à pluribus.

Idq. apud Tiberium iudicum.

Sed ille à se ad Senatum reiicit.

Patroni reo.

Cæsaris oratio ad patres, flexa callida, verè Tiberiana.

apud

apud Orientem administrandis. illic contumaciâ & certaminibus asperasset iuuenem, exitúque eius lætatus esset, an scelere exstinxisset, integris animis diiudicandum. Nam si legatus officij terminos, obsequium ergà Imperatorem exuit, eiusdemque morte, & luctu meo lætatus est; odero, seponamque à domo meâ, & priuatas inimicitias non Principis vlciscar. Sin facinus in cuiuscunque mortalium nece vindicandum detegitur: vos verò & liberos Germanici, & nos parentes iustis solatiis adficite. simulque illud reputate, turbidè & seditiosè tractauerit exercitus Piso, quæsita sint per ambitionem studia militum, armis repetita prouincia; an falsa hæc in maius vulgauerint accusatores. quorum ego nimiis studiis iure succenseo. Nam quo pertinuit, nudare corpus & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno interceptus esset, si incerta adhuc ista & scrutanda sunt? Defleo equidem filium meum, semperq. deflebo: sed neq. reum prohibeo quominus cuncta proferat, quibus innocentia eius subleuari, aut si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit. vosque oro, ne, quia dolori meo caussa connexa est, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentiâ & curâ valet, iuuate periclitantem. Ad eundem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. Id solum Germanico super leges præstiterimus, quòd in curiâ potius quàm in foro, apud senatum quàm apud iudices, de morte eius anquiritur. cetera pari modestiâ tractentur. nemo Drusi lacrymas, nemo mæstitiam meam spectet, nec si qua in nos aduersa finguntur. Exin biduũ criminibus obiiciendis statuitur, vtq. sex dierum spatio interiecto, reus per triduum defenderetur. Tum Fulcinius vetera & inania orditur, ambitiosè, auareq. habitam Hispaniam. quod neq. cõuictum noxæ reo, si recentia purgaret; neque defensum absolutioni erat, si teneretur maioribus flagitiis. Post quem Seruæus, & Veranius, & Vitellius consimili studio, sed multâ eloquentiâ Vitellius, obiecêre, odio Germanici, & rerum nouarum studio, Pisonem vulgus militum per licentiam & sociorum iniurias eò vsque corrupisse, vt parens legionum à deterrimis appellaretur: contrà, in optimum quemque maximè in comites & amicos Germanici sæuisse: postremò ipsum deuotionibus & veneno peremisse: sacra hinc & immolationes nefandas ipsius atque Plancinæ: petitam armis Remp. vtque reus agi posset, acie victum. Defensio in ceteris trepidauit. nam neque ambitionem militarem, neq. prouinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem aduersum imperatorem infitiari poterat. solum veneni crimen visus est diluisse. quod ne accusatores quidem satis firmabant, in cõuiuio Germanici, cùm super eum Piso discumberet, infectos manibus eius cibos arguentes. quippe absurdum videbatur, inter aliena seruitia, & tot adstantium visu, ipso Germanico coram id ausum. offerebatq. familiã reus, & ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diuersa implacabiles erant. Cæsar ob bellum prouinciæ inlatum: Senatus, nũquam satis credito, sine fraude Germanicum interiisse. * scripsissent expostulantes: * quod haut minus Tiberius quam Piso abnuêre. Simul populi ante curiam voces audiebãtur, non temperaturos manibus, si patrum sententias euasisset: effigiesq. Pisonis traxerant in Gemonias ac diuellebãt, ni iussu principis protectæ repositæq. forent. Igitur inditus lecticæ, & à tribuno prætoriæ cohortis deductus est: vario rumore, custos salutis, an mortis exactor sequeretur. Eadem Plancinæ inuidia, maior gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Cæsari in eam liceret. atque ipsa, donec mediæ Pisoni spes, sociam se cuiuscumque fortunæ, & si ita ferret, comitem exitij promittebat. Vt secretis Augustæ precibus veniam obtinuit, paulatim segregari à marito, diuidere defensionẽ cœpit. quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem, senatumque rursum ingreditur: redintegratamque accusationem, infensas patrum voces, aduersa & sæua cuncta perpessus, nullo magis*

Accusatorũ oratio, & criminatio.

Quam haud vsquequaq; reus eluit.

* Traiecticia videntur. Adi Comm.

In eum iudices haud proni, & populus offensissimus.

Plancina à mariti caussâ suam diuellit.

Ipse tamen defensionem iterat.

Nec aures aut mentes mitiores repperit.

lo magis exterritus est, quàm quòd Tiberium sine miseratione, sine irâ, obstinatum clausumque vidit, ne quo adfectu perrumperetur. relatus domum, tamquam defensionē in posterū meditaretur, pauca conscribit, obsignatque, & liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur. dein multam post noctem, egressâ cubiculo vxore, opperiri fores iussit: & cœptâ luce, perfosso iugulo, iacente humi gladio, repertus est. Audire me memini ex senioribus, visum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgauerit, sed amicos eius dictitauisse, litteras Tiberij, & mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud patres, Principemque arguere, ni elusus à Seiano per vana promissa foret. nec illum sponte exstinctū, verùm immisso percussore. quorum neutrum adseueraueram. neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad iuuentam durauerunt. Cæsar flexo in mæstitiam ore, suam inuidiam tali morte quæsitam apud senatum, crebrisque interrogationibus exquirit qualem Piso diem supremū, noctemq. exegisset. * Atque illo pleraq. sapienter, quædam inconsultius respondente, recitat codicillos à Pisone in hunc fermè modum compositos. *Conspiratione inimicorum, & inuidiâ falsi criminis oppressus, quatenus veritati & innocentiæ meæ nusquam locus est, deos immortales testor, vixisse me Cæsar cum fide aduersum te, neque aliâ in matrem tuam pietate: vosque oro liberis meis consulatis. ex quibus Cn. Piso qualicumque fortunæ meæ non est adiunctus, cùm omne hoc tempus in vrbe egerit. M. Piso repetere Syriam dehortatus est. atque vtinam ego potius filio iuueni, quàm ille patri seni cessisset! eò impensius precor, ne meæ prauitatis pœnas innoxius luat. Per quinque & quadraginta annorum obsequium, per collegium consulatus quondam diuo Augusto parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quidquam post hæc rogaturus, salutem infelicis filij rogo.* De Plancinâ nihil addidit Post quæ Tiberius adolescentem crimine ciuilis belli purgauit: patris quippe iussa, nec potuisse filium detractare: simul nobilitatem domus, etiam ipsius, quoquo modo meriti, grauem casum miseratus. Pro Plancinâ cum pudore & flagitio disseruit, matris preces obtendens: in quam optimi cuiusque secreti questus magis ardescebant. *Id ergo fas auiæ, interfectricem nepotis adspicere, adloqui, eripere senatui? quod pro omnibus ciuibus leges obtineant, vni Germanico non contigisse. Vitellij & Veranij voce defletum Cæsarem; ab imperatore & Augustâ defensam Plancinam. proinde venena, & artes tam feliciter expertas verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque auiam ac patruum sanguine miserrimæ domus exsatiaret.* Biduum super hæc imagine cognitionis absumtum; vrgente Tiberio liberos Pisonis, matrem vti tuerentur. Et cùm accusatores ac testes certatim perorarent respōdente nullo, miseratio quàm inuidia augebatur. Primus sententiâ rogatus Aurelius Cotta consul (nam referente Cæsare, magistratus eo etiam munere fungebantur) nomen Pisonis radendum fastis censuit: partem bonorum publicandam: pars vt Gn. Pisoni filio concederetur, isque prænomen mutaret. M. Piso exutâ dignitate, & accepto quinquagies sestertio, in decem annos * relegatur, concessâ Plancinæ incolumitate ob preces Augustæ. Multa ex eâ sententiâ mitigata sunt à principe: ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonij qui bellum patriæ fecisset, Iuli Antonij qui domum Augusti violasset, manerent. & M. Pisonem ignominiæ exemit, concessitque ei paterna bona; satis firmus, vt sæpe memoraui, aduersum pecuniam, & tum pudore absolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem, cùm Valerius Messalinus signum aureum in æde Martis Vltoris, Cæcina Seuerus aram Vltioni statuendam censuissent, prohibuit: ob externas ea victorias sacrari dictitans, domestica mala tristitiâ operienda. Addiderat Messalinus, Tiberio, & Augustæ, & Antoniæ, & Agrippinæ Drusoque, ob vindictam Germanici, grates agendas, omiseratq.

Igitur sese ipse absoluit.

Sermo in Tiberium, qui mihi verissimus.

* Desunt quædam.

Pisonis ad Cæsarem tabellæ.

Piso filius absoluitur.

Plancina precibus eripitur.

Sententiæ in Pisonem:

* *Scribo* relegaretur.

Quas Tiberius mitigat.

Claudij

Claudij mentionem. & Messallinum quidem L. Asprenas senatu coràm percontatus est, an prudens præterisset? ac tum demum nomen Claudij adscriptum est. Mihi quanto plura recentium, seu veterum reuoluo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obuersantur. quippe famâ, spe, veneratione potiùs omnes destinabantur imperio, quàm quem futurum principem fortuna in occulto tenebat. Paucis pòst diebus Cæsar auctor senatui fuit, Vitellio, atque Veranio, & Seruæo sacerdotia tribuendi. Fulcinio suffragium ad honores pollicitus, monuit, ne facundiâ violentiâ præcipitaret. Is finis fuit vlciscendâ Germanici morte, non modò apud illos homines qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario rumore iactata. adeò maxima quæque ambigua sunt, dum alij quoquo modo audita pro compertis habent; alij vera in contrarium vertunt. & gliscit vtrumque posteritate. At Drusus vrbe egressus repetendis auspiciis, mox ouans introiit. paucosque post dies Vipsania mater eius excessit, vna omnium Agrippæ liberorum miti obitu. Nam ceteros manifestum ferro, vel creditum est, veneno aut fame exstinctos. Eodem anno Tacfarinas, quem priore æstate pulsum à Camillo memoraui, bellum in Africâ renouat, vagis primùm populationibus & ob pernicitatem inultis: dein vicos exscindere, trahere graues prædas: postremò haut procul Pagydâ flumine, cohortem Romanam circumsedit. Præerat castello Decrius impiger manu, exercitus militiâ, & illam obsidionem flagitij ratus. Is cohortatus milites vt copiam pugnæ in aperto facerent, aciem pro castris instruit. Primoque impetu pulsâ cohorte, promtus inter tela occursat fugientibus, increpat signiferos, quòd inconditis aut desertoribus miles Romanus terga daret. simul excepta vulnera. & quamquam transfosso oculo, aduersum os in hostem intendit, neque prœlium omisit donec desertus suis caderet. Quæ postquam L. Apronio (nam Camillo successerat) comperta; magis dedecore suorum, quàm gloriâ hostis anxius, raro ea tempestate, & è vetere memoriâ facinore, decumum quemque ignominiosæ cohortis, sorte ductos, fuste necat. Tantumque seueritate profectum, vt vexillum veteranorũ non amplius quingenti numero, easdem Tacfarinatis copias, præsidium, cui Thala nomen, adgressas fuderint. quo prœlio Rufus Heluius gregarius miles seruati ciuis decus rettulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hastâ. Cæsar addidit ciuicã coronam, quòd non eam quoque Apronius iure proconsulis tribuisset, questus magis, quàm offensus. Sed Tacfarinas perculsis Numidis & obsidia aspernantibus, spargit bellum; vbi instaretur, cedens, ac rursum in terga remeans. & dum ea ratio barbaro fuit, inritum fessumque Romanum impunè ludificabatur. Postquam deflexit ad maritimos locos, inligatus prædâ, statiuis castris hærebat. missuque patris Apronius Cesianus cum equite & cohortibus auxiliariis, quîs velocissimos legionum addiderat, prosperam aduersum Numidas pugnam facit, pellitque in deserta. At Romæ Lepida, cui super Æmiliorum decus L. Sulla ac Cn. Pompeius proaui erant, defertur simulauisse partum ex P. Quirinio diuite atque orbo. adiiciebantur adulteria, venena; quæsitumque per Chaldæos in domum Cæsaris, defendente ream Manio Lepido fratre. Quirinius post dictum repudium adhuc infensus, quamuis infami ac nocenti miserationem addiderat. Haut facilè quis dispexerit illâ in cognitione mentem Principis: adeò vertit ac miscuit iræ & clementiæ signa; deprecatus primò senatum, ne maiestatis crimina tractarentur. Mox M. Seruilium è consularibus, aliosq. testes inlexit ad proferenda, quæ velut reticere voluerat. *idemque seruos Lepidæ, cùm militari custodiâ haberentur, transtulit ad consules:

Claudium adulatio imprudenter præterit, post Principem.

Drusus ouãs init.

Bellum in Africâ instauratum, Tacfarinate duce.

Cohors Romana fusa:

Quam decimat Apronius.

Eâ seueritate, pauci hostem proturbant.

Lepida accusatur suppositi partus:

Et maiestatis.

Tiberius perplexè agit.

*itemque

neque per tormenta interrogari passus est, de his quæ ad domum suam pertinerent. Exemit etiam Drusum consulem designatum dicendæ primo loco sententiæ. quod alij ciuile rebantur, ne ceteris adsentiendi necessitas fieret: quidam ad sæuitiam trahebant. neque enim cessurum nisi damnandi officio. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem interuenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili maiores suos ciens, ipsumque Pompeium, cuius ea monimenta & adstantes imagines visebantur, tantum misericordiæ permouit, vt effusi in lacrymas sæua & detestanda Quirinio clamitarent, cuius senectæ atque orbitati & obscurissimæ domui, destinata quondam vxor L. Cæsari, ac diuo Augusto nurus, dederetur. dein tormentis seruorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellij Blandi, à quo aquâ atque igni arcebatur. Huic Drusus adsensit, quamquam alij mitius censuissent. mox Scauro qui filiam ex eâ genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius, compertum sibi etiam ex P. Quirinij seruis, veneno eum à Lepidâ petitum. Inlustrium domuum aduersa (etenim haut multum distanti tempore Calpurnij Pisonem, Æmilij Lepidam amiserant) solatio adfecit D. Silanus Iuniæ familiæ redditus. casum eius paucis repetam. Vt valida diuo Augusto in Remp. fortuna; ita domi improspera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis quas vrbe depulit, adulterosque earum morte aut fugâ puniuit. nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, graui nomine læsarum religionum, ac violatæ maiestatis appellando, clementiam maiorum suasque ipse leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, simul cetera illius ætatis memorabo, si effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus in nepti Augusti adulter, quamquam non vltrà foret sæuitum, quàm vt amicitiâ Cæsaris prohiberetur; exsilium sibi demonstrari intellexit: nec nisi Tiberio imperitante deprecari Senatum ac Principem ausus est, M. Silani fratris potentiâ, qui per insignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, patribus coràm respondit, se quoque lætari quòd frater eius è peregrinatione longinquâ reuertisset. idque iure licitum, quia non senatusconsulto, non lege pulsus foret: sibi tamen aduersus eum integras parentis sui offensiones: neque reditu Silani, dissoluta quæ Augustus voluisset. Fuit posthac in vrbe, neque honores adeptus est. Relatum deinde de moderandâ Papiâ Poppæâ, quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxerat. nec ideo coniugia & educationes liberûm frequentabantur, præualidâ orbitate. ceterùm multitudo periclitantium gliscebat, cùm omnis domus delatorum interpretationibus subuerterentur. vtque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, vt de principiis iuris, & quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum peruentum sit, altiùs disseram. Vetustissimi mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, sine probro, scelere, eoq. sine pœnâ aut coërcitionibus agebant. neque præmiis opus erat, cùm honesta suopte ingenio peterentur; & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per metũ vetabantur. At postquam exui æqualitas, & pro modestiâ ac pudore, ambitio & vis incedebat; prouenêre dominationes: multosque apud populos, æternùm mansêre. Quidam statim, aut postquam Regum pertæsum, leges maluerunt. Hæ primò rudibus hominum animis simplices erant. maximeque fama celebrauit Cretensium, quas Minos: Spartanorum, quas Lycurgus: ac mox Atheniensibus quæsitiores iam & plures Solon perscripsit. Nobis Romulus, vt libitum, imperitauerat: dein Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit;

Miseratio populi in Lepidam.

Sed rea conuincitur, & damnatur.

Iunius Silanus exsilij veniam impetrat.

Qui adulter in nepte Augusti.

Papia lex moderationem quærit.

Excursus ad initia & progressus legum.

Quæ pauca primò, & simplices.

repertaque

repertaque quædam à Tullo & Anco: sed præcipuus Seruius Tullius sanctor legum fuit, quîs etiam reges obtemperarent. Pulso Tarquinio, aduersum patrum factiones multa populus parauit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ: creatiq. decemuiri, & accitis quæ vsquam egregia, compositæ duodecim tabulæ, finis æqui iuris. nam secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sæpius tamen dissensione ordinum, & apiscendi inlicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob praua per vim latæ sunt. Hinc Gracchi, & Saturnini, turbatores plebis; nec minor largitor nomine senatus Drusus; corrupti spe, aut inlusi per intercessionem socij. Ac ne bello quidem Italico, mox ciuili omissum, quin multa & diuersa scisserentur; donec L. Sulla dictator, abolitis vel conuersis prioribus cùm plura addidisset, otium ei rei haut in longum parauit, statim turbidis Lepidi rogationibus. neque multo pòst Tribunis reddita licentia, quoquò vellent populum agitandi. Iamque non modò in commune, sed in singulos homines latæ quæstiones: & corruptissimâ Rep. plurimæ leges. Tum Gn. Pompeius tertiùm consul, corrigendis moribus dilectus, & grauior remediis quàm delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subuersor, quæ armis tuebatur armis amisit. Exin continua per viginti annos discordia, non mos, nõ ius. deterrima quæque impunè; ac multa honesta, exitio fuêre. Sexto demum consulatu Cæsar Augustus potentiæ securus, quæ triumuiratu iusserat, aboleuit: deditque iura quîs pace & Principe vteremur. acriora ex eo vincla, inditi custodes, & lege Papiâ Poppæâ præmiis inducti * visi à priuilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. sed altius penetrabant, vrbemque & Italiam, & quod vsquam ciuium, corripuerant: multorumque excisi status, & terror omnibus intentabatur: ni Tiberius statuendo remedio quinq. consularium, quinq. è prætoriis, totidem è cetero senatu sorte duxisset. apud quos exsoluti pleriq. legis nexus, modicũ in præsens leuamentum fuêre. Per idem tempus Neronẽ è liberis Germanici iam ingressum iuuentã, commendauit patribus; vtque munere capessendi vigintiuiratus solueretur, & quinquennio maturius quàm per leges Quæsituram peteret, non sine inrisu audientiũ postulauit. prætendebat sibi atque fratri decreta eadem, petente Augusto. sed neque tum fuisse dubitauerim; qui eiusmodi preces occulti inluderent. ac tamen initia fastigij Cæsaribus erant: magisque in oculis vetus mos, & priuignis cum vitrico leuior necessitudo, quàm auo aduersum nepotem. Additur pontificatus, & quo primum die forum ingressus est, congiarium plebi, admodum lætæ, quòd Germanici stirpem iam puberem aspiciebat. Auctum dehinc gaudium, nuptiis Neronis & Iuliæ Drusi filiæ. Vtque hæc secundo rumore, ita aduersis animis acceptum, quòd filio Claudij socer Seianus destinaretur. polluisse nobilitatem familiæ videbantur, suspectumque iam nimiæ spei Seianum vltrò extulisse. Fine anni concessere vitâ insignes viri, L. Volusius, & Sallustius Crispus. Volusio vetus familia, neque tamen præturam egressa. ipse consulatum intulit, censoriâ etiam potestate legendis equitum decuriis functus, opumque quîs domus illa immensum viguit, primus accumulator. Crispum equestri ortum loco, C. Sallustius, rerum Romanarum florentissimus auctor, sororis nepotem in nomen adsciuit. atque ille, quamquam promto ad capessendos honores aditu, Mæcenatem æmulatus, sine dignitate senatoriâ multos triumphalium, consulariumq. potentiâ anteiit. diuersus à veterum instituto, per cultum & munditias; copiaque & affluentiâ, luxu propior. suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par; eò acrior, quò somnum & inertiam magis ostentabat.

Creuerunt paullatim.

Studiis partium, aut odiis.

Sulla correctionem molitur.

Item Pompeius.

Deniq. Augustus, magis cum effectu.

* vt si *Ab eo hac Papia, immodicè seuera.*

Ergo Tiberius nunc temperat.

Nero Germanici filius in viros scribitur.

Pontifex fit.

Volusii, & Sallustij mortes.

Elogia.

ostentabat. Igitur incolumi Mæcenate proximus, mox præcipuus cui secreta imperatorum inniterentur, & interficiendi Postumi Agrippæ conscius, ætate prouectâ speciem magis in amicitiâ principis quàm vim tenuit. idque & Mæcenati acciderat: fato potentiæ raro sempiternæ: an satias capit, aut illos cùm omnia tribuerunt, aut hos, cùm iam nihil reliquũ est quod cupiant.

Potentia aulæ infida.

A. V. C. D. CCLXXIV.

Sequitur Tiberij quartus, Drusi secundus consulatus, patris atque filij collegio insignis. nam biennio antè, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque naturâ tam connexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quasi firmandæ valetudini, in Campaniam concessit: longam & continuam absentiam paulatim meditans; siue vt amoto patre, Drusus munia consulatus solus impleret. Ac fortè parua res magnũ ad certamen progressa, præbuit iuueni materiam apiscendi fauoris. Domitius Corbulo præturâ functus de L. Sullâ nobili iuuene questus est apud senatum, quòd sibi inter spectacula gladiatorum, loco non decessisset. pro Corbulone ætas, patrius mos, studia seniorum erant: contrà, Mamercus Scaurus & L. Arruntius, aliique Sullæ propinqui nitebantur. certabant orationibus, & memorabantur exempla maiorum, qui iuuentutis inreuerentiam grauibus decretis notauissent. donec Drusus apta temperandis animis disseruit, & satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullæ, & oratorum eâ ætate vberrimus erat. Idem Corbulo plurima per Italiam itinera, fraude mancipum & incuriâ magistratuum interrupta & imperuia clamitando, exsecutionem eius negotij libens suscepit. quod haut perinde publicè vsui habitum, quàm exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus & hastâ sæuiebat. Neque multo pòst missis ad senatum litteris Tiberius, motam rursum Africam incursu Tacfarinatis docuit, iudicioque patrum diligendum proconsulem, gnarum militiæ, corpore validum, & bello suffecturum. quod initium Sex. Pompeius agitandi aduersus M. Lepidum odij nactus, vt secordem, inopem, & maioribus suis dedecorum, eoq. etiam Asiæ sorte depellendum incusauit. aduerso senatu, qui Lepidum mitem magis quàm ignauum, paternas ei angustias & nobilitatẽ sine probro actam, honori quàm ignominiæ habendam ducebat. Igitur missus in Asiam. Et de Africâ decretum vt Cæsar legeret; cui mandanda foret. Inter quæ Seuerus Cæcina censuit, ne quem magistratum, cui prouincia obuenisset, vxor comitaretur: multũ antè repetito, concordem sibi coniugem, & sex partus enixam: seque quæ in publicum statueret domi seruauisse, cohibitâ intra Italiam, quamquam ipse pluris per prouincias quadraginta stipendia expleuisset. *Haut enim frustra placitum olim, ne feminæ in socios aut gentes externas traherentur. inesse mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuertant. non imbecillem tantùm, & imparem laboribus sexum; sed si licentia adsit, sæuum, ambitiosum, potestatis auidum. incedere inter milites, habere ad manum centuriones: præsedisse nuper feminam exercitio cohortium, decursu legionum. cogitarent ipsi, quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura vxoribus obiectari: his statim adhærescere deterrimum quemque prouincialium: ab his negotia suscipi, transigi: duorum egressus coli, duo esse prætoria. peruicacibus magis & impotentibus mulierum iussis, quæ Oppiis quondam, aliisque legibus constrictæ, nunc vinclis exsolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent.* Paucorum hæc adsensu audita; plures obturbabant, neque relatum de negotio, neque Cæcinam dignum tantæ rei censorem. mox Valerius Messallinus, cui parens Messalla, ineratque imago paternæ facundiæ, respondit. *Multa duritie veterum melius & lætius mutata. neque enim, vt olim, obsideri vrbem bellis, aut prouincias hostilis esse. & pauca feminarum necessitatibus concedi, quæ ne*

Tiberius Româ secedit.

L. Sullæ immodestia accusatur:

Quòd prætorio viro non cessisset.

Corbulo viarum curam accipit.

Seuerè exercet.

Lepidus in Asiam proconsul.

Cæcina vxores à prouinciis arcet.

Suis, & iustis caussis.

Cui Messallinus repugnat.

Sed caussis vix caussis.

coniugum

coniugum quidem penates, adeò socios non onerent: cetera promiscua cum maritò, nec vllum in eo pacis impedimentum. bella planè accinctis obeunda: sed reuertentibus post laborem, quod honestius quàm vxorium leuamentum? At quasdam in ambitionem aut auaritiam prolapsas. Quid ipsorum magistratuum, nónne plerosque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideò neminem in prouinciam mitti. corruptos sæpe prauitatibus vxorum maritos: num ergò omnes cælibes integros? placuisse quondam Oppias leges, sic temporibus Reip. postulantibus: remissum aliquid postea, & mitigatum, quia expedierit. Frustra nostram ignauiam alia ad vocabula transferri. nam viri in eo culpam, si femina modum excedat. porrò ob vnius aut alterius imbecillum animum, malè eripi maritis consortia rerum secundarum aduersarumque; simul sexum naturâ inualidum deseri, & exponi suo luxu, cupidinibus alienis. Vix præsenti custodiâ manere inlæsa coniugia: quid fore, si per plures annos in modũ dissidij oblitterentur? Sic obuiam irent iis quæ alibi peccarentur, vt flagitiorum vrbis meminissent. Addidit pauca Drusus de matrimonio suo. nam Principibus adeunda sæpius longinqua imperij. Quoties diuum Augustum in Occidentem atque Orientem meauisse comite Liuiâ? se quoque in Illyricum profectum, &, si ita conducat, alias ad gentes iturum, haut semper æquo animo, si ab vxore carissimâ, & tot communium liberorum parente diuelleretur. Sic Cæcinæ sententia elusa. Et proximi senatus die, Tiberius per litteras castigatis obliquè patribus, quòd cuncta curarum ad Principem reiicerent, * M. Lepidum & Iunium Blæsum nominauit: ex quîs proconsul Africæ legeretur. Tum audita amborum verba, intentiùs excusante se Lepido, cùm valetudinem corporis, ætatem liberûm, nubilem filiam obtenderet: intelligereturque etiam quod silebat, auunculum esse Seiani Blæsum, atque eò præualidum. Respondit Blæsus specie recusantis, sed neque eâdem adseueratione, & consensu adulantium auditus est. Exin promtum, quod multorum intimis questibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuique licentia, impunè probra, & inuidiam in bonos excitandi, arreptâ imagine Cæsaris: libertique etiam ac serui, patrono vel domino, cùm voces, cùm manus intentarent, vltrò metuebantur. Igitur C. Cestius senator disseruit; *Principes quidem instar deorum esse: sed neque à diis nisi iustas supplicum preces audiri, neque quemquam in Capitolium, aliáue vrbis templa perfugere, vt eo subsidio ad flagitia vtatur. Abolitas leges, & funditus versas, vbi in foro, in limine curiæ, ab Anniâ Rufillâ, quam fraudis sub iudice damnauisset, probra sibi & minæ intendantur. neque ipse audeat ius experiri, ob effigiem Imperatoris oppositam.* Haut dissimilia alij, & quidam atrociora circumstrepebant: precabanturque Drusum, daret vltionis exemplum. donec accitam conuictamque attineri publicâ custodiâ iussit. Et Considius Æquus, & Cœlius Cursor equites Rom. quòd fictis maiestatis criminibus Magium Cæcilianum prætorem petiuissent, auctore Principe, ac decreto senatus puniti. Vtrumque in laudem Drusi trahebatur: ab eo, in vrbe inter cœtus & sermones hominum obuersante, secreta patris mitigari. neque luxus in iuuene adeò displicebat. huc potius intenderet, diem * ædificationibus, noctem conuiuiis traheret, quàm solus & nullis voluptatibus auocatus mæstam vigilantiam, & malas curas exerceret. non enim Tiberius, non accusatores fatiscebant. Et Ancharius Priscus Cæsium Cordum proconsulem Cretæ postulauerat repetundis, addito maiestatis crimine: quod tum omnium accusationum complementum erat. Cæsar Antistium Veterem è primoribus Macedoniæ absolutum adulterij, increpitis iudicibus, ad dicendam maiestatis caussam retraxit, vt turbidum, & Rhescuporidis consiliis permixtum, quâ tempestate Cotye fratre interfecto, bellum aduersus nos voluerat. Igitur aquâ & igni interdictum reo, adpositumque vt teneretur insulâ, neque Macedoniæ neque

Ei tamen Drusus assensus, & alij.

* *Verius,* Manium.

M. Lepidus recusat proconsulatum Africæ.

Abusus in Principum imaginibus.

Quas pessimi pro inuiolato clypeo habebant.

Sed exemplo vno repressi.

Drusi obiter laudatio.

* editionibus.

Accusationes.

Thraces rebellant.

Thraciæ opportunâ. Nam Thracia diuiso imperio in Rhœmetalcen & liberos Cotyis, quîs ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentiâ nostri discors agebat; neq. minus Rhœmetalcen quàm Trebellienum incusans, popularium iniurias inultas sinere. Cœlaletæ, Odrusæque, & * alij, validæ nationes, arma cepere, ducibus diuersis & paribus inter se per ignobilitatem: quæ caussa fuit, ne in bellum atrox coalescerent. pars turbant præsentia, alij montem Hæmum transgrediuntur, vt remotos populos concirent. plurimi ac maximè compositi regem, vrbemque Philippopolim â Macedone Philippo sitam, circumsidunt. Quæ vbi cognita P. Velleio, (is proximum exercitum præsidebat) alarios equites ac leues cohortium mittit in eos, qui prædabundi aut adsumendis auxiliis vagabantur. Ipse robur peditum, ad exsoluendum obsidium ducit. Simulque cuncta prosperè acta, cæsis populatoribus, & dissensione ortâ apud obsidentes, regisque opportunâ eruptione, & aduentu legionis. neque aciem aut prœlium dici decuerit, in quo semermes ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine. Eodẽ anno Galliarum ciuitates ob magnitudinem æris alieni rebellionem cœptauêre: cuius exstimulator acerrimus inter Treueros Iulius Florus, apud Æduos Iulius Sacrouir. nobilitas ambobus, & maiorum bona facta, eoque Romana ciuitas olim data, cùm id rarum, nec nisi virtuti pretium esset. Ij secretis conloquiis, ferocissimo quoque adsumto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo; componunt, Florus Belgas, Sacrouir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus seditiosa disserebant, de continuatione tributorũ, grauitate fenoris, sæuitiâ ac superbiâ præsidentium. & discordare militem, audito Germanici exitio. egregium resumendæ libertati tempus, si ipsi florentes, quàm inops Italia, quàm imbellis vrbana plebes, nihil validum in exercitibus, nisi quod externum, cogitarent. Haut fermè vlla ciuitas intacta feminibus eius motus fuit. sed erupêre primi Andecaui, ac Turonij. quorum Andecauos Acilius Auiola legatus, excitâ cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit. Turonij, legionario milite quem Visellius Varro inferioris Germaniæ legatus miserat, oppressi, eodem Auiolâ duce, & quibusdam Galliarum primoribus; qui tulêre auxilium, quò dissimularent defectionem, magisq. in tempore efferrent. spectatus & Sacrouir intecto capite pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, vt ferebat, virtutis: sed captiui, ne incesseretur telis, adgnoscendũ se præbuisse, arguebant. Consultus super eo Tiberius, aspernatus est indicium, aluitque dubitatione bellum. Interim Florus insistere destinatis, pellicere alam equitum, quæ conscripta Treueris, militiâ disciplinaque nostrâ habebatur, vt cæsis negotiatoribus Romanis bellum inciperet. paucique equitum corrupti, plures in officio mansêre. Aliud vulgus obæratorum aut clientium arma cepit: petebantq. saltus, quibus nomen Arduenna. cùm legiones vtroq. ab exercitu, quas Visellius & C. Silius aduersis itineribus obiecerat, arcuerunt. præmissusq. cum dilectâ manu Iulius Indus è ciuitate eâdẽ, discors Floro, & ob id nauandæ operæ auidior, inconditã multitudinem adhuc disiecit. Florus incertis latebris victores frustratus, postremò visis militibus qui effugia insederant, suâ manu cecidit. Isq. Treuerici tumultus finis. Apud Æduos maior moles exorta, quanto ciuitas opulentior, & comprimendi procul præsidium. Augustodunũ caput gentis, armatis cohortibus, Sacrouir occupauerat, * nobilissimam Galliarũ subolem, liberalibus studiis ibi operatam, vt eo pignore parentes popinquosq. eorũ adiungeret. simul arma occultè fabricata iuuentuti dispertit. Quadraginta millia fuêre, quintâ sui parte legionariis armis, ceteri

* Astij: *vel potius,* Dij.

P. Velleius facilè cadit.

Maior rebellio in Galliis.

Cui duces, Iulius Florus, & Iulius Sacrouir.

Primi motus ab Auiolâ repressi.

Florus nihilo minus alias copias colligit.

Præuenitur à Visellio & Silio.

Et manu suâ mortem inuenit.

Æduos Sacrouir turbat.

* & nobiliss.

ceteri cum venabulis & cultris, quæque alia venantibus tela sunt. adduntur è seruitiis gladiaturæ destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen (Cruppellarios vocant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur hæ copiæ, vicinarum ciuitatum vt nondum apertâ consensione, ita viritim promtis studiis; & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, vtroque bellum sibi poscente. mox Varro inualidus senectâ, vigenti Silio concessit. At Romæ non Treueros modò & Aeduos, sed quattuor & sexaginta Galliarum ciuitates desciuisse, adsumptos in societatem Germanos, dubias Hispanias, cuncta (vt mos famæ) in maius credita. optimus quisque Reip. curâ mærebat: multi odio præsentium, & cupidine mutationis, suis quoque periculis lætabantur. increpabantque Tiberium, quòd in tanto rerum motu, libellis accusatorum insumeret operam. *An Iulium Sacrouirum, maiestatis crimine, reum in senatu fore? exstitisse tandem viros, qui cruentas epistolas armis cohiberent. miseram pacem vel bello bene mutari.* Tanto impensius in securitatem compositus, neque loco, neque vultu mutato, sed, vt solitum, per illos dies egit: altitudine animi, an compererat modica esse, & vulgatis leuiora? Interim Silius cum legionibus duabus incedens, præmissâ auxiliari manu, vastat Sequanorum pagos, qui finium extremi, & Aeduis contermini, sociique in armis erant. Mox Augustodunum petit propero agmine, certantibus inter se signiferis, freinente etiam gregario milite, ne suetam requiem, ne spatia noctium opperiretur: viderent modò aduersos, & aspicerentur. id satis ad victoriam. Duodecimum apud lapidem, Sacrouir copiæque, patentibus locis apparuêre. In fronte statuerat ferratos, in cornibus cohortes, à tergo semermos. Ipse inter primores equo insigni adire, memorare veteres Gallorum glorias, quæque Romanis aduersa intulissent: quàm decora victoribus libertas: quanto intolerantior seruitus iterum victis. Non diu hæc, nec apud lætos. etenim propinquabat legionum acies. inconditique ac militiæ nescij opidani, neque oculis neque auribus satis competebant. contrà Silius, & si præsumta spes hortandi caussas exemerat, clamitabat tamen; *Pudendum ipsis, quòd Germaniarum victores, aduersum Gallos tamquam in hostem ducerentur. vna nuper cohors rebellem Turonium, vna ala Treuerum, paucæ huius ipsius exercitus turmæ profligauere Sequanos. quanto pecuniâ dites, & voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Aeduos, euincite, & fugientibus consilite.* Ingens ad ea clamor. & circumfudit eques: frontemque pedites inuasere. nec contatum apud latera. paulum moræ attulere ferrati, restantibus laminis aduersum pila & gladios. sed miles correptis securibus & dolabris, vt si murum perrumperet, cædere tegmina & corpora. quidam trudibus aut furcis, inertem molem prosternere. iacentesq. nullo ad resurgendum nisu, quasi exanimes linquebantur. Sacrouir primò Augustodunum, deinmetu deditionis in villam propinquam cum fidissimis pergit. Illic suâ manu, reliqui mutuis ictibus occidêre. incensa super villa, omnes cremauit. Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum senatui scripsit. neque demsit, aut addidit vero; sed fide ac virtute legatos, se consilijs superfuisse. simul caussas, cur non ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent, adiunxit; magnitudinem imperij extollens. neque decorum principibus, si vna alteráue ciuitas turbet, omissâ vrbe, vnde in omnia regimen. nunc quia non metu ducatur, iturum vt præsentia spectaret, componeretque. Decreuêre patres vota pro reditu eius, supplicationesque, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire ceteros parat, absurdam in adulationem progressus, censuit vt ouans è Campaniâ vrbem introiret. Igitur secutæ Cæsaris litteræ, quibus se non tam

Magnum exercitũ cogit.

Ea res in metu Romanis:

Sed non callido Tiberiò.

Silius Gallis obuiauit.

Sacrouir componit suos, & excitat.

Idem Silius.

Pugna, vix pugna: statimq; fusi Galli.

Crupellarij cæsi.

Sacrouir itẽ, sed suâ dextrâ.

Tiberius simulat iter in Gallias.

vacuum gloriâ prædicabat, vt post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in iuuentâ, aut spretos triumphos, iam senior peregrinationis suburbanæ inane præmium peteret. Sub idem tempus, vt mors Sulpicij Quirinij publicis exsequijs frequentaretur, petiuit à senatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium: sed impiger militiæ, & acribus ministerijs consulatũ sub Diuo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusque rector C. Cæsari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. quod tunc patefecit in senatu: laudatis in se officijs, & incusato M. Lollio, quem auctorem C. Cæsari prauitatis & discordiarum arguebat. sed ceteris haut læta memoria Quirinij erat, ob intenta, vt memoraui, Lepidæ pericula, sordidamque & præpotentem senectam. Fine anni C. Lutorium Priscum equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema defleuerat, pecuniâ donatum à Cæsare, corripuit delator: obiectans ægro Druso composuisse, quòd si exstinctus foret, maiore præmio vulgaretur. Id C. Lutorius in domo P. Petronij, socru eius Vitelliâ coràm, multisque inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Vt delator exstitit, ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia nihil se audiuisse adseuerauit. sed arguentibus, ad perniciem plus fidei fuit. sententiaque Haterij Agrippæ cõsulis designati indictum reo vltimum supplicium. Contrà M. Lepidus in hunc modum exorsus est. *Si P.C. vnum id spectamus, quàm nefariâ voce Lutorius Priscus mentem suam & aures hominum polluerit; neque carcer, neque laqueus, ne seruiles quidem cruciatus in eum suffecerint. sin flagitia & facinora sine modo sunt; supplicijs ac remedijs, Principis moderatio, maiorumque & vestra exempla temperant; & vana à scelestis, dicta à maleficijs differunt: est locus sententiæ, per quam neque huic delictum impune sit, & nos clementiæ simul ac seueritatis non pæniteat. Sæpe audiui principem nostrum conquerentem, si quis sumptâ morte misericordiam eius præuenisset. vita Lutorij in integro *est, qui neque seruatus in periculum Reip. neque interfectus in exemplum ibit. studia illi vt plena vecordiæ, ita inania & fluxa sunt. nec quidquam graue ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor, non virorum animis, sed muliercularum adrepit. cedat tamen vrbe, & bonis amissis aquâ & igni arceatur. Quod perinde censeo, ac si lege maiestatis teneretur.* Solus Lepido Rubellius Blandus è consularibus adsensit: ceteri sententiã Agrippæ secuti. ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud senatum incusauit, cùm extolleret pietatem quamuis modicas Principis iniurias acriter vlciscentium, deprecaretur tam præcipitis verborum pœnas: laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum S. C. ne decreta patrum, ante diem decimum, ad ærarium deferrentur: idque vitæ spatium damnatis prorogaretur. sed non senatui libertas ad pœnitendum erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius, D. Haterius cõsules, sequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi suspectâ seueritate aduersum luxum; qui immensum proruperat, ad cuncta quîs pecunia prodigitur. Sed alia sumtuum quamuis grauiora, dissimulatis plerumq. pretijs occultabantur; ventris & ganeæ paratus adsiduis sermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquæ parcimoniæ, duriùs aduerteret. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque ædiles disseruerant, sperni sumtuariam legem, vetitaque vtensilium pretia augeri in dies: nec mediocribus remedijs resisti posse. & consulti patres, integrum id negotium ad Principem distulerant. Sed Tiberius sæpe apud se pensitato, an coërceri tam profusæ cupidines possent: num coërcitio plus damni in Remp. ferret: quàm indecorũ adtrectare quod non obtinere-

Quirinij mors honestata publicè.

Quid ille hominis?

C. Lutorius maiestatis defertur.

Pro eo Lepidi oratio.

*esto.

Sed plures damnant.

S. C. de interuallo ad pœnam.

A. V. C. DCCLXXV.

Agitatum de luxu coërcendo.

obtineretur, vel retentum ignominiam & infamiam virorum inluſtrium poſceret: poſtremò litteras ad ſenatum compoſuit, quarũ ſententia in hunc modum fuit. *Ceteris forſitan in rebus P. C. magis expediat me coràm interrogari, & dicere quid è Rep. cenſeam: in hac relatione, ſubtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum ſingulorum qui pudendi luxus arguerentur, ipſe etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. quòd ſi mecum antè viri ſtrenui ædiles conſilium habuiſſent; neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potius præualida & adulta vitia, quàm hoc adſequi, vt palàm fieret quibus flagitijs impares eſſemus. ſed illi quidem officio functi ſunt, vt ceteros quoque magiſtratus ſua munia implere velim. mihi autem neque honeſtum ſilere, neque proloqui expeditum, quia non ædilis, aut prætoris, aut conſulis partes ſuſtineo: maius aliquid & excelſius à principe poſtulatur; & cùm rectè factorum ſibi quiſque gratiam trahant, vnius inuidiâ ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, & priſcum ad morem recidere adgrediar? villarum ne infinita ſpatia, familiarum numerum, & nationes? argenti & auri pondus? æris, tabularumque miracula? promiſcuas viris & feminis veſtes? atque illa feminarum propria, quis lapidum cauſſa pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtilis gentes transferuntur? Nec ignoro in conuiuijs & circulis incuſari iſta, & modum poſci. ſed ſi quis legem ſanciat, pœnas indicat; iidem illi ciuitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres, & diu auctos, niſi per dura & aſpera coërceas. corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus, haut leuioribus remediis reſtinguendus eſt, quàm libidinibus ardeſcit. tot à maioribus repertæ leges, tot quas diuus Auguſtus tulit, illæ obliuione, hæ (quod flagitioſius eſt) contemtu abolitæ, ſecuriorem luxum fecêre. nam ſi velis quod nondum vetitum eſt; timeas, ne vetêre. at ſi prohibita impunè tranſcenderis, neque metus vltrà, neque pudor eſt. cur ergo olim parcimonia pollebat? quia ſibi quiſque moderabatur: quia vnius vrbis ciues eramus. ne iritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. externis victoriis aliena; ciuilibus, etiam noſtra conſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt, de quo ædiles admonent? Quàm, ſi cetera reſpicias, in leui habendum! At hercule nemo refert, quòd Italia externæ opis indiget, quòd vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie voluitur. ac niſi prouinciarum copiæ & dominis, & ſeruitiis, & agris ſubuenerint; noſtra nos ſcilicet nemora, noſtræque villæ tuebuntur? Hanc P. C. curam ſuſtinet princeps. hæc omiſſa, funditus Remp. trahet reliquis intra animum medendum eſt. nos, pudor; pauperes, neceſſitas; diuites, ſatias in melius mutet. Aut ſi quis ex magiſtratibus, tantam induſtriam ac ſeueritatem pollicetur, vt ire obuiam queat; hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. ſin accuſare vitia volunt, dein cùm gloriam eius rei adepti ſunt, ſimultates faciunt, ac mihi relinquunt; credite P.C. me quoque non eſſe offenſionum auidum. quas cùm graues, & plerumque iniquas pro Rep. ſuſcipiam, inanes & irritas neque mihi aut vobis vſui futuras iure deprecor.* Auditis Cæſaris litteris, remiſſa Aedilibus talis cura; luxuſque menſæ, à fine Actiaci belli, ad ea arma quis Ser. Galba rem R. adeptus eſt, per annos centum profuſis ſumtibus exerciti, paulatim exoleuêre. Cauſſas eius mutationis quærere libet. Dites olim familiæ nobilium, aut claritudine inſignes, ſtudio magnificentiæ prolabebantur. nam etiam tum plebem, ſocios, regna colere, & coli licitum. vt quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus, per nomen & clientelas inluſtrior habebatur. poſtquam cædibus ſæuitum, & magnitudo famæ exitio erat; ceteri ad ſapientiora conuertêre. ſimul noui homines è municipiis & coloniis, atque etiam prouinciis, in ſenatum crebrò adſumti, domeſticam parcimoniam intulerunt. & quamquam fortunâ vel induſtriâ plerique pecunioſam ad ſenectam peruenirent, manſit tamen prior animus. Sed præcipuus adſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſe cultu victuque. obſequium inde in principem, & æmulandi amor, validior quàm pœna ex legibus & metus. niſi fortè rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, vt quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur. nec

Eâ ſuper re Tiberij epiſtola:

Quâ diſſuadet medicinam.

Quia vitia præualebant.

Quia etiam alia maiora curanda.

Omiſſa igitur coërcitio.

Sed ſponte mutati mores in melius.

Quare?

Exempla, validiora quàm leges.

tur. nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque ætas multa laudis & artium imitanda poſteris tulit. verùm hæc *nobis maiores certamina ex honeſto maneant. Tiberius famâ moderationis partâ, quòd ingruentis accuſatores repreſſerat, mittit litteras ad ſenatum, quîs poteſtatem Tribuniciam Druſo petebat. Id ſummi faſtigij vocabulum Auguſtus repperit, ne regis aut dictatoris nomen adſumeret, ac tamen appellatione aliquâ cetera imperia præmineret. M. deinde Agrippam ſocium eius poteſtatis, quo defuncto Tiberium Neronem dilegit, ne ſucceſſor in incerto foret. ſic cohiberi prauas aliorum ſpes rebatur: ſimul modeſtiæ Neronis, & ſuæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Druſum ſummæ rei admouet: cùm incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuiſſet. Sed principio litterarum veneratus deos, vt conſilia ſua Reip. proſperarent, modica de moribus adoleſcentis, neque in falſum aucta, rettulit. eſſe illi coniugem & tres liberos, eamque ætatem quâ ipſe quondam à diuo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit. Neque nunc properè, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, compoſitis bellis, triumphalem & bis conſulem, noti laboris participem ſumi. Præceperant animis orationem patres. quo quæſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi vt effigies Principum, aras deûm, templa & arcus, aliaque ſolita cenſerent. niſi quòd M. Silanus ex contumeliâ conſulatus, honorem Principibus petiuit: dixitque pro ſententiâ, vt publicis priuatiſue monimentis, ad memoriam temporum, non conſulum nomina præſcriberentur, ſed eorum qui tribuniciam poteſtatem gererent. *Atque Haterius cùm eius diei ſenatus conſulta aureis litteris figenda in curiâ cenſuiſſet, deridiculo fuit, ſenex fœdiſſimæ adulationis tantum infamiâ vſurus. Inter quæ, prouinciâ Africâ Iunio Blæſo prorogatâ, Seruius Maluginenſis flamen Dialis, vt Aſiam ſorte haberet poſtulauit; fruſtrà vulgatum dictitans *non licere Dialibus egredi Italiâ. neque aliud ius ſuum, quàm Martialium, Quirinaliumque Flaminum. porrò ſi hi *duxiſſent prouincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi ſcita, non in libris cærimoniarum reperiri. Sæpe Pontifices Dialia ſacra feciſſe, ſi flamen valetudine aut munere publico impediretur. duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cædem, neminem ſuffectum: neque tamen ceſſauiſſe religiones. Quòd ſi per tot annos poſſit non creari, nullo ſacrorum damno; quanto facilius abſuturum, ad vnius anni proconſulare imperium? Priuatis olim ſimultatibus effectum, vt à Pontificibus maximis ire in prouincias prohiberentur: nunc deûm munere, ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſſe, non æmulatione, non odio, aut priuatis adfectionibus obnoxium.* Aduerſus quæ cùm augur Lentulus aliique varié diſſererent, eò decurſum eſt, vt Pontificis Max. ſententiam opperirentur, Tiberius, dilatâ notione de iure Flaminis, decretas ob tribuniciam Druſi poteſtatem cærimonias temperauit; nominatim arguens inſolentiam ſententiæ, aureaſque litteras contra patrium morem. Recitatæ & Druſi epiſtolæ, quamquam ad modeſtiam flexæ, pro ſuperbiſſimis accipiuntur. *Huc recidiſſe cuncta, vt ne iuuenis quidem tanto honore accepto, adiret vrbis deos, ingrederetur ſenatum, auſpicia ſaltem gentile apud ſolum inciperet? *Bellum ſcilicet, aut diuerſo terrarum diſtineri, litora & lacus Campaniæ tum maximè peragrantem. ſic imbui rectorem generis humani: id primum è paternis conſilijs diſcere. ſanè grauaretur aſpectum ciuium ſenex Imperator, feſſamque ætatem, & actos labores prætenderet: Druſo quod, niſi ex adrogantiâ, impedimentum?* Sed Tiberius vim principatus ſibi firmans, imaginem antiquitatis ſenatui præbebat, poſtulata prouinciarum ad diſquiſitionem patrum mittendo. Crebeſcebat enim Græcas per vrbes licentia atque impunitas aſyla ſtatuendi. Complebãtur templa peſſimis ſeruitiorum. eodẽ ſubſidio obærati aduerſum creditores, ſuſpectiq. capitalium criminum

* nobis in maiores

Tribunicia poteſtas Druſo petita:

Et impetrata, cũ adulatione patrũ.

*At Q. Haterius:

Flamen Dialis prouinciam ambit.

* Suſpectum.

Alij obſiſtũt.

Druſiu ſuperbia notatur.

Obliqua in eum verba.

* Nec malè, bello.

Deiare aſylorum certamen:

criminum receptabantur. Nec vllum satis validum imperium erat coërcendis seditionibus populi, flagitia hominum vt cærimonias deûm protegentis. Igitur placitum vt mitterent ciuitates iura, atque legatos. Et quædam quod falsò vsurpauerant sponte omisere. Multæ vetustis superstitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei species fuit, quo senatus maiorum beneficia, sociorum pacta, regum etiam qui ante vim Romanam valuerant decreta, ipsorumque numinum religiones introspexit; libero, vt quondam, quid firmaret mutarétue. Primi omnium Ephesij adiêre, memorantes, non, vt vulgus crederet, Dianam atque Apollinem Delo genitos: esse apud se Cenchrium amnem, *locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ, quæ tum etiam maneat, adnisam, edidisse ea numina: deorumque monitu sacratum nemus. Atque ipsum illic Apollinem, post interfectos Cyclopas, Iouis iram vitauisse. Mox Liberum patrem bello victorem, supplicibus Amazonum quæ aram insederát, ignouisse. Auctam hinc concessu Herculis, cùm Lydiâ potiretur, cærimoniam templo: neque Persarum ditione, diminutum ius. Post Macedonas, dein nos seruauisse. Proximo Magnetes, L. Scipionis, & L. Sullæ constitutis nitebantur. quorum ille Antiocho, hic Mithradate, pulsis, fidem atque virtutem Magnetum decorauere, vti Dianæ Leucophrynæ perfugium inuiolabile foret. Aphrodisienses posthac, & Stratonicenses dictatoris Cæsaris ob vetusta in parteis merita, & recens diui Augusti decretum *attulêre. Laudati quòd Parthorum inruptionem, nihil mutatâ in populum Romanum constantiâ, pertulissent. Sed Aphrodisiensium ciuitas, Veneris; Stratonicensium, Iouis & Triuiæ religionem tuebantur. Altius Hierocæsariens exposuêre, Persicam apud se Dianam, delubrũ rege Cyro dicatum. & memorabantur Perpernæ, Isaurici, multaque alia imperatorum nomina, qui non modò templo, sed duobus milibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprij tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Aerias, pòst filius eius Amathus Veneri Amathusiæ, & Ioui Salaminio Teucer, Telamonis patris irâ profugus, posuissent. Auditæ aliarum quoque ciuitatum legationes. Quorum copiâ fessi patres, & quia studiis certabatur; consulibus permisêre, vt perspecto iure, & si qua iniquitas inuolueretur, rem integram rursum ad senatum referrent. Consules super eas ciuitates quas memoraui, apud Pergamum, Aesculapij compertum asylum retulerunt: ceteros obscuris ob vetustatem initiis niti. nam Smyrnæos oraculum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Veneri templum dicauerint: Tenios eiusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem, ædemque iussi sint. propiora Sardianos, Alexandri victoris id donum, neque minus Milesios Dario rege *vti. sed cultus nnminum vtrisque, Dianam aut Apollinem venerandi. Petiêre & Cretenses simulacro diui Augusti. Factaque senatusconsulta, quîs multo cum honore, modus tamen præscribebatur, iussique ipsis in templis facere aras sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur. Sub idem tempus Iuliæ Augustæ valetudo atrox, necessitudinem Principi fecit festinati in vrbem reditus: sincerâ adhuc inter matrem filiumque concordiâ; siue occultis odiis. Neque enim multo antè, cùm haut procul theatro Marcelli effigiem diuo Augusto Iulia dicaret; Tiberij nomen, suo post scripserat. idque ille credebatur, vt inferius maiestate Principis, graui & dissimulatâ offensione abdidisse. Sed tum supplicia diis, ludique Magni ab senatu decernuntur, quos Pontifices, & augures, & quindecimuiri, septemuiris simul & sodalibus Augustalibus ederent. Censuerat L. Apronius, vt fe-

Senatus iudice.

Ephesij id sibi vindicant.

*locum

Item Magnetes: Aphrodisienses: Stratonicenses:

*attulêre, laudati, quòd

Hierocæsariens.

Cyprij:

Permissa res Consulibus:

Quipluribus hoc ius adiudicauere.

*niti.

Augusta morbus.

Tiberij in eam non sincerus amor.

vt feciales quoquè iis ludis præsiderent. Contradixit Cæsar, distincto sacerdotiorum iure, & repetitis exemplis. neque enim vnquam fecialibus hoc maiestatis fuisse. ideò Augustales adiectos; quia proprium eius domus sacerdotium esset, pro quâ vota persoluerentur. Exequi sententias haut institui nisi insignes per honestum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus annalium reor; ne virtutes sileantur, vtque prauis dictis factisque ex posteritate & infamiâ metus sit. Ceterùm tempora illa adeò infecta & adulatione sordida fuêre, vt non modò primores ciuitatis, quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat; sed omnes consulares, magna pars eorum qui præturâ functi, multique etiam pedarij senatores certatim exsurgerent, fœdaque & nimia censerent. Memoriæ proditur, Tiberium, quoties curiâ egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum, O HOMINES AD SERVITVTEM PARATOS! scilicet etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectæ seruientium patientiæ tædebat. Paulatim dehinc, ab indecoris ad infesta transgrediebantur. C. Silanum proconsulem Asiæ, repetundarum à sociis postulatum, Mamercus Scaurus è Consularibus, Iunius Otho prætor, Brutidius Niger ædilis, simul corripiunt. obiectantq. violatum Augusti numen, spretam Tiberij maiestatem. Mamercus antiqua exempla iaciens, L. Cottam à Scipione Africano; Ser. Galbam à Catone censorio; P. Rutilium à M. Scauro accusatos. videlicet Scipio & Cato talia vlciscebantur; aut ille Scaurus, quem proauum suum, opprobrium maiorum Mamercus, infami operâ dehonestabat. Iunio Othoni litterarium ludum exercere vetus ars fuit, mox Seiani potentiâ senator, obscura initia impudentibus ausis *propolluebat. Brutidium artibus honestis copiosum, & si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum, festinatio exstimulabat; dum æqualîs, dein superiores, postremò suasmet ipse spes anteire parat. quod multos etiam bonos pessum dedit, qui spretis quæ tarda cũ securitate, præmatura vel cum exitio properant. Auxere numerum accusatorũ Gellius Poplicola, & M. Paconius. Ille quæstor Silani, hic legatus. Nec dubium habebatur, sæuitiæ captarumque pecuniarum tenori reum. sed multa adgerebantur etiam insontibus periculosa; cùm super tot senatores aduersos, facundissimis totius Asiæ, eoq. ad accusandum dilectis responderet solus & orandi nescius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat. non temperante Tiberio, quin premeret voce, vultu, *eo quòd ipse creberrimè interrogabat: neque refellere, aut eludere, dabatur. ac sæpe etiam confitendum erat, ne frustra quæsiuisset. Seruos quoque Silani, vt tormentis *interrogentur, actor publicus mancipio acceperat. & ne quis necessariorum iuuaret periclitantem, maiestatis crimina subdebantur; vinclum & necessitas silendi. Igitur petito paucorum dierum interiectu, defensionem sui deseruit; ausis ad Cæsarem codicillis, quibus inuidiam & preces miscuerat. Tiberius quæ in Silanum parabat, quò excusatiùs sub exemplo acciperentur, libellos diui Augusti de Voleso Messalla eiusdem Asiæ proconsule, factumque in eum senatusconsultum recitari iubet. Tum L. Pisonem sententiâ rogat. ille multum de clementiâ Principis præfatus, aquâ atq. igni Silano interdicendum censuit, ipsumque in insulam Gyarum relegandum. Eadem ceteri, nisi quòd Gn. Lentulus separanda Silani materna bona (quippe aliâ parente geniti) reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella, dum adulationem longiùs sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, *ne quis vitâ probrosus, & opertus infamiâ prouinciam sortiretur: idque princeps diiudicaret. nam à legibus delicta puniri. quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, prouideri ne peccaretur?*

Adulationis fœditas tunc & crebrius.

Adeò vt Cæsar ipse obijceret.

C. Silanus postulatur.

Accusatores eius, qui, & quales!

**Nescio an porrò polluebat. Brutidius.*

Omnia Silano aduersa:

Etiam ipse Princeps.

**et, malim.*

**interrogarentur,*

Sententiæ in eius damnatione.

Dolabella scaua adulatio.

Aduersùm

Aduersùm quæ disseruit Cæsar: *non quidem sibi ignara quæ de Silano vulgabantur, sed non ex rumore statuendũ. multos in prouinciis contrà quàm spes aut metus de illis fuerit, egisse. excitari quosdam ad meliora, magnitudine rerum; hebescere alios. neque posse principem suâ scientiâ cuncta complecti: neque expedire, vt ambitione alienâ trahatur. ideò leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. sic à maioribus institutum, vt si antissent delicta, pœnæ sequerentur. ne verterent sapienter reperta, & semper placita. satis onerum principibus, satis etiam potentiæ: * minutura, quoties gliscat potestas: nec vtendum imperio, vbi legibus agi possit.* Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto lætioribus animis accepta. Atq. ille prudens moderandi, si propriâ irâ non impelleretur, addidit, insulam Gyarum immitem & sine cultu hominũ esse: darent Iuniæ familiæ, & viro quondam ordinis eiusdem, Cytheram potius concederet. id sororem quoque Silani Torquatam, priscæ sanctimoniæ virginem expetere. In hanc sententiam facta discessio. Post auditi Cyrenenses, & accusante Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium equitem Romanum maiestatis postulatum, quòd effigiem principis promiscuum ad vsum argenti vertisset, recipi Cæsar inter reos vetuit: palàm aspernante Ateio Capitone, quasi per libertatem. *Non enim debere eripi patribus vim statuendi, neque tantum maleficium impunè habendum. sanè lentus in suo dolore esset; Reip. iniurias ne largiretur.* Intellexit hæc Tiberius vt erant magis, quàm vt dicebantur: perstitítque intercedere. Capito insignior infamiâ fuit: quòd humani diuiniq. iuris sciens, egregium publicum, & bonas domi artes dehonestauisset. Incessit dein religio, quo nam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Augustæ equites Romani vouerant Equestri Fortunæ. nam & si delubra eius deæ multa in vrbe, nullum tamen tali cognomento erat. repertum est ædem esse apud Antium quæ sic nuncuparetur, cunctasque cærimonias Italicis in opidis, templaque, & numinum effigies, iuris atque imperij Romani esse. ita donum apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum aduersus Seruium Maluginensem Flaminem Dialem, promsit Cæsar: recitauitque decretum Pontificum. *Quoties valetudo aduersa Flaminem Dialem incessisset, vt Pontificis maximi arbitrio, dum ne plusquam binoctium, abesset: dum ne diebus publici sacrificij, neu sæpius quàm bis eundem in annum.* Quæ Principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiam & prouinciarum administrationẽ dialibus non concedi. memorabaturq. L. Metelli Pontificis maximi exemplũ, qui Aulum Postumium Flaminẽ attinuisset. Ita sors Asiæ in eum, qui consularium Maluginensi proximus erat, conlata. Iisdem diebus Lepidus à senatu petiuit, vt basilicam Paulli, Æmilia monumenta, propriâ pecuniâ firmaret ornaretque. erat etiam tum in more publica munificentia. nec Augustus * arguerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuuias, aut exundantis opes ornatum ad vrbis, & posterũm gloriam conferre. quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniæ modicus, auitum decus recoluit. At Pompeij theatrum igne fortuito haustum, Cæsar exstructurum pollicitus est, eò quòd nemo è familiâ restaurando sufficeret, manente tamen nomine Pompeij. simul laudibus Seianum extulit, tamquam labore vigilantiaque eius tanta vis vnum intra damnũ stetisset. Et censuere patres effigiem Seiano, quæ apud theatrum Pompeij locaretur. neque multo pòst Cæsar cùm Iunium Blæsum proconsulem Africæ triumphi insignibus attolleret, dare id se dixit honori Seiani, cuius ille auunculus erat. At tamen res Blæsi dignæ decore tali fuere. nam Tacfarinas quamquam sæpius depulsus, reparatis per intima Africæ auxiliis, huc adrogantiæ venerat, vt legatos ad Tiberium mitteret, sedemque vltrò sibi atque exercitui suo postularet, aut bellum inexpli-

Cui Tiberius resistit.

* minui iura.

Et ex aliorum sententiis nonnulla mitigat.

Accusantur damnanturque & alij.

Ateij Capitonis seruilis libertas.

Equestris Fortunæ.

De iure Flaminio decretum.

Basilica Paulli refecta.

* arcuerat

Et Pompeij theatrum.

Tacfarinas in armis.

Improba eius petitio.
* suâ populique Rom. con.

cabile minitaretur. Non aliàs magis * suâ populique contumeliâ Ro. indoluisse Cæsarem ferunt; quàm quòd desertor & prædo, hostium more ageret. Ne Spartaco quidem, post tot consularium exercituum clades inultam Italiam vrenti, quamquam Sertorij atque Mithradatis ingentibus bellis labaret Resp. datum, vt pacto in fidem acciperetur. nedum pulcherrimo populi Romani fastigio, latro Tacfarinas, pace & concessione agrorum redimeretur.

Blæsus eum aggreditur.

Dat negotium Blæso, ceteros quidem ad spem proliceret arma sine noxâ ponendi, ipsius autem ducis quoquo modo potiretur. Et recepti eâ veniâ plerique. mox aduersùm artes Tacfarinatis, haut dissimili modo belligeratum. Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, pluris per globos incursaret, eluderetque, & insidias simul tentaret: tres incessus, totidem agmina parantur. ex quîs Cornelius Scipio legatus præfuit, quâ prædatio in Leptinos & suffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtensium pagi impune traherentur, propriam manum Blæsus filius duxit. Medio, cum dilectis castella & munitiones idoneis locis imponens, dux ipse, arta & infensa hostibus cuncta fecerat: quia quoquò inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & sæpe à tergo erat. multique eo modo cæsi, aut circumuenti. Tunc tripartitum exercitum plures in manus dispergit, præponitq. centuriones virtutis expertæ: nec, vt mos fuerat, actâ æstate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris prouinciæ componit: sed vt in limine belli, dispositis castellis, per expeditos & solitudinum gnaros mutantem mapalia Tacfarinatem proturbat. donec fratre eius capto, regressus est, properantiùs tamen quàm ex vtilitate sociorum, relictis per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoq. Blæso tribuit vt Imperator à legionibus salutaretur: prisco erga duces honore, qui bene gestâ Rep. gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur. erantque plures simul Imperatores, nec super ceterorum æqualitatem. concessit quibusdam & Augustus id vocabulum, ac tunc Tiberius Blæso. * Postremum obiere eo anno viri illustres, Asinius Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Asinio auis, fratre Druso insignis, Cæsarique progener destinatus. Et Capito Ateius, de quo memoraui, principem in ciuitate locum studiis ciuilibus adsecutus, sed auo centurione Sullano, patre prætorio. consulatum ei adcelerauerat Augustus, vt Labeonem Antistium iisdem artibus præcellentem dignatione eius magistratus anteiret. Namque illa ætas duo pacis decora simul tulit. sed Labeo incorruptâ libertate, & ob id famâ celebratior: Capitonis obsequium dominãtibus magis probabatur. Illi, quòd præturam intrà stetit, commendatio ex iniuriâ: huic, quòd cõsulatum adeptus est, odiũ ex inuidiâ oriebatur. Et Iunia sexagesimo quarto post Philippensem aciem anno supremum diem expleuit, Catone auunculo genita, C. Cassij vxor, M. Bruti soror. Testamentum eius multo apud vulgum rumore fuit: quia in magnis opibus, cùm fermè cunctos proceres cum honore nominauisset, Cæsarem omisit. quod ciuiliter acceptum: neque prohibuit quo minus laudatione pro rostris, ceterisq. sollennibus funus cohonestaretur. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatæ sunt, Manlij, Quinctij, aliaque eiusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso, quòd effigies eorum non visebantur.

Diuisis copiis.

Iterumq; diuisis.

Fratrem eius capit:

Afficitq; bellum, non tamen conficit.

** Fortè distinguendum Blæso postremum. Obiere*

Capitonis mors & elogium.

Cũ Labeone confertur.

Iunia mors.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. IIII.

BREVIARIVM LIBRI.

AElij Seiani præfecti præt. ingenium & mores. Is ad dominationem adspirat: & vt perueniat, Drusum Tib. Filium è medio tollit, adiuuante vxore Liuiâ, quam stupro prius polluerat. Eidem simul castra Prætoria Romæ iubet exstrui, & militem in vnum locum conduci. Ab hoc tempore lapsæ imperij res. ideôque qui status tunc rerum, quis numerus, quæ loca cohortium & legionum, Tacitus oportunè exequitur. At Druso iam mortuo, Senatum Princeps ingreditur: eum mæstum erigit: Germanici duos filios inducit, eosq; vt imperij heredes patribus commendat. Seianus quò destinata perficeret, Agrippinam callidè calumniatur, & semina futuri odij in ipsam liberosq; iacit. Tiberius legationes & accusationes aliquot ciuitatium & prouinciarum audit. Histriones siue Pantomimos immodestius agentes Italiâ pellit. De Flamine Diali eiusq; cærimoniis temperandis noua lex lata. Sacerdotes, sollennibus votis, etiam Drusum & Neronem dis commendauerant. ægrè id Tiberius tulit, & initium in eos exitij fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piso, C. Cassius, Plautius Siluanus, accusati aut damnati. In Africâ Tacfarinatis bello finis impositus à P. Dolabellâ. ipse Tacfarinas cæsus. Semina seruilis motus in Italiâ, sed statim oppressa. Q. Vibius Serenus in Senatu à filio accusatur, & Amorgum amouetur. P. Suillius, aliiq; damnantur. inter eos Cremutius Cordus Historiæ scriptor, quòd Brutum & Cassium laudauisset, eiusq; libri combusti. Cyzicenus libertas ademta. Templi honorem ab Hispanis oblatum Tiberius spernit. Seianus rebus ex voto adhuc fluentibus, altiora struit: & Liuiam sibi vxorem à Principe petit. hic modestè negat, additis caussis. Sed ille vt potentiam sibi augeret, magisq; oportunum Tiberium haberet, perpulit eum ad secessum ab vrbe. nec multò post persuasit. Intereà Romæ legationes Græcorũ audita, de iure asylorum. In Hispaniâ L. Piso Prætor à quodam agreste interficitur. In Thraciâ, montani Thraces dilectus abnuunt, arma sumunt. vicit eos Poppæus Sabinus, & triumphi insignia accepit. Claudia Pulchra Romæ adulterij accusata & damnata. Agrippina maritum sibi postulat, nec accipit. Vndecim Asiæ ciuitates certant, in quâ earum templum Tiberio statueretur. Smyrnæi prælati. Tandem Tiberius, non vltrà dilato consilio, in Campaniam ab vrbe abiit. vbi in speluncâ quâdam, repentino lapsu lapidum, periclitatur: sed à Seiano seruatur. quæ res huic fidem addidit. Igitur Neronem maiorem è liberis Germanici aggreditur, & variis artibus calumniisq; subuertit. Amphitheatri casu Fidenis multa hominum millia debilitata, vel obruta. Romæ ingens incendium Cælium montem deurit. Princeps Capreas insulam transit, ibiq; se recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumuentus accusatur, damnaturq; ipsis anni Kalendis. Iulia neptis moritur. Frisij rebellant: quos L. Apronius Proprætor inferioris Germaniæ parum feliciter repressum iit. Cn. Domitius Agrippinam Germanici filiam vxorem accipit. Hæc sexennio ferè gesta.

C. ASINIO, C. ANTISTIO COSS.
CORNELIO CETHEGO, VISELLIO VARRONE.
COSSO LENTVLO, ASINIO AGRIPPA.
CN. LENTVLO GÆTVL. C. CALVISIO.
M. LICINIO CRASSO, L. CALPVRNIO PIS.
AP. IVNIO SILANO, P. SILIO NERVA.

ASINIO, C. Antistio Coss. nonus Tiberio annus erat compositæ Reip. florentis domus: (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cùm repentè turbare fortuna cœpit; sæuire ipse, aut sæuientibus vires præbere. Initium & caussa penes Ælium Seianum, cohortibus prætoriis præfectum: cuius de potentiâ suprà memoraui. Nunc originem, mores, & quo facinore dominationem captauerit, expediam. Genitus Vulsiniis, patre Seio Strabone equite Romano, & primâ iuuentâ C. Cæsarem diui Augusti nepotem sectatus, non sine rumore Apicio diuiti & prodigo stuprum venum dedisse; mox Tiberium variis artibus deuinxit adeò, vt obscurum ad-

A. V. C. D. CCLXXVI.

Mutatio Tiberij in peius.

Caussa, Ælius Seianus.

Qui Apicij delicium: post, Tiberij consilium.

uersùm alios, sibi vni incautum intectumque efficeret. non tam sollertiâ, (quippe iisdem artibus victus est) quàm deûm irâ in rem Romanam; cuius pari exitio viguit, coeditque. Corpus illi laborum tolerans; animus audax, sui obtegens, in alios criminator, iuxtà adulatio & superbia. palàm compositus pudor, intus summa apiscendi libido: eiusque caussâ, modò largitio & luxus, sæpius industria ac vigilantia, haut minus noxiæ, quoties parando regno finguntur. Vim præfecturæ modicam antea intendit, dispersas per vrbem cohortes vna in castra conducendo, vt simul imperia acciperent, numeroque & robore, & visu inter se, fiducia ipsis, in ceteros metus * crederetur. Prætendebat lasciuire militem diductum: si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subueniri. & seueriùs acturos, si vallum statuatur procul vrbis inlecebris. Vt perfecta sunt castra, inrepere paulatim militares animos, adeundo, appellando: simul centuriones ac tribunos ipse diligere. neque senatorio ambitu abstinebat, clientes suos honoribus aut prouinciis ornando, facili Tiberio, atq. ita prono, vt socium laborum, non modò in sermonibus, sed apud patres & populum celebraret, colique per theatra & fora effigies eius, interque principia legionum sineret. Ceterùm plena Cæsarum domus, iuuenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant. & quia vi tot simul corripere intutum, dolus interualla scelerum poscebat. placuit tamen occultior via, & à Druso incipere, in quem recenti irâ ferebatur. Nam Drusus impatiens æmuli, & animo commotior, orto fortè iurgio intenderat Seiano manus, & contra tendentis os verberauerat. Igitur cuncta tentanti promtissimum visum, ad vxorem eius Liuiam conuertere. Quæ soror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, vt amore incensus, adulterio pellexit. & postquam primi flagitij potitus est, neque femina amissâ pudicitiâ alia abnuerit, ad coniugij spem, consortium regni, & necem mariti impulit. Atque illa cui auunculus Augustus, socer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac maiores & posteros municipali adultero fœdabat; vt pro honestis & præsentibus, flagitiosa & incerta exspectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liuiæ, specie artis frequens secretis. pellit domo Seianus vxorem Apicatam, ex quâ tres liberos genuerat, ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diuersa interdum consilia adferebat. Interim anni principio, Drusus ex Germanici liberis togam virilem sumsit. quæque fratri eius Neroni decreuerat senatus, repetita. addidit orationem Cæsar multâ cum laude filij sui, quòd patriâ beneuolentiâ in fratris liberos foret. Nam Drusus (quamquam arduum sit, eôdem loci potentiam & concordiam esse) æquus adolescentibus, aut certè non aduersus habebatur. Exin vetus & sæpe simulatum proficiscendi in prouincias consilium refertur. multitudinem veteranorum prætexebat imperator, & dilectibus supplendos exercitus. nam voluntariũ militem deesse. ac si suppeditet, non eâdem virtute ac modestiâ agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumant. percensuitq. cursim numerum legionũ, & quas prouincias tutarentur. Quod mihi quoq. exsequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui socij reges, quanto sit angustiùs imperitatum. Italiam vtroque mari duæ classes, Misenum apud & Rauennam, proximumque Galliæ litus rostratæ naues præsidebant, quas Actiacâ victoriâ captas Augustus in opidum Foroiuliense miserat, valido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum iuxtà, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniæ recens perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Iuba rex acceperat, donum populi Romani. cetera Africæ,

Mores eius miri, & mixti.

Castrorum in vrbe ille auctor.

* crescceret. *vel potius,* dederetur.

Viam ad Imperiũ sternit.

Igitur Drusum amoliri conatur.

Idq; per Liuiam vxorem, stupro cognitam.

Eudemus administer,

Drusus minor in viros lectus.

Recensus legionum & militum:

Quot, & vbi.

Classes.

Legiones Germanicæ.

Hispanicæ.

Africanæ.

per duas

per duas legiones, pariqúe numero Ægyptus: dehinc initio ab Suriâ vsque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quattuor legionibus coërcitum, accolis Hibero, Albanoque, & aliis regibus, qui magnitudine nostrâ proteguntur aduersùm externa imperia. & Thraciam, Rhœmetalces ac liberi Cotyis: ripamque Danubij, legionum duæ in Pannoniâ, duæ in Mœsia attinebant: totidem apud Dalmatiam locatis, quæ positu regionis à tergo illis, ac si repentinum auxilium Italia posceret, haut procul accirentur. quamquam insideret vrbem proprius miles, tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes, Etruriâ fermè Vmbriaque dilectæ, aut vetere Latio, & * colonis antiquitus Romanis. At apud idonea prouinciarum sociæ triremes, alæque, & auxilia cohortium. neque multò secus in iis virium; sed persequi incertum * fuit; cùm ex vsu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, & aliquando minuerentur. Congruens crediderim recensere ceteras quoque Reip. partes, quibus modis ad eam diem habitæ sint: quando Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primùm publica negotia, & priuatorum maxima, apud patres tractabantur. dabaturque primoribus differere: & in adulationem lapsos, cohibebat ipse. mandabatque honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiæ, inlustres domi artes spectando: vt satis constaret, non alios potiores fuisse. Sua consulibus, sua prætoribus species: minorum quoque magistratuum exercita potestas: legesque, si maiestatis quæstio eximeretur, bono in vsu. At frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Cæsar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex famâ mandabat; semelque adsumti tenebantur, prorsus sine modo, cùm pleriq. iisdem negotiis inseneſcerent. Plebes acri quidem annonâ fatigabatur: sed nulla in eo culpa ex Principe. quin infecunditati terrarum, aut asperis maris obuiam iit, quantũ impendio, diligentiaq. poterat. & ne prouinciæ nouis oneribus turbarentur, vtque vetera sine auaritiâ aut crudelitate magistratuum tolerarent, prouidebat. corporum verbera, ademtiones bonorum aberant. Rari per Italiam Cæsaris agri; modesta seruitia; intrà paucos libertos domus; ac si quando cum priuatis disceptaret, forum & ius, quæ cuncta, non quidem comi viâ, sed horridus ac plerumque formidatus retinebat tamen, donec morte Drusi verterentur. nam dum superfuit, mansere: quia Seianus incipiente adhuc potentiâ, bonis consiliis notescere volebat, & vltor metuebatur, non occultus odij, & crebrò querens *incolumi filio adiutorem imperij alium vocari. & quantum superesse vt collega dicatur? Primas dominandi spes in arduo, vbi sis ingressus, adesse studia & ministros: exstructa iam sponte præfecti castra, datos in manum milites: cerni effigiem eius, in monumentis Gn. Pompeij: cõmunes illi cum familiâ Drusorum fore nepotes. precandam post hæc Modestiam, vt contentus esset.* Neq. rarò, neque apud paucos talia iaciebat; & secreta quoque eius, corruptâ vxore, prodebantur. Igitur Seianus maturandum ratus, diligit venenum, quo paulatim inrepente, fortuitus morbus adsimularetur. Id Druso datum per Lygdum Spadonem, vt octo post annos cognitum est. Ceterùm Tiberius per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an vt firmitudinem animi ostentaret, etiam defuncto necdum sepulto, curiam ingressus est. consulesque sede vulgari per speciem mæstitiæ sedentes, honoris locique admonuit; & effusum in lacrimas senatum, victo gemitu, simul oratione continuâ erexit. *Non quidem sibi ignarum, posse argui, quòd tam recenti dolore subierit oculos senatus: vix propinquorum adloquia tolerari, vix diem adspici à plerisque lugentium. neque illos imbecillitatis damnandos; se tamen fortiora solatia è complexu Reip. petiuisse.*

Syricæ.

Pannonicæ. Mœsicæ. Dalmaticæ.

Vrbanus miles.

* coloniis

* fuerit;

Ciuilis administratio, qualis hactenus?

Drusi de Seiano querela.

Quas vxor extulit.

Igitur veneno tollitur.

Firmitudo Tiberij in eo casu.

Miseratusque Augustæ extremam senectam, rudem adhuc nepotum, & vergentem ætatem suam, vt Germanici liberi, vnica præsentium malorũ leuamenta, inducerentur, petiuit. Egressi consules, firmatos adloquio adolescentulos, deductosque ante Cæsarem statuunt. Quibus adprehensis, *Patres conscripti, Hos*, inquit, *orbatos parente, tradidi patruo ipsorum, precatusq. sum, quamquam esset illi propria suboles, ne secus quàm suum sanguinem foueret ac tolleret, sibique & posteris confirmaret. erepto Druso, preces ad vos conuerto, diisque & patriâ coràm obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis maioribus genitos suscipite, regite: vestram meamq. vicem explete. Hi vobis Nero & Druse parentũ loco. ita nati estis, vt bona malaq. vestra ad Remp. pertineant.* Magno ea fletu, & mox precationibus faustis audita. ac si modum orationi posuisset; misericordiâ sui gloriaque animos audientium impleuerat. ad vana & toties inrisa reuolutus, de reddendâ Rep. vtque cõsules seu quis alius regimen susciperent, vero quoque & honesto fidem demsit. Memoriæ Drusi eadem quæ in Germanicum decernuntur; plerisque additis, vt fermè amat posterior adulatio. Funus imaginum pompâ maximè inlustre fuit, cùm origo Iuliæ gentis Æneas, omnesque Albanorum reges, & conditor vrbis Romulus, pòst Sabina nobilitas, * Appius Clausus, ceteræque Claudiorum effigies, longo ordine spectarentur. In tradendâ morte Drusi, quæ plurimis maximeque fidis auctoribus memorata sunt, rettuli. sed non omiserim eorundem temporum rumorem validum adeò, vt nondum exolescat. Corruptâ ad scelus Liuiâ, Seianum Lygdi quoque Spadonis animum stupro vinxisse: quòd is Lygdus ætate atque formâ carus domino, interque primores ministros erat. deinde inter conscios, vbi locus veneficij, tempus, composita sunt; eò audaciæ prouectum, vt verteret, & occulto indicio Drusum veneni in patrem arguens, moneret Tiberium, vitandam potionem quæ prima ei apud filium epulanti offerretur. eâ fraude tum senem, postquam conuiuium inierat, exceptum poculum Druso tradidisse. atque illo ignaro & iuueniliter hauriente, auctam suspicionem, tamquam metu & pudore, sibimet inrogaret mortem quam patri struxerat. Hæc vulgo iactata, super id quòd nullo auctore certo firmantur, promtè refutaueris. Quis enim mediocri prudentiâ, nedum Tiberius tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque suâ manu & nullo ad pœnitendum regressu? Quin potius ministrum veneni excruciaret, auctorem exquireret, insitâ denique etiam in extraneos contatione & morâ, aduersùm vnicum & nullius antè flagitij compertum vteretur. Sed quia Seianus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimiâ caritate in eum Cæsaris, & ceterorum in vtrumq. odio, quamuis fabulosa & immania credebantur: atrociore semper famâ, erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris per Apicatam Seiani proditus, tormentis Eudemi, ac Lygdi patefactus est. neque quisquam scriptor tam infensus exstitit, vt Tiberio obiectaret, cùm omnia alia conquirerent, intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris caussa fuit, vt claro sub exemplo falsas auditiones depellerem, peteremque ab iis quorum in manus cura nostra venerit, ne diuulgata atque incredibilia, auidè accepta, veris neque in miraculum corruptis antehabeant. Cetercùm laudante filium pro rostris Tiberio, senatus populusq. habitum ac voces dolentum simulatione magis quàm libens induebat, domumq. Germanici reuiuiscere occulti lætabantur. Quod principium fauoris, & mater Agrippina spem malè tegens, perniciem adcelerauere. Nam Seianus vbi videt mortem Drusi inultam interfectoribus, sine mærore publico esse, ferox scelerum, & quia prima prouenerant, volutare secum, quo nam modo Germanici liberos peruerteret, quorum non dubia successio. neque spargi venenum in tres

Germanici liberi in curiam acciti:

Commendati patribus.

Curam rerum deprecatur Tiberius: Parum seriò.

Funus Druso.

* Atta

Variatum in morte eius tradendâ.

Quam nonnemo patri parum prouido adscribit.

Refellit noster.

Fauor omnium in liberis Germanici.

Quibus insidiatur Seianus.

num in tres poterat, egregiâ custodum fide, & pudicitiâ Agrippinæ impenetrabili. Igitur contumaciam eius insectari, vetus Augustæ odium, recentem Liuiæ conscientiam exagitare, vt superbiam fecunditate subnixam, popularibus studiis inhiare dominationi, apud Cæsarem arguerent. Atque hæc callidis criminatoribus (inter quos dilegerat Iulium Postumum per adulterium Mutiliæ Priscæ inter intimos auiæ, & consiliis suis peridoneum: quia Prisca in animo Augustæ valida) anum suapte natura potentiæ anxiam, insociabilem nurui efficiebant. Agrippinæ quoq. proximi inliciebantur, prauis sermonibus tumidos spiritus perstimulare. At Tiberius, nihil intermissâ rerũ curâ, negotia pro solatiis accipiens, ius ciuium, preces sociorum tractabat. Factaque auctore eo senatusconsulta, vt ciuitati Cibyraticæ apud Asiam, Ægiensi apud Achaiam motu terræ labefactis, subueniretur remissione tributi in triennium. Et Vibius Serenus proconsul vlterioris Hispaniæ de vi publicâ damnatus, ob atrocitatem * temporum in insulam Amorgum deportatur. Carsius Sacerdos reus tamquam frumento hostem Tacfarinatem iuuisset, absoluitur; eiusdemque criminis C. Gracchus. Hunc comitem exsilij admodum infantem, pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat. Illic adultus inter extorres & liberalium artium nescios, mox per Africam ac Siciliam mutando sordidas merces sustentabatur. nec tamen effugit magnæ fortunæ pericula. Ac ni Ælius Lamia & L. Apronius qui Africam obtinuerant, insontem protexissent, claritudine infausti generis, & paternis aduersis foret abstractus. Is quoque annus legationes Græcarum ciuitatum habuit; Samiis Iunonis, Cois Æsculapij delubro, vetustum asyli ius vt firmaretur, petentibus. Samij decreto Amphictyonum nitebantur, quîs præcipuum fuit rerum omnium iudicium, quâ tempestate Græci conditis per Asiam vrbibus orâ maris potiebantur. Neq. dispar apud Coos antiquitas. & accedebat meritum ex loco. Nam ciues Romanos templo Æsculapij induxerãt, cùm iussu regis Mithradatis apud cunctas Asiæ insulas & vrbes trucidarentur. Variis dehinc & sæpius inritis prætorum questibus, postremò Cæsar de immodestiâ histrionum rettulit. Multa ab iis in publicum seditiosè, fœda per domos tentari. Oscum quondam ludicrum leuissimæ apud vulgum oblectationis, eò flagitiorum & virium venisse, vt auctoritate patrum coërcendum sit. Pulsi tum histriones Italiâ. Idem annus alio quoque luctu Cæsarem adficit, alterum ex geminis Drusi liberis exstinguendo: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus, omnium illi tristium lætorumque socius, vnusque è senatoribus Rhodij secessus comes. Ita quamquam nouo homini, censorium funus, effigiem apud forum Augusti, publicâ pecuniâ patres decreuere: apud quos etiam tum cuncta tractabantur. adeò vt procurator Asiæ Lucillius Capito, accusante prouinciâ caussam dixerit, magnâ cum adseueratione Principis, non se ius nisi in seruitia & pecunias familiares dedisse. quòd si vim prætoris vsurpasset, manibusque militum vsus foret; spreta in eo mandata sua, audirent socios. Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob quam vltionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decreuere Asiæ vrbes templum Tiberio matrique eius, ac senatui. Et permissum statuere. Egitque Nero grates eâ caussâ patribus atq. auo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoriâ Germanici, illum adspici, illũ audiri rebantur. aderantq. iuueni modestia, ac forma, principe viro digna, notis in eum Seiani odiis ob periculũ gratiora. Sub idem tẽpus de flamine Diali in locum Seruij Maluginẽsis defuncti legendo, simul rogandâ nouâ lege, disseruit Cæsar. *Nam patricios conferreatis parentibus genitos, tres simul nominari, ex quîs vnus legeretur,*

Et Agrippinam matrem primò criminatur.

Subleuatæ vrbes.

Accusati aliquot:

* morum

Inter eos C. Gracchus.

Iterum de Asylis actũ.

Histriones coërcentur.

Lucillij mors, & publicum funus.

Capito damnatur.

Tiberio templũ in Asiâ.

Flaminis allectio.

vetusto more: neque adesse, vt olim, eam copiam, omissâ confarreandi adsuetudine, aut inter paucos retentâ. plureſque eius rei cauſſas adferebat; potiſſimam, penes incuriam virorum feminarumque. Accedere ipſius cærimoniæ difficultates, quæ conſultò vitarentur. Et quando exiret è iure patrio, qui id flaminium apiſceretur, quæque in manum flaminis conueniret. Ita medendum ſenatus decreto, aut lege; ſicut Auguſtus quædam ex horridâ illâ antiquitate, ad præſentem vſum flexiſſet. Igitur tractatis religionibus, placitum, inſtituto flaminum nihil demutari. ſed lata lex, quâ flaminica Dialis ſacrorum cauſsâ in poteſtate viri, cetera promiſcuo feminarum iure ageret. & filius Maluginenſis patri ſuffectus. Vtq. gliſceret dignatio ſacerdotum, atque ipſis promtior animus foret ad capeſſendas cærimonias, decretum Corneliæ virgini, quæ in locum Scantiæ capiebatur, L L S. xx. & quoties Auguſta theatrum introiſſet, vt ſedes inter Veſtaliũ conſideret. Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coss. Pontifices eorumq. exemplo ceteri ſacerdotes, cùm pro incolumitate Principis vota ſuſciperent, Neronem quoque & Druſum iiſdem diis commendauere; non tam caritate iuuenum, quàm adulatione: quæ moribus corruptis, perinde anceps ſi nulla, & vbi nimia eſt. Nam Tiberius haut vnquã domui Germanici mitis, tum verò æquari adoleſcentes ſenectæ ſuæ, impatienter indoluit: accitoſque Pontifices percontatus eſt, num id precibus Agrippinæ, aut minis tribuiſſent. Et illi quidem quamquam abnuerent, modicè perſtricti, (etenim pars magna è propinquis ipſius, aut primores ciuitatis erant:) ceterùm in ſenatu, oratione monuit in poſterum, ne quis mobiles adoleſcentium animos, præmaturis honoribus ad ſuperbiam extolleret. inſtabat quippe Seianus, incuſabatque diductam ciuitatem, vt ciuili bello. eſſe qui ſe partium Agrippinæ vocent: ac ni reſiſtatur, fore pluris. neque aliud gliſcentis diſcordiæ remedium, quàm ſi vnus altérue maximè promti ſubuerterentur. Quâ cauſsâ C. Silium & Titium Sabinum adgreditur. amicitia Germanici perniciosa vtrique: Silio, & quòd ingentis exercitus ſeptem per annos moderator, partiſque apud Germaniam triumphalibus Sacrouiriani belli victor, quanto maiore mole procideret, plus formidinis in alios diſpergatur. credebant pleriq. auctam offenſionem ipſius intemperantiã, immodicè iactantis, ſuum militem in obſequio durauiſſe, cùm alij ad ſeditiones prolaberentur: neq; manſurum Tiberio imperium, ſi iis quoq. legionibus cupido nouandi fuiſſet. Deſtrui per hæc fortunã ſuam Cæſar, imparemq. tanto merito rebatur. Nam beneficia eò vſque læta ſunt, dum videntur exſolui poſſe: vbi multum anteuenêre, pro gratiâ odium redditur. Erat vxor Silio Soſia Galla, caritate Agrippinæ inuiſa Principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immiſſuſque Varro conſul, qui paternas inimicitias obtendens, odiis Seiani per dedecus ſuum gratificabatur. Precante reo breuem moram, dum accuſator conſulatu abiret, aduerſatus eſt Cæſar: ſolitum quippe magiſtratibus, diem priuatis dicere. nec infringendum conſulis ius, cuius vigiliis niteretur, ne quod reſp. detrimentum caperet. Proprium id Tiberio fuit, ſcelera nuper reperta priſcis verbis obtegere. Igitur multâ adſeueratione, quaſi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro cõſul, aut illud Reſp. eſſet, coguntur patres: ſilente reo, vel ſi defenſionem cœptaret, non occultante cuius irâ premeretur. Conſcientiâ belli Sacrouir diu diſſimulatus, victoria per auaritiam fœdata, & vxor Soſia arguebantur. nec dubiè repetundarum criminibus hærebant. ſed cuncta quæſtione maieſtatis exercita; & Silius imminentem damnationem voluntario fine præuertit. Sæuitum tamen in bona, non vt ſtipendiariis pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: ſed liberalitas Auguſti auulſa, computatis ſingillatim quæ fiſco petebantur. ea prima*

De vxore eius aliquid nouatum.

Honos Veſtalibus additus.

A. V. C. D. CCLXXVII.

Votis publicis inſerti Nero & Druſus:

Indignante Principe.

Quem acuit Seianus.

Amici Germanici petuntur.

Silius primò

Quem Conſul Varro accuſat.

Sed Silius ſponte vitâ obit.

Tiberio

Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sosia in exsilium pellitur Asinij Galli sententiâ, qui partem bonorum publicandam, pars vt liberis relinqueretur, censuerat. contra * M. Lepidus quartam accusatoribus secundùm necessitudinem legis, cetera liberis concessit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, grauem & sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab sæuis adulationibus aliorum, in melius deflexit: neque tamen temperamenti egebat, cùm æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium viguerit. vnde dubitare cogor, fato & sorte nascendi, vt cetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos: an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Messallinus Cotta haut minus claris maioribus, sed animo diuersus, censuit cauendum senatusconsulto, vt quamquam insontes magistratus & culpæ alienæ nescij prouincialibus vxorũ criminibus, perinde quàm suis plecterentur. Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac feroci viro. Is namque, vt rettuli, cessurum se vrbe ob factiones accusatorum in senatu clamitauerat: & spretâ potentiâ Augustæ, trahere in ius Vrgulaniam, domoque Principis excire ausus erat. Quæ in præsens Tiberius ciuiliter habuit. Sed in animo reuoluente iras, etiam si impetus offensionis languerat, memoria valebat: Pisonemque * grauius secreti sermonis incusauit aduersùm maiestatem habiti. adiecitque in domo eius venenum esse, eumq. gladio accinctum introire curiam. Quod vt atrocius vero tramissum. ceterorũ quæ multa cumulabantur, receptus est reus, neque peractus ob mortem opportunam. Relatum & de Cassio Seuero exsule, qui sordidæ originis, maleficæ vitæ, sed orandi validus, per immodicas inimicitias, vt iudicio iurati senatus Cretam amoueretur, effecerat: atque illic eadem actitando, recentia veteraque odia aduertit: bonisque exutus, interdicto igni atque aquâ, saxo Seriphio consenuit. Per idem tempus Plautius Siluanus prætor, incertis caussis Aproniam coniugem in præceps iecit; tractusque ad Cæsarem ab L. Apronio socero, turbatâ mente respondit, tamquam ipse somno grauis atque eò ignarus, & vxor sponte mortem sumsisset. Non contanter Tiberius pergit in domum, visit cubiculum; in quo reluctantis & impulsæ vestigia cernebantur. Refert ad senatum, datisque iudicibus Vrgulania Siluani auia pugionem nepoti misit. Quod perinde creditũ quasi Principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Vrgulaniâ. Reus frustra tentato ferro, venas præbuit exsoluendas. Mox Numantina prior vxor eius accusata iniecisse carminibus & veneficiis vecordiam marito, insons iudicatur. Is demum annus populum Romanum longo aduersum Numidam Tacfarinatem bello absoluit. Nam priores duces * sibi impetrando triumphaliũ insigni sufficere res suas crediderant, hostem omittebant. Iamq. tres laureatæ in vrbe statuæ; & adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxiliis, qui Ptolemæo Iubæ filio iuuentâ incurioso, libertos regios, & seruilia imperia bello mutauerant. Erat illi prædarum receptor ac socius populandi, rex Garamantum; non vt cum exercitu incederet, sed missis leuibus copiis, quæ ex longinquo in maius audiebantur: ipsaq. è prouinciâ, vt quis fortunæ inops, moribus turbidus, promtiùs ruebant, quia Cæsar post res à Blæso gestas, quasi nullis iam in Africâ hostibus reportari Nonam legionem iusserat. nec proconsul eius anni P. Dolabella retinere ausus erat, iussa principis magis quàm incerta belli metuens. Igitur Tacfarinas, dispersо rumore, rem Romanam aliis quoq. ab nationibus lacerari, eoq. paulatim Africâ decedere, ac posse reliquos circumueniri, si cuncti, quibus libertas seruitio potior, incubuissent: auget vires, positisq. castris Thubuscum opidum

Vxor eius pulsa.

* M. id est, Manius.

Lepidi egregia laudatio.

Piso accusatur.

* Granius

Ante damnationem moritur.

Cassio Seuero pœna exaugetur.

Apronia à marito præcipitata.

Isq; ad mortem actus.

* vbi

Bellum vltimum cum Tacfarinate.

Dolabella comprimit.

opidum circumsidet. At Dolabella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Numidæ peditum aciem ferre nequeunt, primo sui incessu soluit obsidium, locorumque opportuna permuniuit. simul principes Musulamorum defectionem cœptantes securi percutit. Dein quia pluribus aduersùm Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non graui nec vno incursu consectandum hostem vagum: excito cum popularibus rege Ptolemæo, quattuor agmina parat, quæ legatis ac tribunis data: & prædatorias manus, dilecti Maurorum duxere. Ipse consultor aderat omnibus. Nec multo pòst adfertur, Numidas apud castellum semirutum, ab ipsis quondam incensum, cui nomen Auzea, positis mapalibus consedisse: fisos loco, quia vastis circùm saltibus claudebatur. Tum expeditæ cohortes alæq. quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur. Simulq. cœptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant semisomnos in barbaros: præpeditis Numidarum equis, aut diuersos pastus peterrantibus. Ab Romanis confertus pedes, dispositæ turmæ, cuncta prœlio prouisa: hostibus contrà omnium nesciis, non arma, non ordo, non consilium, sed pecorum modo, trahi, occidi, capi. Infensus miles memoriâ laborum, & aduersum eludentes optatæ toties pugnæ, se quisque vltione & sanguine explebant. Differtur per manipulos Tacfarinatem omnes notum tot prœliis consectentur: non nisi duce interfecto, requiem belli fore. At ille dilectis circùm stipatoribus, vinctoque iam filio, & effusis vndiq. Romanis, ruendo in tela, captiuitatem haut inultâ morte effugit. Isque finis armis impositus. Dolabellæ petenti abnuit triumphalia Tiberius, Seiano tribuens, ne Blæsi auunculi eius laus obsolesceret. Sed neque Blæsus ideo inlustrior, & huic negatus honor gloriam intendit. Quippe minore exercitu, insigneis captiuos, cædem ducis, bellique confecti famam deportarat. Sequebantur & Garamantũ legati rarò in vrbe visi, quos Tacfarinate cæso, perculsa gens & culpæ nescia, ad satisfaciendum populo Rom. miserat. Cognitis dehinc Ptolemæi per id bellum studiis, repetitus ex vetusto mos, missusque è senatoribus qui scipionem eburnũ, togam pictam, antiqua patrum munera daret, regemque & socium atq. amicum appellaret. Eâdem æstate, mota per Italiam seruilis belli semina fors oppressit. Auctor tumultus T. Curtisius quondam prætoriæ cohortis miles. primô cœtibus clandestinis, apud Brundisium, & circumiecta opida; mox positis propalàm libellis, ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus & ferocia seruitia: cùm velut munere deûm, tres biremes adpulere ad vsus cõmeantium illo mari. Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus quæstor, cui prouincia vetere ex more Cales euenerat. Is dispositâ classiariorum copiâ, cœptantem tum maximè coniurationem disiecit. Missusque à Cæsare properè Staius tribunus cum validâ manu, ducẽ ipsum & proximos audaciæ in vrbem traxit; iam trepidam, ob multitudinem familiarum, quæ gliscebat immensùm, minore in dies plebe ingenuâ. Iisdem consulibus miseriarum ac sæuitiæ exemplum atrox, reus pater, accusator filius, * nomen viri, Q. Vibius Serenus, in senatum inducti sunt, ab exsilio retractus, illuuieque ac squalore obsitus, & tum catenâ vinctus perorante filio. Præparatur adolescens multis munditiis, alacri vultu. structas Principi insidias, missosque in Galliam concitores belli, index idem & testis dicebat; adnectebatq. Cæciliũ Cornutum prætorium ministrauisse pecuniam. qui tædio curarũ, & quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinauit. At contrà reus nihil infracto animo, obuersus in filium, quatere vincula, vocare vltores deos, vt sibi quidem redderent exilium, vbi procul tali more ageret, filium autem quandoq. supplicia sequerentur.

Denique diuisis copiis opprimit.

Ipso Tacfarinate cæso.

Triumphalia tamẽ non impetrat.

Ptolomæo regi donã, ritu prisco.

Bellum seruile nascitur.

Sed in herbâ opprimitur.

Q. Serenus à filio accusatus.

* accusator filius (nomẽ vtriq. Vibius Serenus) in Sen. inducti sunt. Ab ex. pater ret.

rentur. Adſeuerabatque innocentem Cornutum,& falſa exterritum: idque facile intellectu,ſi proderentur alij.nõ enim ſe cædem principis & res nouas, vno ſocio cogitaſſe. Tum accuſator Gn. Lentulum & Seium Tuberonem nominat:magno pudore Cæſaris,cùm primores ciuitatis, intimi ipſius amici,Lentulus ſenectutis extremæ,Tubero defecto corpore, tumultus hoſtilis, & turbandæ Reip. arceſſerentur. Sed hi quidem ſtatim exemti. In patrem, ex ſeruis quæſitum: & quæſtio aduerſa accuſatori fuit. qui ſcelere vecors, ſimul vulgi rumore territus, robur & ſaxum, aut parricidarum pœnas minitantium,ceſſit vrbe. ac retractus Rauennâ, exſequi accuſationem adigitur; non occultante Tiberio vetus odium,aduerſus exſulem Serenum. Nam poſt damnatum Libonem,miſſis ad Cæſarem litteris exprobrauerat, ſuum tantum ſtudium ſine fructu fuiſſe. addideratque quædam contumacius, quàm tutum apud aures ſuperbas & offenſioni proniores.ea Cæſar octo poſt annos rettulit,medium tempus variè arguens; etiam ſi tormenta,peruicaciâ ſeruorum, contrà euenisſent. Dictis dein ſententiis vt Serenus more maiorum puniretur,quò molliret inuidiam,interceſſit. Gallus Aſinius,Gyaro aut Donusâ claudendum cenſere. id quoque aſpernatus eſt, egenam aquæ vtramq. inſulam referens, dandoſque vitæ vſus cui vita concederetur. ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus ſuâ manu ceciderat, actum de præmiis accuſatorũ abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus ante perfectum iudicium ſe ipſe vitâ priuauiſſet. ibaturque in eam ſententiam, ni durius contraq. morem ſuum palàm pro accuſatoribus Cæſar,Inritas leges, Remp. in præcipiti cõqueſtus eſſet. ſubuertere ut potius iura, quàm cuſtodes eorum amouerent. Sic delatores,genus hominum publico exitio repertum,& pœnis quidem nunquam ſatis coërcitum, per præmia eliciebantur. His tam adſiduis tamq. mæſtis modica lætitia interiicitur, quòd C.Cominium equitem Romanum probroſi in ſe carminis conuictum, Cæſar precibus fratris qui ſenator erat,conceſſit.Quo magis mirum habebatur,gnarum meliorum, & quæ fama clementiam ſequeretur, triſtiora malle. neque enim ſecordiâ peccabat; nec occultum eſt,quando ex veritate, quando adumbratâ lætitiâ, facta Imperatorum celebrentur. quin ipſe compoſitus aliàs,& velut eluctantium verborum, ſolutiùs promtiuſque eloquebatur, quoties ſubueniret. At P. Suilium quæſtorem quondam Germanici, cùm Italiâ arceretur conuictus pecuniam ob rem iudicandam cepiſſe,amouendum in inſulam cenſuit; tantâ contentione animi,vt & iurando obſtringeret è Rep. id eſſe. Quod aſperè acceptum ad præſens, mox in laudem vertit, regreſſo Suilio: quem vidit ſequens ætas præpotentem,venalem,& Claudij Principis amicitiâ diu proſperè,nunquam bene vſum. Eadem pœna in Catum Firmium ſenatorem ſtatuitur, tamquam falſis maieſtatis criminibus ſororem petiuiſſet. Catus, vt rettuli, Libonem inlexerat inſidiis, deinde indicio perculerat. eius operæ memor Tiberius,ſed alia prætendens, exſilium deprecatus eſt:quo minus ſenatu pelleretur,non obſtitit. Pleraque eorum quæ rettuli, quæque referam, parua forſitan & leuia memoratu videri non neſcius ſum. ſed nemo Annales noſtros cum ſcripturâ eorũ contenderit, qui veteres populi Romani res compoſuere. Ingentia illi bella,expugnationes vrbium, fuſos captoſque reges; aut,ſi quando ad interna præuerterent, diſcordias conſulum aduerſum tribunos,agrarias frumentariaſque leges, plebis & optimatium certamina, libero egreſſu memorabant. Nobis in arto,& inglorius labor.Immota quippe aut modicè laceſſita pax,mæſtæ vrbis res, & Princeps proferendi imperij incurioſus erat. Non tamen ſine vſu fuerit, introſpicere illa primo aſpectu leuia;

Odium Tiberij in eum, & cauſſa.

Damnatur, & deportatur.

Præmia accuſatorum à Cæſare firmantur.

C. Cominia ignotum, ob fratrem.

P. Suilius deportatur.

De ſcriptione iſtâ iudicium.

leuia; ex quîs magnarum sæpe rerum *motus oriuntur. Nam cunctas natio-
nes & vrbes populus, aut primores, aut singuli regũt. dilecta ex his & consti-
tuta Reip. forma, laudari faciliùs, quàm euenire; vel si euênit, haut diuturna
esse potest. Igitur vt olim plebe validâ, vel cùm patres pollerent, noscenda
vulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur; senatusque & opti-
matium ingenia qui maximè perdidicerant, callidi temporum & sapientes
credebantur: sic conuerso statu, neque alia * rerum quàm si vnus imperitet,
hæc conquiri tradique in rem fuerit. quia pauci prudentiâ, honesta ab dete-
rioribus, vtilia ab noxiis discernunt: plures, aliorum euentis docentur. cete-
rùm vt profutura; ita minimum oblectationis adferunt nam situs gentium,
varietates prœliorum, clari ducum exitus, retinêt ac redintegrant legentium
animũ: nos sæua iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem
innocentium, & easdem exitu caussas coniungimus, obuiâ rerum similitudi-
ne, & satietate. Tum quòd antiquis scriptoribus rarus obtrectator, neque
refert cuiusquam, Punicas Romanásue acies lætiùs extuleris: at multorum
qui Tiberio regente pœnam vel infamiam subiere, posteri manent. vtque fa-
miliæ ipsæ iam exstinctæ sint; reperies qui ob similitudinem morum, aliena
malefacta sibi obiectari putent. etiam gloria ac virtus infensos habet, vt ani-
mus ex propinquo diuersa arguens. Sed ad incepta redeo. Cornelio Cosso,
Asinio Agrippa Cos s. Cremutius Cordus postulatur, nouo ac tunc primùm
audito crimine, quòd editis annalibus, laudatoq. M. Bruto, C. Cassiũ Roma-
norum vltimũ dixisset. Accusabant Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Se-
iani clientes. id perniciabile reo, & Cæsar truci vultu defensionẽ accipiens.
quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus, in hunc modum exorsus est.
*Verba mea P. C. arguuntur: adeò factorum innocens sum. Sed neque hæc in principem, aut
principis parentem, quos lex maiestatis amplectitur: Brutum & Cassium laudauisse dicor. quo-
rum res gestas cùm plurimi composuerint, nemo sine honore memorauit. Titus Liuius eloquentiæ
ac fidei præclarus in primis, Gn. Pompeium tantis laudibus tulit, vt Pompeianum eum Augu-
stus appellaret. neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc
Brutum, nusquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe vt insignis vi-
ros nominat. Asinij Pollionis scripta, egregiam eorundem memoriam tradunt. Messalla Corui-
nus, imperatorem suum Cassium prædicabat: & vterque opibusque atque honoribus peruiguêre.
Marci Ciceronis libro, quo Catonem cælo æquauit, quid aliud dictator Cæsar quàm rescripta ora-
tione, velut apud iudices respondit? Antonij epistolæ, Bruti conciones falsa quidem in Augustum
probra, sed multâ cum acerbitate habent. carmina Bibaculi & Catulli, referta contumeliis Cæsa-
rum leguntur. sed ipse diuus Iulius, ipse diuus Augustus & tulêre ista, & reliquêre; haut facilè
dixerim, moderatione magis an sapientiâ. namque spreta exolescunt: si irascare, adgnita videntur.
Non attingo Græcos, quorum non modò libertas, etiam libido impunita. aut si quis aduertit, di-
ctis dicta vltus est. Sed maximè solutum, & sine obtrectatore fuit, prodere de iis quos mors
odio aut gratiæ exemisset. num cum armatis Cassio & Bruto, ac Philippenses campos obtinenti-
bus, belli ciuilis caussâ populum per conciones incendo? An illi quidem septuagesimum ante an-
num peremti, quo modo imaginibus suis noscuntur, quas nec victor quidem aboleuit, sic partem
memoriæ apud scriptores retinent? suum cuique decus posteritas rependit. nec deerunt, si damna-
tio ingruit, qui non modò Cassij & Bruti, sed etiam mei meminerint.* Egressus dein senatu,
vitam abstinentiâ finiuit. libros per ædiles cremandos censuêre patres, sed
manserunt occultati, & editi. Quo magis secordiam eorum inridere libet,
qui præsenti potentiâ, credunt exstingui posse etiam sequentis æui memo-
riam. Nam contrà, punitis ingeniis gliscit auctoritas. neque aliud externi re-
ges, aut qui eâdem sæuitiâ vsi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam pepe-
rêre. Ceterùm postulandis reis, tam continuus annus fuit, vt feriarum Lati-
narum die-

* monitus
Et quis eius vsus.

* re Rom. *id est, re Romana.*

A. V. C. D. CCLXXIIX.
Cremutius postulatur nouo & futili crimine.

Libera & pulchra eius defensio.

Vitâ fortiter abiit.
Libri eius exusti: frustrà, & augendæ famæ.

narum diebus, Præfectum vrbis Drusum, auspicandi gratiâ tribunal ingressum, adierit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium. quod à Cæsare palàm increpitum, caussa exsilij Saluiano fuit. Obiecta publicè Cyzicenis incuria cærimoniarum diui Augusti, additis violentiæ criminibus aduersùm ciues Romanos. & amisêre libertatẽ, quam bello Mithradatis meruerant circumsessi, nec minus suâ constantiâ, quàm præsidio Luculli pulso rege. At Fonteius Capito, qui proconsul Asiam curauerat, absoluitur; comperto ficta in eum crimina, per Vibium Serenum. neq. tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. nam vt quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat: leues, ignobiles, pœnis adficiebantur. Per idem tempus Hispania vlterior, missis ad senatum legatis orauit, vt exẽplo Asiæ delubrum Tiberio matriq́ue eius exstrueret: quâ occasione Cæsar, validus alioqui spernendis honoribus, & respondendum ratus iis quorum rumore arguebatur in ambitionem flexisse, huiuscemodi orationem cœpit. *Scio P.C. constantiam meam à plerisque desideratam, quòd Asiæ ciuitatibus nuper idem istud petentibus, non sim aduersatus. ergo & prioris silentij defensionem, & quid in futurum statuerim, simul aperiam. Cùm diuus Augustus, sibi atque vrbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuisset; qui omnia facta dictaq́ue eius vice legis obseruem, placitum iam exemplum promtius secutus sum, quia cultui meo veneratio senatus adiungebatur. Ceterùm vt semel recepisse, veniam habuerit; ita per omnes prouincias effigie numinum sacrari, ambitiosum, superbum. & vanescet Augusti honor, si promiscuis adulationibus vulgatur. Ego me P.C. mortalem esse, & hominum officia fungi, satisq. habere, si locum principem impleam, & vos testor, & meminisse posteros volo. qui satis superq. memoriæ meæ tribuent, vt maioribus meis dignum, rerum vestrarum prouidum, constantem in periculis, offensionum pro vtilitate publicâ non pauidum, credant. Hæc mihi in animis vestris templa, hæ pulcherrimæ effigies, & mansuræ. Nam quæ saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium vertit, pro sepulcris spernuntur. Proinde socios, ciues, & deos & deas ipsas, precor: hos, vt mihi ad finem vsque vitæ, quietam & intelligentem humani diuiniq́ue iuris mentem duint; illos, vt quandocumque concessero, cum laude & bonis recordationibus, facta atque famam nominis mei prosequantur.* Perstititq́ue posthac secretis etiam sermonibus aspernari talem sui cultum. quod alij modestiam; multi quia diffideret, quidam vt degeneris animi interpretabantur. Optumos quippe mortalium, altissima cupere. Sic Herculem & Liberũ apud Græcos, Quirinum apud nos, deûm numero additos. Melius Augustũ, qui sperauerit. Cetera Principibus statim adesse: vnum insatiabiliter parandum, prosperam sui memoriam. nam contemtu famæ, contemni virtutes. At Seianus nimiâ fortunâ *secors & muliebri insuper cupidine incensus, promissum matrimonium flagitante Liuiâ, componit ad Cæsarem codicillos. moris quippe tum erat, quamquam præsentem, scripto adire: eius talis forma fuit. *Beneuolentiâ patris Augusti, & mox plurimis Tiberij iudiciis ita insueuisse, vt spes votaq́. sua non prius ad deos, quàm ad Principum aures conferret. Neque fulgorem honorum vnquam precatum: excubias ac labores, vt vnum è militibus, pro incolumitate Imperatoris malle. Attamen quod pulcherrimum, adeptum, vt coniunctione Cæsaris dignus crederetur. hinc initium spei. Et quoniam audiuerit Augustum, in conlocandâ filiâ, nonnihil etiam de equitibus Romanis consultauisse: ita si maritus Liuiæ quæreretur, haberet in animo amicum, solâ necessitudinis gloriâ vsurum. non enim exuere imposita mũnia: satis æstimare, firmari domum aduersum iniquas Agrippinæ offensiones. idq. liberorum caussâ. nam sibi multum superq́ue vitæ fore, quod tali cum Principe expleuisset.* Ad ea Tiberius, laudatâ pietate Seiani, suisq́ue in eum beneficiis modicè percursis, cùm tempus tamquam ad integram consultationem petiuisset, adiunxit. *Ceteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent: Principum diuersam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. ideò se non illuc decurrere, quod promtum rescriptu: posse ipsam*

Templum Hispani Tiberio structũ volunt.

Eius sententia de hoc honorum genere.

Verba præclara, & non pro Tiberio.

Viri magni, magnæ famæ auidi.

* vecors.

Seianus nuptias Liuiæ petit:

Idq; scripto.

Obliquè negat Tiberius.

Liuiam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet: esse illi matrem & auiam, propiora consilia. simplicius acturum de inimicitiis primùm Agrippinæ: quas longè acrius arsuras, si matrimonium Liuiæ, velut in partes, domum Cæsarum distraxisset. sic quoque erumpere æmulationem feminarum, eaque discordiâ nepotes suos conuelli: quid si intendatur certamen, tali coniugio? Falleris enim Seiane, si te mansurum in eodem ordine putas, & Liuiam quæ C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, eâ mente acturâ vt cum equite Romano senescat. Ego vt sinam, credis ne passuros, qui fratrem eius, qui patrem maioresque nostros, in summis imperiis vidêre? Vis tu quidem istum intrà locum sistere. sed illi magistratus & primores qui te inuito perrumpunt, omnibusque de rebus consulunt, excessisse iam pridem equestre fastigium, longeque antisse patris mei amicitias non occulti ferunt, perq. inuidiam tui me quoque incusant. At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. Mirum hercule, si cùm in omnis curas distraheretur, immensumque attolli prouideret, quem coniunctione tali super alios extulisset, C. Proculeium & quosdam in sermonibus habuit, insigni tranquillitate vitæ, nullis Reipub. negotiis permixtos. Sed si dubitatione Augusti mouemur, quanto validius est quod M. Agrippæ, mox mihi conlocauit? Atque ego hæc, pro amicitiâ, non occultaui. Cæterùm neque tuis, neque Liuiæ destinatis aduersabor. Ipse quid intra animum volutauerim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem: omittam ad præsens referre. id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum, quod non virtutes istæ, tuusque in me animus mereantur. datoque tempore, vel in senatu vel in concione non reticebo. Rursum Seianus, non tam de matrimonio, sed altius metuens tacita suspicionum: vulgi rumorem, ingruentem inuidiam deprecatur. Ac ne adsiduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus præberet; huc flexit, vt Tiberium ad vitam procul Româ, amœnis locis degendam impelleret. Multa quippe prouidebat. suâ in manu aditus, litterarumque magnâ ex parte se arbitrum fore, cùm per milites commearent: mox Cæsarem vergente iam senectâ secretoque loci mollitum, munia imperij faciliùs tramissurum: & minui sibi inuidiam, ademtâ salutantum turbâ; sublatisq. inanibus, verâ potentiâ augere. Igitur paulatim negotia vrbis, populi adcursus, multitudinē adfluentium increpat, extollens laudibus quietem & solitudinem: quîs abesse tædia & offensiones, ac præcipua rerum maximè agitari. Ac fortè habita per illos dies de Votieno Montano celebris ingenij viro cognitio, contantem iam Tiberium perpulit, vt vitandos crederet patrum cœtus vocesque, quæ plerumque veræ & graues coràm ingerebantur. nam postulato Votieno ob contumelias in Cæsarem dictas, testis Æmylius è militaribus viris dum studio probandi cuncta refert, & quamquam inter obstrepentes magnâ adseuratione nititur; audiuit Tiberius probra, quîs per occultum lacerabatur. adeoque perculsus est, vt se vel statim vel in cognitione purgaturum clamitaret: precibusque proximorum, adulatione omnium, ægrè componeret animum. Et Votienus quidem maiestatis pœnis adfectus est. Cæsar obiectam sibi aduersus reos inclementiam eo peruicaciùs amplexus, Aquiliam adulterij delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Getulicus consul designatus lege Iuliâ damnasset, exsilio puniuit: Apidiumque Merulam, quòd in acta diui Augusti non iurauerat, albo senatorio erasit. Auditæ dehinc Lacedæmoniorum & Messeniorum legationes, de iure templi Dianæ *Limenetidis; quòd suis à maioribus suaque in terrâ dicatum, Lacedæmonij firmabant annalium memoriâ, vatumque carminibus. sed Macedonis Philippi, cum quo bellassent, armis ademtum, ac pòst C. Cæsaris & M. Antonij sententiâ, redditum. Contrà Messenij, veterem inter Herculis posteros diuisionem Peloponessi protulere, suoque regi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, cessisse: monimentaq. eius rei sculpta saxis, & ære prisco manere. quod si vatum,

Callidum Seiani consilium.

Qui Principem abducit.

Caussæ, quibus persuadet.

Plures accusati, damnati.

Controuersia super templo:

*Limnetidis

Inter Lacedæmonios & Messenios.

annalium

*annalium ad testimonia vocentur; plures sibi ac locupletiores esse. neque Philippum potentiâ, sed ex vero statuisse. idem regis Antigoni, idem Imperatoris Mummij iudicium. sic Milesios permisso publicè arbitrio, postremò Atidium Geminum prætorem Achaiæ decreuisse. Ita secundùm Messenios datum. Et Segestani ædem Veneris, montem apud *Erycum vetustate delapsam, restaurari postulauere: nota memorantes de origine eius, & læta Tiberio. suscepit curam libens, vt consanguineus. Tunc tractatæ Massiliensium preces, probatumque P. Rutilij exemplum. namque eum legibus pulsum, ciuem sibi Smyrnæi addiderant. quo iure Vulcatius Moschus exsul in Massilienses receptus, bona sua Reip. eorum, vt patriæ reliquerat. Obiêre eo anno viri nobiles, Gn. Lentulus, & L. Domitius. Lentulo super consulatum & triumphalia de Getulis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter partæ & modestè habitæ. Domitium decorauit pater ciuili bello maris potens: donec Antonij partibus, mox Cæsaris misceretur. Auus, Pharsalicâ acie, pro optimatibus ceciderat. ipse electus, cui *minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur. Post, exercitu flumen Albim transcendit, longiùs penetratâ Germaniâ, quàm quisquam priorum. easq. ob res insignia triumphi adeptus est. Obiit & L. Antonius multâ claritudine generis, sed improsperâ. nam patre eius Iulo Antonio ob adulterium Iuliæ morte punito, hunc admodum adolescentulũ sororis nepotem seposuit Augustus in ciuitatem Massiliensem, vbi specie studiorum nomen exsilij tegeretur. habitus tamen supremis honor: ossaque tumulo Octauiorum inlata, per decretum senatus. Iisdem consulibus facinus atrox in citeriore Hispaniâ admissum à quodam agreste, nationis Termestinæ. is prætorem prouinciæ L. Pisonem pace incuriosum ex improuiso in itinere adortus, vno vulnere in mortem adfecit: ac pernicitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per derupta & auia sequenteis frustratus est. neque diu fefellit. nam prehenso ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum. & repertus cum tormentis edere conscios adigeretur; voce magnâ, sermone patrio, frustra se interrogari clamitauit, adsisterent socij ac spectarent: nullam vim tantam doloris fore, vt veritatem eliceret idemque cùm posterò ad quæsitionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus, saxoque caput adflixit, vt statim exanimaretur. Sed Piso Termestinorum dolo cæsus habetur: qui pecunias è publico interceptas, acriùs, quàm vt tolerarent barbari, cogebat. Lentulo Getulico, C. Caluisio Coss. decreta triumphi insignia Poppæo Sabino, contusis Thracum gentibus, qui montium editis, inculti, atque eo ferociùs agitabant. Caussa motus, super hominum ingenium, quòd pati dilectus, & validissimum quemque militiæ nostræ dare aspernabantur; ne regibus quidem parêre nisi ex libidine soliti, aut si mitterent auxilia suos ductores præficere, nec nisi aduersùm accolas belligerare. Ac tum rumor incesserat fore, vt disiecti aliisque nationibus permixti, diuersas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, misêre legatos, amicitiâ, obsequiumque memoraturos; & mansura hæc si nullo nouo onere tentarentur. sin vt victis seruitium indiceretur; esse sibi ferrum & iuuentutem, & promtum libertati, aut ad mortem animum. Simul castella rupibus indita, conlatosque illuc parentes & coniuges ostentabant, bellumque impeditum, arduum, cruentum, minitabantur. At Sabinus, donec exercitus in vnum conduceret, datis mitibus responsis, dum Pomponius Labeo è Mœsiâ cum legione, rex Rhœmetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutauerant, veniret: additâ præsenti copiâ, ad hostẽ pergit, cõpositum iam per angustias saltuum

*annalium atq. testimonia vocentur.

Vincunt Messenij.

*Erycem.

Lentuli & Domitij mors, & elogia.

*In Suetonij est, maior.

Item L. Antonij.

Piso prætor Hispaniæ interficitur.

Mira constantia interfectoris.

A. V. C. D. CCLXXIX.

In Thraciâ motus & bellum.

Obuiam prudenter & cautè Sabinus it.

quidam audentiùs apertis in collibus visebantur. quos dux Romanus acie suggressus, haut ægrè pepulit, sanguine barbarorum modico, ob propinqua suffugia. Mox castris in loco communitis, validâ manu montem occupat, angustum, & æquali dorso continuum vsque ad proximum castellum, quod magna vis armata aut incondita tuebatur. simul in ferocissimos qui ante vallum more gentis cum carminibus & tripudiis præsultabant, mittit dilectos sagittariorum. Ii dum eminus grassabantur, crebra & multa vulnera fecere; propiùs incedentes, eruptione subitâ turbati sunt, receptique subsidio Sugambræ cohortis, quam Romanus promtam ad pericula, nec minus cantuum & armorum tumultu trucem, haut procul instruxerat. Translata dehinc castra hostem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuisse memoraui. iisque permissum vastare, vrere, trahere prædas, dum populatio lucem intrà sisteretur, noctemque in castris tutam & vigilem capesserent. id primò seruatum: mox versi in luxum, & capti opulentiâ, omittere stationes, lasciuiâ epularum, aut somno & vino procumbere. Igitur hostes incuriâ eorum compertâ, duo agmina parant: quorum altero, populatores inuaderentur; alij castra Romana adpugnarent, non spe capiendi, sed vt clamore, telis, suo quisque periculo intentus, sonorem alterius prœlij non acciperet. tenebræ insuper dilectæ, augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facilè pelluntur. Thracum auxilia repentino concursu territa, cùm pars munitionibus adiacerent, plures extrà pabularentur, tanto infensiùs cæsi, quanto perfugæ & proditores ferre arma ad suum patriæque seruitium incusabantur. Posterâ die Sabinus exercitum æquo loco ostendit, si barbari successu noctis alacres, prœlium auderent. & postquam castello, aut coniunctis tumulis non digrediebantur; obsidium cœpit per præsidia, quæ opportunè iam muniebat. dein fossam loricamque contexens, quattuor millia passuum ambitu amplexus est. tum paulatim, vt aquam pabulumq. eriperet, contrahere claustra, artaq. circumdare. & struebatur agger, vnde saxa, hastæ, ignes propinquum iam in hostem iacerentur. sed nihil æquè quàm sitis fatigabat, cùm ingens multitudo bellatorum, imbellium, vno reliquo fonte vterentur. Simul * æquè armenta (vt mos barbaris) iuxtà clausa, egestate pabuli exanimari: adiacêre corpora hominum, quos vulnera, quos sitis peremerat: pollui cuncta sanie, odore, contactu. Rebusque turbatis, malum extremum discordia accessit: his deditionem, aliis mortem, & mutuos inter se ictus parantibus. & erant qui non inultum exitium, sed eruptionem suaderent: neque ignobiles, quamuis diuersi sententiis. Verùm è ducibus, Dinis prouectus senectâ, & longo vsu vim atque clementiam Romanam edoctus, ponenda arma, vnum adflictis id remedium, disserebat. Primusque se cum coniuge & liberis victori permisit. secuti ætate aut sexu imbecilli, & quibus maior vitæ quàm gloriæ cupido. At iuuentus Tarsam inter & Turesim distrahebatur. vtrique destinatum cum libertate occidere. sed Tarsa properum finem, abrumpendas pariter spes ac metus clamitans, dedit exemplum, demisso in pectus ferro. nec defuere qui eodem modo oppeterent. Turesis suâ cum manu noctem oppersitur, haut nescio duce nostro. Igitur firmatæ stationes densioribus globis. & ingruebat nox nimbo atrox, hostisque clamore turbido. modò per vastum silentium incertos obsessores effecerat: cùm Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua sonitus, aut simulationem quietis, casum insidiantibus aperirent, sed sua quisque munia seruarent immoti, telisq. non in falsum iactis. Interea barbari cateruis decurrentes, nunc in vallum manualia saxa, præustas sudes, decisa robora iacere:

Primo impetu pellit.

Illi populares suos vagos cædunt.

Sed à Sabino arctius obsidentur.

Aquarum inopia premuntur.
* equi

Dissident super deditione.

Tarsa nimis virile consilium & factum:

Alij erumpunt & castra tentant:

nunc

nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere fossas: quidam pontes & scalas antè fabricati inferre propugnaculis, eaque prehensare, detrahere, & aduersus resistentes cominus niti. miles contrà deturbare telis, pellere vmbonibus, muralia pila, congestas lapidum moles prouoluere. His partæ victoriæ spes, & si cedant, insignitius flagitium: illis extrema iam salus, & adsistentes plerisque matres & coniuges, earumque lamenta addunt animos. nox aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna: incerti ictus, vulnera improuisa: suorum atque hostium ignoratio: & montis amfractu repercussæ velut à tergo voces, adeò cuncta miscuerant, vt quædam munimenta Romani quasi perrupta omiserint. neque tamen peruasere hostes nisi admodum pauci. ceteros, deleto promtissimo quoque aut saucio, adpetente iam luce trusêre ad summa castelli. vbi tandem coacta deditio, & proxima sponte inimicorum recepta. reliquis, quo minus vi aut obsidio subigerentur, præmatura montis Hæmi & sæua hiems subuênit. At Romæ commotâ principis domo, vt series futuri in Agrippinam exitij inciperet, Claudia Pulchra sobrina eius postulatur, accusante Domitio Afro. Is recens præturâ, modicus dignationis, & quoquo facinore properus clarescere, crimen impudicitiæ, adulterum Furnium, veneficia in principē & deuotiones obiectabat. Agrippina semper atrox, tum & periculo propinquæ accensa, pergit ad Tiberium, ac fortè sacrificantem patri repperit. quo initio inuidiæ, *Non eiusdem ait mactare diuo Augusto victimas, & posteros eius insectari. non in effigies mutas diuinum spiritum transfusum, sed imaginem veram cælesti sanguine ortam intelligere discrimen, suscipere sordes. frustra Pulchram præscribi, cui sola exitij caussa sit, quòd Agrippinam stultè prorsus ad cultum dilegerit, oblita Sosiæ ob eadem adflictæ.* Audita hæc raram occulti pectoris vocem elicuere, correptamque Græco versu admonuit: *ideo lædi, quia non regnaret.* Pulchra, & Furnius damnantur. Afer primoribus oratorum additus, diuulgato ingenio, & secutâ adseueratione Cæsaris, quâ suo iure disertum eum appellauit. mox capessendis accusationibus, aut reos tutando, prosperiore eloquentiæ quàm morum famâ fuit. nisi quòd ætas extrema multum etiam eloquentiæ demsit, dum fessâ mente retinet silentij impatientiam. At Agrippina peruicax iræ, & morbo corporis implicata, cùm viseret eam Cæsar, profusis diu ac per silentium lacrymis, mox inuidiam & preces orditur: subueniret solitudini, daret maritum. habilem adhuc iuuentam sibi, neque aliud probis quàm ex matrimonio solatium: esse in ciuitate, Germanici cōiugem: ac liberos eius recipere dignaretur. Sed Cæsar non ignarus quantum ex Rep. peteretur; ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso, quamquam instantem, reliquit. Id ego à scriptoribus annalium non traditum, repperi in commentariis Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater, vitam suam & casus suorum posteris memorauit. Ceterùm Seianus mærentem & improuidam altiùs perculit, immissis qui per speciem amicitiæ monerent, paratum ei venenum, vitandas soceri epulas. Atque illa simulationum nescia, cùm propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos; donec aduertit Tiberius, fortè, an quia audiuerat? idque quo acriùs experiretur, poma vt erant adposita laudans, nurui suâ manu tradidit. aucta ex eo suspicio Agrippinæ, & intacta ore, seruis tramisit. nec tamen Tiberij vox coràm secuta, sed obuersus ad matrem, non mirum ait, si quid seuerius in eam statuisset, à quâ veneficij insimularetur. Inde rumor, parari exitium: neque id imperatorem palàm audere, secretum ad perpetrandum quæri. Sed Cæsar quò famam auerteret, adesse frequens senatui, legatosque Asiæ ambigentes quánam in ciuitate templum statueretur, pluris

Conatu irrito.

Ita ad extremum dediti.

Claudia Pulchra accusata Roma:

Indignante Agrippinâ.

Domitij Afri laus.

Agrippina maritum petit.

Non impetrat.

Insidia in eam Seiani.

Certamen Asiaticarum vrbium pro templo Augusti.

per dies audiuit. Vndecim vrbes certabant pari ambitione, viribus diuersæ. neque multum inter se distantia memorabant, de vetustate generis, studio in populum Romanum, per bella Persi & Aristonici aliorumque regum. Verùm Hypæpeni Trallianique Laodicenis & Magnetibus simul tramissi, vt parum validi. Ne Ilienses quidem, cùm parentem vrbis Romæ Troiam referrent, nisi antiquitatis gloriâ pollebant. paulum addubitatum, quòd Halicarnassij mille & ducentos per annos nullo motu terræ nutauisse sedes suas, viuoq. in saxo fundamenta templi adseuerauerant. Pergamenos (eo ipso nitebantur) æde Augusto ibi sitâ, satis adeptos creditum. Ephesij, Milesijque, hi Apollinis, illi Dianæ cærimoniâ occupauisse ciuitates visi. Ita Sardianos inter, Smyrnæosque deliberatum. Sardiani decretum Etruriæ recitauêre, vt consanguinei. nam Tyrrhenum Lydumque Atye rege genitos, ob multitudinem diuisisse gentem. Lydum patriis in terris resedisse; Tyrrheno datum nouas vt conderet sedes. & ducum è nominibus indita vocabula, illis per Asiam, his in Italiâ: auctamque adhuc Lydorum opulentiam, missis in Græciam populis, cui mox à Pelope nomen. simul litteras imperatorum, & icta nobiscum fœdera bello Macedonum, vbertatemq. fluminum suorum, temperiem cæli, ac dites circum terras memorabant. At Smyrnæi repetitâ vetustate, seu Tantalus Ioue ortus, illos, siue Theseus diuinâ & ipse stirpe, siue vna Amazonum condidisset: transcendêre ad ea, quîs maximè fidebant in populum Romanum officiis, missâ nauali copiâ non modò externa ad bella, sed quæ in Italiâ tolerabantur: seque primos templum vrbis Romæ statuisse, M. Porcio consule, magnis quidem iam Romani populi rebus, nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punicâ vrbe, & validis per Asiam regibus. simul L. Sullam testem adferebat, grauissimo in discrimine exercitus ob asperitatem hiemis, & pænuriam vestis, cùm id Smyrnam in concionem nuntiatum foret, omnes qui astabant detraxisse corpori tegmina, nostrisque legionibus misisse. Ita rogati sententiam patres, Smyrnæos prætulerunt. Censuitque Vibius Marsus, vt M. Lepido, cui ea prouincia obuenerat, super numerum legaretur qui templi curam susciperet. & quia Lepidus ipse diligi se per modestiam abnuebat, Valerius Naso è prætoriis sorte missus est. Inter quæ diu meditato, prolatoque sæpius cõsilio, tandem Cæsar in Campaniam specie dedicandi templum apud Capuam Ioui, apud Nolam Augusto; sed certus procul vrbe degere. Caussam abscessus quamquam secutus plurimos auctorum ad Seiani artes rettuli, quia tamen cæde eius patratâ, sex postea annos pari secreto coniunxit, plerumque permoueor, num ad ipsum referri verius sit, sæuitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem. Erant qui crederent, in senectute quoque corporis habitum pudori fuisse. quippe illi prægracilis & incurua proceritas, nudus capillo vertex, vlcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta. & Rhodi secreto, vitare cœtus, recondere voluptates insuêrat. Traditur etiam matris impotentiâ extrusum, quam dominationis sociam aspernabatur, neque depellere poterat, cùm dominationem ipsam donum eius accepisset. Nam dubitauerat Augustus Germanicum sororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Rõmanæ imponere: sed precibus vxoris euictus, Tiberio Germanicum, sibi Tiberiũ adsciuit. idque Augusta exprobrabat, reposcebat. Profectio arto comitatu fuit. vnus senator consulatu functus, Cocceius Nerua, cui legum peritia: eques Romanus, præter Seianũ, ex inlustribus Curtius Atticus. ceteri liberalibus studiis præditi, fermè Græci, quorum sermonibus leuaretur. Ferebant periti cælestium, iis motibus siderũ excessisse Româ Tiberium, vt reditus illi negaretur. vnde exitij

Vincunt Smyrnæi.

Tiberius Româ abit.

Varij varias caussas dant: Seianum:

Sæuitiam eius:

Deformem formam:

Matrem.

Paucei illius comites.

Mira prædictio super emansione eius.

exitij caussa multis fuit, properum finem vitæ coniectantibus, vulgantibusque. neque enim tam incredibilem caussam prouidebant, vt vndecim per annos libens patriâ careret. Mox patuit breue confinium artis, & falsi, veraq. quàm obscuris tegerentur. nam in vrbem non regressurũ, haut forte dictum: ceterorum nescij egére, cum propinquo rure, aut litore, & sæpe mœnia vrbis adsidens extremam senectam compleuerit. Ac fortè illis diebus oblatum Cæsari anceps periculum, auxit vana rumoris: præbuitq. ipsi materiem, cur amicitiæ constantiæque Seiani magis fideret. Vescebantur in villâ cui vocabulum Speluncæ, mare Amuclanum inter Fundanosque montes, natiuo in specu. eius os lapsis repentè saxis, obruit quosdam ministros. hinc metus in omnes, & fuga eorum qui conuiuium celebrabant. Seianus genu, vultuq. & manibus super Cæsarem suspensus, opposuit sese incidentibus: atque habitu tali repertus est à militibus qui subsidio venerãt. Maior ex eo, & quamquam exitiosa suaderet, vt non sui anxius, cum fide audiebatur. Adsimulabatq. iudicis partes aduersus Germanici stirpem subditis qui accusatorum nomina sustinerent, maximeque insectarentur Neronem proximum successioni, & quamquam modestâ iuuentâ, plerumque tamen quid in præsentiarum conduceret oblitum: dum à libertis & clientibus apiscendæ potentiæ properis exstimulatur, vt erectum & fidentem animi ostenderet: velle id populum Romanum: cupere exercitus. neque ausurum contra Seianum, qui nunc patientiam senis, & segnitiam iuuenis iuxtà insultet. Hæc atque talia audienti, nihil quidem prauæ cogitationis, sed interdum voces procedebant contumaces, & inconsultæ: quas adpositi custodes exceptas auctasque cùm deferrent, neque Neroni defendere daretur, diuersæ insuper solicitudinum formæ oriebantur. nam alius occursum eius vitare, quidam salutatione redditâ statim auerti, pleriq. inceptum sermonem abrumpere, insistentibus contrà inridentibusque, qui Seiano fautores aderãt. Enimuerò Tiberius toruus, aut falsum renidens vultu. seu loqueretur, seu taceret iuuenis; crimen ex silentio, ex voce. ne nox quidem secura, cùm vxor vigilias, somnos, suspiria matri Liuiæ, atque illa Seiano patefaceret. qui fratrem quoque Neronis Drusum traxit in partes, spe objectâ principis loci, si priorem ætate & iam labefactum demouisset. Atrox Drusi ingenium, super cupidinem potentiæ, & solita fratribus odia, accendebatur inuidiâ: quòd mater Agrippina promtior Neroni erat. neque tamen Seianus ita Drusum fouebat, vt non in eum quoque semina futuri exitij meditaretur: gnarus præferocem, & insidiis magis opportunum. Fine anni excessêre insignes viri, Asinius Agrippa, claris maioribus quàm vetustis, vitaque non degener. Et Q. Haterius familiâ senatoriâ, eloquentiæ quoad vixit celebratæ. monimenta ingenij eius haut perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quàm curâ vigebat. vtque aliorum meditatio & labor in posterum valescit; sic Haterij canorum illud & profluens, cum ipso simul exstinctum est. M. Licinio. L. Calpurnio Coss. ingentium bellorum cladem æquauit malum improuisum. eius initium simul & finis extitit. Nam cœpto apud Fidenam amphitheatro, Atilius quidam libertini generis, quo spectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neq. firmis nexibus ligneam compagem superstruxit: vt qui non abundantiâ pecuniæ, nec municipali ambitione, sed in sordidâ mercede id negotium quæsiuisset. Adfluxêre auidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virilis ac muliebris sexus, omnis ætas, ob propinquitatem loci effusius. vnde grauior pestis fuit, confertâ mole, dein conuulsâ, dũ ruit intus, aut in exteriora effunditur: immensamq. vim morta-

Periculum Cæsaris.

Et Seiani impauida fides.

Nero iuuenilitèr incautus.

Et defertus ad Tiberium.

Cuius frater Drusus in fratrem armatur.

Agrippæ & Haterij mors.

A. V. C. DCCXXC.

Fidenis Amphitheatrũ, parum firmiter structum.

lium ſpectaculo intentos, aut qui circùm adſtabant, in præceps trahit, atque operit. Et illi quidem quos principium ſtragis in mortem adflixerat, vt tali ſorte, cruciatũ effugêre. Miſerandi magis, quos abruptâ parte corporis, nondum vita deſeruerat: qui per diem viſu, per noctem vlulatibus & gemitu, coniuges aut liberos noſcebant. Iam ceteri famâ exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari. etiam quorum diuersâ de cauſsâ amici aut neceſſarij aberant, pauere tamen: neque dum comperto quos illa vis perculiſſet, latior ex incerto metus. Vt cœpêre dimoueri obruta, concurſus ad exanimos, complectentium, oſculantium. & ſæpe certamen, ſi confuſior facies, & par forma aut ætas, errorem adnoſcentibus fecerat. Quinquaginta hominum milia, eo caſu debilitata vel obtrita ſunt. Cautumq. in poſterum ſenatuſconſulto, ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor quadringentorum milium res, néue amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatæ. Atilius in exilium actus eſt. Ceterùm ſub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta, & medici paſſim præbiti. fuitque vrbs per illos dies, quamquam mæſtâ facie, veterum inſtitutis ſimilis, qui magna poſt prœlia ſaucios largitione, & curâ ſuſtentabant. Nondum ea clades exoleuerat, cùm ignis violentia vrbem vltra ſolitum adfecit, deuſto monte Cælio. feralemque annum ferebant, & ominibus aduerſis ſuſceptum principi conſilium abſentiæ, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæſar obuiam iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæque ei grates apud ſenatum, ab inluſtribus: famaque apud populum, quia ſine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & vltrò accitos munificentiâ iuuerat. Adduntur ſententiæ, vt mons Cælius in poſterum Auguſtus appellaretur: quando cunctis circum flagrantibus, ſola Tiberij effigies ſita in domo Iunij ſenatoris, inuiolata manſiſſet. *Eueniſſe id olim Claudiæ* Quinctiæ, eiuſq. ſtatuam vim ignium bis elapſam, maiores apud ædem Matris deûm conſecrauiſſe. ſanctos acceptoſque numinibus Claudios: & augendam cærimoniam loco, in quo tantum in Principem honorem dij oſtenderint.* Haut fuerit abſurdum tradere, montem eum antiquitùs Querquetulanum cognomento fuiſſe, quòd talis ſiluæ frequens, fecunduſque erat: mox Cælium appellitatũ à Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruſcæ cum auxilium *appellatum ductauiſſet, ſedem eam acceperat à Tarquinio Priſco, ſeu quis alius regum dedit. nam ſcriptores in eo diſſentiunt. cetera nõ ambigua ſunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauiſſe, vnde Thuſcum vicum è vocabulo aduenarum dictum. Sed vt ſtudia procerum, & largitio principis aduerſum caſum ſolatium tulerant; ita accuſatorum maior in dies & infeſtior vis ſine leuamento graſſabatur. corripueratq. Varum Quinctilium diuitem & Cæſari propinquum, Domitius Afer, Claudiæ Pulchræ matris eius condemnator; nullo mirante, quòd diu egens, & parto nuper præmio malè vſus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam ſocium delationis exſtitiſſe, miraculo erat; quia claris maioribus, & Varo connexus, ſuam ipſe nobilitatẽ, ſuum ſanguinem perditum ibat. Reſtitit tamen ſenatus, & opperiendum imperatorem cenſuit. quod vnum, vrgentium malorũ ſuffugium in tempus erat. At Cæſar dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuiſſet, ne quis quietem eius inrumperet, concurſuſque opidanorum diſpoſito milite prohiberentur; peroſus tamen municipia, & colonias, omniaque in continenti ſita, Capreas ſe in inſulam abdidit, trium milium freto ab extremis Surrentini promuntorij diiunctam. Solitudinem eius placuiſſe maximè crediderim, quoniam importuoſum circa mare, & vix modicis nauigiis pauca ſubſidia. neque adpulerit quiſquam, niſi

Idq; magnâ ſtrage hominum corruit.

Incendium Romæ atrox.

Cæſar liberalitate mitigat.

Statua eius intacta igni.
* Quinctæ

Calij montis nomen, vnde?
* appellatus

Quinctilius Varus accuſatur.

Tiberius Capreas conceſſit.
Deſcripta ea inſula.

nisi gnaro custode. cæli temperies hieme mitis, obiectu montis quo sæua ventorum arcentur. æstas in Fauonium obuersa, & aperto circum pelago peramœna, prospectabatque pulcherrimũ sinum, antequam Vesuuius mons ardescens faciem loci verteret. Græcos ea tenuisse, Capreasque Thelebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus, & molibus insederat; quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus, & malum otium resolutus. Manebat quippe suspicionũ & credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in vrbe suetus, acrius turbabat, non iam occultis aduersum Agrippinam & Neronem insidiis. quîs additus miles, nuntios, introitus, aperta, secreta, velut in annales referebat. vltroq. struebantur, qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo fori effigiem diui Augusti amplecti, populumque ac senatum auxilio vocare. Eaque spreta ab illis, velut pararent, obiiciebantur. Iunio Silano & Silio Nerua Coss. fœdũ anni principium incessit, tracto in carcerem illustri equite Romano Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. neque enim omiserat coniugem, liberosq. eius percolere, sectator domi, comes in publico, post tot clientes vnus; eoque apud bonos laudatus, & grauis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, *Petitius Rufus, M. Opsius præturâ functi adgrediuntur, cupidine consulatus, ad quem non nisi per Seianum aditus. neque Seiani voluntas, nisi scelere quærebatur. Compositum inter ipsos, vt Latiaris, qui modico vsu Sabinum contingebat, strueret dolum, ceteri testes adessent: deinde accusationem inciperent. Igitur Latiaris iacere fortuitos primùm sermones. mox laudare constantiam. quòd non, vt ceteri, florentis domus amicus, adflictam deseruisset: simul honora de Germanico, Agrippinã miserans, disserebat. Et postquàm Sabinus, vt sunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrymas, iunxit questus; audentiùs iam onerat Seianum, sæuitiam, superbiam, spes eius. ne in Tiberium quidem conuicio abstinet. Iique sermones, tamquam vetita miscuissent, speciem artæ amicitiæ facere. Ac iam vltrò Sabinus quærere Latiarem, ventitare domum, dolores suos quasi ad fidissimum deferre. Consultant quos memoraui, quo nam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco, in quem coibatur, seruãda solitudinis facies; & si ponè fores adsisterent, metus visus, sonitus, aut fortè ortæ suspicionis erat. Tectum inter & laquearia, tres senatores, haut minus turpi latebrâ quàm detestandâ fraude, sese abstrudunt; foraminibus & rimis aurem admouent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit: præteritaq. & instantia, quorum affatim copia, ac nouos terrores cumulat. Eadem ille, & diutius; quando mæsta, vbi semel prorupêre, difficiliùs reticentur. Properata inde accusatio, missisque ad Cæsarem litteris ordinem fraudis, suumque ipsi dedecus narrauere. Non aliàs magis anxia & pauens ciuitas, *etiam aduersum proximos. congressus, colloquia, notæ ignotæque aures vitari; etiam muta atque inanima, tectum & parietes circumspectabantur. Sed Cæsar sollennia incipientis anni kalen. Ianuarias, epistolâ * precatus: vertit in Sabinum, corruptos quosdam libertorum, & peritum se arguens, vltionemq. haut obscurè poscebat. nec mora, quin decerneretur. & trahebatur damnatus, quantum obductâ veste & adstrictis faucibus niti poterat, clamitans, *Sic inchoari annum, has Seiano victimas cadere. quò intendisset oculos, quò verba acciderent, fuga, vastitas: deseri itinera, fora: & quidam regrediebantur, ostentabantq. se rursum, id ipsum pauentes, quod timuissent. Quem enim diem vacuum pœnâ, vbi inter sacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abstinerimos esset, vincla & laqueus inducantur? non imprudentem Tiberium tantam inuidiam adiisse:*

XII. *ibi Cæsaris villæ.*

In loco occulto, occultæ calumniæ.

A. V. C. D. CCXXCI.

Titius Sabinus in carcerem datus.

* Petilius

Circumuentus turpi fraude.

* *Prisca scriptio,* egens, *lego,* tegens.

* præfatus: *Kalendæ anni violantur.*

quæsitum

quæsitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quo minus noui magistratus, quo modo delubra & altaria, sic carcerem recludant. Secutæ insuper litteræ, grates agentis, quòd hominem intensum Reip. puniuissent. adiecto, trepidam sibi vitam, suspectas inimicorum insidias, nullo nominatim compellato. neque tamen dubitabatur in Neronem & Agrippinam intendi. Ni mihi destinatum foret, suum quæque in annum referre, auebat animus anteire, statimque memorare exitus, quos Latinius atq. Opsius ceterique flagitij eius repertores habuêre, non modò postquàm C. Cæsar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio. qui scelerum ministros, vt peruerti ab aliis nolebat; ita plerumque satiatus, & oblatis in eandem operam recentibus, veteres & prægraues adflixit. verùm has atque alias sontium pœnas, in tempore trademus. Tum censuit Asinius Gallus, cuius liberorum Agrippina matertera erat, petendum à Principe, vt metus suos senatui fateretur, amouerique sineret. Nullam æquè Tiberius, vt rebatur, ex virtutibus suis quàm dissimulationem diligebat. eo ægriùs accepit, recludi quæ premeret. sed mitigauit Seianus, non Galli amore, verùm vt contationes Principis aperirentur: gnarus lentum in meditando, vbi prorupisset, tristibus dictis atrocia facta coniungere. Per idem tempus Iulia mortem obiit, quam neptem Augustus conuictam adulterij damnauerat, proieceratque in insulam Trimerum, haut procul Apulis litoribus. illic viginti annis exsilium tolerauit, Augustæ ope sustentata: quæ florentes priuignos cùm per occultum subuertisset, misericordiam erga adflictos palam ostentabat. Eodem anno Frisij transrhenanus populus pacem exuêre, nostrâ magis auaritiâ, quàm obsequij impatientes. Tributũ iis Drusus iusserat modicum, pro angustiâ rerũ: vt in vsus militares, coria boum penderẽt. non intentâ cuiusquam curâ, quæ firmitudo, quæ mensura. donec Olennius è primipilaribus, regendis Frisiis impositus, terga vrorum dilegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quîs ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt. Ac primò boues ipsos, mox agros, postremò corpora coniugum aut liberorum, seruitio tradebant. Hinc ira & questus. & postquam non subueniebat, remedium ex bello. rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius infensos fugâ præuênit, receptus castello cui nomen Fleuum: & haut spernenda illic ciuium sociorumque manus litora Oceani præsidebat. Quod vbi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum è superiore prouinciâ, peditumque & equitum auxiliarium dilectos acciuit: ac simul vtrumque exercitum Rheno deuectum, Frisiis intulit; soluto iam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus, traducendo grauiori agmini, firmat. atque interim, repertis vadis, alam Caninefatem, & quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium iubet. qui iam acie compositi pellunt turmas sociales, equitesque legionum subsidio missos. Tum tres leues cohortes, ac rursum duæ; dein tempore interiecto, acriùs eques immissus. satis validi si simul incubuissent, per interuallum aduentantes, neque constantiam addiderant turbatis, & pauore fugientium auferebantur. Cethego Labeoni legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. atque ille dubiâ suorum re, in anceps tractus, missis nuntiis vim legionum implorabat. Prorumpunt quintani antè alios, & acri pugnâ hoste pulso, recipiunt cohortis alasque fessas vulneribus. Neque dux Romanus vltum iit, aut corpora humauit: quamquã multi tribunorũ præfectorumq. & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum à transfugis, nongentos

Ministri scelerum, serius aut citius puniti.

Tiberius recludi mentem suam indignatur.

Neptis Iuliæ mors:

Frisii rebellant.

Auariter habiti.

Sæuiunt in Romanos præsidiarios.

L. Apronius it obuiam:

Parum prouidus, aut felix.

Romanorum

Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugnâ in posterum extractâ, confectos: & aliam quadringentorum manum, occupatâ Cruptoricis quondam stipendiarij villâ, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse. Clarum inde inter Germanos Frisium nomen: dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret. Neque senatus in eo cura, an imperij extrema dehonestarentur: pauor internus occupauerat animos, cui remedium adulatione quærebatur. Ita quamquam diuersis super rebus consulerentur, aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigiesq. circum Cæsaris ac Seiani censuere: crebrisque precibus efflagitabant, visendi sui copiam facerent. Non illi tamen in vrbem, aut propinqua vrbi digressi sunt. satis visum, omittere insulam, & in proximo Campaniæ adspici. eò venire patres, eques, magna pars plebis, anxij ergà Seianum, cuius durior congressus, atque eo per ambitum, & societate consiliorum parabatur. Satis constabat auctam ei adrogantiam, fœdum illud in propatulo seruitium spectanti. quippe Romæ, sueti discursus: & magnitudine vrbis, incertum, quod quisque ad negotium pergat. Ibi campo aut litore iacentes, nullo discrimine noctē ac diem, iuxtà gratiam aut fastus ianitorum perpetiebantur. donec idque vetitum. & reuenêre in vrbem trepidi, quos non sermone, non visu dignatus erat. quidam malè alacres, quibus infaustæ amicitiæ grauis exitus imminebat. Ceterùm Tiberius neptem Agrippinam Germanico ortam, cùm coràm Gn. Domitio tradidisset, in vrbe celebrari nuptias iussit. In Domitio, super vetustatem generis, propinquum Cæsaribus sanguinem dilegerat. Nam is auiam Octauiam, & per eam Augustum auunculum præferebat.

Clades duplex Romanorum:

Dissimulata Tiberio.

Seiani potentia, & fastus.

Agrippina nubit Domitio.

C. CORNELII TACITI

AB EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM LIB. V.

BREVIARIVM LIBRI.

Liuia Augusta moritur: eoq; Seiani potentia crescit. Agrippina & Nero Principis litteris accusantur. Nec multò pòst Seianus ipse, detectâ cupidine imperij, peruertitur: cum magnâ amicorum eius strage. (Quæ omnia Tacito singillatim tradita cuum aboliuit.) Falsus apud Cycladas Drusus se ostendit: sed diligentiâ & astu Poppæi Sabini capitur. Hæc gesta annis circiter tribus.

C. RVBELLIO GEMINO. C. FVFIO GEMINO
M. VINVCIO QVARTINO. C. CASSIO LONGINO COSS.
TIBERIO CÆSARE V. L. ÆLIO SEIANO.

RVBELLIO & Fufio Coss. quorum vtrique Geminus cognomentum erat, Iulia Augusta mortem obiit, ætate extremâ, nobilitatis per Claudiam familiam, & adoptione Liuiorum Iuliorumq. clarissimæ. primum ei matrimonium & liberi fuere, cum Tiberio Nerone: qui bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumuiros pactâ, in vrbem rediit. Exin Cæsar cupidine formæ aufert marito, incertum an inuitam, adeò properus, vt ne spatio quidem ad enitendum dato penatibus suis grauidam induxerit. Nullam posthac subolem edidit, sed sanguini Augusti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, cōmunes pronepotes habuit: sanctitate domus priscū ad morem, comis vltrà quàm antiquis feminis probatum, ma-

A. V. C. D. CCXXCII.

Mors Iuliæ, & de eâ elogium.

batum, mater impotens, vxor facilis, & cum artibus mariti, simulatione filij bene composita. Funus eius modicum, testamentum diu inritum fuit. laudata est pro rostris à C. Cæsare pronepote, qui mox rerum potitus est. At Tiberius quòd supremis in matrem officiis defuisset, nihil mutatâ amœnitate vitæ, magnitudinem negotiorum per litteras excusauit: honoresq. memoriæ eius ab senatu largè decretos, quasi per modestiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito ne cælestis religio decerneretur. sic ipsam maluisse. Quin & parte eiusdem epistolæ increpuit amicitias muliebres, Fufium consulem obliquè perstringens. is gratiâ Augustæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis inridere solitus, quarum apud præpotentes in longum memoria est. Ceterùm ex eo prærupta iam & vergens dominatio. nam incolumi Augustâ, erat adhuc perfugium: quia Tiberio inueteratum erga matrem obsequium; neque Seianus audebat auctoritati parentis anteire. tunc velut frenis exsoluti proruperũt. missæque in Agrippinam ac Neronem litteræ, quas pridem adlatas & cohibitas ab Augustâ credidit vulgus. haut enim multũ post mortem eius recitatæ sunt. verba inerant quæsitâ asperitate: sed non arma, non rerum nouarum studium, amores iuuenum, & impudicitiam nepoti obiectabat. in nurum ne id quidem confingere ausus; adrogantiam oris & contumacem animum incusauit, magno senatus pauore ac silentio: donec pauci, quîs nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur, vt referretur postulauere, promtissimo Cottâ Messallino cum atroci sententiâ. sed aliis à primoribus, maximeque à magistratibus trepidabatur: quippe Tiberius & si infensè inuectus, cetera ambigua reliquerat. Fuit in senatu Iunius Rusticus, componendis patrum actis dilectus à Cæsare, eoque meditationes eius introspicere creditus: is fatali quodam motu (neque enim antè specimen constantiæ dederat) seu prauâ sollertiâ, dùm imminentium oblitus incerta pauet, inserere se dubitantibus, ac mouere consules ne relationem inciperent: disserebatque, breuibus momentis summa verti posse, dandumque interstitium pœnitentiæ senis. Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumsistit curiam, festisque in Cæsarem omnibus falsas litteras, & Principe inuito exitium domui eius intendi clamitat. ita nihil triste illo die patratum. ferebantur etiam sub nominibus consularium fictæ in Seianum sententiæ, exercentibus plerisque per occultum, atque eo procacius libidinem ingeniorum. vnde illi ira violentior, & materies criminãdi. *Spretum dolorem Principis, ab senatu desciuisse populũ: audiri iam & legi nouas conciones, noua patrum consulta. quid reliquum, nisi vt caperent ferrum? & quorũ imagines pro vexillis secuti forent, duces imperatoresque diligerent?* Igitur Cæsar repetitis aduersum nepotẽ & nurum probris, increpitaq. per edictũ plebe, questus apud patres quòd fraude vnius senatoris imperatoria maiestas elusa publicè foret, integra tamen sibi cuncta postulauit. nec vltrà deliberatum, quò minus non quidem extrema decernerent, id enim vetitũ, sed paratos ad vltionẽ vi principis impediri testarentur. * Quattuor & quadraginta orationes super ea re habitæ, ex quîs ob metum paucæ, plures adsuetudine, * *mihi pudorem aut Seiano inuidiam allaturum censui. versa est fortuna, & ille quidem qui collegam & generum adsciuerat, sibi ignoscit. ceteri quem per dedecora fouere, cum scelere insectantur.*

*miserius sit ob amicitiam accusari, an amicum accusare haut discreuerim, * non crudelitatem, non * clementiam cuiusquam experiar, sed liber & mihi ipsi probatus antibo periculum. vos obtestor, ne memoriam nostri per mærorem quàm læti retineatis, adiiciendo me quoque iis, qui sine egregio publica mala effugerunt.* Tunc singulos vt cuique adsistere, alloqui

Funus.

Tiberius etiam mortuus parum æquus.

Deterius iam imperium.

Agrippina & Nero accusati.

Quibus crimibus?

Anceps in hoc iudicio Senatus.

Quẽ ad mitiora inclinat Rusticus:

Etiam populi fauor.

Cæsar ægerrimè accipit.

Magnus hiatus historiæ. desunt triennij ferè gesta.

loqui animus erat, retinens aut dimittens partem diei absumsit. multoque adhuc cœtu, & cunctis intrepidum vultum eius spectantibus, cùm superesse tempus nouissimis crederent, gladio quem sinu abdiderat incubuit. Neque Cæsar vllis criminibus aut probris defunctum insectatus est, cùm in Blæsum multa fœdaque incusauisset. Relatum inde de P. Vitellio & Pomponio Secundo. illum indices arguebant, claustra ærarij cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtulisse: huic à Considio præturâ functo obiectabatur * Velij Galli amicitia, qui punito Seiano, in hortos Pomponij quasi fidissimum ad subsidium perfugisset. neque aliud periclitantibus auxilij, quàm in fratrum constantiâ fuit, qui vades exstitere. mox crebris prolationibus spem ac metum iuxtà grauatus Vitellius, petito per speciem studiorum scalpro, leuem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finiuit. At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio inlustri, dum aduersam fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes fuit. Placitum posthac vt in reliquos Seiani liberos aduertereetur; vanescente quamquam plebis irâ, ac plerisque per priora supplicia lenitis. igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, puella adeò nescia, vt crebrò interrogaret, quod ob delictum, & quò traheretur? neque facturam vltrà. &, posse se puerili verbere moneri. Tradunt temporis eius auctores, quia triumuirali supplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta compressam: exin oblisis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus Asia atque Achaia exterritæ sunt, acri magis quàm diuturno rumore, Drusum Germanici filium apud Cycladas insulas, mox in continenti visum. & erat iuuenis haut dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promtis Græcorum animis ad noua & mira. quippe lapsum custodiâ pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam inuasurum fingebant simul, credebantque. iam iuuentutis concursu, iam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus & inonium spe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur quo vera seu falsa anteiret, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam Ægæi maris insulam, & Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthiense litus, angustiasque Isthmi euadit: marique alio Nicopolim Romanam coloniam ingressus, ibi demum cognoscit. sollertius interrogato, quis nam foret? dixit se M. Silano genitum. & multis sectatorum dilapsis, ascendisse nauem, tamquam Italiam peteret. scripsitque hæc Tiberio. neque nos originem finémue eius rei vltrà comperimus. Exitu anni diu aucta discordia consulum erupit. nam Trio facilis capessendis inimicitiis & foro exercitus, vt segnem Regulum ad opprimendos Seiani ministros obliquè perstrinxerat. ille nisi lacesseretur modestiæ retinens, non modò retudit collegam, sed vt noxium coniurationis ad disquisitionem trahebat. Multisque patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent.

Vitellius & Pomponius accusati.

** Ælij cuius gentis cognomen Gallus.*

Ille se interficit:

Hic moram trahit, & superuiuit.

Liberi Seiani puniti.

Etiam virgunculà: heu, per scelus prius violata.

Pseudo-Drusus.

Quem Sabinus capit.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. VI.

BREVIARIVM LIBRI.

TIberij arcanæ & fædæ libidines. Multorum accusationes: interq; eos M. Terentij equitis R. cuius libera & egregia defensio inserta. L. Pisonis Præfecti vrbis mors & funus: & per occasionem de origine eius muneris & progressu. De Sibullarum carminibus recipiendis consultatio: & quæ in iis cautio. Seditio Romæ ob grauitatem annonæ. Germanici duæ filiæ nuptum datæ, L. Caßio & M. Vinicio. Fœneratores accusati. repressæ vsuræ. & liberalitate Cæsaris fides multorum refecta. Iterum accusationes maiestatis: & vno edicto omnes conscij Seianianæ coniurationis necati. C. Cæsar Caligula Claudiam vxorem accipit: eius mores & callida simulatio in auum. Tiberij præsagium de Ser. Galbâ: & per caussam eam de Mathematicis aliquid & Thrasullo. Drusi Germanici filij miseranda mors: item Agrippinæ. Nerua Iureconsultus inediâ voluntariâ obiit. aliquot aliorum inlustrium mortes. Phœnix in Ægypto visa & super eâ veterum narrationes ac iudicia. Accusationes variæ & mortes. Parthorum legati in vrbem venêre, ad nouum regem petendum. & Tiberius vnum, deinde alterum misit. L. Vitellius Orienti præfectus: eiusq; ingenium. Prælia inter Armenios & Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Teridates sufficitur Vitellij consilio & armis. At Romæ illustrium damnationes & mortes. Clitæ Cappadoces regi suo rebelles & repreßi. Teridates rex discidio procerum pellitur, & Artabanus in regnum iterum accîtur. Romæ incendium atrox: quod Cæsar liberalitate suâ mitigauit. Tiberij deliberatio de successore: eiusq; morbus & mors. Gesta hæc annis circiter sex.

CN. DOMITIO. M. FVRIO CAMILLO
SER. SVLPICIO GALBA. L. CORNELIO SVLLA
PAVLLO FABIO PERSICO. L. VITELLIO — Coss.
C. CESTIO GALLO. M. SERVILIO RVFO
Q. PLAVTIO. SEX. PAPINIO.
CN. ACERRONIO. C. PONTIO.

A. V. C. D. CCLXXXV.

Tiberius Romã adit, non init.

Capreas redit.

Ibi libidines fœdè exercet.

N. DOMITIVS & Camillus Scribonianus consulatum inierant; cùm Cæsar tramisso quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret: seu quia contrà destinauerat, speciem venturi simulans. & sæpe in propinquâ digressus, aditis iuxta Tiberim hortis, saxa rursum & solitudinem maris repetiit, pudore scelerum & libidinum: quibus adeò indomitis exarserat, vt more regio pubem ingenuam stupris pollueret. nec formam tantùm & decora corpora; sed in his modestam pueritiam, in aliis imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. Tuncq. primùm ignota antè vocabula reperta sunt, sellariorum & spintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientiâ. præpositiq. serui qui quærerent, pertraherent. dona in promtos, minas aduersum abnuentes; & si retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita velut in captos exercebant. At Romæ principio anni, quasi recens cognitis Liuiæ flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur, in effigies quoque ac memoriam eius. & bona Seiani ablata ærario, vt in fiscum cogerentur, tum rettulêre Scipiones. Hæc & Silani & Cassij, iisdem fermè aut paulum immutatis verbis adseueratione multa censebant; cùm repentè Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat diligere senatores, ex quîs viginti sorte ducti & ferro accincti, quoties curiam inisset, salutem eius defenderent. crediderat nimirũ epistolæ, subsidio sibi alterum ex consulibus poscentis, vt tutus à Capreis vrbem peteret. Tiberius tamẽ ludibria seriis permiscere solitus,

Decreta in Seianum & Liuiam.

Togonij adulatoria sententia.

Refutata Tiberio.

re solitus, egit gratias beneuolentiæ patrum: *sed quos omitti posse? quos diligi? semper ne eosdem? an subinde alios? & honoribus perfunctos, an iuuenes? priuatos an è magistratibus? Quam deinde speciem fore, sumentium in limine curiæ gladios? neque sibi vitam tanti, si armis tegenda foret.* Hæc aduersus Togonium, verbis moderans: neque vltrà abolitionem sententiæ suadere. At Iunium Gallionem, qui censuerat vt prætoriani actis stipendiis, ius apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi, violenter increpuit; velut coràm rogitans, *quid illi cum militibus? quos neque dicta imperatoris, neque præmia nisi ab imperatore accipere par esset. reperisse prorsus quod diuus Augustus non prouiderit. an potius discordiam & seditionem à satellite Seiani quæsitam? quâ rudes animos, nomine honoris, ad corrumpendum militiæ morem propelleret.* hoc pretium Gallio meditatæ adulationis tulit, statim curiâ, deinde Italiâ exactus. & quia incusabatur facilè toleraturus exsilium, dilectâ Lesbo insulâ, nobili & amœnâ, retrahitur in vrbem, custoditurq; domibus magistratuum. Iisdem litteris Cæsar Sestium * Pagonianum prætorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, dilectumque à Seiano, cuius ope dolus C. Cæsari pararetur. quod postquam patefactum, prorupêre concepta * per idem odia, & summũ supplicium decernebatur, ni professus indicium foret. Vt verò Latinium Latiarem ingressus est accusator * Acrius, iuxtà inuisi, gratissimum spectaculum præbebatur. Latiaris, vt rettuli, præcipuus olim circumueniendi Titij Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. Inter quæ Haterius Agrippa consules anni prioris inuasit, cur mutuâ accusatione intentâ, nunc silerent? metum prorsus & noxam conscientiæ pro fœdere haberi, at nõ patribus reticenda quæ audiuissent. Regulus manere tempus vltionis, seque coràm Principe exsecuturum: Trio æmulationem inter collegas, & si qua discordes iecissent melius oblitterari, respondit. Vrgente Agrippâ, Sanquinius Maximus è consularibus orauit senatum, ne curas Imperatoris, conquisitis insuper acerbitatibus augerẽt: sufficere ipsum statuendis remediis. sic Regulo salus, & Trioni dilatio exitij quæsita. Haterius inuisior fuit, quia somno aut libidinosis vigiliis marcidus, & ob segnitiam, quamuis crudelem principem non metuens, inlustribus viris perniciem interganeum ac stupra meditabatur. Exin Cotta Messalinus sæuissimæ cuiusque sententiæ auctor, eoque inueteratâ inuidiâ, vbi primùm facultas data, arguitur pleraque, C. Cæsarem quasi * incestæ virilitatis, & cùm die natali * Augustæ inter sacerdotes epularetur, Nouendialem eam cenã dixisse: querentemq. de potentiâ M. Lepidi, ac L. Arruntij, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, *Illos quidem senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus.* neque contatius à primoribus ciuitatis reuincebatur: iisque instantibus, ad Imperatorem prouocauit. nec multo pòst litteræ adferuntur, quibus in modum defensionis, repetito inter se atque Cottam amicitiæ principio, crebrisq. eius officiis commemoratis, ne verba prauè detorta, neu conuiualium fabularum simplicitas in crimen duceretur, postulauit. Insigne visum est earum Cæsaris litterarum initium, nam his verbis exorsus est. *Quid scribam vobis P.C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, dij me deæque peius perdant quàm perire quotidie sentio, si scio.* Adeò facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium verterant. Neque frustrà præstantissimus sapientiæ firmare solitus est, si recludantur tyrãnorum mentes, posse aspici laniatus & ictus; quando vt corpora verberibus, ita sæuitiâ, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur. Tum factâ patribus potestate, statuendi de Cæciliano senatore, qui plurima aduersum Cottam promserat,

Altera Gallionis,
Acerrimè increpita,
Imò & punita.
Sestius Paconianus.
*Paconianũ
*pridẽ odia,
Latinius Latiaris.
Disiunctim scribo, ac reus.
Renouatur discidium inter consules.
Maximus sedat.
Cotta Messalinus accusatur.
*incertæ
Augusti,
Prouocat ad Cæsarem.
Ab eoq; eripitur.
Mira confessio Tiberij & notabilis.
Tyrannorũ occulta supplicia.
Cæcilianus accusator Cottæ, ipse damnatur.

placitum eandem pœnam inrogari, quam in Aruſeium & Sanquinium accuſatores L. Arruntij. quo non aliud honorificentius Cottæ euênit, qui nobilis quidem ſed egens ob luxum, per flagitia infamis, ſanctiſſimis Arruntij artibus dignitate vltionis æquabatur. Quintus Seruæus poſthac, & Minutius Thermus inducti. Seruæus præturâ functus, & quondam Germanici comes. Minutius equeſtri loco, modeſtè habitâ Seiani amicitiâ, vnde illis maior miſeratio. contrà Tiberius præcipuos ad ſcelera increpans, admonuit C. Cæſtium patrem dicere ſenatui quæ ſibi ſcripſiſſet: ſuſcepitque Cæſtius accuſationem. quod maximè exitiabile tulêre illa tempora, cùm primores ſenatus infimas etiam delationes exercerent, alij propalàm, multi per occultum: neque diſcerneres alienos à coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetuſtate obſcurum: perinde in foro, in conuiuio, quaque de re locuti incuſabantur, vt quis præuenire & reum deſtinare properat; pars ad ſubſidium ſui, plures infecti quaſi valetudine & contactu. Sed Minutius & Seruæus damnati, indicibus acceſsêre. Tractique ſunt in eaſum eundem Iulius Africanus è Santonis Gallicâ ciuitate, Seius Quadratus. originem non repperi. Neque ſum ignarus à pleriſq. ſcriptoribus, omiſſa multorũ pericula & pœnas, dum copiâ fatiſcunt, aut quæ ipſis nimia & mœſta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraq. digna cognitu obuenêre, quamquam ab aliis incelebrata. Nam eâ tempeſtate quâ Seiani amicitiam ceteri falsò exuerant, auſus eſt eques Romanus M. Terentius ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud ſenatum ordiendo. *Fortunæ quidem meæ fortaſſe minus expediat adnoſcere crimen, quàm abnuere. ſed vtcunque caſura res eſt; fatebor & fuiſſe me Seiano amicum, & vt eſſem expetiſſe, & poſtquàm adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætoriis cohortibus, mox vrbis & militiæ munia ſimul obeuntem. illius propinqui & adfines honoribus augebantur: vt quiſque Seiano intimus, ita ad Cæſaris amicitiam validus. contrà quibus infenſus eſſet, metu ac ſordibus conflictabãtur. nec quemquam exemplo adſumo. cunctos qui nouiſſimi conſilij expertes fuimus, meo vnius diſcrimine defendam. Non enim Seianum Vulſinienſem, ſed Claudiæ & Iuliæ domus partem, quas adfinitate occupauerat, tuum Cæſar generum, tui conſulatus ſocium, tua officia in Rep. capeſſentem colebamus. Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra ceteros, & quibus de cauſſis extollas. Tibi ſummum rerum iudicium dij dedêre; nobis obſequij gloria relicta eſt. Spectamus porrò quæ coràm habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuuandi nocendíue potentia. quæ Seiano fuiſſe, nemo negauerit. abditos Principis ſenſus, & ſi quod occultius parat, exquirere inlicitum, anceps: nec ideo adſequare. Ne P.C. vltimum Seiani diem, ſed ſexdecim annos cogitaueritis, etiã Satrium atq. Pomponium venerabamur: libertis quoque ac ianitoribus eius noteſcere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indiſtincta hæc defenſio & promiſcua dabitur? imò iuſtis terminis diuidatur. Inſidiæ in Remp. conſilia cædis aduerſum Imperatorem; puniantur: de amicitiâ & officiis, idem finis & te Cæſar & nos abſoluerit.* Conſtantiâ orationis, & quia repertus erat qui efferret quæ omnes animo agitabant, eò vſque potuere, vt accuſatores eius, additis quæ antè deliquerant, exſilio aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberij litteræ in Sex. Veſtilium prætorium, quem Druſo fratri percarum in cohortem ſuam tranſtulerat. cauſſa offenſionis Veſtilio fuit, ſeu compoſuerat quædam in C. Cæſarem vt impudicum, ſiue ficto habita fides. atque ob id conuictu Principis prohibitus, cùm ſenili manu ferrum tentauiſſet, obligauit venas: precatuſque per codicillos, immiti reſcripto venas reſoluit. Acetuatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco, ſimul ac Sabino Caluiſio, maieſtatis poſtulantur, & *Vicinianus Pollioni patri adiiciebatur, clari genus, & quidam ſummis honoribus. contremuerantque patres. nam quotus quiſque adfinitatis, aut amicitiæ tot inluſtrium virorum, expers

Q. Seruæus & Thermus damnati.

Passim delationes, vt sub Tyrannide.

M. Terentius accusatur.

Diserte & liberè se defendit.

Ipse absolutus; qui arguerant, damnati.

Vestilius se interimit.

Plures gregatim accusati.

*Vinicianus

expers erat? ni Celsus vrbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Caluisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac * Viciniani Scaurique caussam vt ipse cum senatu nosceret, distulit; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis. Ne feminæ quidem exsortes periculi, quâ occupandæ Reip. argui non poterant, ob lacrymas incusabantur. necataque est anus Vitia Fufij Gemini mater, quòd filij necem fleuisset. Hæc apud senatum. Nec secus apud Principem Vescularius Atticus, ac Iulius Marinus ad mortē aguntur, è vetustissimis familiarium Rhodum secuti, & apud Capreas indiuidui. Vescularius insidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Seianus Curtium Atticum oppresserat. quo lætius acceptum, sua exempla in consultores recidisse. Per idem tempus L. Piso Pontifex, rarum in tantâ claritudine, fato obiit: nullius seruilis sententiæ sponte auctor, & quoties necessitas ingrueret, sapienter moderans. patrem ei Censorium fuisse memoraui, ætas ad octogesimum annum processit. decus triumphale in Thraciâ meruerat. sed præcipua ex eo gloria, quòd præfectus vrbi recens, continuam potestatem, & insolentiâ parendi grauiorem, mirè temperauit. Namque antea profectis domo regibus, ac mox magistratibus, nē vrbs sine imperio foret, in tempus diligebatur qui ius redderet, ac subitis mederetur. feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, pòst ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. dein consules mandabant: duratque simulacrum quoties ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus vsurpet. Ceterùm Augustus bellis ciuilibus Cilnium Mæcenatem equestris ordinis, cunctis apud Romam atq. Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legū auxilia, sumsit è consularibus qui coërceret seruitia. & quod ciuium audaciâ turbidum nisi vim metuat. primusque Messalla Coruinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam prouectâ ætate, egregiè tolerauit. Dein Piso viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto senatus celebratus est. Relatum inde ad patres à Quinctiliano tribunoplebei de libro Sibullæ, quē Caninius Gallus quindecimuir recipi inter ceteros eiusdem vatis, & eâ de re senatusconsultum postulauerat. quo per discessionem facto, misit litteras Cæsar modicè tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat, quòd scientiæ cærimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegij, non, vt assolet, lecto per magistros æstimatoq. carmine, apud infrequentem senatum egisset. Simul commonefecit: quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum, quem intra diem ad prætorem vrbanum deferrentur, neque habere priuatim liceret. quod à maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello capitolium, quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibullæ; vna seu plures fuere; datoque sacerdotibus negotio, quantum humanâ ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque notioni quindecimuirûm is liber subiicitur. Iisdem consulibus, grauitate annonæ iuxta seditionem ventum. multaque & plures per dies, in theatro licentius efflagitata, quàm solitum aduersum Imperatorem. quîs commotus, incusauit magistratus patresque, quòd non publicâ auctoritate populum coërcuissent: addiditq. quibus è prouinciis, & quanto maiorem quàm Augustus rei frumentariæ copiam, aduectaret. Ita castigandæ plebi compositum senatusconsultum, priscâ seueritate. neque * segnius consules edixere. silentium ipsius non ciuile, vt crediderat, sed in superbiam accipiebatur. Fine anni Geminius, Celsus, Pompeius

* Viniciani

Etiam femina.

L. Pisonis mors, & laudatio.

Præfectura vrbis origo, & progressus.

Cilnius Mæcenas.

Messalla Coruinus.

Statilius Taurus.

Super Sibyllino libro disceptatio.

Cæsar eum reiicit.

Seditio penè ob annonam artam.

Decreto & Edicto coërcita.

* sequius

peius equites Romani cecidere coniurationis crimine. Ex quîs Geminius prodigentiâ opum, ac mollitiâ vitæ amicus Seiano, nihil ad ſerium. Et Iulius Celſus tribunus, in vinclis laxatam catenam, & circumdatam in diuerſum tendens, ſuam ipſe ceruicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam deſperatis rebus Romanis, Parthorum ad miſericordiam fugeret, cuſtodes additi. ſanus repertus apud fretum Siciliæ, retractuſq. per centurionem, nullas probabiles cauſſas longinquæ peregrinationis adferebat. Manſit tamen incolumis, obliuione magis quàm clementiâ. Ser. Galbâ, L. Sullâ Coss. diu quæſito quos neptibus ſuis maritos deſtinaret Cæſar, poſtquam inſtabat virginum ætas, L. Caſſium, M. Vinicium legit. Vinicio opidanum genus: Callibus ortus, patre, atque auo conſularibus, cetera equeſtri familiâ erat, mitis ingenio, & comtæ facundiæ. Caſſius plebei Romæ generis, verùm antiqui honoratique, & ſeuerâ patris diſciplinâ eductus, facilitate ſæpius quàm induſtriâ commendabatur. Huic Druſillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas coniungit. ſuperque eâ re ſenatui ſcripſit, ſeui cum honore iuuenum. dein redditis abſentiæ cauſſis admodum vagis, flexit ad grauiora, & offenſiones ob Remp. cœptas: vtq. Macro præfectus, tribunorumq. & centurionum pauci, ſecum introirent quoties curiam ingrederetur, petiuit. factoque largè, & ſine præſcriptione generis, aut numeri, ſenatuſconſulto; ne tecta quidem vrbis, adeò publicum conſilium numquam adiit, deuiis plerumq. itineribus * ambigens patriam & declinans. Interea magna vis accuſatorum in eos inrupit, qui pecunias fænore auctitabant, aduerſum legem dictatoris Cæſaris, quâ de modo credendi, poſſidendique intra Italiam cauetur; omiſſam olim, quia priuato vſui bonum publicum poſtponitur. Sanè vetus vrbi fænebre malum, & ſeditionum diſcordiarumque creberrima cauſſa: eoque cohibebatur antiquis quoque & minus corruptis moribus. Nam primo duodecim tabulis ſanctum, ne quis vnciario fænore amplius exerceret, cùm antea ex libidine locupletium agitaretur. dein rogatione tribuniciâ, ad ſemuncias redacta: poſtremò vetita verſura. multiſq. plebis ſciſis obuiam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ, miras per artes rurſum oriebantur. Sed tum Gracchus Prætor, cui ea quæſtio euenerat, multitudine periclitantium ſubactus, rettulit ad ſenatum. trepidique patres (neq. enim quiſquam tali culpâ vacuus) veniam à Principe petiuere: & concedente, annus in poſterum, ſexque menſes dati, quîs ſecundum iuſſa legis, rationes familiares quiſque componerent. hinc inopia rei nummariæ, commoto ſimul omnium ære alieno: & quia tot damnatis, boniſque eorum diuenditis, ſignatum argentum fiſco vel ærario attinebatur. ad hoc ſenatus præſcripſerat, duas quiſque fænoris partes in agris per Italiam conlocaret. Sed creditores in ſolidum appellabant. nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primò concurſatio, & preces; dein ſtrepere prætoris tribunal. eaque quæ remedio quæſita, venditio, & emtio, in contrarium mutari; quia fœneratores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi ſecutâ vilitate, quanto quis obæratior ægriùs diſtrahebant. multique fortunis prouoluebantur. euerſio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæſar, diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, factaque mutuandi copiâ ſine vſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum prædiis cauiſſet. Sic refecta fides. & paulatim priuati quoque creditores reperti. neque emptio agrorum exercita ad formam ſenatuſconſulti, acribus, vt fermè talia, initiis, incurioſo fine. Dein redeunt priores metus, poſtulato maieſtatis Conſidio Proculo. qui nullo pauore diem natalem celebrans; raptus in curiam pariterque damnatus interfectuſque.

A. V. C. D. C. CLXXXVI.

Progeneri Cæſari quæſiti & lecti.

M. Vinicius:

L. Caſſius.

**Rhen. legit* ambiens.

Fœneratores in ius tracti.

Leges & ſcita fænebria.

Remedium exuberanti malo:

Quod panè in exitium vertit.

Niſi Cæſar ſubueniſſet,

Egregiâ liberalitate.

Conſidius accuſatus, damnatus, necatus.

interfectusque. & sorori eius Sanciæ aquâ atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquies, hæc & huiuscemodi à se factitari prætendebat, vt partâ apud Principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur. Etiam in Pompeiam Macrinam exsilium statuitur, cuius maritum Argolicum, socerum Laconem è primoribus Achæorum Cæsar adflixerat. Pater quoq. inlustris eques Romanus, ac frater prætorius, cùm damnatio instaret, se ipsi interfecere. datum erat crimini quòd Theophanem Mitylenæum proauum eorum, Gn. Magnus inter intimos habuisset: quodque defuncto Theophani, cælestes honores Græca adulatio tribuerat. Post quos Sex. Marius Hispaniarum ditissimus, defertur incestasse filiam, & saxo Tarpeio deiicitur. ac ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, autariasque eius, quamquam publicarentur, sibimet Tiberius seposuit. inritatusque suppliciis, cunctos qui carcere attinebantur accusati societatis cum Seiano, necari iubet. Iacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas: inlustres, ignobiles: dispersi, aut aggregati. neque propinquis, aut amicis adsistere, inlacrymare, ne visere quidem diutius dabatur. sed circumiecti custodes, & in mærorem cuiusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur. vbi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. interciderat sortis humanæ commercium * vi metus; quantumq. sæuitia glisceret, miseratio arcebatur. Sub idem tempus, C. Cæsar discedenti Capreas auo comes, Claudiam M. Silani filiam coniugio accepit; immanem animum subdolâ modestiâ tegens, non damnatione matris, non exsilio fratrum ruptâ voce, qualem * diem Tiberius induisset, pari habitu, haut multum distantibus verbis. Vnde mox scitum Passieni oratoris dictum percrebuit, *Neque meliorem vnquam seruum, neque deteriorem dominum fuisse.* Non omiserim præsagium Tiberij, de Ser. Galbâ tum consule; quem accitum, & diuersis sermonibus pertentatum, postremò Græcis verbis in hanc sententiam adlocutus: *Et tu Galba quandoque degustabis imperium.* seram ac breuem potentiam significans, scientiâ Chaldæorum artis, cuius apiscendæ, otium apud Rhodum, magistrum Trasullum, habuit, peritiam eius hoc modo expertus. Quoties super negotio consultaret, editâ domus parte, ac liberti vnius conscientiâ vtebatur. is litterarum ignarus, corpore valido, per auia ac derupta (nam saxis domus imminet) præibat eum cuius artem experiri Tiberius statuisset: & regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio incesserat, in subiectum mare præcipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Trasullus iisdem rupibus inductus, postquam percontantem commouerat, imperium ipsi, & futura sollerter patefaciens: interrogatur, an suam quoque genitalem horam comperisset, quem tum annum, qualem diem haberet. Ille positus siderum, ac spatia dimensus, hærere primò, dein pauescere: & quantum introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis & metus. postremò exclamat, ambiguum sibi ac propè vltimum discrimen instare. Tum complexus eum Tiberius, præscium periculorum, & incolumem fore gratatur; quæque dixerat oracli vice accipiens, inter intimos amicorum tenet. Sed mihi hæc, ac talia audienti, in incerto iudicium est, fatóne res mortalium & necessitate immutabili, an forte voluantur. quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmulantur, diuersos reperies: ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique homines diis curæ. Ideo creberrima & tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contrà alij, fatum quidem congruere rebus putant, sed non è vagis stellis, verùm apud principia, & nexus naturalium caussarum. ac tamen electionem vitæ

Q. Pomponij prauitas.

Heu, crimina! risu, an lacrimis digna?

Sex. Marius incesti arguitur.

Ob id, siue ob pecuniam, occiditur.

Promiscua & miseranda cædes:

Quam nec licuit miserari.

vi, metu:

C. Cæsar vxorem accipit.

Tegens sui & fallax eius animus.

Corrupta.

Tiberij vaticinium.

Ex arte Chaldæâ: quod ego abnuo.

Thrasylli exploratio,

Et certa præscientia.

Ambigit de Gubernatione nostra:

Fatalis ea, an Fortuita.

Sed illam probat magis.

nobis relinquunt: quam vbi elegeris, certum imminentium ordinem. neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari aduersis videantur, beatos; ac plerosque, quamquam magnas per opes, miserrimos: si illi grauem fortunam constanter tolerent, hi prosperâ inconsultè vtantur. Ceterùm plurimis mortalium non eximi, quin primo cuiusque ortu ventura destinentur: sed quædam secus quàm dicta sint cadere, fallaciis ignara dicentium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta, antiqua ætas & nostra tulerit. Quippe à filio eiusdem Trasulli, prædictum Neronis imperium in tempore memorabitur, ne nunc incepto longiùs abierim. Iisdem consulibus Asinij Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremtum haut dubium: sponte vel necessitate, incertum habebatur. Consultusque Cæsar an sepeliri sineret, non erubuit permittere, vltroque incusare casus, qui reum abstulissent antequam coràm conuinceretur. scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cùm se miserandis alimentis, mandendo è cubili tomento, nonum ad diem detinuisset. Tradidere quidam, descriptum fuisse Macroni, si arma ab Seiano tentarentur, extractum custodiâ iuuenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox quia rumor incedebat, fore vt nurui ac nepoti conciliaretur Cæsar; sæuitiam, quàm pœnitentiam maluit. Quin & inuectus in defunctum, probra corporis, exitiabilem in suos, infensum Reip. animum obiecit: recitarique factorum, dictorumque eius descripta per dies iussit. quo non aliud atrocius visum. adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. & potuisse auum audire, legere, in publicum promere, vix fides; nisi quòd Actij centurionis, & Didymi liberti epistolæ, seruorum nomina præferebant, vt quis egredientem cubiculo Drusum pulsauerat, exterruerat. etiam sua verba centurio sæuitiæ plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adiecerat; quîs primò alienationem mentis simulans, quasi per dementiam, funesta Tiberio, mox vbi exspes vitæ fuit, meditatas, compositasque diras imprecabatur: vt quemadmodum nurum, filium fratris, & nepotes, domumque omnem cædibus compleuisset; ita pœnas nomini generique maiorum, & posteris exsolueret. Obturbabant quidem patres, specie detestandi. sed penetrabat pauor, & admiratio, callidum olim & tegendis sceleribus obscurum, huc confidentiæ venisse, vt tamquam dimotis parietibus ostenderet nepotem sub verbere centurionis, inter seruorum ictus, extrema vitæ alimenta frustrà orantem. Nondum is dolor exoleuerat, cùm de Agrippinâ auditum. quam interfecto Seiano spe sustentatam prouixisse reor: & postquàm nihil de sæuitiâ remittebatur, voluntate exstinctam. nisi si negatis alimentis, adsimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimuero Tiberius fœdissimis criminationibus exarsit, impudicitiam arguens, & Asinium Gallum adulterum, eiusque morte ad tædium vitæ compulsam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi auida, virilibus curis, feminarum vitia exuerat. Eodem die defunctam quo biennio antè Seianus pœnas luisset, memoriæq. id prodendum addidit Cæsar: iactauitque quòd non laqueo strangulata, neque in Gemonias proiecta foret. Actæ ob id grates, decretumque vt quintodecimo kal. Nouembris vtriusque necis die, per omnis annos, donum Ioui sacraretur. Haut multo pòst Cocceius Nerua continuus Principis, omnis diuini humanique iuris sciens, integro statu, corpore inlæso, moriendi consilium cepit. Quod vt Tiberio cognitum; adsidere, caussas requirere, addere preces, fateri postremò graue conscientiæ, graue famæ suæ, si proximus amicorum nullis

Fidem etiam Mathematicis astruit, sed quibus Genius.

Asinij Galli mors.

Et Drusi, filij Germanici.

Nec mortuo parcit Cæsar.

Varia in eum atrocitas.

Diræ illius in Tiberium.

Agrippina mater, inediâ exstincta.

Hanc quoque Cæsar criminatur.

Purgat noster.

Cocceius Nerua sponte vitâ abit.

Nec Tiberio oranti cedit.

moriendi

moriendi rationibus vitam fugeret. auersatus sermonem Nerua, abstinentiam cibi coniunxit. ferebant gnari cogitationum eius, quanto propiùs mala Reip. viseret, irâ, & metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem voluisse. Ceterùm Agrippinæ pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Gn. Pisoni, & palam læta morte Germanici, cùm Piso caderet, precibus Augustæ, nec minus inimicitiis Agrippinæ defensa erat. vt odium, & gratia desiêre; ius valuit. petitaque criminibus haut ignotis, suâ manu, sera magis, quàm immerita supplicia persoluit. Tot luctibus funestâ ciuitate, pars mæroris fuit, quòd Iulia Drusi filia, quondam Neronis vxor, denupsit in domum Rubellij Blandi, cuius auum Tiburtem equitem Romanum plerique meminerant. Extremo anni mors Ælij Lamiæ funere censorio celebrata; qui administrandæ Suriæ imagine tandem exsolutus, vrbi præfuerat. genus illi decorum, viuida senectus, & non permissa prouincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio Syriæ proprætore defuncto, recitantur Cæsaris litteræ, quîs incusabat egregium quemque, & regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: seque eâ necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capessere prouincias adigerentur. oblitus Arruntium ne in Hispaniam pergeret, decimum iam annum attineri. Obiit eodem anno & M. Lepidus, de cuius moderatione, atque sapientiâ in prioribus libris satis conlocaui. neque nobilitas diutius demonstranda est. quippe Æmilium genus fecundum bonorum ciuium, & qui eâdem familiâ corruptis moribus, inlustri tamen fortunâ egêre. Paullo Fabio, L. Vitellio Coss. post longum sæculorum ambitum, auis Phœnix in Ægyptum venit; præbuitque materiem doctissimis indigenarum, & Græcorum, multa super eo miraculo disserendi. de quibus congruunt, & plura ambigua, sed cognitu non absurda promere libet. Sacrum Soli id animal, & ore ac distinctu pinnarum à ceteris auibus diuersum, consentiunt qui formam eius definiêre. De numero annorum varia traduntur. maximè vulgatum, quingentorum spatium. sunt qui adseuerent, mille quadringentos sexaginta vnum interici; prioresque alites Sesostride primùm, pòst Amaside dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnauit, in ciuitatem cui Heliopolis nomen, aduolauisse, multo ceterarum volucrum comitatu, nouam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura. inter Ptolemæum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. vnde non nulli falsum hunc phœnicem, neque Arabum è terris credidêre, nihilque vsurpauisse ex his quæ vetus memoria firmauit. confecto quippe annorum numero, vbi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere. ex quâ fetum oriri, & primam adulto curam sepeliendi patris. neque id temerè, sed sublato murrhæ pondere, tentatoque per longum iter, vbi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. hæc incerta & fabulosis aucta. Ceterùm aspici aliquando in Ægypto eam volucrem, non ambigitur. At Romæ cæde continuâ, Pomponius Labeo, quem præfuisse Mœsiæ rettuli, per abruptas venas sanguinem effudit. æmulataque est coniunx Paxæa. nam promtas eiusmodi mortes, metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur: eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Cæsar missis ad senatum litteris, disseruit, morem fuisse maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumq. finem gratiæ ponere: id se repetiuisse in Labeone. atq. illum, quia malè administratæ prouinciæ, aliorumque criminum vrgebatur; culpam inuidiâ velauisse,

Plancina se interficit.

Iulia Rubellio denupsit.

Ælij Lamiæ mors.

M. sius Manij Lepidi mors.

A. V. C. DCCXXCVII.

Phœnix visus.

Quæ illa auis, & quæ vitalis?

Multorum iudicio falsus: & meo certè.

Pomponius Labeo moritur sponte.

Multiq; tunc alij, & quare?

uisse, frustrà conterritâ vxore, quam etsi nocentem, periculi tamen expertem fuisse. Mamercus dein Scaurus rursum postulatur, insignis nobilitate & orandis caussis, vitâ probrosus. nihil hunc amicitia Seiani, sed labefecit haut minus validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultiùs exercebat: detuleratque argumentum tragœdiæ à Scauro scriptæ, additis versibus qui in Tiberium flecterentur. Verùm ab Seruilio & Cornelio accusatoribus, adulterium Liuiæ, magorum sacra obiectabantur. Scaurus, vt dignum veteribus Æmiliis, damnationem anteit, hortante * Sexitiâ vxore. quæ incitamentum mortis, & particeps fuit. Ac tamen accusatores, si facultas inciderat, pœnis adficiebantur: vt Seruilius Corneliusque perdito Scauro famosi, quia pecuniam à Vario Ligure omittendæ delationis ceperant, in insulas, interdicto igni atque aquâ demoti sunt. & Abudius Ruso functus ædilitate, dum Lentulo Getulico, sub quo legioni præfuerat, periculũ facessit, quòd is Seiani filium generum destinasset, vltrò damnatur, atque vrbe exigitur. Getulicus eâ tempestate superioris Germaniæ legiones curabat, mirumque amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus seueritate, & proximo quoque exercitui per L. Apronium socerum non ingratus. vnde fama constans, ausum mittere ad Cæsarem litteras, *Adfinitatem sibi cum Seiano haut sponte, sed consilio Tiberij cœptam: perinde se quàm Tiberium falli potuisse. neque errorem eundem illi sine fraude, aliis exitio habendum. sibi fidem integram, &, si nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem non aliter quàm indicium mortis accepturum. firmarent velut fœdus, quo Princeps ceterarum rerum potiretur, ipse prouinciam retineret.* Hæc mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quòd vnus omnium Seiani adfinium incolumis, multaque gratiâ mansit: reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam ætatem, magisque famâ quàm vi, stare res suas. C. Cestio, M. Seruilio Coss. nobiles Parthi in vrbem venêre, ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in suos, mox superbiam in nos, sæuitiam in populares sumsit. fretus bellis, quæ secunda aduersum circumiectas nationes exercuerat, & senectutem Tiberij vt inermem despiciens, auidusque Armeniæ, cui defuncto rege Artaxiâ, Arsacen liberorum suorum veterrimum imposuit, additâ contumeliâ. & missis qui gazam à Vonone relictam in Syriâ Ciliciaque reposcerent, simul veteres Persarum ac Macedonum terminos: seque inuasurum possessa Cyro, & post Alexandro, per vaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familiâ ac perinde opibus; & proximus huic Abdus, ademtæ virilitatis. Non despectum id apud barbaros, vltroque potentiam habet. Ij adscitis & aliis primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque aut nondum adultis; Phrahaten regis Phrahatis filium Româ poscebant. Nomine tantùm & auctore opus, vt sponte Cæsaris, vt genus Arsacis, ripam apud Euphratis cerneretur. Cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea cognitis insidiis, Artabanus tardari metu, modò cupidine vindictæ inardescere. Et barbaris contatio, seruilis: statim exsequi, regium videtur. Valuit tamen vtilitas, vt Abdum specie amicitiæ vocatum ad epulas lento veneno inligaret; Sinnacen dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam, dum omisso cultu Romano, cui per tot annos insueuerat, instituta Parthorum sumit, patriis moribus impar, morbo absumtus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridaten sanguinis eiusdem, æmulũ Artabano, reciperandæq. Armeniæ Hiberum

Scaurus Mamercus accusatus:

A se absolutus.

* Sextiâ

Getulicus postulatus.

Mirâ fiduciâ euadit.

Epistolæ eius ad Tiberiũ.

A. V. C. DCCLXXXIIX.

Parthi in vrbem venerunt.

Artabanum amoturi qui suis Romanisq; inuisus.

Phrahatem ad regnum postulant.

Permittit Cæsar.

Sed ille moritur.

Alium submittit Tiberius:

rum Mithradatem diligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat. & cunctis, quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit. Eo de homine haut sum ignarus sinistram in vrbe famam, pleraque fœda memorari: ceterùm regendis prouinciis priscâ virtute egit. Vnde regressus, & formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudij, turpe in seruitium mutatus; exemplar apud posteros adulatorij dedecoris habetur. cesseruntque prima postremis, & bona iuuentæ senectus flagitiosa obliterauit. At ex regulis, prior Mithradates Pharasmanen perpulit, dolo & vi conatus suos iuuare: repertiq. corruptores, ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt, simul Hiberi magnis copiis Armeniam irrumpunt, & vrbē Artaxata potiuntur. Quæ postquam Artabano cognita; filium Orodem vltorem parat, datq. Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contrà, Pharasmanes adiungere Albanos, accipere Sarmatas, quorum Sceptruchi vtrimque donis acceptis, more gentico diuersa induére. Sed Hiberi locorum potentes, Caspiâ viâ Sarmatam in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis aduentabant, facilè arcebantur; cùm alios incessus hostis clausisset, vnum reliquum, mare inter & extremos Albanorum montes, æstus impediret. quia flatibus Etesiarum implentur vada, hibernus Auster reuoluit fluctus, pulsoque introrsus freto, breuia litorum nudantur. Interim Orodem sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare ad pugnam, & detrectantem incessere, adequitare castris, infensare pabula; ac sæpe, modum obsidij, stationibus cingebat. donec Parthi contumeliarum insolentes, circumsisterent regem, poscerent prœlium. atque illis sola in equite vis: Pharasmanes & pedite valebat. nam Hiberi Albaniique saltuosos locos incolentes, duritiæ patientiæq. magis insueuêre. Feruntq. se Thessalis ortos, quâ tempestate Iason post auectam Medeam, genitosq. ex ea liberos, inanem mox regiam Æëtæ, vacuosque Colchos repetiuit. Multaq. de nomine eius, & oraculum Phryxi celebrant. Nec quisquam ariete sacrificauerit, credito vexisse Phryxum: siue id animal, seu nauis insigne fuit. Ceterùm directâ vtrimque acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Arsacidarum: contraque ignobilem Hiberum mercenario milite, disserebat. Pharasmanes integros semet à Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris victores, aut si terga darent, flagitij atque periculi laturos. simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina; hinc viros, inde prædam ostendere. Enimuerò apud Sarmatas non vna vox ducis. se quisque stimulant, ne pugnam per sagittas inirent, impetu & comminus præueniendum. Variæ hinc bellantium species. cùm Parthus sequi vel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret: Sarmatæ omisso arcu, quo breuiùs valent, contis gladiisque ruerent. modò equestris prœlij more, frontis & tergi * vices; aliquando, vt conserta acies, corporibus & pulsu armorum pellerent, pellerentur. Iamque & Albani Hiberique prensare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere. Quos super, eques, & propioribus vulneribus pedites adflictabant. Inter quæ Pharasmanes Orodesq. dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subueniunt, conspicui, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt. instantius Pharasmanes. nam vulnus per galeam adegit, nec iterare valuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos, victoriamque concessere. Mox Artabanus totâ mole regni vltimi. * id peritiâ locorum, ab Hiberis meliùs pugnatum. nec ideò abscedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & subdito rumore tamquam Mesopotamiam inuasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia,

Vitellio Orienti præfecto.

Eius mores & ingenium.

Cooriuntur in Parthum.

Ille Orodem in eos mittit.

Sed viribus imparem.

Hiberi & Albani, vnde orti.

Pugna committitur.

* vices;

In qua Orodes succubuit, ac panè occubuit.

* vltum iit: peritiâ

Artabano omnia infesta, infida.

menia, versæq. Artabani res: inliciente Vitellio, desererent regem sæuum in pace, & aduersis prœliorum exitiosum. Igitur Sinnaces, quem antè infensum memoraui, patrem Abdagesem, aliosque occultos consulit, & tunc continuis cladibus promtiores ad defectionem trahit: adfluentibus paulatim, qui metu magis quàm beneuolentiâ subiecti, repertis auctoribus sustulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quàm si qui externorum, corpori custodes aderant, suis quisque sedibus extorres; quîs neque boni intellectus, neque mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumtis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturauit, spe auxilij: quia Hyrcanis Carmaniisque per adfinitatem innexus erat. Atque interim posse Parthos absentium æquos, præsentibus mobiles, ad pœnitentiam mutari.

Scythiam aufugit.

Vitellius ad Euphratem Ro. exercitum ducit.

At Vitellius profugo Artabano, & flexis ad nouum regem popularium animis, hortatus Tiridaten parata capessere, robur legionum, sociorumque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset; nuntiauere accolæ Euphraten nullâ imbrium vi, sponte & immensum attolli: simul albentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes; auspicium prosperi transgressus. quidam callidiùs interpretabantur, initia conatus secunda, neque diuturna: quia eorum quæ terrâ cælóue portenderentur, certior fides; fluminum instabilis natura, simul ostenderet omina, raperetque. Sed ponte nauibus effecto, tramissoque exercitu, primus Ornospades multis equitum millibus in castra venit: exsul quondam, & Tiberio, cùm Dalmaticum bellum conficeret, haut inglorius auxiliator, eoque ciuitate Romanâ donatus. mox repetitâ amicitiâ regis, multo apud eum honore, præfectus campis, qui Euphrate & Tigre inclutis amnibus circumflui Mesopotamiæ nomen acceperunt. Neque multo post, Sinnaces auget copias: & columen partium Abdageses, gazam & paratus regios adicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresque: hunc, Phrahatis aui & altoris Cæsaris, quæ vtrobique pulchra, meminerit: illos, obsequium in regem, reuerentiam in nos, decus quisque suum & fidem retineret. Exin cum legionibus in Syriam remeauit. Quæ duabus æstatibus gesta coniunxi, quò requiesceret animus à domesticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio post cædem Seiani, quæ ceteros mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant, quin incerta vel abolita pro grauissimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio ingruentis accusatores haut perpessus, supremis tabulis multa & atrocia in Macronem ac præcipuos libertorum Cæsaris composuit: ipsi fluxam senio mentem, & continuo abscessu, velut exsilium obiectando. Quæ ab heredibus occultata, recitari Tiberius iussit: patientiam libertatis alienæ ostentans, & contemtor suæ infamiæ: an scelerum Seiani diu nescius, mox quoque modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adulatio officit, per probra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus senator à C. Graccho maiestatis postulatus, vim vitæ suæ attulit. Tatiusque Gratianus præturâ functus, lege eâdem extremum ad supplicium damnatus Nec dispares Trebellieni Rufi, & Sextij Paconiani exitus. Nam Trebellienus suâ manu cecidit; Paconianus in carcere, ob carmina illic in principem factitata, strangulatus est. Hæc Tiberius non mari, vt olim, diuisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed vrbem iuxta; eodem vt die vel noctis interiectu, litteris consulum rescriberet: quasi aspiciens vndantem per domos sanguinem, aut manum carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus concessit vitâ, modicus originis, principum amicitiâ consulatu ac triumphale decus adeptus. maximisq.

Ponte eum iungit.

Aggregantur fautores aut conscij.

Copias reducit Vitellius.

Tiberij tenax sæuitia.

Trionis in eum suprema libertas.

Plurium mortes.

Tiberius ad vrbem.

Poppæi Sabini exitus.

prouinciis

prouinciis per quattuor & viginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quòd par negotiis, neque suprà erat. Q. Plautius * Sex. Papinius Coss. sequuntur. Eo anno, * neque quod L. Aruscius morte adfecti forent, adsuetudine malorum vt atrox aduertebatur; sed exterruit, quòd Vibulenus Agrippa eques Romanus, cùm perorassent accusatores, in ipsâ curiâ deprom-tum sinu venenum hausit: prolapsusque ac moribundus, festinatis lictorum manibus in carcerem raptus est, faucesque iam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem Armeniâ quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio supplicia ciuium effugit. At C. Galba consularis, & duo Blæsij voluntario exitu cecidêre: Galba, tristibus Cæsaris litteris prouinciam sortiri prohibitus; Blæsijs sacerdotia integrâ eorum domo destinata, conuulsâ, distulerat: tunc vt vacua contulit in alios. quod signum mortis intellexêre, & exsecuti sunt. Et Æmylia Lepida, quam iuueni Druso nuptam rettuli, crebris criminibus maritum insecuta, quamquam intestabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus. post à delatoribus corripitur, ob seruum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo amissâ defensione, finem vitæ sibi posuit. Per idem tempus Clitarum natio * Cappadociæ, Archelao subiecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abscessit: locorumque ingenio sese contrà imbelles regis copias tutabatur: donec M. Trebellius legatus à Vitellio præside Syriæ cum quattuor millibus legionariorum, & dilectis auxiliis missus, duos collis, quos barbari insederant (minori Cadra, alteri Dauara nomen est) operibus circumdedit. & erumpere ausos ferro; ceteros siti, ad deditionem coëgit. At Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthemusiada, ceterasque vrbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca vocabula vsurpant, Halumque & Artemitam Parthica opida recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter eductum ob sæuitiam exsecrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant. Plurimum adulationis Seleucenses induêre, ciuitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut sapientiâ dilecti, vt senatus. sua populo vis, & quoties concordes agunt, spernitur Parthus: vbi dissensere, dum sibi quisque contra æmulos subsidium vocant, accitus in partem, aduersum omnes valescit. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo vsu. nam populi imperium, iuxta libertatem; paucorum dominatio, regiæ libidini propior est. Tum aduentantem Tiridatem extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largiùs inuenit. simul probra in Artabanum fundebant, maternâ origine Arsaciden, cetera degenerem. Tiridates rem Seleucensem populo permittit, mox consultans quo nam die solennia regni capesseret, litteras Phrahatis & Hieronis, qui validissimas præfecturas obtinebant, accipit, breuem moram precantium. Placitumque opperiri viros præpollentis. Atque interim Ctesiphon sedes imperij petita. sed vbi diem ex die prolatabant, multis coràm & adprobantibus, Surena patrio more Tiridatem insigni regio euinxit. Ac si statim interiora, ceterasque nationes petiuisset; oppressa contantium dubitatio, & omnes in vnum cedebant. Adsidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phrahates & Hiero, & si qui alij dilectum capiendo diademati diem non concelebrauerant, pars metu, quidam inuidiâ in Abdagesen, qui tum aulâ, & nouo rege potiebatur, ad Artabanum vertêre. Isque in Hyrcanis repertus est, inluuie obsitus, & alimenta arcu expediens. ac primò tamquam dolus pararetur, territus; vbi data fides

A. V. C. DCCLXXXIX.
* Defectus locus.

Fœda mors Agrippæ.

Tigranes ex-rex Armeniæ damnatur.

Lepida vitam ipsa sibi finit.

* Cappadoci Archelao

Cappadoces rebellant.

Trebellius sub iugum reducit.

Tiridati regi prosperæ imitia.

Seleucia, ciuitas opulēs.

Ei se adiungit.

Coronatur Tiridates.

Sed morâ res suas corrumpit.

Abeunt ab eo, qui antè proni.

Artabanum reducunt.

reddendæ dominationi venisse, adleuatur animum, & quæ repentina mutatio exquirit. Tum Hiero pueritiam Tiridatis increpat: neque penes Arsacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem externâ mollitiâ: vim in Abdagesis domo. Sensit vetus regnandi, falsos in amore, odia non fingere. nec vltrà moratus, quàm dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, & præueniens inimicorum astus, amicorum pœnitentiam. neque exuerat pædorem, vt vulgum miseratione aduerteret. non fraus, non preces; nihil omissum, quo ambiguos inliceret, promti firmarentur. Iamque multâ manu, propinqua Seleuciæ aduentabat; cùm Tiridates simul famâ atque ipso Artabano perculsus, distrahi consiliis, iret contra, an bellum contatione tractaret. Quibus prœlium & festinati casus placebant, disiectos & longinquitate itineris fessos, ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse disserunt; proditores nuper hostesque eius, quem rursum foueant. Verùm Abdageses regrediendum in Mesopotamiam cẽsebat, vt amne obiecto Armeniis interim Elymæisque & ceteris à tergo excitis, auctis copiis socialibus, & quas dux Romanus misisset, fortunâ centarent. Ea sententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdagesen, & Tiridates * ignarus ad pericula erat. sed fugæ specie discessum, ac principio à gente Arabum facto, ceteri domos abeunt, vel in castra Artabani: donec Tiridates cum paucis in Syriam reuectus, pudore proditionis omnes exsoluit. Idem annus graui igne vrbem adficit, deustâ parte Circi, quæ Auentino contigua, ipsoque Auentino. quod damnum Cæsar ad gloriam vertit, exsolutis domuum & insularum pretiis. Millies sestertiûm eâ munificentiâ conlocatum: tanto acceptius in vulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. Ne publicè quidem nisi duo opera struxit, templum Augusto, & scenam Pompeiani theatri: eaque perfecta contemtu ambitionis, an per senectutem haut dedicauit. sed æstimando cuiusq. detrimento quattuor progeneri Cæsaris, Gn. Domitius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus dilecti, additusque nominatione consulum P. Petronius. Et pro ingenio cuiusque quæsiti decretique in Principem honores. Quos omiserit receperitue in incerto fuit, ob propinquum vitæ finem. Neque enim multo post supremi Tiberio consules, Gn. Acerronius, C. Pontius magistratũ occepere, nimiâ iam potentiâ Macronis: qui gratiam C. Cæsaris numquam sibi neglectam, acrius in dies fouebat. impuleratq. post mortem Claudiæ, quam nuptam ei rettuli, vxorem suam Enniam immittendo, amore iuuenem inlicere, pactoq. matrimonij vincire, nihil abnuentem dum dominationis apisceretur. Nam & si commotus ingenio, simulationũ tamen falsa, in sinu aui perdidicerat. Gnarũ hoc Principi. eoq. dubitauit de tradendâ Rep. primùm inter nepotes, quorum Druso genitus, sanguine & caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus: Germanici filio robur iuuentæ, vulgi studia. eaq. apud auum odij caussa. Etiam de Claudio agitanti, quòd is compositâ ætate bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obstitit. Sin extra domum successor quæreretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarum in ludibria & contumelias verteret, metuebat. quippe illi non perinde curæ, gratia præsentium, quàm in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium cui impar erat, fato permisit: iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur prouidus futurorum. Namque Macroni non abditâ ambage, Occidentem ab eo deseri, Orientem spectari exprobrauit. Et C. Cæsari fortè orto sermone L. Sullam inridenti, omnia Sullæ vitia, & nullam eiusdem virtutem habiturũm prædixit. simul crebris cum lacrymis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *occides hunc tu*, inquit,

Is properè agit:

Tiridates lentè.

Et cedit hosti.

* ignauus

Incendium Romæ.

Cui solamen à Cæsare.

A. V. C. DCCXC. *Macro præfectus prætorio.*

Caligulam captat, & ipse captatur.

Tiberius ambigit de successore.

Præsagia eius.

inquit, *& te alius.* Sed grauescente valetudine, nihil è libidinibus omittebat, in patientiâ firmitudinem simulans: solitusque eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum ætatis annum ad internoscenda corpori suo vtilia vel noxia, alieni consilij indigerent. Interim Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus semina iaciebantur. Lælius Balbus Acutiam P. Vitellij quondam vxorem maiestatis postulauerat: quâ damnatâ, cùm præmium accusatori decerneretur, Iunius Otho tribunus plebei intercessit. vnde illis odia, mox Othoni exsiliũ. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo cõiurationis indice fuerat, defertur impietatis in Principem. cõnectebantur vt conscij & adulteri eius, Gn. Domitius, Vibius Marsus, L. Arruntius. de claritudine Domitij suprà memoraui. Marsus quoq. vetustis honoribus, & inlustris studiis erat. Sed testium interrogationi, tormentis seruorum Macronem præsedisse commentarij ad senatum missi ferebant: nullæq. in eos Imperatoris litteræ, suspicionem dabant, inualido ac fortasse ignaro, ficta pleraque ob inimicitias Macronis notas in Arruntium. Igitur Domitius defensionem meditans, Marsus tamquam inediam destinauisset, produxere vitam. Arruntius contationẽ & moras suadentibus amicis: *Non eadem omnibus decora,* respondit. *sibi satis ætatis: neque aliud pœnitendum, quàm quòd inter ludibria & pericula anxiam senectam toleraui sset, diu Seiano, nunc Macroni, semper alicui potentium inuisus; non culpâ, sed vt flagitiorum impatiens. Sanè paucos & supremos Principis dies posse vitari; quemadmodum euasurum imminentis iuuentam? An cùm Tiberius post tantam rerum experientiam, vi dominationis conuulsus & mutatus sit: C. Cæsarem vix finitâ pueritiâ, ignarum omnium, aut pessimis innutritum, meliora capessiturum Macrone duce? qui vt deterior ad opprimendum Seianum dilectus, plura per scelera Remp conflictauisset. prospectare iam se acrius seruitium, eoque fugere simul acta & instantia.* Hæc varis in modum dictitans, venas resoluit. Documento sequentia erunt, benè Arruntium morte vsum. Albucilla inrito ictu à semet vulnerata, iussu senatus in carcerem fertur. Stuprorum eius ministri, Grasidius Sacerdos prætorius vt in insulam deportaretur, Pontius Fregellanus amitteret ordinẽ senatorium: & eædem pœnæ in Lælium Balbum decernuntur. id quidem à lætantibus, quia Balbus truci eloquẽtiâ habebatur, promtus aduersum insontes. Iisdem diebus Sex. Papinius consulari familiâ, repentinum & informem exitum dilegit, iacto in præceps corpore. caussa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, adsentationibus atq. luxu perpulisset iuuenem ad ea, quorum effugium nõ nisi morte inueniret. Igitur accusata in senatu, quamquam genua patrum aduolueretur, luctumque communem, & magis imbecillum tali super casu feminarum animum, aliaq. in eundem dolorem mœsta & miseranda * diu ferret, vrbe tamen in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum iuuentæ exiret. Iam Tiberium corpus, iam vires, nondũ dissimulatio deserebat. Idẽ animi rigor, sermone ac vultu intentus, quæsitâ interdum comitate, quamuis manifestam defectionem tegebat. mutatisq. sæpius locis, tandem apud promontorium Miseni consedit, in villâ, cui L. Lucullus quondam dominus. illic eum adpropinquare supremis, tali modo compertum. Erat medicus arte insignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis solitus, consilij tamen copiam præbere. Is velut propria ad negotia digrediens, & per speciem officij manũ complexus, pulsum venarum attigit: neque fefellit. Nam Tiberius incertum an offensus, tantoque magis iram premens, instaurari epulas iubet, discumbitque vltra solitum; quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen labi spiritum, nec vltra biduum duraturum Macroni firmauit. Inde cuncta cõloquiis inter præsentes,

Morbum dissimulat.

Albucilla accusata, cum aliis illustribus.

Arruntius vitâ abit, tadio temporum.

Benè vaticinatur de sæuitiâ Caligulæ.

Papinius se præcipitat:

In matre (nefas) suspectus.

* differret.

Tiberius deficit, sed tegit.

Medicus astu comperit.

Macroni enunciat.

nuntiis apud legatos & exercitus festinabantur. Decimo septimo kalend. Aprilis interclusâ animâ, creditus est mortalitatem expleuisse. Et multo gratantum concursu, ad capienda imperij primordia C. Cæsar egrediebatur. cùm repentè adfertur, redire Tiberio vocem ac visus, vocariq́ue qui recreandæ defectioni cibum adferrent. Pauor hinc in omnes; & ceteri passim dispergi, se quisque mæstum aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus, à summâ spe, nouissima exspectabat. Macro intrepidus, opprimi senẽ iniectu multæ vestis iubet, discediq́ue ab limine. Sic Tiberius finiuit, octauo & septuagesimo ætatis anno. Pater ei Nero, & vtrimque origo gentis Claudiæ, quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam, adoptionibus transierit. casus primâ ab infantiâ ancipites. Nam proscriptum patrem exsul secutus, vbi domum Augusti priuignus introiit, multis æmulis conflictatus est, dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciusq́ue Cæsares, viguere. Etiam frater eius Drusus prosperiore ciuium amore erat. Sed maximè in lubrico egit acceptâ in matrimonium Iuliâ, impudicitiam vxoris tolerans aut declinans. Dein Rhodo regressus, vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus fermè & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diuersa: egregium vitâ famaq́ue quoad priuatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaq́ue mixtus, incolumi matre: intestabilis sæuitiâ, sed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit, timuitue. Postremò in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore & metu, suo tantùm ingenio vtebatur.

Ille moritur.

Non sine vi & fraude.

De eo elogium.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XI.

BREVIARIVM LIBRI.

VAlerius Asiaticus fraude Messalinæ & Vitellij euertitur. Aduocatis præmij modus pro patrocinio definitus. Parthorum res intestino regum discidio turbatæ. Ludi sæculares Romæ editi. Litteræ tres nouæ à Claudio repertæ: & eâ occasione de primis litteris. Italus Cheruscis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniæ præficitur, & ipsam, militemq́ue seuerè regit. Curtius Rufus triumphalia adsequitur: deq́ue ipso viro. De Quæstorum munere & numero. Galliæ proceres ius plenum ciuitatis Romanæ adipiscuntur, Patricij augentur, lustrum conditur. Messalina impudicissima fœminarum, amore vecors, C. Silio palàm nubit. res ad Claudium defertur: qui in vxorem & administros libidinum, impulsu libertorum, animaduertit. Hæc gesta annis ferè duobus.

C. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA
A. VITELLIO. L. VIPSANIO Coss.

AM Valerium Asiaticum bis consulem, fuisse quondam adulterum eius credidit: pariterq́. hortis inhians, quos ille à Lucullo * emtos insigni magnificẽtiâ extollebat, Suilium accusandis vtrisque immittit. Adiungitur Sosibius Britannici educator, qui per speciem beneuolentiæ moneret Claudium, auri vim atq. opes principibus infensas: præcipuum auctorem Asiaticum interficiendi Cæsaris, non extimuisse concionem populi Romani, gloriamq́ue facinoris vltrò petere. clarum ex eo in vrbe, deditâ per prouincias famâ, parare iter ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennæ, multisq́ue & validis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes

Horti Luculles.
* cœptos

Asiaticus clàm accusatur.

nationes promtum haberet. At Claudius nihil vltrà ſcrutatus, citis cum militibus tamquam opprimendo bello, Criſpinum prætorij præfectum miſit: à quo repertus eſt apud Baias, vincliſque inditis in vrbem raptus, neque datâ ſenatus copiâ, intra cubiculum auditur, Meſſallinâ coram. Et Suilius, corruptionem militum, quos pecuniâ & ſtupro in * omni flagitio obſtrictos arguebat, exin adulterium Poppææ, ac poſtremum mollitiam corporis obiectare. Ad quod * victo ſilentio prorupit reus, & *Interroga*, inquit, *Suili filios tuos, virum me eſſe fatebuntur*: ingreſſuſque defenſionem, commoto maiorem in modum Claudio, Meſſallinæ quoque lacrymas exciuit. quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium ne elabi reum ſineret. Ipſa ad perniciem Poppææ feſtinat, ſubditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent: adeò ignaro Cæſare, vt paucos poſt dies epulantem apud ſe maritum eius Scipionem percontaretur, cur ſine vxore diſcubuiſſet? atque ille functam fato reſponderet. Sed conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici, flens Vitellius commemoratâ veteſtate amicitiæ, vtq. Antoniam Principis matrem pariter obſeruaſſent, dein percurſis Aſiatici in Remp. officiis recentique aduerſus Britanniam militiâ, quæque alia conciliandæ miſericordiæ videbantur: liberum ei mortis arbitriũ permiſit. & ſecuta ſunt Claudij verba, in eandem clementiã. Hortantibus dehinc quibuſdam inediam & lenem exitum, remittere beneficium Aſiaticus ait: vſurpatis quibus inſueuerat exercitationibus, lauto corpore, hilarè epulatus, cùm ſe honeſtiùs calliditate Tiberij, vel impetu C. Cæſaris periturum dixiſſet, quàm quòd fraude muliebri & impudico Vitellij ore caderet, venas exſoluit. viſo tamen antè rogo, iuſſoque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. Tantum illi ſecuritatis nouiſſimæ fuit. Vocantur poſt hæc patres, pergitque Suilius addere reos equites Romanos illuſtres, quibus Petra cognomentum. At cauſſa necis ex eo quòd domũ ſuam * Mneſteris & Poppææ congreſſibus præbuiſſent. Verùm nocturnæ quietis ſpecies alteri obiecta, tamquam vidiſſet Claudium ſpiceâ coronâ euinctum, ſpicis retro conuerſis: eaque imagine grauitatem annonæ diXiſſet. Quidam pampineam coronam albentibus foliis viſam, atque ita interpretatum tradidere, * vergente autumno mortem Principis oſtendi. Illud haut ambigitur, qualicumque inſomnio, ipſi fratrique perniciem allatam. Seſtertiũm quindecies, & inſignia præturæ Criſpino decreta. Adiecit Vitellius ſeſtertiũm decies Soſibio: quòd Britannicum præceptis, Claudium conſiliis iuuaret. Rogatus ſententiam & Scipio: *cùm idem*, inquit, *de admiſſis Poppææ ſentiam quod omnes, putate me idem dicere quòd omnes*. eleganti temperamento inter coniugalem amorem, & ſenatoriam neceſſitatem. Continuus inde & ſæuus accuſandis reis Suilius, multique audaciæ eius æmuli. Nam cuncta legum & magiſtratuum munia in ſe trahens Princeps, materiam prædandi patefecerat. nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quàm aduocatorum perfidia: adeò vt Samius inſignis eques Romanus, quadringentis nummorum milibus Suilio datis, & cognitâ præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipiente C. Silio conſule deſignato, cuius de potentiâ & exitio in tempore memorabo, conſurgunt patres, legemque Cinciam flagitant. qua cauetur antiquitùs, ne quis ob cauſſam orandam pecuniam donúmve accipiat. Deinde obſtrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, diſcors Suilio Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, *qui famam in poſteros, præmia eloquentiæ cogitauiſſent pulcherrima. alioquin & bonarum artium Principem ſordidis miniſteriis fœdari: nec fidem integram manere, vbi magnitudo quæſtuum ſpectetur. quòd ſi in nullius mer-*

In vrbem rapitur.

Clam auditur.

* omne flagitium.

* Libri vet. indicto

Fraude Vitellij euertitur.

Securè moritur.

Equites Rom. duo interfecti:

* Priſce cliente, Valerij,

Idq; ob ſomnium.

* Vat. vertente

Scipionis cauta modeſtia dictum.

Aduocatorum vulgò perfidia.

Cui coërcendæ lex Cincia poſtulatur.

*lius mercedem * negotia tueantur, pauciora fore: nunc inimicitias, accusationes, odia, & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam aduocatis ferat. meminissent C. Asinij, & Messallæ, ac recentiorum Arruntij & Æsernini. ad summa prouectos incorruptâ vitâ & facundiâ.* Talia dicente consule designato, consentientibus aliis parabatur sententia, quâ lege repetundarum tenerentur: cùm Suilius, & Cossutianus, & ceteri qui non iudicium (quippe in manifestos) sed pœnam statui videbant, circumsistunt Cæsarem, antè acta deprecantes. Et postquam annuit * tacens, incipiunt. *Quem illum tantâ superbiâ esse, vt æternitatem famæ spe præsumat? vsui & rebus subsidium præparari, ne quis inopiâ aduocatorum potentioribus obnoxius sit. neque tamen eloquentiam gratuitò contingere: omitti curas familiares, vt quis se alienis negotiis intendat. multos militiâ, quosdam exercendo agros tolerare vitam. nihil à quoquam expeti, nisi cuius fructus antè prouiderit. Facile Asinium, & Messallam, inter Antonium & Augustum bellorum præmiis refertos, aut ditium familiarum heredes Æserninos & Arruntios, magnum animum induisse. Promta sibi exempla quantis mercedibus P. Clodius aut C. Curio concionari soliti sint. se modicos senatores, qui à Rep. nulla nisi pacis emolumenta peterent: * cogitare plebem, quâ togâ enitesceret: sublatis studiorum pretiis, etiam studia peritura, vt minus decora.* Hæc ita haut frustra dicta Princeps ratus, capiendis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur. Sub idem tempus Mithradates quem imperitasse Armeniis, & ad præsentiam Cæsaris vectum memoraui, monente Claudio in regnum remeauit, fisus Pharasmanis opibus. Is rex Hyberis, idemque Mithradatis frater, nuntiabat discordare Parthos: summaque imperij ambiguâ, minora sine curâ haberi. Nam inter Gotarzis pleraque sæua (qui necem fratri Artabano, coniugique ac filio eius præparauerat, vnde metus eius in ceteros) acciuêre Bardanem. Ille vt erat magnis ausis promtus, biduo tria milia stadiorum inuadit, ignarumque & exterritum Gotarzem proturbat: neq. contatur, quin proximas præfecturas corripiat, solis Seleucensibus dominationem eius abnuentibus. In quos vt patris sui quoque defectores, irâ magis quàm ex vsu præsenti accensus, implicatur obsidione vrbis validæ, & munimentis obiecti amnis muroq. & commeatibus firmatæ. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renouat: coactusque Bardanes omittere Seleuciâ, Bactrianos apud campos castra contulit. Tunc distractis Orientis viribus, & quonam inclinarent incertis; casus Mithradati datus est occupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simulque Hybero exercitu campos persultante: Nec enim restitere Armenij, fuso qui prœlium ausus erat Demonacte præfecto. Paululum contationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, versis illuc quibusdam procerum; deinde litteris Cæsaris coërcitus, & cuncta in Mithradatem fluxere, atrocioré quàm nouo regno conduceret. At Parthi imperatores cùm pugnam pararent, fœdus repentè * faciunt, cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecerat. congressique primò contanter, deinde complexi dextras, apud altaria deûm pepigere, fraudem inimicorum vlcisci, atque ipsi inter se concedere. Potior Bardanes visus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid æmulationis exsisteret, penitus in Hyrcaniam abiit: regressique Bardani * deditur Seleucia, septimo post defectionem anno; non sine dedecore Parthorum, quos vna ciuitas tamdiu eluserat. Exin validissimas præfecturas inuasit. & reciperare Armeniam, * ni Vibio Marso Syriæ legato bellum minitante cohibitus foret. Atque interim Gotarzes pœnitentiâ cõcessi regni, & reuocante nobilitate, cui in pace durius seruitium est, cõtrahit copias. & huic contrà itum ad amnem Erindem: in cuius transgressu multũ certato, peruicit Bardanes,*

* Vetr. negotiantur,

Repugnant corni.

* agere incipiunt.

* Vetr. cogitaret

Princeps moderatur & præmium definit.

Mithridates in Armeniã redit:

Dum Parthi discordes.

Gotarzes pellitur.

Sed reparat vires.

Pacem deinde cum Bardane init.

* Vetr. faciunt, nec malè Vertranius, iciunt.

Itaut hic in regno maneat.

* Alter Vat. dedit se vrbi Sel

Sed pax ea haud in longum.

Iterum dissident, pugnant, victore Bardane.

danes, prosperisq. prœliis medias nationes subegit ad flumen Ginden, quod Dahas Ariosque disterminat. Ibi modus rebus secundis positus. nam Parthi quamquam victores, longinquam militiam aspernabantur. Igitur exstructis monimentis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gentibus * parata, regreditur: ingens gloriâ, atque eò ferocior, & subiectis intolerantior. Qui dolo antè composito, incautũ venationique intentum interfecere, primam intra iuuentam, sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quàm metum apud hostes quæsiuisset. Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdatem prolem Phrahatis obsidio nobis datum. Deinde præualuit Gotarzes. potitusque regiâ, per sæuitiem ac luxum adegit Parthos mittere ad Principem Romanum occultas preces, quîs permitti Meherdatem patrium ad fastigium orabant. Iisdem consulibus ludi sæculares octingentesimo post Romam conditam, quarto & sexagesimo quàm Augustus ediderat, spectati sunt. Vtriusq. Principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani composui. nam is quoq. edidit ludos sæculares. iisq. intentiùs affui sacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum prætor. quod non iactantiâ refero, sed quia collegio quindecimuirũm antiquitùs ea cura, & magistratus potissimùm exsequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio Circensibus ludis, cùm pueri nobiles equis ludicrũ Troiæ inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adscitus; fauor plebis acrior in Domitium, loco præsagij acceptus est. vulgabaturque affuisse infantiæ eius dracones in modum custodum, fabulosa & externis miraculis assimulata. nam ipse haut quaquam sui detractor, vnam omnino anguem in cubiculo visam narrare solitus est. Verùm inclinatio populi supererat ex memoriâ Germanici, cuius illa reliqua suboles virilis: & matri Agrippinæ miseratio augebatur, ob sæuitiam Messallinæ. quæ semper infesta, & tunc commotior, quo minus strueret crimina & accusatores, nouo & furori proximo amore distinebatur. Nam in C. Silium iuuentutis Romanæ pulcherrimum ita exarserat, vt Iuniam Syllanam nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret, vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitij aut periculi nescius erat; sed certo si abnueret exitio, & nonnullâ fallendi spe, simul magnis præmiis, opperiri futura, & præsentibus frui pro solatio habebat. Illa non furtim, sed multo comitatu ventitare domum, egressibus adhærescere, largiri opes, honores: postremò velut translatâ iam fortunâ, serui, liberti, paratus Principis apud * adulterum visebantur. At Claudius matrimonij sui ignarus, & munia censoria vsurpans, theatralem populi lasciuiam seueris dictis increpuit, quòd in P. Pomponium consularem (is carmina scenæ dabat) inque feminas illustres probra iecerat. Et lege latâ, sæuitiam creditorum coërcuit, ne in mortem parentum pecunias filiis familiarum fenori darent. Fontesque aquarum Simbruinis collibus deductos, vrbi intulit. Ac nouas litterarum formas addidit, vulgauitque: comperto Græcam quoque litteraturam non simul cœptam, absolutamque. Primi per figuras animalium Ægyptij sensus mentis effingebant; & antiquissima monimenta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur, & litterarum semet inuentores perhibent. Inde Phœnicas, quia mari præpollebant, intulisse Græciæ, gloriamque adeptos, tamquam reperierint quæ acceperant. Quippe fama est Cadmum classe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorũ populis artis eius auctorem fuisse. Quidam Cecropem Athe-

*parta

Quem superbientem sui interimunt.

Gotarzes iterũ regnat.

Ludi sæculares Romæ.

Domitius Nero spe destinatur imperio.

Messallinæ in Silium amor:

Palam & quasi in iustum virum.

*Manuss. alterum.

At Claudius aliud agit.

Leges fert.

Aquas ducit.

Nouas litteras format.

pem Athenienſem, vel Linum Thebanum, & temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant, ſexdecim litterarum formas; mox alios, ac præcipuum Simonidem ceteras reperiſſe. At in Italiâ Etruſci ab Corinthio Damarato, Aborigenes Arcade ab Euandro didicerunt. Et formæ litteris Latinis, quæ veterrimis Græcorum. ſed nobis quoque paucæ primùm fuere: deinde additæ ſunt. Quo exemplo Claudius tres litteras adiecit, quæ vſui, imperitante eo, pòſt oblitteratæ, aſpiciuntur etiã nunc in ære publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo. Rettulit deinde ad ſenatum ſuper collegio haruſpicum, ne vetuſtiſſima Italiæ diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſæpe aduerſis Reip. temporibus accitis, quorũ monitu redintegratas cærimonias, & in poſterum rectiùs habitas. primoreſque Etruriæ ſponte aut patrum Romanorum impulſu retinuiſſe ſcientiam, & in familias propagaſſe: quod nunc ſegniùs fieri, publicâ circa bonas artes ſecordiâ, & quia externæ ſuperſtitiones valeſcant. & læta quidem in præſens omnia; ſed benignitati deûm gratiam referendam, ne ritus ſacrorum inter ambigua culti, per proſpera oblitterarentur. Factum ex eo ſenatuſconſultum: viderent pontifices, quæ retinenda firmandaque haruſpicum. Eodem anno Cheruſcorum gens regem Româ petiuit, amiſſis per interna bella nobilibus, & vno reliquo ſtirpis regiæ, qui apud vrbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flauio fratre Arminij. Mater ex * Catumero Principe Catorum erat ipſe formâ decorus, & armis equiſque in patrium noſtrumque morem exercitus. Igitur Cæſar, auctum pecuniâ, additis ſtipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capeſſere. Illum primum Romæ ortum, nec obſidem, ſed ciuem, ire externum ad imperium. Ac primò lætus Germanis aduentus, atque eò magis, quòd nullis diſcordiis imbutus pari in omnes ſtudio ageret; celebrari, coli, modò comitatem & temperantiam nulli inuiſam, ſæpius vinolentiam ac libidines grata barbaris vſurpans. Iamq. ad proximos, iam longiùs clareſcere; cùm potentiam eius ſuſpectantes qui factionibus floruerant, diſcedunt ad conterminos populos, ac teſtificantur, *Adimi veterem Germaniæ libertatem, & Romanas opes inſurgere. adeò neminem iiſdem in terris ortum, qui Principis locum impleat: niſi exploratoris Flauij progenies ſupra cunctos attollatur? Fruſtrà Arminium præſcribi: cuius ſi filius hoſtili in ſolo adultus, in regnum veniſſet, poſſe extimeſci, infectum alimoniâ, ſeruitio, cultu, omnibus externis. ac ſi paterna Italo mens eſſet, non alium infenſiùs arma cõtra patriam ac deos penates, quàm parentes eius exercuiſſe.* His atque talibus, magnas copias coëgêre. Nec pauciores Italum ſequebantur. *Non enim irrupiſſe ad inuitos, ſed accitum memorabant. quando nobilitate ceteros anteiret, virtutem experirentur, an dignum ſe patruo Arminio, auo Catumero præberet. nec patrem illi rubori eſſe, quòd fidem aduerſus Romanos volentibus Germanis ſumtam, nunquam omiſiſſet. falsò libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui priuatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil ſpei, niſi per diſcordias habeant.* Aſtrepebat huic alacre vulgus, & magno * inter Barbaros prœlio victor rex; dehinc ſecundâ fortunâ ad ſuperbiam prolapſus, pulſuſque, ac rurſus Langobardorum opibus refectus, per læta per aduerſa res Cheruſcas afflictabat. Per idem tempus Chauci nullâ diſſenſione domi, & morte Sanquinij alacres, dum Corbulo aduentat, inferiorem Germaniam incurſauere, duce Gannaſco. qui natione Caninefas, auxiliaris & diu meritus, pòſt transfuga, leuibus nauigiis prædabundus, Gallorum maximè oram vaſtabat, nõ ignarus dites & imbelles eſſe. At Corbulo prouinciam ingreſſus, magnâ cum curâ & mox gloriâ, cui principiũ illa militia fuit, triremes alueo Rheni, ceteras nauium, vt quæq. habiles, per æſtuaria & foſſas adegit: lintribuſq. hoſtium depreſſis & exturbato Gannaſco, vbi præſentia ſatis compoſita ſunt, legiones operum & laboris ignaras, populationibus

Haruſpices firmat.

Cheruſci regem Româ petunt.

* *Vatic.* Actumero

Et Cæſar mittit.

Accipitur gratè primò:

Sed mox vileſcit. In eum ſurgitur.

Ipſe quoque ſe parat.

Et prœlio vincit.

* magno vt inter.

Chauci Belgicam infeſtant.

Corbulo eos reprimit.

Diſciplinam apud ſuos firmat:

lationibus lætantes, veterem ad morem reduxit: ne quis agmine decederet, nec pugnam nisi iussus iniret. stationes, vigiliæ, diurna nocturnaque munia, in armis agitabantur. Feruntque militem, quia vallum non accinctus, atque alium quia pugione tantùm accinctus foderet, morte punitos. Quæ nimia & incertum an falsò iacta, originem tamen è seueritate ducis traxere. intentumque & magnis delictis inexorabilem scias, cui tantum asperitatis etiam aduersus leuia credebatur. Ceterùm is terror milites hostesque in diuersum affecit. nos virtutem auximus; Barbari ferociam infregere. Et natio Frisiorum post rebellionem clade L. Apronij cœptam infensa, aut malè fida, datis obsidibus consedit apud agros à Corbulone descriptos. Idem senatum, magistratus, leges imposuit. Ac ne iussa exuerent, præsidium immuniuit; missis qui maiores Chaucos ad deditionem pellicerent, simul Gannascum dolo aggrederentur. Nec irritæ aut degeneres insidiæ fuere aduersus transfugam & violatorem fidei. Sed cæde eius motæ Chaucorum mentes, & Corbulo semina rebellionis præbebat, vt lætâ apud plerosque; ita apud quosdam sinistrâ famâ. cur hostem conciret? aduersa in Rempublicam casura: cùm prosperè egisset, formidolosum paci, virum insignem, & ignauo principi prægrauem. Ideo Claudius adeò nouam in Germanias vim prohibuit; vt referri præsidia cis Rhenum iuberet. Iam castra in hostili solo molienti Corbuloni, hæ litteræ redduntur. Ille re subitâ, quamquam multa simul offunderentur, metus ex imperatore, cõtemtio ex barbaris, ludibriũ apud socios, nihil aliud prolocutus, quàm beatos * quosdam duces Romanos, signum receptui dedit. Ne tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque trium & viginti millium spatio fossam produxit, qua incerta Oceani vetarentur. insignia tamen triumphi indulsit Cæsar, quamuis bellum negauisset. Nec multo pòst Curtius Rufus eundem honorem adipiscitur, qui in agro * Mattiaco reclusérat specus, quærendis venis argenti: vnde tenuis fructus, nec in longum fuit. at legionibus cum damno labor, ecfodere riuos, quæque in aperto grauia, humum infrà moliri. quis subactus miles, & quia plures per prouincias similia tolerabãtur, componit occultas litteras nomine exercituum precantium imperatorem, vt quibus permissurus esset exercitus, triumphalia antè tribueret. De origine Curtij Rufi, quem gladiatore genitum quidã prodidere, neq. falsa promserim, & vera exsequi pudet. Postquam adoleuit, * sectator quæstoris cui Africa obtigerat, dum in opido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris vltra modum humanum, & audita est vox: *Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam pro consule venies.* Tali omine in spem sublatus, digressusque in vrbem, & largitione amicorum, simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturam principis suffragio assequitur: cùm hisce verbis Tiberius dedecus natalium eius velauisset, *Curtius Rufus videtur mihi ex se natus.* Longâ post hæc senectâ, & aduersus superiores tristi adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremò Africam obtinuit: atq. ibi defunctus, fatale præsagium impleuit. Interea Romæ, nullis palàm neque cognitis mox caussis, Gn. Nouius insignis eques Romanus, ferro accinctus reperitur in cœtu salutantium principem: nam postquàm tormentis dilaniabatur, de se Nouius * conscios non edidit, incertum an occultans. Iisdem consulibus P. Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecuniâ eorum, qui quæsturam adipiscerentur. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctisque ciuium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur,

Perquàm seuerè.

Sed cum magno fructu.

Frisios composuit.

Gannascum interficit.

Claudius ardorem eius frangit.

* quondam

* Vt

Fossa Corbulonis.

* Mazaico

Curtius Rufus.

* *Vat.* sector

Circa eum miraculum.

Grandia incrementa.

Nouius cum ferro, in Principem.

* Mutilus locus.

Quæstoribus necessitas muneris imposita.

Ex occasione, de Quæsturâ.

batur, quin primâ iuuentâ consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæstores, regibus etiam tum imperantibus, instituti sunt: quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas diligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. creatique primùm Valerius Potus, Æmylius Mamercus, LXIII. anno post Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiariâ iam Italiâ, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Pòst lege Syllæ viginti creati supplendo senatui, cui iudicia tradiderat. & quamquam equites iudicia reciperauissent; quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentiũ gratuitò concedebatur, donec sentẽtiâ Dolabellæ velut venundaretur. A. Vitellio, L. Vipsanio consulibus, cùm de supplendo senatu agitaretur, primoresq. Galliæ quæ Comata appellatur, fœdera & ciuitatẽ Romanam pridem assecuti, ius adipiscendorum in vrbe honorum expeterent: multus eâ super re variusq. rumor, & studiis diuersis apud Principem certabatur, asseuerantium, *Non adeò ægram Italiam, vt senatum suppeditare vrbi suæ nequiret: suffecisse olim indigenas consanguineis populis, nec pœnitere veteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quæ priscis moribus ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit. An parum quòd Veneti et Insubres curiam inruperint, nisi cœtus alienigenarum velut captiuitas inferatur? quem vltrà honorem residuis nobilium? aut si quis pauper è Latio senator foret? oppleturos omnia diuites illos, quorum aui proauique hostilium nationum duces exercitus nostros ferro viique ceciderint; diuum Iulium apud Alesiam obsederint. Recentia hæc. quid si memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & arâ Romanâ manibus eorundem* prostratis. fruerentur sanè vocabulo ciuitatis: insignia patrum, decora magistratuum, ne vulgarent.* His atq. talibus haut permotus Princeps, etiam statim contrà disseruit, & vocato senatu ita exorsus est. *Maiores mei (quorum antiquissimus Clausus origine Sabinâ, simul in ciuitatem Romanam & in familias patriciorũ adscitus est) hortantur, vti paribus consiliis Remp. capessam, transferendo huc quod vsquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Albâ, Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo: & ne vetera scrutemur, Etruriâ Lucaniaque, & omni Italiâ, in senatum accitos. Postremò ipsam ad Alpes promotam, vt non modò singuli viritim, sed terræ gentesq. in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, & aduersus externa floruimus, cùm Transpadani in ciuitatem recepti, cum specie deductarum per orbem terræ legionum, additis prouincialium validissimis, fesso imperio subuentum est. num pœnitet Balbos ex Hispaniâ, nec minus insignes viros è Galliâ Narbonensi transiuisse? Manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis & Atheniensibus fuit, quamquam armis pollerent, nisi quòd victos pro alienigenis arcebant? At conditor noster Romulus tantum sapientiâ valuit, vt plerosque populos eodem die hostes, dein ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filiis magistratus mandari, non vt plerique falluntur,* recens, sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnauimus scilicet Volsci et Æqui, numquam aduersam nobis aciem struxere? Capti à Gallis sumus. sed et Tuscis obsides dedimus, et Samnitium iugum subiuimus. Attamen si cuncta bella recenseas, nullum breuiore spatio quàm aduersus Gallos confectum. continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum & opes suas inferant potius, quàm separati habeant. Omnia P.C. quæ nunc vetustissima creduntur, noua fuere. plebei magistratus post patricios, Latini post plebeios, ceterarum Italiæ gentium post Latinos. Inueterasset hoc quoque: et quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.* Orationem Principis secuto patrum consulto, primi Edui senatorum in vrbe ius adepti sunt. datum id fœderi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vsurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum asciuit Cæsar vetustissimum quemque è senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerant,

A. V. C. DCCCI.

Galli ciuitatem plenam adfectant.

Contradicitur.

* Desunt quædam.

Sed ab iis est Princeps.

* Vat. repens.

Igitur impetrant.

Patricij supplentur.

lauerant, exhauſtis etiam quas dictator Cæſar lege Caſſiâ, & princeps Auguſtus lege Seniâ ſublegêre. Lætaque hæc in R.P. munia, multo gaudio * Cenſoris inibantur. Famoſos probris quo nam modo ſenatu depelleret anxius, mitem & recens repertam quandam ex ſeueritate priſcâ rationem adhibuit: monendo, ſecum quiſque de ſe conſultaret, peteretque ius * exeundi ordinis. facilem eius rei veniam. & motos ſenatu, & excuſatos ſimul propoſiturum: vt iudicium cenſorum ac pudor ſponte cedentium permixti, ignominiam mollirent. Ob ea Vipſanius conſul rettulit, patrem ſenatus appellandum eſſe Claudium. quippe promiſcuũ patris patriæ cognomentum: noua in Remp. merita, non vſitatis vocabulis honoranda. Sed ipſe cohibuit conſulem vt nimiùm aſſentantem. condiditque luſtrum, quo cenſa ſunt ciuium LXVIIII. centena, & XLIIII. millia. Iſque illi finis inſcitiæ erga domum ſuam fuit. haut multo pòſt, flagitia vxoris noſcere ac punire adactus, vt deinde ardeſceret in nuptias inceſtas. Iam Meſſallina facilitate adulterorum in faſtidium verſa, ad incognitas libidines profluebat; cùm abrumpi diſſimulationem etiam Silius, ſiue fatali vecordiâ, an imminentium periculorum remedium ipſa pericula ratus, vrgebat. *Quippe non eò ventum, vt ſenecta Principis operiretur. inſontibus innoxia conſilia; flagitiis manifeſtis, ſubſidium ab audaciâ petendum. adeſſe conſcios paria metuentes: ſe cælibem, orbum, nuptiis, & adoptando Britannico paratum. manſuram eandem Meſſallinæ potentiam, additâ ſecuritate, ſi præuenirent Claudium, vt inſidiis incautum, ita iræ properum.* Segniter hæ voces acceptæ, non amore in maritũ, ſed ne Silius ſumma adeptus, ſperneret adulteram, ſceluſque inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æſtimaret. nomen tamen matrimonij concupiuit, ob magnitudinẽ infamiæ: cuius apud prodigos nouiſſima voluptas eſt. Nec vltrà exſpectato, quàm dum ſacrificij gratiâ Claudius Hoſtiam proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſolennia celebrat. Haut ſum ignarus fabuloſum viſum iri, tantum vllis mortalium ſecuritatis fuiſſe, in ciuitate omnium gnarâ & nihil reticente: nedum conſulem deſignatum, cum vxore Principis, prædictâ die, adhibitis qui obſignarent velut ſuſcipiendorum liberorum cauſsâ, conueniſſe: atque illam audiſſe auſpicum verba, ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos, diſcubitum inter conuiuas, oſcula, complexus, noctem deniq. actam licentiâ coniugali. Sed nihil compoſitum miraculi cauſsâ, verùm audita ſcriptaque ſenioribus tradam. Igitur domus Principis inhorruerat; maximeq. quos penes potentia, & ſi res verterent, formido, non iam ſecretis colloquiis, ſed apertè fremere. *Dum induſtria * cubiculum principis occulit adulteros, dedecus quidem illatum, ſed * excidium procul abfuiſſe. nunc iuuenem nobilem, dignitate formæ, iuuentâ, ac propinquo conſulatu, maiorem ad ſpem accingi. nec enim occultum, quid poſt tale matrimonium ſupereſſet.* ſubibat ſine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & vxori deuinctum, multaſque mortes iuſſu Meſſallinæ patratas. Rurſus ipſa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, ſi atrocitate criminis præualuiſſent, poſſe opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo diſcrimen verti, ſi defenſio audiretur, vtque clauſæ aures etiam confitenti forent. Ac primò Caliſtus iam mihi circa mortẽ Cæſaris narratus, & Appianæ cædis molitor Narciſſus, flagrantiſſimaque eo tempore gratiâ Pallas, agitauêre; num Meſſallinam ſecretis minis depellerẽt amore Silij, cuncta alia diſſimulantes. deinde metu, ne ad perniciem vltrò traherentur, deſiſtunt, Pallas per ignauiam, Caliſtus prioris quoque regiæ peritus, & potentiam cautis quàm acrioribus conſiliis tutius haberi. perſtitit Narciſſus, ſolum id immutans, ne quo ſermone præſciam criminis & accuſatoris faceret. Ipſe ad occaſiones intentus, longâ apud Hoſtiam Cæſaris morâ, duas pellices, quarum is corpori maximè inſueuerat, largitione

** Farn. Cæſaris Senatum purgat Cæſar, clementi viâ.*

* exuendi

Luſtrum condit.

Meſſallina ruit:

Præcipiti etiam Silio.

Viuo marito, alium inducit,

Incredibili audaciâ, an impudentiâ:

Idq; ſollenniter.

Palatium & Palatini turbantur.

* Corrupta.

* exitium

Deliberant:

Diſſentium.

Narciſſus tamen auſus detegere:

gitione ac promissis,& vxore deiectâ plus potentiæ ostentando, perpulit de-
Sed per pellices. lationem subire. Exin Calpurnia (id pellici nomen) vbi datum secretum,
Cæsaris genibus prouoluta nupsisse Messallinam Silio exclamat. simul Cleo-
patram,quæ idem opperiens adstabat, an comperisset, interrogat: atque illâ
annuente,cieri Narcissum postulat. Is veniam in præteritum petens, quod
ei cis Vectium, cis Plautium dissimulauisset, nec nunc adulteria obie-
cturum ait, ne domum, seruitia, & ceteros fortunæ paratus reposceret;
frueretur imò iis, & redderet vxorem, rumperetque tabulas nuptiales. *An*
diffidium, inquit, *tuum nosti? nam matrimonium Silij vidit populus, & senatus & mi-*
Claudius amicos consulit. *les: ac ni properè agis, tenet vrbem maritus.* Tum potissimum amicorum vocat,pri-
mumque rei frumentariæ præfectum Turranium, pòst Lusium Getam præ-
torianis impositum,percontatur. Quibus * fatentibus, tum certatim ceteri
**Vett. tacentibus,* circumstrepunt,iret in castra, firmaret prætorias cohortes, securitati ante-
Trepidè trepidat. quam vindictæ consuleret. Satis constat eo pauore offusum Claudium, vt
identidem interrogaret,an ipse imperij potens? an Silius priuatus esset? At
Messallina interea bacchatur, Messallina non aliâs solutior luxu, adulto autumno,simulacrum Vindemiæ
per domum celebrabat: vrgeri præla, fluere lacus, & feminæ pellibus accin-
ctæ assultabant,vt sacrificantes vel insanientes Bacchæ.ipsa crine fluxo,thyr-
Cum vecordi suo cantu sum quatiens;iuxtaque Silius hederâ vinctus,gerere cothurnos,iacere caput,
strepente circum procaci choro. Ferunt Vectium Valentem lasciuiâ in præ-
altam arborem connisum,interrogantibus quid aspiceret, respondisse, tem-
pestatem ab Hostiâ atrocem. siue ceperat ea species; seu fortè lapsa vox in
Milites eos dissipant, & quosdam capiunt. præsagium vertit. Non rumor interea,sed vndiq. nuntij incedunt,qui gnara
Claudio cuncta,& venire promtum vltioni afferrent. Igitur Messallina Lu-
cullianos in hortos,Silius dissimulando metu,ad munia fori digreditur.Ce-
teris passim dilabentibus,affuêre centuriones,inditaque sunt vincula,vt quis
Illa preces & artes parat. reperiebatur in publico aut per latebras. Messallina tamen quamquam res
aduersæ consilium adimerent,ire obuiam, & aspici à marito,quod sæpe sub-
sidium habuerat,haut segniter intendit: iussitque vt Britannicus & Octauia
in complexum patris pergerent.Et Vibidiam virginum Vestalium vetustis-
Marito obuiat. simam orauit, Pontificis maximi aures adire, clementiam expetere. Atque
interim tribus omnino comitantibus(id repentè solitudinis erat)spatium vr-
bis pedibus emensa,vehiculo quo purgamenta hortorũ eripiuntur, Hostien-
sem viam intrat:nullâ cuiusquam misericordiâ,quia flagitiorum deformitas
Claudius, sui similis, narat, præualebat.Trepidabatur nihilominus à Cæsare. quippe Getæ prætorij præ-
fecto haut satis fidebat, ad honesta seu praua iuxtà leui. Ergo Narcissus, as-
sumtis quibus idem metus, non aliam spem incolumitatis Cæsaris affirmat,
quàm si ius militum vno illo die in aliquem libertorum transferret: seque
offert suscepturum.Ac ne, dum in vrbem vehitur, ad pœnitentiam à L. Vi-
Vetutat. tellio,P.Largo Cæcinâ mutaretur; in eodem gestamine sedem poscit sumit-
que. Crebra post hæc fama fuit, inter diuersas Principis voces, cùm modò
incusaret flagitia vxoris,aliquando ad memoriam coniugij, & infantiam li-
berorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium, quàm *O facinus, ô*
Narcissus virũ, immò Principem agit. *scelus*. Instabat quidem Narcissus * aperire ambages,& veri copiam * facere:
sed non ideo peruicit, quin suspensa & quò ducerentur inclinatura respon-
** Aliquot libri, aperiret & faceret.* deret;exemploque eius Largus Cæcina vteretur. Et iam erat in aspectu Mes-
sallina,clamitabatque audiret Octauiæ & Britannici matrem: cùm obstre-
peret accusator,Silium & nuptias referens. simul codicillos libidinum indi-
Vibidia auditur, non exauditur. ces tradidit,quibus visus Cæsaris auferteret. Nec multo pòst vrbẽ ingredienti
offerebantur communes liberi,nisi Narcissus amoueri eos iussisset. Vibidiam
depellere

depellere nequiuit, quæ multâ cum inuidiâ flagitaret, ne indefensa coniunx exitio daretur. Ergo auditurum Principem, & fore diluendi criminis facultatem respondit. Iret interim virgo & sacra capesseret. Mirum inter hæc silentium Claudij. Vitellius ignaro propior. Omnia liberto obediebant. patefieri domum adulteri, atque illuc deduci Imperatorem iubet. Ac primum in vestibulo, effigiem patris Silij cōsulto senatus abolitam, demonstrat: tum quidquid habitum Neronibus & Drusis, in pretium probri cessisse. incensumque & ad minas prorumpentem, castris infert, paratâ concione militum; apud quos, præmonente Narcisso, pauca verba fecit. nam & si iustum dolorem, pudor impediebat. Cohortium clamor dehinc continuus, nomina reorum & pœnas flagitantium: admotusque Silius tribunali, non defensionem, non moras tentauit, precatus vt mors acceleraretur. eadem constantia & illustres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Titium Proculum custodem [Silio ac] Messallinæ datum, & indicium offerentem Vectium Valentem & confessum, & Pompeium Vrbicum, ac * Saufellum Trogum ex consciis trahi ad supplicium iubet. Decius quoque Calpurnianus vigilum præfectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Virgilianus senator, eâdem pœnâ affecti. solus Mnester contationem attulit, dilaniatâ veste clamitans aspiceret verberum notas, reminisceretur vocis, quâ se obnoxium iussis Messallinæ dedisset. Aliis largitione aut spei magnitudine, sibi ex necessitate culpam; nec cuiquam antè pereundum fuisse, si Silius rerum potiretur. Commotum his & pronum ad misericordiam Cæsarem perpulêre liberti, ne tot illustribus viris interfectis, histrioni cōsuleretur: sponte an coactus tam magna peccauisset, nihil referre. Ne Trauli quidem Montani equitis Romani defensio recepta est. is modestâ iuuentâ, sed corpore insigni, accitus vltrò, noctemque intra vnam à Messallinâ proturbatus erat, paribus lasciuiis ad cupidinem & fastidio. Suilio Cesonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huic ob patrui egregium meritum; Cesoninus vitiis protectus est, tamquam in illo fœdissimo cœtu passus mustiebria. Interim Messallina Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnullâ spe, & aliquando irâ. tantâ inter extrema superbiâ agebat. Ac ni cædem eius Narcissus properauisset, verterat pernicies in accusatorem. Nam Claudius domum regressus, & tempestiuis epulis delinitus, vbi vino incaluisset, iri iubet nuntiarique miseræ (hoc enim verbo vsum ferunt,) dicendam ad caussam posterâ die adesset. Quod vbi auditum, & languescere ira, redire amor, ac si contarentur, propinqua nox, & vxorij cubiculi memoria timebantur; prorupit Narcissus, denuntiatque centurionibus & tribuno qui aderant, exsequi cædem. ita Imperatorem iubere. custos & exactor è libertis, Euodus datus. Isque raptim in hortos progressus, reperit fusam humi, assidente matre Lepidâ: quæ florenti filiæ haut concors, supremis eius necessitatibus ad miserationem euicta erat: suadebatque ne percussorem opperiretur. transisse vitam, neque aliud quàm morti decus quærendum. Sed animo per libidines corrupto, nihil honestum inerat. lacrymæque & questus irriti ducebantur. Tum impetu venientium pulsæ fores, astitit tribunus per silentium, ac libertus increpans multis ac seruilibus probris. Tunc primū fortunā suam introspexit, ferrumque accepit, quod frustrà iugulo ac pectori per trepidationem adinouens, ictu tribuni transfigitur. corpus matri concessum. Nuntiatumq. Claudio epulanti perisse Messallinam, non distincto suâ an alienâ manu. nec ille quæsiuit, poposcitque poculum, & solita conuiuio celebrauit. Ne secutis quidem diebus, odij, gaudij, iræ, tristitiæ, vllius deniq. humani affectus signa

Domum Silij adeunt.

Inde castra.

Mox sontiū cædes.

* Sauscium

Mnester non vanè se excusat:

Tamen frustrâ.

O prepudiū femina!

Messallina etiam nunc ferox.

Et sanè languebat Claudius:

Nisi libertus astu præuenisset.

A tribuno ea interficitur.

Claudius nec quærit, nec curat.

dedit, non cùm lætantes accusatores aspiceret, non cùm filios mærentes. Iuuitque obliuionem eius senatus, censendo nomen & effigies priuatis ac publicis locis demouendas. decreta Narcisso Quæstoria insignia, leuissimum fastigij eius, cùm secundum Pallantem & Calistum ageret, honesta quidem, sed ex quibus deterrima orirentur, * flagitiis inultis.

* Corrupta.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XII.

BREVIARIVM LIBRI.

CLaudius de matrimonio deliberat: & Agrippina aliis præfertur, Germanici fratris eius filia. Ea nuptiæ decreto Senatus firmata, & legitimæ habitæ. L. Silanus mortem sibi conscisciſt, Claudij gener. Annæus Seneca ab exsilio redit. Octauia Claudij filia Neroni desponsa. Parthi regem Româ petunt Meherdatem: qui prælio congressus à Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia inlustris femina Agrippinæ artibus damnata. Claudius pomœrium vrbis profert: & qui ante eum protulerint. Nero Domitius à Claudio adoptatur. Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Sueuorum rex, pellitur regno. P. Ostorij in Britanniâ res, & de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinæ fraudibus Neroni posthabetur, & fidelissimi comitum paullatim ab eo remouentur. Prodigia aliquot, & Romæ annonæ caritas. Bellum inter Armenios & Hiberos: cui Parthi & Romani quoque miscentur. Furius Scribonianus relegatus. S. C. Claudianum de feminis quæ seruo succumberent. Motus aliquis in Iudeâ inter incolas & Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emisit, & nauale spectaculum præbuit. Procuratorum in prouincias auctoritas ab eodem stabilita. Coïs immunitas concessa. Byzantiis tributum ad tempus remissum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obscurè ab vxore tollitur. Nero primordia imperij capit. Gesta hæc annis sex.

C. POMPEIO. Q. VERANNIO
C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO
TI. CLAVDIO. V. SER. CORNELIO ORFITO
P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE — Coss.
D. IVNIO SILANO. Q. HATERIO
M. ASINIO MARCELLO. M. ACILIO AVIOLA

Claudius vxorem quærit:

Vxores ipsum.

Liberti alij aliam commendant.

ÆDE Messallinæ cõuulsa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis diligeret vxorem Claudio cælibi vitæ intonanti, & coniugum imperiis obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarserant, suam quæque nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio ostentare. Sed maximè ambigebatur inter Lolliam Paullinam, M. Lollij consularis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. huic Pallas, illi Calistus, fautores aderant. at Ælia Petina è familiâ Tuberonum, Narcisso fouebatur. Ipse modò huc, modò illuc, vt quemque suadentium audierat promtus, discordantes in concilium vocat, ac promere sententiam, & adiicere rationes iubet. Narcissus vetus matrimonium, familiam communem (nam Antonia ex Petinâ erat) nihil in penatibus eius nouum disserebat, si sueta coniunx rediret, haut quaquam nouercalibus odiis visura Britannicum & Octauiam, proxima suis pignora. Calistus improbatam longo dissidio, ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam, longeq. rectiùs Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, vacuam æmulatione, & priuignis parentis loco futuram. At Pallas id maximè in Agrippinâ laudare, quòd Germanici nepotem secum

Æliã, Narcissus:

Lolliam, Calistus:

Agrippinã, Pallas.

tem secum traheret dignum prorsus imperatoriâ fortunâ, stirpem nobilem & familiæ Claudiæ, quæ posteros coniungeret; ne femina experta fecunditatis, integrâ iuuentâ, claritudinem Cæsarum aliam in domum ferret. Præualuere hæc adiuta Agrippinæ illecebris. Quæ ad eum per speciem necessitudinis crebrò ventitando pellicit patruũ, vt prælata ceteris, & nondum vxor, potentiâ vxoriâ iam vteretur. Nam vbi sui matrimonij certa fuit, struere maiora, nuptiasque Domitij, quem ex Gn. Ænobarbo genuerat, & Octauiæ Cæsaris filiæ moliri: quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. Silano desponderat Octauiam Cæsar. iuuenemq. & alia clarum, insigni triumphalium, & gladiatorij muneris magnificentiâ, protulerat ad studia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo Principis, cui non iudicium, non odium erat, nisi indita & iussa. Igitur Vitellius nomine Censoris, seruiles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum prouisor, quo gratiam Agrippinæ pararet, consiliis eius implicari, ferre crimina in Silanum, cui sanè decora & procax soror Iunia Caluina haut multum antè Vitellij nurus fuerat. hinc initium accusationis, fratrisque non incestum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. & præbebat Cæsar aures, accipiendis aduersum generum suspicionibus caritate filiæ promtior. At Silanus insidiarum nescius, ac fortè eo anno prætor, repentè per edictum Vitellij ordine senatorio mouetur, quamquam lecto pridem senatu, lustroque condito, simul affinitatem Claudius diremit. adactusque Silanus eiurare magistratum, & reliquus præturæ dies in Eprium Marcellum collatus est. C. Pompeio, Q. Verannio Coss. pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam famâ, iam amore illicito firmabatur, nec dum celebrare solennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductâ in domum patrui, fratris filiâ. Quin & incestum, ac si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec antè omissa contatio, quàm Vitellius suis artibus id perpetrandum sumsit. Percontatusq. Cæsarem, an iussis populi, an auctoritati senatus cederet? vbi ille vnum se ciuium & * consensui imparem respondit, opperiri intra palatium iubet. ipse curiam ingreditur, summamq. Reip. agi obtestans, veniam dicendi ante alios exposcit, orditurque. *Grauissimos Principis labores, quis orbem terræ capessat, egere adminiculis, vt domesticâ curâ vacuus, in commune consulat. quod porrò honestius censoriæ mentis leuamen, quàm assumere coniugem prosperis dubiisque sociam? cui cogitationes intimas, cui paruos liberos tradat, non luxui aut voluptatibus assuefactus, sed qui primâ ab iuuentâ legibus obtemperauisset.* Postquam hæc fauorabili oratione præmisit, multaque patrum assentatio sequebatur; capto rursus initio, *Quando maritandum Principem cuncti suaderent, diligi oportere feminam nobilitate, puerperiis, sanctimoniâ insignem. Nec diu inquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret. datum ab eâ fecunditatis experimentum, & congruere artes honestas. Id verò egregium, quòd prouisu deùm vidua iungeretur Principi, sua tantum matrimonia experto. audiuisse à parentibus, vidisse ipsos, arripi coniuges ad libita Cæsarum: procul id à præsenti modestiâ. statueretur imò documentum, * quo vxorem Imperator acciperet. At enim noua nobis in fratrum filias coniugia. sed aliis gentibus sollennia, nec lege vllâ prohibita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse: morem accommodari prout conducat, & fore hoc quoque in his quæ mox vsurpentur.* Haut defuere qui certatim, si contaretur Cæsar, vi acturos testificantes, erumperent curiâ. Conglobatur promiscua multitudo, populumque Romanum eadem rogare clamitat. Nec Claudius vltrà exspectato, obuium apud forum præbet se gratantibus. Senatumque ingressus decretum postulat, quo iustæ inter patruos fratrumq. filias nuptiæ etiam in posterum statuerentur. Neque tamen repertus est, nisi vnus talis matrimonij cupitor, * Talledius

Et hic vincit: insinuante se etiam Agrippinâ.

In Silanum dolus struitur.

Administro Vitellio.

Qui Senatu eum pellit.

Claudius à sperata suâ abiungit.

A. V. C. DCCCII.

Agrippinam ipse habet, nondum ducit.

Idq; infamia metu.

Vitellius rem perficit.

* & Senatus consensui

Senatu adiuuante.

* quomodo

Et vulgus mox in partibus.

Ita lex lata pro incestio.

* T. Alledius

Seuerus eques Romanus, quem plerique Agrippinæ gratiâ impulsum ferebant. Versa ex eo ciuitas, & cuncta feminæ obediebant, non per lasciuiam, vt Messallina, rebus Romanis illudenti. Addictum quasi & virile seruitium. Palàm seueritas, ac sæpius superbia: nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret: cupido auri immensa obtentũ habebat, quasi subsidium regno pararetur. Die nuptiarum Silanus sibi mortem consciuit. siue eò vsque spem vitæ produxerat; seu dilecto die, augendam ad inuidiam. Caluina soror eius Italiâ pulsa est. Addidit Claudius, sacra ex legibus Tulli regis, piaculaque apud lucum Dianæ per Pontifices danda: irridentibus cunctis, quòd pœnæ procurationesque incesti id temporis exquirerentur. At Agrippina ne malis tantùm facinoribus notesceret, veniam exsilij pro Annæo Senecâ, simul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem studiorum eius; vtque Domitij pueritia tali magistro adolesceret, & consiliis eiusdem ad spem dominationis vteretur. quia Seneca fidus in Agrippinam memoriâ beneficij, & infensus Claudio dolore iniuriæ credebatur. Placitum dehinc non vltrà contari: sed designatum consulem Memmium Pollionem ingentibus promissis inducunt, sententiam expromere, quâ hortaretur Claudius, despondere Octauiam Domitio. quod ætati vtriusque non absurdum, & maiora patefacturum erat. Pollio haut disparibus verbis, ac nuper Vitellius, censet: despondeturque Octauia. ac secundum priorem necessitudinem, sponsus iam & gener Domitius æquari Britannico, studiis matris, arte eorum quîs ob accusatam Messallinam vltio ex filio timebatur. Per idem tempus legati Parthorum ad expetendum, vt rettuli, Meherdatem missi, senatum ingrediuntur, mandata in hunc modum incipiunt. *Non se fœderis ignaros, nec defectione à familiâ Arsacidarum venire: sed filium Vononis, nepotem Phrahatis, accersere aduersus dominationem Gotarzis, nobilitati plebiq. iuxtà intolerandam. Iam fratres, iam propinquos, iam longiùs sitos, cædibus exhaustos: adiici coniuges grauidas, liberos paruos, dum secers domi, bellis infaustus, ignauiam sæuitiâ tegat. Veterem sibi ac publicè cœptam nobiscum amicitiam: & subueniendum sociis virium æmulis, cedentibusque per reuerentiam. Ideo regum obsides liberos dari, vt si domestici imperij tædeat, sit regressus ad Principem patresque, quorũ moribus assuefactus rex melior ascisceretur.* Vbi hæc atque talia dissertauêre, incipit orationem Cæsar de fastigio Romano, Parthorumque obsequiis: seque diuo Augusto adæquabat, petitum ab eo regem referens, omissâ Tiberij memoriâ, quamquam is quoque miserat. Addiditque præcepta (& enim aderat Meherdates) vt non dominationem & seruos, sed rectorem & ciues cogitaret, clementiamque ac iustitiam quanto ignara barbaris, tanto tolerantiora capesseret. Hinc versus ad legatos, extollit laudibus alumnum vrbis, spectatæ ad id modestiæ: ac tamen ferenda regum ingenia, neque vsui crebras mutationes. rem Romanam huc satietate gloriæ prouectam, vt externis quoq. gentibus quietem velit datam. Post hæc C. Cassio qui Syriæ præerat, deducere iuuenem ripam ad Euphratis iubet. Eâ tempestate Cassius ceteros præeminebat peritiâ legum. nam militares artes per otium ignotæ, industriosque ac ignauos pax in æquo tenet. Attamen quantum sine bello dabatur, reuocare priscum morem, exercere legiones, curâ, prouisu, agere perinde ac si hostis ingrueret. Ita dignum maioribus suis, & familiâ Cassiâ ratus, per illas quoque gentes celebratâ. Igitur excitis quorum de sententiâ petitus rex, positisque castris apud Zeugma, vnde maximè peruius amnis, postquam illustres Parthi rexq. Arabum * Abbarus aduenerat; monet Meherdatem, barbarorum impetus acres, contatione languescere, aut in perfidiam mutari. itaque vrgeret cœpta. Quod spretum fraude Abbari, qui iuuenẽ ignarum, & summam fortunam in luxu ratum,

Potens mariti & rerum Agrippina.

Silanus mortem sponte sumit.

Magnus Seneca patria restituitur:

Neroni præficitur.

Eidem Octauia despondetur.

Parthi legati Romæ.

Regem petentes.

Claudius eum mittit:

Et præceptis instruit: ipsum,

Et legatos.

C. Cassius iuris peritus:

Nec belli negligens.

Meherdatem in regnum ducere conatur:

** Vatic. semper, Acbarus.*

Sed conatur.

ratum, multos per dies attinuit apud opidum Edessam. Et vocante Carrhene, promtasque res ostentante si citi aduenissent, non cominus Mesopotamiam, sed flexu Armeniam petunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat. Exin niuibus & montibus fessi, postquam campis propinquabant, copiis Carrhenis adiunguntur. Transmissoque amne Tigri, permeant Adiabenos, quorum rex Iuliates societatem Meherdatis palàm induerat: in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in transitu vrbs Ninos vetustissima sedes Assyriæ, castellum insigne famâ, quòd postremo inter Darium atque Alexandrum prœlio Persarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montem cui nomen Sambulos, vota diis loci suscipiebat, præcipuâ religione Herculis: qui tempore * statuto, per quietem monet sacerdotes, vt, templum iuxta, equos venatui adornatos sistant. equi vbi pharetras * telis onustas accepere, per saltus vagi, nocte demum vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus quas siluas pererrauerint, nocturno visu demonstrat: reperiunturque fusæ passim feræ. Ceterùm Gotarzes nondum satis aucto exercitu, flumine Cormâ pro munimento vti. Et quamquam per insectationes & nuntios ad prœlium vocaretur, nectere moras, locos mutare, & missis corruptoribus exuendam ad fidem hostes emercari. Ex quîs Ezates Adiabenus, * mox Abbarus Arabum cum exercitu abscedunt, leuitate gentili, & quia experimentis cognitum est, Barbaros malle Româ petere Reges quàm habere. At Meherdates validis auxiliis nudatus, ceterorum proditione suspectâ, quod vnum reliquum, rem in casum dare, prœlioque experiri statuit. Nec detractauit pugnam Gotarzes, diminutis hostibus ferox. Concursumque magnâ cæde, & ambiguo euentu: donec Carrhenem profligatis obuersis, longiùs euectum integer à tergo globus circumueniret. Tum omni spe perditâ, Meherdates promissa Parrhacis paterni clientis secutus, dolo eius vincîtur, traditurque victori. Atque ille non propinquum neque Arsacis de gente, sed alienigenam & Romanum increpans, auribus decisis viuere iubet, ostentui clementiæ suæ & in nos dehonestamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusque in regnum Vonones, Medis tum præsidens. Nulla huic prospera aut aduersa quîs memoraretur. breui & inglorio imperio perfunctus est: resque Parthorum in filium eius Vologesen translatæ. At Mithradates Bosphoranus amissis opibus vagus, posteaquam Didium ducem Romanum, roburque exercitus abiisse cognouerat, relictos in nouo regno Cotyn iuuentâ rudem, & paucas cohortium cum Iulio Aquilâ equite Romano, spretis vtrisque, concire nationes, illicere perfugas, postremò exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque eius potitur. Quæ vbi cognita, & iam iamque Bosphorum inuasurus habebatur, diffisus propriis viribus Aquila, & Cotys, quia Zorsines Soracorũ rex hostilia resumserat, externas & ipsi gratias quæsiuere, missis legatis ad Eunonem qui Adorsorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam aduersus rebellem Mithradatem ostentantibus. Igitur pepigêre, equestribus prœliis Eunones certaret, obsidia vrbium Romani capesserent. Tum composito agmine incedunt. cuius frontem & terga, Adorsi; media cohortes & Bosphorani, tutabantur; nostris, in armis. Sic pulsus hostis, ventumque Soza opidum Dandaricæ, quod desertũ à Mithradate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi præsidio visum. Exin Soracos pergunt. & transgressi amnem Pandam, circumueniũt vrbẽ Vspen, editam loco, & mœnibus ac fossis munitam, nisi quòd mœnia non saxo, sed cratibus *iunctis, ac mediâ humo aduersum irrumpentes inualida erant: eductæq. altiùs turres, facibus

Fraus & imperitia impedit.

Initia leuiter prospera.

Præstigia apud templum Herculis.

* statuto,

*telis omnigenis onustas

Gotarzes fraude & argenteis hostis pugnat:

* Farn. & rex

Ad extremũ, verá & ferreá etiam pugná.

Vincitq; hostem.

Cui capto turpiter illudit.

Sed mox moritur.

Mithradates Bosphori regnum affectat.

Resistitur à Cotye, & Romanis.

Ii pellunt hostem.

Vspen opidum oppugnant.

* Vatic. & vimentis, ac media

atque haſtis turbabant obſeſſos. ac ni prœlium nox diremiſſet, cœpta patrataque expugnatio eundem intra diem foret. Poſtero miſère legatos, veniam liberis corporibus orantes: Seruitij decem millia offerebant. quod aſpernati ſunt victores, quia trucidare deditos ſæuum, tantam multitudinem cuſtodiâ cingere arduum: vt belli potius iure caderent. Datumq. militibus, qui ſcalis euaſerant, ſignum cædis. Excidio Vſpenſium metus ceteris iniectus, nihil tutum ratis, cùm arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amneſque & vrbes iuxtà perrumperentur. Igitur Zorſines diu penſitato Mithradatiſne rebus extremis, an patrio regno conſuleret: poſtquam præualuit gentilis vtilitas, datis obſidibus, apud effigiem Cæſaris procubuit, magnâ gloriâ exercitus Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai conſtitit. Sed in regreſſu diſpar fortuna fuit; quia nauium quaſdam, quæ mari remeabant, in litora Taurorum delatas circumuenêre barbari, præfecto cohortis, & pleriſque * centurionum interfectis. Interea Mithradates nullo in armis ſubſidio, conſultat cuius miſericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hoſtis metuebatur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, vt promiſſa eius magni penderentur. Ad Eunonem conuertit propriis odiis infenſum, & recens coniunctâ nobiſcum amicitiâ, validum. Igitur cultu, vultuque quàm maximè ad præſentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibuſque eius prouolutus, *Mithradates*, inquit, *terrâ marique Romanis per tot annos quæſitus, ſponte adſum. Vtere vt voles prole magni Achemenis, quod mihi ſolum hoſtes non abſtulerunt.* At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haut degenere permotus, alleuat ſupplicem, laudatque quòd gentem Adorſorum, quòd ſuam dexteram petendæ veniæ dilegerit. Simul legatos litteraſque ad Cæſarem in hunc modum mittit. *Po. Romani imperatoribus magnarumque nationum regibus, primam ex ſimilitudine fortunæ amicitiam: ſibi & Claudio, ex communione victoriæ eſſe. Bellorum egregios fines, quoties ignoſcendo tranſigatur. Sic Zorſini victo nihil ereptum. Pro Mithradate quando grauius mereretur, non potentiam, neque regnum precari; ſed ne triumpharetur, néue pœnas capite * expenderet.* Atque Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitauit tamen, accipere captiuum pacto ſalutis, an repetere armis rectius foret. * Hinc dolor iniuriarum, & libido vindictæ adigebat. Sed diſſerebatur contrà: *Suſcipi bellum auio itinere, importuoſo mari: ad hoc reges feroces, vagos populos, ſolum frugum egens: tum tædium ex morâ, pericula ex properantiâ; modicam victoribus laudem, ac multum infamiæ ſi pellerentur. quin arriperet oblata, & ſeruaret exſulem: cui inopi quanto longiorem vitam, tanto plus ſupplicij fore.* His permotus, ſcripſit Eunoni, *meritum quidem nouiſſima exempla Mithradatem, nec ſibi vim ad exſequendum deeſſe: verùm ita maioribus placitum, quantâ peruicaciâ in hoſtem, tantâ beneficentiâ aduerſus ſupplices vtendum. nam triumphos de populis regniſque integris adquiri.* Traditus poſt hoc Mithradates, vectuſque Romam per Iunium * Colonem procuratorem Ponti, ferociùs quàm pro fortunâ diſſeruiſſe apud Cæſarem ferebatur. Elataq. vox eius in vulgum hiſce verbis: *Non ſum remiſſus ad te, ſed reuerſus: vel ſi non credis, dimitte & quære.* vultu quoque interrito permanſit, cùm roſtra iuxta, cuſtodibus circumdatus, viſui populo præberetur. Conſularia inſignia Coloni, Aquilæ prætoria decernuntur. Iiſdem conſulibus atrox odij Agrippina ac Lolliæ infenſa, quòd ſecum de matrimonio Principis certauiſſet; molitur crimina, & accuſatorem, qui obiiceret Chaldæos, magos, interrogatumque Apollinis Clarij ſimulacrum ſuper nuptiis Imperatoris. Exin Claudius inauditâ reâ, multa de claritudine eius apud ſenatum præfatus, ſorore L. Voluſij genitam, maiorẽ ei patruum Cottam Meſſallinum eſſe, * Mennio quondam Regulo nuptam; (nam de C. Cæſaris

Expugnant, & excidunt.

Zorſines deſerit Mithradatem.

* *Vett.* conſularium

Et ipſe ad mitiora inclinat.

Implorat fidem Eunonis.

Qui eum attollit:

Et apud Claudium intercedit.

* Farn. *exciperet.*

Ille ambigit, veniâ an pœnâ afficiat.

* Huc

Vicit ſententia mollior.

Mithradates tamẽ ad Cæſarem venit.

* Cilonem

Ferocia eius verba.

Lollia euertitur.

* Memmio

ſaris nuptiis conſultò reticebat) addidit perniciosa in Remp. conſilia, & materiem ſceleri detrahendam. Proin publicatis bonis, cederet Italiâ. Ita quinquagies ſeſtertiûm ex opibus immēſis exſuli relictum. Et Calpurnia illuſtris femina peruertitur, quia formam eius laudauerat Princeps, nullâ libidine, ſed fortuito ſermone. vnde vis Agrippinæ citra vltima ſtetit. In Lolliam mittitur tribunus, à quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege repetundarum Cadius Rufus, accuſantibus Bithynis. Galliæ Narbonenſi ob egregiam in patres reuerentiam datum, vt ſenatoribus eius prouinciæ, non exquiſitâ Principis ſententiâ, iure quo Sicilia haberetur, res ſuas inuiſere liceret. Ituræique & Iudæi, defunctis regibus Sohemo atque Agrippâ, prouinciæ Syriæ additi. Salutis augurium quinque & viginti annis omiſſum repeti, ac deinde continuari placitum. Et pomœrium vrbis auxit Cæſar more priſco; quo iis qui protulere imperium, etiam terminos vrbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis nationibus ſubactis, vſurpauerant, niſi L. Sylla, & diuus Auguſtus. Regum in eo ambitio, vel gloria, variè vulgata. Sed initium condendi, & quod pomœrium Romulus poſuerit noſcere haut abſurdum reor. Igitur à foro boario, vbi æreum tauri ſimulacrum aſpicimus, quia id genus animalium aratro ſubditur, ſulcus deſignandi opidi cœptus, vt magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpatiis interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Conſi, mox ad Curias veteres, tum ad ſacellum Larium: forumque Romanum & Capitolium non à Romulo, ſed à T. Tatio additum vrbi credidere. Mox pro fortunâ pomœrium auctum. Et quos tum Claudius terminos poſuerit, facile cognitu, & publicis actis præſcriptum. C. Antiſtio, M. Suilio Coss. adoptio in Domitium auctoritate Pallantis feſtinatur. qui obſtrictus Agrippinæ vt conciliator nuptiarum, & mox ſtupro eius illigatus, ſtimulabat Claudium, *conſuleret Reip. Britannici puericiam robore circumdaret. Sic apud diuum Auguſtum, quamquam nepotibus ſubnixum, viguiſſe priuignos: à Tiberio, ſuper propriam ſtirpem, Germanicum aſſumtum. Se quoque accingeret iuuene, partem curarum capeſſituro.* His euictus, biennio maiorem natu Domitium filio anteponit, habitâ apud ſenatum oratione in eundem, quem à liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eoſque ab Attâ Clauſo continuos durauiſſe. Ceterùm actæ Principi grates, exquiſitiore in Domitium adulatione. Rogataque lex, quâ in familiā Claudiam & nomen Neronis tranſiret Augetur & Agrippina cognomento Auguſtæ. quibus patratis, nemo adeò expers miſericordiæ fuit, quem non Britannici fortunæ mæror afficeret. deſolatus paulatim etiam ſeruilibus miniſteriis, per intempeſtiua nouercæ officia, in ludibria vertebat, intelligens falſi. Neque enim ſegnem ei fuiſſe indolem ferunt: ſiue verum; ſeu periculis commendatus, retinuit famam ſine experimento. Sed Agrippina, quò vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret, in opidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci imperat; cui nomen inditum ex vocabulo ipſius. Ac fortè acciderat, vt eam gentem Rheno tranſgreſſam auus Agrippa in fidem acciperet. Iiſdem temporibus in ſuperiore Germaniâ trepidatum, aduentu Cattorū latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas addito equite alario monuit, vt anteirent populatores, vel delapſis improuiſi circumfunderentur. Et ſecuta conſiliū ducis induſtria militum, diuiſiq. in duo agmina, qui læuum iter petiuerant, recens reuerſos, prædaque per luxum vſos & ſomno graues circumuenere. Aucta lætitia, quòd quoſdam è clade Varianâ, poſt quadrageſimum annum, ſeruitio exemerant. At qui dextris & propioribus compendiis ierant,

Etiam Calpurnia.

Pro Galliâ Narbonenſi priuilegium.

Pomœrium profertur.

Termini vrbis ſub Romulo.

A. V. C. DCCCIII. *Domitius adoptatus: Pallante auctore.*

Agrippina, Auguſta appellata.

Britannicus ſpretus & depreſſus.

Agrippinenſis colonia deducta.

Catti latrocinantur: haud impunè.

Circumuenti, & cæſi.

diis ierant, obuio hosti & aciem auso, plus cladis faciunt. Et prædâ famaq. onusti, ad montem Taunum reuertuntur, vbi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti cupidine vlciscendi casum pugnæ præberent. Illi metu ne hinc Romanus, inde Cheruſci, cum quîs æternùm discordant, circumgrederentur, legatos in vrbem & obsides misere. decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ eius apud posteros, in quîs carminum gloria præcellit. Per idem tempus Vannius Sueuis à Druso Cæsare impositus, pellitur regno, primâ imperij ætate clarus acceptusq. popularibus: mox diuturnitate in superbiam mutans, & odio accolarum, simul domesticis discordiis circumuentus. Auctores fuêre Iubillius Hermundurorum rex, & Vangio ac Sido sorore Vannij geniti. Nec Claudius, quamquam sæpe oratus, arma certantibus barbaris interposuit, tutum Vannio perfugium promittens si pelleretur. scripsitque P. Attilio Histro, qui Pannoniæ præsidebat, legionem ipsaque è prouinciâ lecta auxilia, pro ripâ componeret, subsidio victis, & terrori aduersus victores, ne fortunâ elati, nostram quoque pacem turbarent. nam vis innumera Ligij, aliæque gentes aduentabant, famâ ditis regni quod Vannius XXX per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat, impar multitudini hostium: eoque castellis sese defensare, bellumque ducere statuerat. Sed Iazyges obsidionis impatientes, & proximos per campos vagi, necessitudinem pugnæ attulere, quia Ligius Hermunduruſque illic * ingruebant. Igitur digressus castellis Vannius, funditur prœlio; quamquam rebus aduersis laudatus, quòd & pugnam manu capessiit, & corpore aduerso vulnera excepit. Ceterùm ad classem in Danubio opperientem perfûgit. Secuti mox clientes, & acceptis agris, in Pannoniâ locati sunt. Regnum Vangio ac Sido inter se * partiti sunt egregiâ aduersus nos fide: subiectis suóne an seruitij ingenio, dum adipiscerentur dominationes multâ caritate, & maiore odio postquam adepti sunt. At in Britanniâ P. Ostorium proprætorem turbidæ res excepere, effusis in agrum sociorum hostibus, eò violentiùs quòd nouum ducem exercitu ignoto, & cœptâ hieme, iturũ obuiam non rebantur. Ille gnarus primis euentibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit: & cæsis qui restiterunt, disiectos consectatus, ne rursus conglobarentur, infensáque & infida pax non duci non militi requiem permitteret, detrahere arma suspectis, cinctosq. castris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, valida gens, nec prœlijs * concussa, quia societatẽ nostram volentes accesserãt. hisq. auctoribus circumiectæ nationes locũ pugnæ dilegêre, septum agresti aggere & aditu angusto, ne peruius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quamquam sine robore legionum sociales copias ducebat, perrumpere aggreditur, & distributis cohortibus, turmas quoque equitum ad munia accingit. Tunc dato signo perfringunt aggerem, suísq. claustris impeditos turbant. Atque illi conscientiâ rebellionis & obseptis effugijs, multa & clara facinora fecêre. Quâ pugnâ filius legati, M. Ostorius seruati ciuis decus meruit. Ceterùm clade Icenorum compositi qui bellum inter & pacem dubitabant; & ductus * in Cangos exercitus. Vastati agri, prædæ passim actæ: non ausis aciem hostibus, vel si ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam ventum haud procul mari, quod Hiberniam insulam aspectat; cùm ortæ apud Brigantes discordiæ retraxêre ducem, destinationis certum, ne noua moliretur, nisi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis qui arma cœptabant interfectis, in reliquos datâ veniâ, resedêre. Silurum gens, non atrocitate, non clementiâ mutabatur, quin bellum exerceret, castrisque

Pomponius poëta tragicus.

Vannius rex à suis inuadit.

Negat auxilia Claudius.

** Ven.* ingruerant.

Ille pugnâ vincitur.

Regnũ cedit aliis.

** Manuss.* partiuere

In Britanniâ mouet se hostis.

Disficit P. Ostorius.

** Farn.* contusi

Deinde & pugnâ vincit.

** Vat.* inde *Cangi vastantur.*

Brigantes componuntur.

ſtriſque legionum premenda foret. Id quo promtius veniret, colonia Camalodunum validâ veteranorum manu deducitur in agros captiuos, ſubſidium aduerſus rebelles, & imbuendis ſociis ad officia legum. Itum inde in Siluras, ſuper propriam ferociam, Caractaci viribus confiſos. quem multa ambigua, multa proſpera extulerant, vt ceteros Britannorum imperatores præmineret. Sed aſtu, tum locorum fraude prior, vi militum inferior, transfert bellum in Ordouicas, additiſque qui pacem noſtram metuebant, nouiſſimum caſum experitur: ſumto ad prœlium loco, vt aditus, abſceſſus, cuncta nobis importuna, & ſuis in melius eſſent. Tunc montibus arduis, & ſi qua clementer accedi poterant, in modum valli ſaxa præſtruit: & præfluebat amnis vado incerto, cateruaque * maiorum pro munimentis conſtiterant. Adhoc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendenda ſpe, aliiſque belli incitamentis. Enimuerò Caractacus huc illuc volitans, *illum diem, illam aciem teſtabatur, aut reciperandæ libertatis, aut ſeruitutis æternæ initium fore. vocabatque nomina maiorum, qui dictatorem Cæſarem pepuliſſent: quorum virtute vacui à ſecuribus & tributis, intemerata coniugum & liberorum corpora retinerent.* Hæc atque talia dicenti, adſtrepere vulgus; gentili quiſque religione obſtringi, non telis, non vulneribus ceſſuros. Obſtupefecit ea alacritas ducem Romanam: ſimul obiectus amnis, additum vallum, imminentia iuga, nihil niſi atrox & propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles prœlium poſcere, cuncta virtute expugnabilia clamitare, præfectique ac tribuni paria diſſerentes, ardorem exercitus incendebant. Tum Oſtorius, circumſpectis quæ impenetrabilia, quaque peruia, ducit infenſos, amnemque haut difficulter euadit. Vbi ventum ad aggerem, dum miſſilibus certabatur, plus vulnerum in nos, & pleraque cædes oriebantur. Poſteaquam factâ teſtudine, rudes & informes ſaxorum compages diſtractæ, parque cominus acies; decedere Barbari in iuga montium. Sed eò quoq. irrupere ferentarius grauiſque miles. illi, telis aſſultantes; hi, conferto gradu, turbatis contrà Britannorũ ordinibus, apud quos nulla loricarum galearúmve tegmina: & ſi auxiliaribus reſiſterent, gladiis ac pilis legionariorum; ſi huc verterent, ſpatis & haſtis auxiliarium ſternebantur. clara ea victoria fuit, captaque vxore & filiâ Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti. Ipſe (vt fermè intuta ſunt aduerſa) cùm fidem Cartiſmanduæ reginæ Brigantum petiuiſſet, vinctus ac victoribus traditus eſt, nono pòſt anno quàm bellum in Britanniâ cœptum. Vnde fama eius euecta inſulas, & proximas prouincias peruagata, per Italiam quoque celebrabatur: auebantque viſere, quis ille, tot per annos, opes noſtras ſpreuiſſet. Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cæſar dum ſuum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe vt ad inſigne ſpectaculum populus. Stetere in armis prætoriæ cohortes, campo qui caſtra præiacet. Tunc incedentibus regiis clientelis phaleræ torqueſque, quaque externis bellis quæſierat, traducta; mox fratres & coniunx & filia: poſtremò ipſe oſtentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu. At non Caractacus aut vultu demiſſo, aut verbis miſericordiam requirens, vbi tribunali aſtitit, in hunc modum locutus eſt. *Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerum proſperarum moderatio fuiſſet; amicus potiùs in hanc vrbem, quàm captus veniſſem: neque dedignatus eſſes claris maioribus ortum, pluribus gentibus imperantem fœdere pacis accipere. Præſens ſors mea vt mihi informis; ſic tibi magnifica eſt. habui equos, viros, arma, opes. quid mirum, ſi hæc inuitus amiſi? Nam ſi vos omnibus imperitare vultis, ſequitur vt omnes ſeruitutem accipiant. Si ſtatim deditus traderer; neque mea fortuna, neque tua gloria inclaruiſſet: & ſupplicium mei obliuio ſequeretur. At ſi incolumem ſeruaueris, æternum exemplar clementiæ ero.* Ad ea Cæſar veniam

Camalodunum colonia deducta.

Caractacus rex Silurum:

Prœlium in Romanos audet.

** Fortè, cateruæq. nationum.*

Suos excitat:

Et mirè alacres reddit.

Tamen Romani inuadunt, etſi loco fiſos.

Atque peruadunt.

Cadunt, aut capiunt:

Ipſe dux deditus,

Et Romam perductus,

Populoq., vt in triumpho, oſtentatus.

Verba eius erecta ad Cæſarem.

ipſique,

Veniam impetrat, cum suis.

ipsique, & coniugi, & fratribus, tribuit. Atque illi vinclis exsoluti, Agrippinam quoque haut procul alio suggestu conspicuam; iisdem quibus Principem laudibus gratibusque venerati sunt. Notum sanè, & moribus veterum insolitum, feminam signis Romanis præsidere. Ipsa semet parti à maioribus suis imperij sociam ferebat. Vocati posthac patres, multa & magnifica super captiuitate Caractaci disseruere. Neque minus id clarum, quàm cùm Siphacem P. Scipio, Persem L. Paullus, & si qui alij victos reges populo Ro. ostendêre. Censentur Ostorio triumphi insignia, prosperis ad id rebus eius, mox ambiguis: siue quòd amoto Caractaco, quasi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit; siue hostes miseratione tanti regis, acriùs ad vltionem exarsere. Præfectũ castrorum, & legionarias cohortes exstruendis apud Siluras præsidiis relictas, circumfundunt. ac ni citò vicis & castellis proximis subuentum foret; copiæ tum occidione occubuissent. Præfectus tamen & octo centuriones, ac promtissimus quisque manipulus cecidere. nec multo post pabulantis nostros, ipsasque missas ad subsidium turmas profligant. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugam sistebat, ni legiones prœlium excepissent. Earum robore æquata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugêre hostes tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc prœlia, & sæpius in modum latrocinij: per saltus, per paludes, vt cuique sors, aut virtus: temerè, prouisa, ob iram, ob prædam; iussu, & aliquando ignaris ducibus. ac præcipuâ Silurum peruicaciâ, quos accendebat vulgata Imperatoris Ro. vox: vt quondam Sugambri excisi, & in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus exstinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes, auaritiâ præfectorum incautiùs populantes, intercepêre. Spoliaque & captiuos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant, cùm tædio curarum fessus Ostorius, concessit vitâ, lætis hostibus, tamquam ducem haut spernendum; & si non prœlium, at certè bellum absumsisset. At Cæsar, cognitâ morte legati, ne prouincia sine rectore foret, A. Didium suffecit. Is properè vectus, non tamen integras res inuênit, aduersâ interim legionis pugnâ, cui Manlius Valens præerat. auctaque & apud hostes eius rei fama, quo venientem ducem exterrerent: atq. illo augente audita, vt maior laus * compositi, vel si durauissent, venia iustior tribueretur. Silures id quoq. damnum intulerant, lateque persultabant, donec accursu Didij pellerentur. Sed post captum Caractacum, præcipuus scientiâ rei militaris Venutius è Iugantum ciuitate, vt suprà memoraui, fidusque diu, & Romanis armis defensus, cùm Cartismanduam reginam matrimonio teneret, mox orto dissidio, & statim bello, etiam aduersus nos hostilia induerat. Sed primo tantùm inter ipsos certabatur, callidisque Cartismandua artibus, fratrem ac propinquos Venutij intercepit. Inde accensi hostes, stimulante ignominiâ, ne feminæ imperio subderentur, valida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt. quod nobis præuisum, & missæ auxilio cohortes acre prœlium fecêre, cuius initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque dispari euentu pugnatum à legione, cui Cesius Nasica præerat. Nam Didius senectute grauis, & multâ copiâ honorum, per ministros agere & arcere hostem satis habebat. Hæc, quamquam à duobus Ostorio Didioque proprætoribus plures per annos gesta, coniunxi, ne diuisa haut perinde ad memoriam sui valerent. Nunc ad temporum ordinem redeo. Ti. Claudio quintùm, Ser. Cornelio Orfito Coss. virilis toga Neroni maturata, quo capessendæ Reip. habilis videretur. Et Cæsar adulationibus senatus libens cessit, vt vicesimo ætatis anno consulatũ Nero iniret: atque interim designatus, proconsulare imperium extra vrbem haberet, ac

Triumphalia Ostorio decreta.

Cuius tamen res mox inclinarunt.

Silures, peruicaciter resistunt Romanis.

Ostorius moritur:

Succedit A. Didius.

* compositis *Res turbatas & fluxas inuenit.*

Venutius Britannorum dux.

A. V. C. CCMIIII. *Nero in vitos transit.*

Princeps

Princeps iuuentutis appellaretur. Additum nomine eius donatiuum militi, congiarium plebi. & ludicro Circensium, quod acquirendis vulgi studiis edebatur, Britannicus in prætextâ, Nero triumphalium veste transuecti sunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio; illum puerili habitu, ac perinde fortunam vtriusque præsumeret. Simulque qui centurionum tribunorumque sortem Britannici miserabantur, remoti fictis caussis, & alij per speciem honoris. etiam libertorum si quis incorruptâ fide, depellitur. Tali occasione obuij inter se, Nero Britannicum nomine, ille Domitium, salutauere. Quod vt discordiæ initium, Agrippina multo questu, ad maritum defert: sperni quippe adoptionem, quæque censuerint patres, iusserit populus, intra penates abrogari: ac nisi prauitas tam infensa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem. Cõmotus his quasi criminibus Claudius, optimum quemque educatorem filij exsilio ac morte afficit: datosque à nouercâ, custodiæ eius imponit. Nondũ tamen suprema moliri Agrippina audebat, ni prætoriarum cohortium curâ exsoluerentur Lusius Geta, & Rufus Crispinus, quos Messallinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur distrahi cohortes ambitu duorum, & si ab vno regerentur intentiorem fore disciplinam asseuerante vxore, transfertur regimen cohortium ad Burrhum Afranium egregiæ militaris famæ, gnarum tamẽ cuius sponte præficeretur. Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus, & sacris antiquitùs concessus, venerationem augebat feminæ: quam Imperatore genitam, sororem eius qui rerum potitus sit, & coniugem & matrem fuisse, vnicum ad hunc diem exemplum est. Inter quæ præcipuus propugnator eius Vitellius, validissimâ gratiâ, ætate extremâ (adeò incertæ sunt potentium res) accusatione corripitur, deferente Iunio Lupo senatore. Is crimina maiestatis, & cupidinem imperij obiectabat. Præbuissetque aures Cæsar, nisi Agrippinæ minis magis quàm precibus mutatus esset, vt accusatori aquâ atq. igne interdiceret. Hactenus Vitellius voluerat. Multa eo anno prodigia euenêre. Insessum diris auibus Capitolium: crebris terræmotibus prorutæ domus: ac dum latiùs metuitur, trepidatione vulgi, inualidus quisque obtritus. Frugum quoque egestas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus; sed iura reddentem Claudium circumuasere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam fori partem vrgebant, donec militum globo infestos perrupit. Quindecim dierum alimenta vrbi non amplius superfuisse constitit. magnaque deûm benignitate, & modestiâ hiemis rebus extremis subuentum. At hercule olim ex Italiæ regionibus longinquas in prouincias commeatus portabant. nec nunc infecunditate laboratur, sed Africam potiùs & Ægyptum exercemus, nauibusque & casibus vita populi Romani permissa est. Eodem anno bellum inter Armenios Hyberosque exortum, Parthis quoq. ac Romanis grauissimorum inter se motuum caussa fuit. Genti Parthorum Vologeses imperitabat, maternâ origine ex pellice Græcâ, concessu fratrum regnum adeptus. Hyberos Pharasmanes vetustâ possessione, Armenios frater eius Mithradates obtinebat opibus nostris. Erat Pharasmani filius nomine Rhadamistus, decorâ proceritate, vi corporis insignis, & patrias artes edoctus, claraque inter accolas famâ. Is modicum Hyberiæ regnum senectâ patris detineri ferociùs crebriusque iactabat, quàm vt cupidinem occultaret. Igitur Pharasmanes iuuenem potentiæ * promtæ, & studio popularium accinctum, vergentibus iam annis suis metuens, aliam ad spem trahere, & Armeniam ostentare, pulsis Parthis datam Mithradati à semet memorando: sed vim differendam, & potiorem

Princeps iuuentutis dicitur.

Omni in re Britannico præponitur.

Custodes fidi ab isto amouentur.

Burrhus Prætorio præfectus.

Vitellius maiestatis defertur.

Sed Agrippina eum eripit.

Prodigia Romæ.

Annona penuria.

Motus in Armeniâ.

Rhadamistus regni auidus.

* promtum

In Armeniâ mittitur.

Patruo dolum struit.

tiorem dolum, quò incautum opprimerent. Ita Rhadamiſtus ſimulatâ aduerſus patrem diſcordiâ, tamquam nouercæ odiis impar, pergit ad patruum. multaque ab eo comitate in ſpeciem liberûm cultus, primores Armeniorum ad res nouas illicit, ignaro & ornante inſuper Mithradate. Reconciliationis ſpecie aſſumtâ, regreſſus ad patrem, quæ fraude confici potuerint promta nuntiat, cetera armis exſequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſſas confingit. prœlianti ſibi aduerſus regem Albanorum, & Romanos auxilio vocanti fratrem aduerſatum; eamque iniuriam excidio ipſius vltum iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille eruptione ſubitâ territum exutumque campis Mithradatem, compulit in Caſtellum Gorneas, tutum loco ac præſidio militum, quîs Cælius Pollio præfectus, centurio Caſperius præerat. Nihil tam ignarum barbaris, quàm machinamenta & aſtus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maximè gnara eſt. Ita Rhadamiſtus fruſtrà vel cum damno tentatis munitionibus, obſidium incipit. Et cùm vis negligeretur, auaritiam præfecti emercatur; obteſtante Caſperio, ne ſocius rex, ne Armenia donum populi Romani, ſcelere & pecuniâ venderentur. Poſtremò quia multitudinem hoſtium Pollio, iuſſa patris Rhadamiſtus obtendebant, pactus inducias abſcedit: vt niſi Pharaſmanem bello abſterruiſſet, T. Vinidium Quadratum præſidem Syriæ doceret, quo in ſtatu Armeniæ forent. Digreſſu centurionis velut cuſtode exſolutus præfectus, hortari Mithradatem ad ſanciendum fœdus; *coniunctionem fratrum, ac priorem ætate Pharaſmanem, & cetera neceſſitudinum nomina referens, quòd filiam eius in matrimonio haberet, quòd ipſe Rhadamiſto ſocer eſſet. Non abnuere pacem Hyberos, quamquam in tempore validiores; & ſatis cognitam Armeniorum perfidiam. nec aliud præſidij quàm caſtellum* * *commeatu egenum. ne dubitaret armis, quàm incruentas conditiones malle.* Contante ad ea Mithradate, & ſuſpectis præfecti conſiliis quòd pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur; Caſperius interim ad Pharaſmanem peruadit: vtque Hyberi obſidio decedant expoſtulat. Ille propalàm incerta, & ſæpius molliora reſpondens, ſecretis nuntiis monet Rhadamiſtum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur flagitij merces, & Pollio occultâ corruptione impellit milites, vt pacem flagitarent, ſeq. præſidio abituros minitarentur. Quâ neceſſitate, Mithradates diem locumque fœderi accepit, caſtelloque egreditur. Ac primò Rhadamiſtus in amplexus eius effuſus, ſimulare obſequium, ſocerum ac parentem appellare. Adiicit iuſiurandum, non ferro, non veneno vim allaturum: ſimul in lucum propinquum trahit, * prouiſum illic ſacrificium imperatum dictitans, vt diis teſtibus pax firmaretur. Mos eſt regibus quoties in ſocietatem coëant, implicare dextras, pollices que inter ſe vincire, nodoque præſtringere. Mox vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. Sed tunc qui ea vincula admouebat, decidiſſe ſimulans genua Mithradatis inuadit, ipſumque proſternit: ſimulq. concurſu plurium iniciuntur catenæ, ac * compedes (quod dedecorum Barbaris) trahebatur. Moxque vulgus duro imperio habitum, probra ac verbera intentabat. Et erant contrà, qui tantam fortunæ commutationem miſerarentur. Secutaq. cum paruis liberis coniunx, cuncta lamentatione complebat. Diuerſis & contectis vehiculis abduntur, dum Pharaſmanis iuſſa exquirerentur. Illi cupido regni fratre & filiâ potior, animuſque ſceleribus paratus viſui tamen conſuluit, ne coràm interficerentur. Et Rhadamiſtus quaſi iuriſiurandi memor, non ferrum, non venenum in ſororem & patruum expromit, ſed proiectos in humum, & veſte multâ grauique opertos necat. Filij quoque Mithradatis,

Et tandem apertâ vi aggreditur.

Præfecti Romani perfidia.

Et libido.

Qui prodit Mithradatem.

Is in vincula datur:

Denique ſpiritu exuitur.

* Farm. commeatuum

* prouiſu ſuo

* compede

datis,quòd cædibus parentum illacrymauerant,trucidati sunt. At Quadratus cognoscens proditum Mithradatem, & regnum ab interfectoribus obtineri,vocat concilium,docet acta, & an vlciscereturconsultat. Paucis decus publicum curæ:plures tuta disserunt. *Omnes scelus externum,cum lætitiâ habendum. Semina etiam odiorum iacienda, vt sæpe Principes Romani eamdem Armeniam specie largitionis,turbandis Barbarorum animis præbuerint. Potiretur Rhadamistus malè partis, dum inuisus, infamis. quando id magis ex vsu, quàm si cum gloriâ* adeptus foret. In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori viderentur, & diuersa Cæsar præciperet; missi ad Pharasmanem nuntij, vt abscederet à finibus Armeniis, filiumque abstraheret. Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus, ignaui animi,& deridiculo corporis iuxtà despiciendus. sed Claudio perquàm familiaris,cùm priuatas olim conuersationes curaret, iners otium oblectaret. Is Pelignus auxiliis prouincialium contractis, tamquam recuperaturus Armeniam,dum socios magis quàm hostes prædatur, abscessu suorũ, & incursantibus Barbaris,præsidij egens,ad Rhadamistum venit,donisque eius euictus,vltrò regium insigne sumere cohortatur:sumentique adest auctor & satelles. Quod vbi turpi famâ diuulgatum; ne ceteri quoque ex Peligno coniectarentur, Heluidius Priscus legatus cum legione mittitur,rebus turbidis pro tempore vt consuleret. Igitur properè montem Taurum transgressus, moderatione plura quàm vi composuerat:cùm redire in Syriam iubetur, ne initium belli aduersus Parthos exsisteret. Nam Vologeses casum inuadendæ Armeniæ obuenisse ratus,quam à maioribus suis possessam,externus rex flagitio obtineret,cõtrahit copias,fratremque Tiridatem deducere in regnum parat,ne qua pars domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum, sine acie pulsi Hyberi: vrbesque Armeniorum Artaxata & Tigranocerta iugum accepêre.Dein atrox hiems, seu parum prouisi commeatus, & orta ex vtroque tabes, perpellunt Vologesen omittere præsentia. vacuamque rursus Armeniam Rhadamistus inuasit,truculentior quàm antea,tamquam aduersus defectores,& in tempore rebellaturos.Atque illi quamuis seruitio sueti, patientiam abrumpunt,armisque regiam circumueniunt. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit,quàm pernicitas equorum, quîs seque & coniugem abstulit. Sed coniunx grauida,primam vtcumque fugam ob metum hostilem & mariti caritatem tolerauit. Pòst festinatione continuâ,vbi quati vterus,& viscera vibrantur,orare vt morte honestâ cõtumeliis captiuitatis eximeretur. Ille primò amplecti,alleuare,adhortari, modò virtutem admirans, modò timore æger,ne quis relictâ potiretur. Postremò violentiâ amoris, & facinorum non rudis,distringit acinacem,vulneratamq. ad ripam Araxis trahit, flumini tradit,ne corpus etiam auferretur. Ipse præceps Hyberos ad patrium regnum peruadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placidâ illuuie, spirantem ac vitæ manifestam aduertêre pastores; & dignitate formæ haut degenerem reputantes,obligant vulnus, agrestia medicamina adhibent;cognitoque nomine & casu,in vrbem Artaxata ferunt. vnde publicâ curâ deducta ad Tiridatem,comiterq. excepta,cultu regio habita est. Fausto Sylla,Saluio Othone Coss.Furius Scribonianus in exsilium agitur, quasi finem Principis per Chaldæos scrutaretur. adnectebatur crimini Iunia mater eius, vt casus prioris(nam relegata erat)impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam mouerat. Idque ad clementiam trahebat Cæsar,qui stirpem hostilem iterum conseruaret. Neque tamen exsuli longa posthac vita fuit: morte fortuitâ,an per venenum extinctus esset,vt quisque credidit, vulgauere.De mathematicis Italiâ pellendis factum Senatusconsultum,atrox & irritum.

Romani deliberant de vlciscendo.

** Omne*

Sed absistũt.
** adempta forent.*

Iulius Pelignus conatur aliquid:
** ignauiâ*

** cùm priuatus olim conuersatione scurrarum.*

Infeliciter.

Et transit ad hostem.

Parthi Armeniam inuadunt:

Nec subiiciunt.

Rhadamistus à suis pellitur.

Vxorem,vt putat,interficit.

A. V. C. CCMV.

Furius in exsilium pulsus.

Item Mathematici.

tum. Laudati dehinc oratione Principis, qui ob anguſtias familiares ordine ſenatorio ſponte cederent, motique qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent. Inter quæ refertur ad patres de pœnâ feminarum, quæ ſeruis coniungerentur. Statuiturque vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitutem ſui * cõſenſiſſet, & qui nati eſſent, pro libertis haberentur. Pallanti, quem repertorem eius relationis ediderat Cæſar, prætoria inſignia, & centies quinquageſies ſeſtertium cenſuit cõſul deſignatus Barea Soranus: additum à Scipione Cornelio, grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus, veterrimam nobilitatem vſui publico poſtponeret, ſeque inter miniſtros Principis haberi ſineret. Aſſeuerauit Claudius, contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatẽ ſubſiſtere. Et fixum eſt publico Senatuſconſultum, quo libertinus ſeſtertij ter millies poſſeſſor, antiquæ parcimoniæ laudibus cumulabatur. At non frater eius cognomento Felix pari moderatione agebat, iam pridem Iudææ impoſitus, & cuncta malefacta ſibi impunè ratus, tantâ potentiâ ſubnixo. Sanè præbuerant Iudæi ſpectem motus ortâ ſeditione, poſtquam cognitâ cæde Caij haut * obtemperatum eſſet. manebat metus, ne quis Principum eadem imperitaret. Atque interim Felix intempeſtiuis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars prouinciæ habebatur: ita diuiſis, vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, diſcordes olim & tum contemtu regentium minùs coërcitis odiis. Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos, componere inſidias, & aliquando prœliis congredi, ſpoliaque & prædas ad procuratores referre. Hique primò lætari, mox gliſcente pernicie, cùm arma militum interiecíſſent, cæſi milites. Arſiſſetque bello prouincia, ni Quadratus Syriæ rector ſubueniſſet. Nec diu aduerſus Iudæos qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix contationem afferebant, quia Claudius cauſſis rebellionis auditis, ius ſtatuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices oſtentauit, receptum in tribunal, quo ſtudia accuſantium deterrerentur. damnatuſque flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus; & quies prouinciæ reddita. Nec multo pòſt agreſtium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum, ſæpe & aliâs commotæ, tunc * Troſobore duce, montes aſperos caſtris cepêre. Atque inde decurſu in litora aut vrbes, vim cultoribus ac opidanis, ac plerunſique in mercatores & nauicularios audebant. Obſeſſaque ciuitas Anemurienſis, & miſſi è Syriâ in ſubſidium equites cum præfecto Curtio Seuero turbantur: quòd duri circum loci, peditibuſque ad pugnam idonei, equeſtre prœlium haut patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus, blandimentis aduerſus plebem, fraude in ducem, cùm Barbarorum copias diſſociaſſet, Troſobore paucíſque primoribus interfectis, ceteros clementiâ compoſuit. Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lyrin perrupto monte, quo magnificentia operis à pluribus viſeretur, lacu in ipſo nauale prœlium adornatur, vt quondam Auguſtus ſtructo cis Tiberim ſtagno, ſed leuibus nauigiis & minore copiâ ediderat. Claudius triremes quadriremeſque & vndeuiginti hominum milia armauit, cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia forent: attamen ſpatium amplexus, ad vim remigij, & gubernantium artes, impetuſque nauium prœlio ſolitos. in ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæque adſtiterant, antepoſitis propugnaculis, ex quîs catapultæ baliſtæque tenderentur. Reliqua lacus, claſſiarij tectis nauibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum theatri, multitudo innumera compleuit, proximis è municipiis, & alij vrbe ex ipsâ, viſendi cupidine, aut officio in Principem. Ipſe

Senatuſconſultum ſuper muliebri libidine.

Adulatio in Pallantem.

Felix Iudæa præfectus.

* Mutilus locus.

Res ibi turbat.

Itemq; Ventidius.

Quadratus componit.

In Cilicia motus.

* *Vat. hic & in ſrà,* Aroſoboro

Rex Antiochus ſedat.

Naumachia in lacu Fucino:

Magnâ pugnantium copiâ,

Itemq; ſpectantium.

pem. Ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde auratâ præsedêre. Pugnatum, quamquam inter sontes, fortium virorum animo: ac post multum vulnerũ, occidioni exemti sunt. Sed perfecto spectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifesta fuit; haut satis depressi ad lacus ima vel media. Eoque, tempore interiecto, altiùs effossi specus, & contrahendæ rursus multitudini, gladiatorum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appositũ magnâ formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens, proxima trahebat, conuulsis vlterioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione Principis vsa, ministrum operis Narcissum incusat cupidinis, ac prædarum. Nec ille reticet, impotentiam muliebrem nimiasq. spes eius arguens. D. Iunio, Q. Haterio Coss. sedecim annos natus Nero Octauiam Cæsaris filiam in matrimonium accepit. Vtq. studiis honestis, & eloquentiæ gloriâ nitesceret; caussâ Ilienſium susceptâ, Romanum Troiâ demissum, & Iuliæ stirpis auctorẽ Æneam, aliaq. haut procul fabulis vetera facundè exsecutus, impetrat vt Ilienses omni publico munere soluerentur. Eodem oratore Bononiensi Coloniæ igni haustæ subuentum, centies sestertij largitione. Redditur Rhodiis libertas, adempta sæpe aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerat: tributumq. Apamiensibus terræmotu conuulsis, in quinquenniũ remissum. At Claudius sæuissima quæque promere adigebatur eiusdem Agrippinæ artibus, quæ Statilium Taurum opibus illustrẽ hortis eius inhians peruertit, accusante Tarquitio Prisco. Legatus is Tauri Africã imperio proconsulari regentis, postquam reuenerant, pauca repetundarum crimina, ceterùm magicas superstitiones obiectabat. Nec ille diutiùs falsum accusatorem indignâ sorte perpessus, vim vitæ suæ attulit, ante sententiam senatus. Tarquitius tamen curiâ exactus est. quod Patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinæ peruicêre. Eodem anno sæpiùs audita vox Principis, parem vim rerum habendam à procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset. Ac ne fortuitò prolapsus videretur, Senatus quoque consulto cautum, pleniùs quàm antea & vberiùs. Nam diuus Augustus apud equestres qui Ægypto præsiderent lege agi, decretaque eorum proinde haberi iusserat, ac si magistratus Romani constituissent: mox alias per prouincias, & in vrbe pleraq. concessa sunt, quæ olim à prætoribus noscebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties seditione aut armis certatum, cùm Semproniis rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur, aut rursum Seruiliæ leges senatui iudicia redderent. Mariusque & Sylla olim de eo vel præcipuè bellarunt. Sed tunc ordinum diuersa studia: & qui vicerant, publicè valebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæsaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matios posthac & Vedios, & cetera equitum Romanorum præualida nomina, referre nihil attinuerit; cùm Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat, sibique & legibus adæquauerit. Rettulit dein de immunitate Cois tribuendâ. Multaque super antiquitate eorum memorauit: Argiuos vel * cum Latonæ parente, vetustissimos insulæ cultores: mox aduentu Æsculapij artem medendi illatam, maximeque inter posteros eius celebrem fuisse, nomina singulorum referens, & quibus quisque ætatibus viguissent. Quin etiam dixit Xenophontem, cuius scientiâ ipse vteretur, eâdem familiâ ortum: precibusque eius dandum, vt omni tributo vacui in posterum Coi, sacram & * tanti dei ministram insulam colerent. neque dubium habetur, multa eorundem in Pop. Rom. merita, sociasque victorias potuisse tradi.

Lacus ipso emissus.

Parum fideliter.

A. V. C. DCCCVI.

Nero Octauiam ducit.

Caussas agit.

Statilius Taurus damnatur.

Procuratorũ potestas aucta.

Origo eius potentiæ.

Cois immunitas data.

* Ceum Latonæ parentem,

* tantum

Sed Claudius, facilitate solitâ, quod vni concesserat, nullis extrinsecus adiumentis velauit. At Byzantij, datâ dicẽdi copiâ, cùm magnitudinem onerum apud senatum deprecarentur, cuncta repetiuere; orsi à fœdere quod nobiscum icerant, quâ tempestate bellauimus aduersus regem Macedonum, cui vt degeneri, Pseudophilippi vocabulum impositum. Missas posthac copias in Antiochum, Persen, Aristonicum, & piratico bello adiutum Antonium. memorabantque quæ Syllæ, aut Lucullo, aut Pompeio obtulissent. Mox recentia in Cæsares merita. quando ea loca insiderent, quæ transmeantibus terrâ mariqúe ducibus, exercitibusque, simul vehendo commeatu opportuna forent. Namque artissimo inter Europam Asiamque diuortio, Byzantium in extremâ Europâ posuere Græci. quibus Pythium Apollinem consulentibus vbi conderent vrbem, redditum oraculum est: *quærerent sedem, cæcorum terris aduersam.* Eâ ambage Chalcedonij monstrabantur, quòd priores illuc aduecti, * præuisâ locorum vtilitate peiora legissent. Quippe Byzantium fertili solo, fecundoque mari. quia vis piscium * in Pontum erumpens, & obliquis subter vndas saxis exterrita, omisso alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primò quæstuosi & opulenti; pòst magnitudine onerum vrgente, finem aut modum orabãt, annitente Principe qui Thracio Bosphoranoque bello recens fessos iuuandosque rettulit. Ita tributa in quinquennium remissa. M. Asinio, M. Acilio Coss. mutationem rerum in deterius portendi, cognitum est crebris prodigiis. Signa enim ac tentoria militum igne cælesti arsere. Fastigio Capitolij examen apum insedit. Biformes hominum partus. Et suis fetus editus, cui accipitrum vngues erant. Numerabatur inter ostenta, diminutus omnium magistratuum numerus, quæstore, ædili, tribuno, ac prætore, & consule, paucos intra mẽses defunctis. Sed in præcipuo pauore Agrippina vocem Claudij, quam temulentus iecerat, fatale sibi, vt coniugum flagitia ferret, dein puniret, metuens, agere & celerare statuit, perditâ prius Domitiâ leuibus & muliebribus caussis: quia Lepida minore Antoniâ genita, auunculo Augusto, Agrippinæ sobrinâ * prior, ac Gnei mariti eius soror, parem sibi claritudinem credebat. nec forma, ætas, opes multum distabant; & vtraque impudica, infamis, * vinolenta, haut minùs vitiis æmulabantur quàm si qua ex fortunâ prospera acceperant. Enimuerò certamen accerrimum, amita potius an mater apud Neronem præualeret. Nam Lepida blandimentis & largitionibus iuuenilem animum deuinciebat, truci contrà ac minaci Agrippinâ, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantẽ nequibat. Ceterùm obiecta sunt quòd coniugium Principis deuotionibus petiuisset, quodque parum coërcitis per Calabriam seruorum agminibus pacem Italiæ turbaret. Ob hæc mors indicta, multum aduersante Narcisso, qui Agrippinam magis magisq. suspectans, promsisse inter proximos ferebatur, *certam sibi perniciem, seu Britannicus rerum, seu Nero potiretur. Verùm ita de se meritũ Cæsarem, vt vitam vsui eius impenderet. Conuictã Messallinam & Silium. Pares iterum accusandi caussas esse, si Nero imperitaret. Britannico successore, nullũ Principi meritum, ac nouercæ insidiis domum omnem conuelli, maiore flagitio, quàm si impudicitiam prioris coniugis reticuisset. quamquam ne impudicitiam quidem nunc abesse, Pallante adultero. ne quis ambigat, decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habere.* Hæc atque talia dictitans, amplecti Britannicum, robur ætatis quàm maturrimum precari: modò ad deos, modò ad ipsum tendere manus, adolesceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores vlciscerétur. In tantâ mole curarum, Claudius valetudine aduersâ corripitur, refouendisque viribus mollitie cæli & salubritate aquarum, Sinuessam pergit. Tum Agrippina sceleris olim certa & oblatæ occasionis

Byzantij leuari tributis postulant.

Situs, & opportunitas eius opidi.

* parum visa

* Ponto erumpens.

A. V. C. DCCCVII. *Prodigia multa Claudianæ necis.*

Agrippina in Lepidam æmulatio.

* propior,

* violenta,

Vtriusque mores.

Hæc accusata.

Et ad mortem acta.

Narcissi liberæ voces.

Qui Britannico fidus.

Claudius ægrotat.

occasionis propera, nec ministrorum egens, de genere veneni consultauit: ne repentino & præcipiti facinus proderetur; si lentum & tabidum dilegisset, ne admotus supremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorem filij rediret. Exquisitum aliquid placebat, quod turbaret mentem, & mortem differret. Diligitur artifex talium, vocabulo Locusta, nuper veneficij damnata, & diu inter instrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum virus, cuius minister è spadonibus fuit Halotus, inferre epulas, & explorare gustu solitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, vt temporum illorum scriptores prodiderint, infusum delectabili cibo boletorum venenum; nec vim medicaminis statim intellectam, secordiáne Claudij an vinolentiâ. simul soluta aluus subuenisse videbatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando vltima timebantur, spretâ præsentium inuidiâ, prouisam iam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille tamquam nisus euomentis adiuuaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus eius demisisse creditur: haut ignarus summa scelera incipi cum periculo, peragi cum præmio. Vocabatur interim senatus, votaque pro incolumitate Principis consules & sacerdotes nuncupabant, cùm iam exanimis vestibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Iam primùm Agrippina, velut dolore victa & solatia conquirens, tenere amplexu Britannicum, veram paterni oris effigiem appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque & Octauiam sorores eius attinuit, & cunctos aditus custodiis clauserat; crebroque vulgabat, ire in melius valetudinem Principis, quo miles bonâ in spe ageret, tempusque prosperum ex monitis Chaldæorum attentaret. Tunc medio diei, tertio ante idus Octobr. foribus palatij repentè diductis, comitante Burrho Nero egreditur ad cohortem, quæ more militiæ excubiis adest. vbi monente Præfecto, festis vocibus exceptus, inditur lecticæ. Dubitauisse quosdam ferunt respectantes, rogitantesque vbi Britannicus esset? mox nullo in diuersum auctore, quæ offerebantur secuti sunt. Illatusque castris Nero, & congruentia tempori præfatus, promisso donatiuo, ad exemplum paternæ largitionis, Imperator consalutatur. Sententiam militum secuta Patrum consulta. nec dubitatum est apud prouincias. Cælestesque honores Claudio decernuntur, & funeris sollenne perinde ac diuo Augusto celebratur: æmulante Agrippinâ proauiæ Liuiæ magnificentiam. Testamentum tamen haut recitatum, ne antepositus filio priuignus, iniuriâ & inuidiâ animos vulgi turbaret.

Boleto eum sanat Agrippina.

Mors celatur.

Imperium Neroni traditur.

Claudio funus, & consecratio.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XIII.

BREVIARIVM LIBRI.

SIlanus proconsul Asiæ, veneno necatus, Agrippinæ fraude. item Narcissus ad mortē actus. Claudio funus censorium ductum, & laudatur à Principe. Bona Neronis initia, & multa arbitrio Senatus cōstituta. Parthi Armeniam adfectant: quibus Domitius Corbulo opponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente. eaq; caussa imminutæ maternæ potentiæ. Pallas libertus curârerum demotus. mox venenum Britannico properatum: & festinum eius funus. Agrippina Neroni offensior, & visa res nouas moliri. accusata eo nomine, absoluitur. Neronis luxus & lasciui per noctem discursus. Actum de libertis in seruitutem reuocandis, sed non peractum. Damnationes aliquot illustrium, itemq; à fato mortes. Iterum cum Parthis discordia, super Armeniâ. ad quod bellum priscâ seueritate & disciplinâ militem suum Corbulo firmauit. Is Armeniam ingreditur, castella aliquot exscindit, vrbem Artaxata capit & incendit: rege Tiridate prælium aut defensionem nusquam auso. P. Suilius Romæ damnatur, adnitente Senecâ. Octauius Sagitta Pontiam tergiuersantem de nuptiis, impotentiâ amoris, ferro transadigit. libertus suum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppæam Sabinam amare Nero occipit: deq; ingenio & Venere eius feminæ. Cornelius Sulla Massiliam amouetur, suspectus Principi. Publicanorum iniquitas temperata. In Germaniâ Frisij res mouent: & sedes iuxta Rhenum conantur figere. frustra. quia pulsi ab Romano equite & distecti. Eosdē agros mox Ansibarij occupant, sed eōdem fato. Hermunduri Cattiq; inter se bellantur. sed magno prælio Catti ad exitium panè gentis cæsi. Gesta hæc annis quattuor.

IMP. CLAVDIO NERONE. L. ANTISTIO VETERE
Q. VOLVSIO. P. CORNELIO SCIPIONE
IMP. CLAVDIO NERONE. II. L. CALPVRNIO PISONE — COSS.
IMP. CLAVDIO NERONE. III. VALERIO MESSALLA

Iunius Silanus.

PRIMA nouo Principatu mors Iunij Silani proconsulis Asiæ, ignaro Nerone, per dolum Agrippinæ paratur. non quia ingenij violentiâ exitum irritauerit, segnis & dominationibus aliis fastiditus, adeò vt C. Cæsar pecudem auream eum appellare solitus sit: verùm Agrippina fratri eius L. Silano necem molita vltorem metuebat, crebrâ vulgi famâ, anteponendum esse vix dum pueritiam egresso Neroni, & imperiū per scelus adepto, virum ætate compositâ, insontem, nobilem, & quod tunc spectaretur, è Cæsarum posteris. quippe & Silanus D. Augusti abnepos erat. hæc caussa necis: ministri fuere P. * Celerius eques Romanus, & Ælius libertus, rei familiari Principis in Asiâ impositi. Ab iis proconsuli venenum inter epulas datum est, apertiùs quàm vt fallerent. Nec minus properato Narcissus Claudij libertus, de cuius iurgiis aduersus Agrippinam rettuli, asperâ custodiâ, & necessitate extremâ, ad mortem agitur; inuito Principe, cuius abditis adhuc vitiis per auaritiam ac prodigentiam mirè congruebat. Ibaturq. in cædes, nisi Afranius Burrhus, & Annæus Seneca obuiam issent. Hi rectores imperatoriæ iuuentæ, & pari in societate potentiæ concordes, diuersâ arte ex æquo pollebant. Burrhus militaribus curis, & seueritate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, & comitate honestâ. iuuantes inuicem, quo faciliùs lubricam Principis ætatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent. Certamen vtrique vnum erat contra ferociam Agrippinæ, quæ cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans, habebat in partibus Pallantem, quo auctore Claudius nuptiis incestis & adoptione exitiosâ semet peruerterat. Sed neque Neroni infra seruos ingenium; & Pallas tristi arrogantiâ modum liberti egressus,

** Scribe, Celer Palàm veneno necatus.*

Narcissus etiā ad mortem actus.

Burrhi & Senecæ laudatio.

egressus, tædium sui mouerat. Propalam tamen omnes in eam honores cumulabantur, signumque more militiæ petenti tribuno dedit, OPTIMÆ MATRIS. Decreti & à senatu duo lictores, flaminium Claudiale, simul Claudio censorium funus, & mox consecratio. Die funeris, laudationē eius Princeps exorsus est. Dum antiquitatem generis, consulatus, ac triumphos maiorum enumerabat; intentus ipse & ceteri. Liberalium quoque artium commemoratio, & nihil regente eo Reip. triste ab externis accidisse, pronis animis audita. Postquam ad prouidentiam sapientiamque flexit, nemo risui temperare, quamquam oratio à Senecâ composita, multum cultus præferret: vt fuit illi viro ingenium amœnum, & temporis illius auribus accommodatum. Adnotabant seniores, quibus otium est vetera & præsentia contendere, primum ex iis qui rerum potiti essent Neronem, alienæ facundiæ eguisse. Nam dictator Cæsar summis oratoribus æmulus, & Augusto promta ac profluens, quæ deceret Principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, quâ verba expenderet, tum validus sensibus aut consulto ambiguus. Etiam C. Cæsaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio quoties meditata dissereret, elegantiam requireres. Nero puerilibus statim annis, viuidum animum in alia detorsit. Cælare & pingere, cantus aut regimen equorum exercere. & aliquando carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctrinæ ostendebat. Ceterùm peractis tristitiæ imitamentis, curiam ingressus, & de auctoritate patrum, & consensu militum præfatus, consilia sibi & exempla capessendi egregiè imperij memorauit: nec iuuentam armis ciuilibus, aut domesticis discordiis imbutam: nulla odia, nullas iniurias, nec cupidinem vltionis afferre. Tum formam futuri principatus præscripsit, ea maximè declinans, quorum recens flagrabat inuidia. Non enim se negotiorum omnium iudicem fore, vt clausis vnam intra domum accusatoribus & reis, paucorum potentiâ grassaretur. Nihil in penatibus suis vænale, aut ambitioni peruium: discretam domum & Remp. Teneret antiqua munia senatus. Consulum tribunalibus Italiâ & publicæ prouinciæ assisterent. Illi patrum aditum præberent; se mandatis exercitibus consulturum. Nec defuit fides. Multaque arbitrio senatus constituta sunt, Ne quis ad caussam orandam mercede aut donis emeretur; Ne designatis quidem quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset. Quod quidē aduersante Agrippinâ, tamquam acta Claudij subuerterentur, obtinuere patres. qui in palatium ob id vocabantur, vt astaret abditis à tergo foribus velo discreta, quod visum arceret, *aditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorum caussam gentis apud Neronem orantibus, escendere suggestum Imperatoris, & præsidere simul parabat, nisi ceteris pauore defixis, Seneca admonuisset, venienti matri occurreret. Ita specie pietatis, obuiam itum dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupisse rursum Parthos, & rapi Armeniam allatum est; pulso Rhadamisto, qui sæpe regni eius potitus, dein profugus, tum quoque bellum deseruerat. Igitur in vrbe sermonum auidâ, quemadmodum Princeps vix septemdecim annos egressus, suscipere eam molem aut propulsare posset: quod subsidium in eo qui à feminâ regeretur: num prœlia quoque & oppugnationes vrbium, & cetera belli per magistros administrari possent, anquirebant. Contrà. *alij melius euenisse dixerunt, quàm si inualidus senectâ & ignauiâ Claudius, militiæ ad labores vocaretur, seruilibus iussis obtemperaturus. Burrhum tamen & Senecam multarum rerum experientiâ cognitos: & Imperatori quantum ad robur deesse? cùm octauodecimo ætatis anno Gn. Pompeius, nonodecimo Cæsar Octauianus, ciuilia bella sustinuerint. Pleraque in summâ fortunâ auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus geri. Daturum planè documentum,*

Honores in Agrippinā.

Laudatio funebris Claudij.

Non sine audientium irrisu.

Nero infans:

At non ceteri Principes.

Eius honesta oratio in curiâ.

Forma gubernandi.

Senatui auctoritas restituta.

Agrippina supra feminam curā.

*auditus.

Armenia turbat.

Sermones hinc in Neronem:

Et alij pro Nerone.

honestis an secus amicis vteretur, si ducem amotâ inuidiâ egregium, quàm si pecuniosum & gratiâ subnixum per ambitum diligeret. Hæc atq. talia vulgantibus, Nero & iuuentutem proximas per prouincias quæsitam supplendis Orientis legionibus admouere, legionesque ipsas propiùs Armeniam collocari iubet. Duosque veteres reges Agrippam & * Iocchum expedire copias, quîs Parthorum fines vltrò intrarent, simul pontes per amnem Euphratem iungi. Et minorem Armeniam Aristobulo, regionem Sophenem Sohemo cum insignibus regiis mandat. Exortusque in tempore æmulus Vologeso, filius Vardanes. Et abscessere Armeniâ Parthi, tamquam differrent bellum. Sed apud senatum omnia in maius celebrata sunt, sententiis eorum, qui supplicationes & diebus supplicationum vestem Principi triumphalem, vtque ouans vrbem iniret, effigiesque eius pari magnitudine ac Martis Vltoris, eodem in templo censuere: præter suetam adulationem læti, quòd Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ præposuerat. Videbaturq. locus virtutibus patefactus. Copiæ Orientis ita diuiduntur, vt pars auxiliariq; cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam, & legatum eius Quadratum * Vinidium remaneret; par ciuium sociorumque numerus Corbuloni esset, additis cohortibus alisque, quæ apud Cappadociam hiemabant. Socij reges prout bello conduceret, parere iussi. Sed studia eorũ in Corbulonem promtiora erant. qui vt famæ inseruiret, quæ in nouis cœptis validissima est, itinere properè confecto, apud * Egas ciuitatem Ciliciæ obuium Quadratum habuit, illuc progressum, ne si ad accipiendas copias Syriam intrauisset Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque, etiam specie inanium validus. Ceterùm vterque Vologesem regem nuntiis monebant, pacem quàm bellum mallet, datisque obsidibus, solitam prioribus reuerentiam in populum Romanum continuaret. Et Vologeses quo bellum ex æquo modo pararet, an vt æmulationis suspectos per nomen obsidum amoueret, tradit nobilissimos ex familiâ Arsacidarum. Accepitque eos centurio * Hostorius ab * Vinidio missus, fortè priore de caussa adito rege. Quod postquam Corbuloni cognitum est, ire præfectum cohortis Arrium Varum, & * recipere obsides iubet. Hinc ortum inter præfectum & centurionem iurgium, ne diutiùs externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque qui eos ducebant, permissum. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quâdam etiam hostium, Corbulonem prætulere. Vnde discordia inter duces. querente Vinidio prærepta quæ suis consiliis patrauisset; testante contrà Corbulone, non priùs conuersum regem ad offerendos obsides, quàm ipse dux bello dilectus, spes eius ad metum mutaret. Nero quo componeret diuersos, sic euulgari iussit: Ob res à Quadrato & Corbulone prosperè gestas, laurum fascibus Imperatoriis addi. quæ in alios consules egressa, coniunxi. Eodem anno Cæsar effigiẽ Gn. Domitio patri, consularia insignia Asconio Labeoni, quo tutore vsus erat, petiuit à senatu: sibiq. statuas argento vel auro solidas, aduersus offerentes prohibuit. Et quamquam censuissent Patres, vt principium anni inciperet mense Decemb. quo ortus erat Nero, veterem religionem kalendarum Ianu. inchoando anno retinuit. Neque recepti sunt in reos Carinas Celer senator, seruo accusante, aut Iulius Densus equester, cui fauor in Britannicum crimini dabatur. Claudio Nerone, L. Antistio Coss. cùm in acta Principum iurarent magistratus, in sua acta collegam Antistium iurare prohibuit: magnis patrum laudibus, vt iuuenilis animus leuium quoq. rerum gloriâ sublatus, maiores continuaret. Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messallinæ ordine remotum,

Ipse curam belli suscipit.

* Antiochum

Parthi Armeniam omittunt.

Inde honores in Principẽ, vani & nimij.

Corbulo Armeniæ rebus præfectus.

* Numidium

* Vet. Ægeas

Copias à Quadrato accipit.

Vologeses ad pacem inclinat.

* Var. Histeius
* Numidio

Obsides dat.

* Var. recipere

Vnde dissidium inter Romanos duces.

Nero componit.

Populariter quædam Roma gerit.

A. V. C. DCCCIIX.

Clementiam ostentat.

motum, reddidit ſenatui, clementiam ſuam obſtringens crebris orationibus; quas Seneca, teſtificando quàm honeſta præciperet, vel iactandi ingenij, voce Principis vulgabat. Ceterùm infracta paulatim potentia matris, delapſo Nerone in amorem libertæ, cui vocabulum Acte fuit: ſimul aſſumtis in conſcientiam Othone & Claudio Senecione adoleſcentulis decoris. quorum Otho familiâ conſulari, Senecio liberto Cæſaris patre genitus, ignarâ matre, dein fruſtrà obnitente, penitus * irrepſerat per luxum & ambigua ſecreta. ne * ſeuerioribus quidem Principis amicis aduerſantibus, mulierculâ nullâ cuiuſquam iniuriâ cupidines Principis explente; quando vxore ab Octauiâ nobili quidem, & probitatis ſpectatæ, fato quodam, an quia præualent illicita, abhorrebat. metuebaturque ne in ſtupra feminarum illuſtrium prorumperet, ſi illâ libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam æmulam, nurum ancillam, aliaque eundem in modum muliebriter fremere. Neque pœnitentiam filij, aut ſatietatem opperiri: quantoque fœdiora exprobrabat, acriùs accendere. donec vi amoris ſubactus, exueret obſequiũ in matrem, Senecæque permitteret. Ex cuius familiaribus Annæus Serenus, ſimulatione amoris aduerſus eandem libertam primas adoleſcentis cupidines velauerat, præbueratque nomen, vt quæ Princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palàm largiretur. Tum Agrippina verſis artibus, per blandimenta iuuenem aggredi, ſuum potiùs cubiculum ac ſinum offerre contegendis quæ prima ætas, & ſumma fortuna expeterent. Quin & fatebatur intempeſtiuam ſeueritatem, & ſuarum opum quæ haut procul Imperatoriis aberant, copias tradebat. vt nimia nuper coërcendo filio; ita rurſum intemperanter demiſſa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantque caueri inſidias mulieris ſemper atrocis, tum & falſæ. Fortè illis diebus Cæſar inſpecto ornatu, quo Principum coniuges ac parentes effulſerant, diligit veſtem & gemmas, miſitque donum matri: nullâ parcimoniâ, cùm præcipua & cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina non his inſtrui cultus ſuos, ſed ceteris arceri proclamat, & diuidere filium, quæ cuncta ex ipsâ haberet. Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infenſus iis quibus ſuperbia muliebris innitebatur, demouet Pallantem curâ rerum quîs à Claudio impoſitus, velut arbitrum regni agebat. Ferebaturque digrediente eo, magnâ proſequentium multitudine, non abſurdè dixiſſe: *Ire Pallantem, vt eiuraret*. Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, pareſque rationes cum Rep. haberet. Præceps poſt hæc Agrippina, ruere in terrorem & minas, neque Principis auribus abſtinere, quo minus teſtaretur, *adultum iam eſſe Britannicum, veram dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris imperio; quod inſitus & adoptiuus, per iniurias matris exerceret. Non abnuere ſe, quin cuncta infelicis domus mala patefierent, ſuæ in primis nuptiæ, ſuum veneficium. Id ſolum diis & ſibi prouiſum, quòd viueret priuignus. Ituram cum illo in caſtra. Audiretur hinc Germanici filia, inde vilis rurſus Burrhus & exſul Seneca, truncâ ſcilicet manu, & profeſſoriâ linguâ, generis humani regimen expoſtulantes*. Simul intendere manus, aggerere probra: conſecratũ Claudium, infernos Silanorum manes inuocare, & tot irrita facinora. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat, volutare ſecum, modò matris violentiam, modò ipſius indolem, vt quidem experimento nuper cognitam, quo tamen fauorem latè quæſiuiſſet. Feſtis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum luſu ſortientium, euenerat ea ſors Neroni. Igitur ceteris diuerſa, nec ruborem illatura; vbi Britannico iuſſit exſurgeret, progreſſuſque in medium cantum aliquem inciperet, irriſum ex eo ſperans pueri ſobrios quoque conuictus, nedum

Amor eius in Acten:

* irrepſerant

* Vet. ſenioribus

Qui Agrippina odioſus. Et auertere conatur minis:

Mox blandimentis.

Fruſtrà.

Quia ipſe auertit ſe à matre.

Pallantem eius ab altò detrahit.

Hinc minax oratio Agrippinæ.

Nero Britannicum ſuſpicit.

Qui iniuria & miſeria ſua intellegens.

nedum temulentos ignorantis: ille constanter exorsus est carmen, quo euolutum eum sede patriâ rebusque summis significabatur. Vnde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox & lasciuia exemerat. Nero intellectâ inuidiâ, odium intendit. Vrgentibusq. Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neque iubere cædem fratris palàm audebat, occulta molitur. Parari venenũ iubet, ministro Pollione Iulio prætoriæ cohortis tribuno, cuius curâ attinebatur damnata veneficij nomine Locusta, multâ scelerum famâ. Nam vt proximus quisque Britannico, neque fas, neque fidem pensi haberet, olim prouisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitque exsolutâ aluo parum validum, siue temperamentum inerat, ne statim sæuiret. Sed Nero lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, iubere supplicium veneficæ; quòd dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur. Promittentibus dein tam præcipitem necem quàm si ferro vrgeretur, cubiculum Cæsaris iuxta decoquitur virus, cognitis antea venenis rapidum. Mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem ætatis nobilibus sedentes vesci in aspectu propinquorum, propriâ & parciore mensâ. Illic epulante Britannico, quia cibos potusque eius dilectus ex ministris gustu explorabat, ne omitteretur institutum, aut vtriusque morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc ac præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico. Dein postquam feruore aspernabatur, frigidâ in aquâ affunditur venenum, quod ita cunctos eius artus peruasit, vt vox pariter & spiritus eius raperentur. Trepidatum à circumsedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, resistunt defixi, & Neronem intuentes. Ille vt erat reclinis, & nescio similis, solitum ita, ait, per comitialem morbum, quo primum ab infantiâ afflictaretur Britannicus, & redituros paulatim visus sensusque. At Agrippinæ is pauor, ea consternatio mentis quamuis vultu premeretur, emicuit; vt perinde ignaram fuisse ac Octauiam sororem Britannici constiterit. quippe sibi supremum auxilium ereptum, & parricidij exemplum intelligebat. Octauia quoque quamuis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breue silentium, repetita conuiuij lætitia. Nox eadem necem Britannici & rogum coniunxit, prouiso antè funebri apparatu, qui modicus fuit. In campo tamen Martio sepultus est, adeò turbidis imbribus, vt vulgus iram deûm portendi crediderit aduersus facinus, cui plerique etiam hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum existimantes. Tradunt plerique eorum temporum scriptores, crebris ante exitium diebus illusisse pueritiæ Britannici Neronem. vt iam non præmatura, neq. sæua mors videri queat, quamuis inter sacra mensæ, ne tempore quidẽ ad complexum sorori dato, ante oculos inimici properata sit, in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro priùs quàm veneno pollutum. Festinationem exsequiarum edicto Cæsar defendit, id à maioribus institutum referens, *subtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus, aut pompâ detinere. Ceterùm & sibi amisso fratris auxilio, reliquas spes in Rep. sitas: & tanto magis fouendum patribus populoque Principem, qui vnus superesset è familiâ summum ad fastigium genitâ.* Exin largitione potissimos amicorum auxit. Nec defuerunt, qui arguerent viros grauitatem asseuerantes, quòd domos villasque id temporis quasi prædas diuisissent. Alij necessitatem adhibitam credebant à Principe, sceleris sibi conscio, & veniam sperante, si largitionibus validissimum quemq. obstrinxisset. At matris ira nullâ munificentiâ leniri; sed amplecti Octauiam, crebra cum amicis secreta habere. Super ingenitam auaritiam, vndiq. pecunias quasi in subsidium corripiens,

Veneno tollere eum parat.

Et quidem præcipitem.

Datur ei in frigidâ.

Illicò obit.

Nocte efferitur & vritur.

Edictum super eâ re Cæsaris.

Liberalitas ad redimendum scelus.

Agrippina tamen mansit infensior.

ripiens, tribunos & centuriones comiter excipere. Nomina & virtutes nobilium, qui etiam tum supererant, in honore habere: quasi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, excubiasque militares, quæ vt coniugi Imperatoris * solitum & vt matri seruabantur, & Germanos super eundem honorem custodes additos digredi iubet. Ac ne cœtu salutantium frequentaretur, separat domum, matremque transfert in eam quæ Antoniæ fuerat: quoties ipse illuc ventitaret, septus turbâ centurionum, & post breue osculum digrediens. Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quàm fama potentiæ, non suâ vi nixæ. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo solari, nemo adire, præter paucas feminas, amore an odio, incertum. Ex quibus erat Iunia Silana, quam matrimonio C. Silij à Messallinâ depulsam, suprà retuli, insignis genere, formâ lasciua, & Agrippinæ diu percara. mox occultis inter eas offensionibus, quia Sextium Africanum nobilem iuuenem à nuptiis Silanæ deterruerat Agrippina, impudicam & vergentem annis dictitans, non vt Africanum sibi seponeret, sed ne opibus & orbitate Silanæ maritus potiretur. Illa spe vltionis oblatâ, parat accusatores ex clientibus suis Iturium & Caluisium, non vetera, & sæpius iam audita deferens, quòd Britannici mortem lugeret, aut Octauiæ iniurias euulgaret: sed destinauisse eam Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à diuo Augusto, ad res nouas extollere; coniugioque eius etiam imperio Remp. rursus inuadere. hæc Iturius & Caluisius Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt. Qui lætus oblatis (quippe inter Agrippinam & Domitiam infensa æmulatio exercebatur) Paridem histrionem libertum & ipsum Domitiæ impulit ire properè, crimenque atrociter deferre. Prouecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur. Cùm ingreditur Paris, solitus alioquin id temporis lusus Principis intendere. Sed tunc compositus ad mæstitiam, expositoque indicij ordine, ita audientem exterret, vt non tantùm matrem Plautumque interficere, sed Burrhum etiam demouere præfecturâ destinaret, tamquam Agrippinæ gratiâ prouectum, & vicem reddentem. Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad Cæninam Thuscum codicillos mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ, sed ope Senecæ dignationem Burrho retentam. Plinius & Cluuius nihil dubitatum de fide præfecti referunt. sanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cuius amicitiâ floruit. Nos consensum auctorum secuturi, quæ diuersa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, & interficiendæ matris auidus, non priùs differri potuit, quàm Burrhus necem eius promitteret, si facinoris coargueretur, *Sed cuicumque, nedum parenti defensionem tribuendam. nec accusatores adesse, sed vocem vnius ex inimicâ domo afferri.* * *Refutare tenebras, & vigilatam conuiuio noctem, omniaque temeritati & inscitiæ propiora.* Sic lenito Principis metu & luce ortâ, itur ad Agrippinam vt nosceret obiecta, dissolueretque, vel pœnas lueret. Burrhus iis mandatis, Senecâ coràm, fungebatur. Aderant & ex libertis, arbitri sermonis. Deinde à Burrho postquam crimina & auctores exposuit, minaciter actum. Agrippina ferociæ memor, *Non miror*, inquit, *Silanam numquam edito partu, matrum affectus ignotos habere. Neque enim perinde à parentibus liberi; quàm ab impudicâ adulteri mutantur. Nec si Iturius & Caluisius adesis omnibus fortunis, nouissimam suscipiendæ accusationis operam anni rependunt; ideo aut mihi infamia parricidij, aut Cæsari conscientia subeunda est. nam Domitiæ inimicitiis gratias agerem, si beniuolentiâ mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & histrionem Paridem quasi scenæ fabulas componit. Baiarum suarum piscinas excolebat, cùm meis consiliis adoptio, & proconsulare ius, & designatio consulatus, & cetera adipiscendo imperio præpararentur. Aut existat qui cohortes in*

Cui Nero excubias adimit.

* olim, tum &c

Igitur cultores eam deserunt.

Silana in eam insurgit.

Insidiarum in Principem accusat.

Nero mirificè terretur.

In eadem matris imminet.

* reputares

Coërcetur à Burrho.

Agrippina seriò se purgat.

vrbe

vrbe tentatas, qui prouinciarum fidem labefactatam, denique seruos vel libertos ad scelus corruptos arguat. Viuere ego Britannico potiente rerum poteram: at si Plautus aut quis alius Remp. iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accusatores, qui non verba impatientiâ caritatis aliquando incauta, sed ea crimina obiiciant, quibus nisi à filio mater absolui nõ possim.* Commotis qui aderant, vltroque spiritus eius mitigantibus, colloquium filij expõscit. Vbi nihil pro innocentiâ quasi diffideret, nec beneficiis quasi exprobraret, disseruit, sed vltionem in delatores & præmia amicis obtinuit. Præfectura annonæ *Senio Rufo, cura ludorum qui à Cæsare parabantur Arruntio Stellæ, Ægyptus C. Balbillo permittuntur. Syria P. Anteio destinata, & variis mox artibus elusus, ad postremum in vrbe retentus est. At Silana in exsilium acta. Caluisius quoque & Iturius relegantur. De Atimeto supplicium sumtum, validiore apud libidines Principis Paride, quàm vt pœnâ afficeretur. Plautus ad præsens silentio transmissus est. Deferuntur dehinc consensisse Pallas, ac Burrhus, vt Cornelius Sulla claritudine generis, & affinitate Claudij, cui per nuptias Antoniæ, gener erat, ad imperium vocaretur. Eius accusationis auctor exstitit Pætus quidam, exercendis apud ærarium sectionibus famosus, & tum vanitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia, quàm grauis superbia fuit. quippe nominatis libertis eius, quos conscios haberet, respondit, nihil vnquã se domi, nisi nutu aut manu significasse, vel si plura demonstranda essent scripto vsum, ne vocem consociaret. Burrhus quamuis reus, inter iudices sententiam dixit. Exsiliumque accusatori irrogatum, & tabulæ exustæ sunt, quibus oblitterata ærarij monimenta retrahebat. Fine anni statio cohortis assidere ludis solita, demouetur, quo maior species libertatis esset; vtque miles theatrali licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebs daret experimentum, an amotis custodibus, modestiam retineret. Vrbem Princeps lustrauit è responso haruspicum, quòd Iouis ac Mineruæ ædes de cælo tactæ erant. Q. Volusio, P. Scipione Coss. otium foris, fœda domi lasciuia, quâ Nero itinera vrbis, & lupanaria, & diuerticula, veste seruili in dissimulationem sui compositus pererrabat, comitantibus qui raperent ad venditionem exposita, & obuiis vulnera inferrent, aduersus ignaros adeò, vt ipse quoque acciperet ictus, & ore præferret. Deinde vbi Cæsarem esse qui grassaretur pernotuit, augebanturque iniuriæ aduersus viros feminasque insignes, & quidam simili licentiâ sub nomine Neronis, multi propriis cum globis eadem exercebant, & in modum captiuitatis nox agebatur. Iulius quidam Montanus senatorij ordinis, sed qui nondum honorem capessisset, cõgressus fortè per tenebras cum Principe, quia vim tentantem acriter repulerat, deinde agnitum orauerat, quasi exprobrasset, mori adactus est. Nero autem metuentior in posterum, milites sibi, & plerosque gladiatorum circumdedit, qui rixarum initia modica, & quasi priuata sinerent. si à læsis validiùs ageretur; arma inferebant. Ludicram quoq. licentiam, & fautores histrionum velut in prœlia conuertit, impunitate & præmiis; atque ipse occultus, & plerumque coràm prospectans: donec discordi populo, & grauioris motus terrore, non aliud remedium repertũ est, quàm vt histriones Italiâ pellerentur, milesque theatro rursum assideret. Per idem tempus actum in senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque vt aduersus malè meritos, reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Nec deerãt qui censerent. Sed consules relationem incipere non ausi ignaro Principe, perscripsere tamen consensum senatus. *Ille auctor constitutionis fieret, vt inter paucos & sententiæ aduersos, quibusdam coalitam libertate irreuerentiam eò prorupisse frementibus, *vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum consultarent, an ver-*

* corrupta.

Filium ipsa conuenit.

Placat, & placatur.

* Fenio

Accusatores eius varie puniti.

Pallas, & Burrhus, delati.

Illius contemptrix superbia.

Miles à theatro remotus.

A. V. C. CCMIX.

Neronis nocturna lasciuia.

Quam vulgò imitati:

Iulius Montanus infeliciter.

Miles iterum in theatrum reductus.

De ingratis libertis deliberatio.

* Mutila

Contra eos dictum:

an verberibus manus vltrò intenderent, impellerentve pœnam suam dissuadentes. Quid enim aliud læso patrono concessum, quàm vt vicesimum vltra lapidem, in oram Campaniæ libertum releget? Ceteras actiones promiscuas & pares esse. Tribuendum aliquod telum quod sperni nequeat. Nec graue manumissis, per idem obsequium retinendi libertatem, per quod assecuti sint. Ac criminum manifestos, meritò ad seruitutem retrahi, vt metu coërceantur, quos beneficia non mutauissent. Disserebatur contrà. *Paucorum culpam ipsis exitiosam esse debere. nihil vniuersorum iuri derogandum. quippe latè fusum id corpus. Hinc* * *plerumque tribus, decurias, ministeria magistratibus & sacerdotibus, cohortes etiam in vrbe conscriptas. & plurimis equitum, plerisque senatoribus, non aliunde originem trahi. Si separentur libertini, manifestam fore pœnuriam ingenuorum. non frustra maiores cùm dignitatem ordinum diuiderent, libertatem in communi posuisse. Quin & manumittendi duas species institutas, vt relinqueretur pœnitentiæ aut nouo beneficio locus. Quos vindictâ patronus non liberauerit, velut vinculo seruitutis attineri. Dispiceret quisque merita, tardéque concederet, quod datum non adimeretur.* Hæc sententia valuit. Scripsitque Cæsar senatui, priuatim expenderent caussam libertorum, quoties à patronis arguerentur: in commune nihil derogent. Nec multo pòst, ereptus amitæ libertus Paris, quasi iure ciuili, non sine infamiâ Principis, cuius iussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quædam imago Reip. Nam inter Vibullium prætorem, & plebei tribunum Antistium ortũ certamen, quòd immodestos fautores histrionum & à prætore in vincula ductos, tribunus omitti iussisset. comprobauere patres, incusatâ Antistij licentiâ. Simul prohibiti tribuni ius prætorum & consulum præripere, aut vocare ex Italiâ cum quibus lege agi posset. Addidit L. Piso designatus consul, ne quid intra domum pro potestate animaduerterent: néve multam ab iis dictam, quæstores ærarij in publicas tabulas ante quattuor menses referrent: medio temporis contradicere liceret. deque eo consules statuerent. Cohibita artiùs & ædilium potestas, statutumque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel pœnæ irrogarent. Eò Heluidius Priscus tribunus plebis aduersus Obultronium Sabinum ærarij quæstorem contentiones proprias exercuit, tamquam ius hastæ aduersus inopes inclementer * augeret. Dein Princeps curam tabularum publicarum à quæstoribus ad præfectos transtulit. Variè habita, ac sæpe immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit senatui diligere præfectos. dein ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero prætorum qui præessent. Neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæstores rursum imposuit, iisque ne metu offensionum segniùs cõsulerent, extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur ætatis eum primum magistratum capessentibus. Igitur Nero * præfecturâ perfunctos, & experientiâ probatos dilegit. Damnatus iisdem consulibus Vipsanius Lenâs, ob Sardiniam prouinciam auarè habitam. Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedentibus accusatoribus. Clodius Quirinalis, quòd præfectus remigum qui Rauennæ haberentur, velut infimam nationum, Italiam luxuriâ sæuitiaque afflictauisset, veneno damnationem anteuertit. Aminius Rebius ex primoribus peritiâ legum, & pecuniæ magnitudine, cruciatus ægræ senectæ misso per venas sanguine effugit: haut creditus sufficere ad constantiam sumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At L. Volusius egregiâ famâ concessit. cui tres & nonaginta anni spatium viuendi, præcipuaque opes bonis artibus, inoffensa tot Imperatorum malitia fuit. Nerone secundùm, L. Pisone consulibus, pauca memoriâ digna euenêre. nisi cui libeat, laudandis fundamentis & trabibus, quîs molem amphitheatri apud campum Martis Cæsar exstruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Romani re-*

Pro iis dictum.

* plerasque

Et hi obtinuêre.

Paris ingenuus iudicatus.

Ius Tribunicium coërcitum.

Item Ædilicium.

* ageret

De præfectis ærarij variatio.

* præturâ

L. Volusii mors, & opes.

A. V. C. DCCCX.

Amphitheatrum Neronianum.

pertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. Ceterùm colonia Capua atque Nuceria, additis veteranis, firmatæ sunt: plebeiq. congiarium quadrageni nummi viritim dati, & sestertium quadringenties ærario illatum est ad retinendam populi fidem. Vectigal quoque quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum, specie magis quàm vi. quia cùm venditor pendere iuberetur, in partem pretij emtoribus accrescebat. Edixit Cæsar, ne quis magistratus, aut procurator qui prouinciam obtineret, spectaculum gladiatorum, aut ferarum, aut quod aliud ludicrum ederet. Nam antè non minus tali largitione, quàm corripiendis pecuniis, subiectos affligebant; dum quæ libidine deliquerant, ambitu propugnant. Factum & S. consultum vltioni iuxtà & securitati, vt si quis à suis seruis interfectus esset, ij quoque qui testamento manumissi sub eodem tecto mansissent; inter seruos supplicia penderent. Redditur ordini Lusius Varius consularis, auaritiæ criminibus olim perculsus. Et Pomponia Græcina insignis femina Plautio, qui ouans se de Britanniis retulit, nupta, ac superstitionis externæ rea, mariti iudicio permissa. Isque prisco instituto, propinquis coram, de capite famaque coniugis cognouit, & insontem nuntiauit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua tristitia fuit. Nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messallinæ interfectam, per quadraginta annos, non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit. Idque illi imperitante Claudio impunè, mox ad gloriam vertit. Idem annus plures reos habuit. quorum P. Celerem, accusante Asiâ, quia absoluere nequibat Cæsar, traxit, senectâ donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, vt memorau i, Silano proconsule, magnitudine sceleris cetera flagitia obtegebat. Cossutianum Capitonem Cilices detulerant, maculosum fœdumque, & idem ius audaciæ in prouinciâ ratum, quod in vrbe exercuerat. Sed peruicaci accusatione conflictatus, postremò defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello, à quo Lycij res repetebant, eò vsque ambitus præualuit, vt quidam accusatorum eius exsilio multarentur, tamquam insonti periculum fecissent. Nerone tertiùm consule simul iniit consulatum Valerius Messalla, cuius proauum oratorem Coruinum, diuo Augusto abauo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse, pauci iam senum meminerant. sed nobili familiæ honor auctus est, oblatis in singulos annos quingenis sestertiis, quibus Messalla paupertatem innoxiam sustentaret. Aurelio quoque Cottæ & Haterio Antonino annuam pecuniam statuit Princeps, quamuis per luxum auitas opes dissipassent. Eius anni principio, mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinendâ Armeniâ bellum, acriter sumitur: quia nec Vologeses sinebat fratrem Tiridatem dati à se regni expertem esse, aut alienæ id potentiæ donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioque recipere. Ad hæc Armenij ambiguâ fide vtraque arma inuitabant, situ terrarum, similitudine morum Parthis propiores, connubiisque permixti, ac libertate ignotâ * illuc magis ad seruitium inclinantes. Sed Corbuloni plus molis aduersus ignauiam militum, quàm contra perfidiam hostium erat. Quippe Syriâ transmotæ legiones, pace longâ segnes, munia Romanorum ægerrimè tolerabant. Satis constitit fuisse in eo exercitu veteranos, qui non stationem, non vigilias inissent: vallum fossamque quasi noua & mira viserent: sine galeis, sine loricis, nitidi & quæstuosi, militiâ per opida expletâ. Igitur dimissis quibus senecta, aut valetudo aduersa erat, supplementum petiuit. Et habiti per Galatiam ac Cappadociam dilectus. Adiectaque ex Germaniâ legio cum equitibus alariis, & peditatu cohortium: retentusque

Edictum, ne Præsides ludos ederent.

Vita dominica cõsultum.

Pomponia Græcina.

P. Celer accusatur.

Et Cossutianus Capito.

Eprius Marcellus.

A. V. C. DCCCXI.

Messalla consulatus, & laus.

Neronis liberalitas in illustres.

In Armeniâ, & pro eâ, bellum.

* illuò

Corbulo militem disciplinâ firmat:

Certè desidem.

tusque omnis exercitus sub pellibus, quamuis hieme sæuâ adeò, vt obducta glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum non præberet. Ambusti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Annotatusq. miles, qui fascem lignorum gestabat, ita præriguisse manus, vt oneri adhærentes, truncis brachiis deciderent. Ipse cultu leui, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium inualidis, exemplum omnibus ostendere. Dehinc quia duritiam cæli militiæq. multi abnuebant, deserebantque; remedium seueritate quæsitum est. Nec enim, vt in aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia prosequebatur, sed qui signa reliquerat, statim capite pœnas luebat. idq. vsu salubre, & misericordiâ melius apparuit. Quippe pauciores illa castra deseruere, quàm ea in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret, dispositisq. per idoneos locos cohortibus auxiliariis, ne pugnam priores adirẽt,* prædicit. Curam præsidiorum Pactio Orphito primipili honore perfuncto mandat. Is quamquam incautos Barbaros, & bene gerendæ rei casum offerri scripserat, tenere se munimentis, & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto imperio, postquam paucæ è proximis castellis turmæ aduenerant, pugnamque imperitiâ poscebant; congressus cum hoste funditur. Et damno eius exterriti qui subsidium ferre debuerant, sua quisque in castra trepidâ fugâ rediere. Quod grauiter Corbulo accepit. increpitumque Pactium, & præfectos, militesque tendere omnes extra vallum iussit: inque eâ contumeliâ detenti, nec nisi precibus vniuersi exercitus exsoluti sunt. At Tiridates super proprias clientelas, ope Vologesi fratris adiutus, non furtim iam, sed palàm bello infensare Armeniam, quosque fidos nobis rebatur depopulari, & si copiæ contra ducerentur, eludere, huc quoque & illuc volitans, plura famâ quàm pugnâ * extrahere. Igitur Corbulo, quæsito diu prœlio, frustra habitus, & exemplo hostium circumferre bellum coactus, dispartit vires, vt legati præfectique diuersos locos pariter inuaderent. simul Antiochum regem monet, proximas sibi præfecturas petere. Nam Pharasmanes interfecto filio Rhadamisto, quasi proditore sui, quo fidem in nos testaretur, vetus aduersus Armenios odium promtius exercebat. Tunc quoque primùm illecti * Isichi, gens haut aliàs socia Romanis, auia Armeniæ incursauit. Ita consilia Tiridati in contrarium vertebantur. Mittebatque oratores, qui suo Parthorumque nomine expostularent, *cur datis nuper obsidibus, redintegrataque amicitiâ, quæ nouis quoque beneficiis locum aperiret, vetere Armeniæ possessione depelleretur? Ideo nondum ipsum Vologesem commotum, quia caussâ, quàm vi agere mallet. Sin perstaretur in bello; non defore Arsacidis virtutem fortunamque, sæpius clade Romanâ expertam.* Ad ea Corbulo, satis comperto, Vologesem defectione Hyrcaniæ attineri, suadet Tiridati precibus Cæsarem aggredi: posse illi regnum stabile, & res incruentas contingere, si omissâ spe longinquâ & serâ, præsentem potioremque sequeretur. Placitum dehinc, quia commeantibus inuicem nuntiis, nihil in summâ pacis proficiebatur, colloquio ipsorum tempus locumque destinari. Mille equitum præsidium Tiridates affore sibi dicebat: quantum Corbuloni cuiusque generis militum assisteret, non statuere, dum positis loricis & galeis, in faciem pacis veniretur. Cuicumque mortalium, nedum veteri & prouido duci, barbaræ astutiæ patuissent. Ideo artum inde numerum finiri, & hinc maiorem afferri, vt dolus patraretur. Nam equiti sagittarum vsu exercito si detecta corpora obiicerentur, nihil profuturam multitudinem. Dissimulato tamen * intellectu, rectiùs de his quæ in publicum consulerentur, totis exercitibus coràm dissertaturos respondit. Locumque dilegit, cuius pars

Ille bene excitat:

Et exemplo præit.

Seueritas eius.

Res salubris.

Vetat suos excurrere.
* edicit.

Qui fecerãt multat.

Tiridates palàm incursat Armeniam.

* Vat. exterrere.

Prœlium tamen vitat.

Ita copias ipse spargit.

* Vat. Insechi.

Tiridates in metu, legatos mittit.

Corbulo submissionem suadet.

De colloquio agitur.

In quo dolum Barbarus struit:

* intellecta.

Romanus intellegit.

altera colles erant clemẽter assurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. Dieque pacto, prior Corbulo socias cohortes & auxilia regum pro cornibus, medio sextam legionem constituit: cui accita per noctem aliis ex castris, tria millia tertianorum permiscuerat, vnâ cum aquilâ, quasi eadem legio spectaretur. Tiridates vergente iam die procul astitit, vnde videri magis quàm audiri posset. Ita sine congressu dux Romanus abscedere militem sua quemque in castra iubet. Rex siue fraudem suspectans, quia plura simul in loca ibatur; siue vt commeatus nostros Pontico mari, & Trapezunte opido aduentantes interciperet, properè discedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur præsidiis nostris insessos: & Corbulo, ne irritum bellum traheretur, vtque Armenios ad sua defendenda cogeret, exscindere parat castella. Sibique quod validissimum in eâ præfecturâ cognomento Volandum sumit. minora Cornelio Flacco legato, & Isteo Capitoni castrorum præfecto mandat. Tum circumspectis munimentis, & quæ expugnationi idonea, prouisis, hortatur milites, vt hostem vagum, neque paci aut prœlio paratum, sed perfidiam & ignauiam fugâ confitentem, exuerent sedibus, gloriæque pariter & prædæ consulerent. Tum quadripartito exercitu, hos in testudinem conglobatos, subruendo vallo inducit; alios scalas mœnibus admouere; multos tormentis faces & hastas incutere iubet. Libratoribus funditoribusque attributus locus, vnde eminus glandes torquerent: ne qua pars subsidium laborantibus ferret, pari vndique metu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit, vt intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obiices portarum subuersi, capta escensu munimenta, omnesque puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodum vulneratis. & imbelle vulgus sub coronâ venundatum: reliqua præda victoribus cessit. Pari fortunâ legatus ac præfectus vsi sunt, tribusque vnâ die castellis expugnatis, cetera terrore, & alia sponte incolarum, in deditionem veniebant. vnde orta fiducia caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ si amnem Araxem, qui mœnia alluit, ponte transgrederentur, sub ictum dabantur: procul & latioribus vadis transiere. At Tiridates pudore & metu, ne si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur: si prohiberet, impeditis locis seque & equestres copias illigaret: statuit postremò ostendere aciem, & dato die prœlium incipere, vel simulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repentè agmen Romanũ circumfundit, non ignaro duce nostro, qui viæ pariter & pugnæ composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, mediis decumanorum dilectis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur. quibus iusserat, vt instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur. In cornibus pedes sagittarius, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro per ima collium, vt si hostis intrauisset, fronte simul & sinu exciperetur. Assultare ex diuerso Tiridates, non vsque ad iactum teli, sed cum minitans, tum specie trepidantis, si laxare ordines & diuersos consectari posset. Vbi nihil temeritate solutum, nec amplius quàm decurio equitum audentiùs progressus, & sagittis confixus, ceteros ad obsequium exemplo firmauerat, propinquis iam tenebris, abscessit. Et Corbulo castra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obsidioneq; circumdaret agitauit, concessisse illuc Tiridatem ratus. Dein postquam exploratores attulere longinquum regis iter, & Medi an Albani peterentur, incertum, lucem opperitur: præmissaque leuis armatura, quæ muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet.

Qui tamen prodit:

Et eminus Tiridates.

Sed irriti abeunt.

Illi Armeniam ingrediuntur.

Castella expugnat.

Artaxata ipsa aggreditur.

Tiridates prohibere conatur.

Locum fraudi & pugnæ quærit:

Sed apud hostem non opportunum.

Itaque abscedit.

ciperet. Sed opidani portis sponte patefactis, se suaque Romanis permisere. quod salutem ipsis tulit: Artaxatis ignis immissus, deletaque & solo æquata sunt. quia nec teneri sine valido præsidio, ob magnitudinem mœnium; nec id nobis virium erat, quòd firmando præsidio, & capessendo bello diuideretur. vel si integra & incustodita relinquerentur, nulla in eo vtilitas aut gloria quòd capta essent. Adiicitur miraculum velut numine oblatum. Nam cuncta extra tecta hactenus sole illustria fuere: quòd mœnibus cingebatur, ita repentè atrâ nube coopertum, fulguribusq. discretum est, vt quasi infensantibus deis exitio tradi crederetur. Ob hæc consalutatus imperator Nero, & senatusconsulto supplicationes habitæ: statuæque & arcus, & continui consulatus Principi: vtque inter festos referretur dies, quo patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de eâ esset, aliaque in eandem formam decernuntur. adeò modum egressa, vt C. Cassius de ceteris honoribus assensus, si pro benignitate fortunæ diis grates agerentur; ne totum quidem annum supplicationibus sufficere disseruerit. eoque oportere diuidi sacros & negotiosos dies, quîs diuina colerentur, & humana non impedirent. Variis deinde casibus iactatus, & multorum odia meritus reus, haut tamen sine inuidiâ Senecæ damnatur. Is fuit P. Suilius, imperitante Claudio terribilis ac venalis, & mutatione temporum, non quantum inimici cuperent demissus: quique se nocentem videri, quàm supplicem mallet. Eius opprimendi gratiâ repetitum credebatur senatusconsultum, pœnaque Cinciæ legis, aduersus eos qui pretio caussas orauissent. nec Suilius questu aut exprobratione abstinebat, præter ferociam animi, extremâ senectâ liber, & Senecam increpans, *infensum amicis Claudij, sub quo iustissimum exsilium pertulisset. Simul studiis inertibus, & iuuenum imperitiæ suetum, inuidere iis qui viuidam & incorruptam eloquentiam tuendis ciuibus exercerent. Se quæstorem Germanici, illum domus eius adulterum fuisse. An grauius existimandum, sponte litigatoris præmium honestæ operæ assequi, quàm corrumpere cubicula Principum feminarum? Quâ sapientiâ, quibus philosophorum præceptis, intra quadriennium regiæ amicitiæ, ter millies sestertium parauisset? Romæ testamenta & orbos, velut indagine eius capi: Italiam & prouincias, immenso fenore hauriri. At sibi labore quæsitam, & modicam pecuniam esse. Crimen, periculum, omnia potius toleraturum, quàm veterem ac olim partam dignationem subitæ felicitati submitteret.* Nec deerant qui hæc iisdem verbis, aut versa in deterius Senecæ deferrent. Repertique accusatores, direptos socios cùm Suilius prouinciam Asiam regeret, ac publicæ pecuniæ peculatum detulêre. Mox quia inquisitionem annuam impetrauerat, breuius visum, suburbana crimina incipi, quorum obuij testes erant. Ii acerbitate accusationis Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuilis detrusum: Iuliam Drusi filiam, Sabinamq. Poppæam ad mortem actas: & Valerium Asiaticum, Lusium Saturninum, Cornelium Lupum circumuentos: iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudij sæuitiam Suilio obiectabant. Ille nihil ex his sponte susceptum, sed Principi paruisse defendebat, donec eam orationem Cæsar cohibuit, compertũ sibi referens ex commentariis patris sui, nullam cuiusquam accusationem ab eo coactam. Tum iussa Messallinæ prætendi, & labare defensio. Cur enim neminem alium electum, qui sæuienti impudicæ vocem præberet? Puniendos rerum atrocium ministros, vbi pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis delegent. Igitur ademtâ bonorum parte (nam filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quæ testamento matris, aut aui acceperant) in insulas Baleares pellitur: non in ipso discrimine, non post damnationem fractus animo. Ferebaturque copiosâ & molli vitâ, secretum illud tolerauisse. Filium eius Nerulinum aggressis accusatoribus per inui-

Artaxata dedita: Combusta.

Neroni ob hæc honores.

P. Suilius reus.

Qui acriter in Senecam inuehit.

Adulterium obiicit: Rapinas & auaritiam.

At ipse variè accusatur.

Et in insulam pellitur.

diam patris, & crimina repetundarum, intercessit Princeps, tamquam satis expletâ vltione. Per idem tempus Octauius Sagitta plebei tribunus, Pontiæ mulieris nuptæ amore vecors, ingentibus donis adulterium, & mox vt omitteret maritum emercatur; suum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. Sed vbi mulier vacua fuit, nectere moras, aduersam patris voluntatem caussari, repertaque spe ditioris coniugis, promissa exuere. Octauius contrà modò conqueri, modò minitari, famam perditam, pecuniam exhaustam obtestans: denique salutem, quæ sola reliqua esset, arbitrio eius permittens. Ac postquam spernebatur; noctem vnam ad solatium poscit, quâ delinitus, modum in posterum adhiberet. Statuitur nox. Et Pontia consciæ ancillæ custodiam cubiculi mandat. Ille, vno cum liberto, ferrum veste occultum infert. Tum, vt assolet in amore & irâ, iurgia, preces, exprobratio, satisfactio; & pars tenebrarum libidine seposita. Et questu incensus, nihil metuentem ferro transuerberat, & accurrentem ancillam vulnere absterret, cubiculoque prorumpit. Posterâ die manifestâ cædes, haut ambiguus percussor. quippe mansitasse vnâ conuincebatur. Sed libertus suum illud facinus profiteri, se patroni iniurias vltum * esse. Commoueratque quosdam magnitudine exempli: donec ancilla ex vulnere refecta, verum aperuit. postulatusque apud consules à patre interfectæ, postquam tribunatu abierat, sententiâ patrum, & lege Corneliâ de sicariis condemnatur. Non minus insignis eo anno impudicitia, maiorum Reip. malorum initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppæa, T. * Ollio patre genita, sed nomen aui materni sumserat, illustri memoriâ Poppæi Sabini consulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum, amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honestum animum. Quippe mater eius ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis, nec absurdum ingenium modestiam præferre, & lasciuiâ vti. rarus in publicum egressus, idq. velatâ parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. Famæ numquam pepercit, maritos & adulteros nõn distinguens: neque affectui suo, aut alieno obnoxia. vnde vtilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit iuuentâ ac luxu, & quia flagrantissimus in amicitiâ Neronis habebatur. Nec mora, quin adulterio matrimonium iungeretur. Otho, siue amore incautus, laudare formam elegantiamque vxoris apud Principem: siue vt accenderet, ac si eâdem feminâ potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adiiceret. Sæpe auditus est consurgens è conuiuio Cæsaris, se ire ad illam, sibi concessam * dictitans nobilitatem, pulchritudinem, vota omnium, & gaudia felicium. His atque talibus irritamentis, non longa contatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppæa primùm per blandimenta & artes valescere, imparem cupidini se, & formâ Neronis captam simulans: mox acri iam Principis amore, ad superbiam vertens, si vltra vnam alteramque noctem attineretur, nuptam esse se dictitans, nec posse matrimonium amittere, deuinctam Othoni per genus vitæ, quod * nemo adæquaret. Illum animo & cultu magnificum: ibi se summâ fortunâ digna visere. At Neronem pellice ancillâ, & assuetudine Actes deuinctum, nil è contubernio seruili, nisi abiectum & sordidum traxisse. Deiicitur familiaritate suetâ, post congressu & comitatu Otho: & postremò, ne in vrbe æmulatus ageret, prouinciæ Lusitaniæ præficitur. Vbi vsque ad ciuilia arma, non ex priore infamiâ, sed integrè sancteque egit, procax otij, & potestatis temperantior. Hactenus

Octauij Sagitta vecors amor:

Et immane factum.

* isse.

Quod libertus in se deriuat.

* Forn. Ellio

Poppæa genus.

Forma.

Mores,

Pellacia.

Crispino ea nupta,

Mox Othoni.

Qui apud Neronem laudat,

* Corrupta

Audientem, & mox vocantem.

Ea miris artibus hominem illicit.

* Nero haut æquaret, legerim.

Otho seponitur.

Nero

Nero flagitiis & sceleribus velamenta quæsiuit. Suspectabat maximè Cornelium Syllam, secors ingenium eius in contrarium trahens, callidumque & simulatorem interpretando. Quem metum Graptus ex libertis Cæsaris, vsu & senectâ à Tiberio vsque domum Principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Miluius in eo tempore celebris nocturnis illecebris erat: ventitabatque illuc Nero, quo solutiùs vrbem extra lasciuiret. Igitur regredienti per viam Flaminiam compositas insidias, fatoque euitatas, quoniam diuerso itinere Sallustianos in hortos remeauerit, auctoremq. eius doli Syllam ementitur: quia fortè redeuntibus ministris Principis, quidam per iuuenilem licentiam quæ tunc passim exercebatur, inanem metum fecerant. Neque seruorum quisquam, neque clientium Syllæ agnitus. Maximè, despecta & nullius ausi capax natura eius, à crimine abhorrebat: perinde tamen quasi conuictus esset, cedere patriâ, & Massiliensium mœnibus coërceri iubetur. Iisdem consulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diuersas senatorius ordo plebsque ad senatum miserant: illi vim multitudinis; hi magistratuum & primi cuiusque auaritiam increpantes. Cumque seditio ad saxa & minas ignium progressa necem & arma perliceret; C. Cassius adhibendo remedio dilectus. quia seueritatem eius non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, datâ cohorte prætoriâ. cuius terrore & paucorum supplicio, rediit opidanis concordia. Non referrem vulgatissimum senatusconsultum, quo ciuitati Syracusanorum egredi numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur; nisi Pætus Thrasea contradixisset, præbuissetque materiam obtrectatoribus arguendæ sententiæ. *Cur enim si Remp. egere libertate senatoriâ crederet, tam leuia consectaretur? quin de bello aut pace, de vectigalibus & legibus, quibusque aliis Romana continentur, suaderet dissuaderétve? Licere patribus, quoties ius dicendæ sententiæ accepissent, quæ vellent expromere, relationemque in ea postulare. An solum emendatione dignum, ne Syracusis spectacula largiùs ederentur? Cetera per omnes imperij partes perinde egregia, quàm si non Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret? Quæ si summâ dissimulatione transmitterentur, quanto magis inanibus abstinendum?* Thrasea contrà, rationem poscentibus amicis, non præsentium ignarum respondebat, eiusmodi consulta corrigere: sed patrum honori dare, vt manifestum fieret, magnarum rerum curam non dissimulaturos, qui animum etiam leuissimis aduerterent. Eodem anno crebris populi flagitationibus immodestiam publicanorum arguentis, dubitauit Nero an cuncta vectigalia omitti iuberet: idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum eius, multum prius laudatâ magnitudine animi, attinuere * senatores, dissolutionem imperij docendo, si fructus quibus Resp. sustineretur, deminuerentur. Quippe sublatis portoriis, sequens vt tributorum abolitio expostularetur. Plerasque vectigalium societates, à consulibus & tribunis plebis constitutas, acri etiam populi Rom. tum libertate. Reliqua mox ita prouisa, vt ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruerent. Temperandas planè publicanorum cupidines, ne per tot annos sine querelâ tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiam verterent. Ergo edixit Princeps vt leges cuiusque publici occultæ ad id tempus, proscriberentur: omissas petitiones, non vltra annum resumerent. Romæ prætor per prouincias qui pro prætore aut consule essent, iura aduersus publicanos extra ordinem redderent. Militibus immunitas seruaretur, nisi in iis quæ væno exercerent. Aliaque admodum æqua: quæ breui seruata, dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani inuenerant. Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio.

Sulla suspectus Neroni.

Et suspectior redditur liberti dolo.

Massiliam ablegatur.

Puteolis discordia.

Thraseas nec minuta reip. neglegit.

Id increpant.

Ipse rationem dat.

Neroni impetus vectigalia tollere.

* seniores.

Continetur à senioribus & sanioribus.

Sed publicanis leges datæ.

Frumentariæ naues immunes. Et ne censibus negotiatorum naues ascriberentur, tributumque pro illis penderent, constitutum. Reos ex prouinciâ Africâ, qui proconsulare imperium illic habuerant, Sulpicium Camerinum, & Pomponium Siluanum, absoluit Cæsar. Camerinum aduersus priuatos & paucos, sæuitiæ magis quàm captarum pecuniarum crimina obiicientes: Siluanum magna vis accusatorum circumsteterat, poscebatque tempus euocandorum testium: reus illico defendi postulabat. valuitque pecuniosâ orbitate & senectâ, quam vltra eorum vitam produxit, quorum ambitu euaserat. Quietæ ad id tempus res in Germaniâ fuerant, ingenio ducum, qui peruulgatis triumphi insignibus, maius ex eo decus sperabant, si pacem continuauissent. Paullinus Pompeius, L. Vetus eâ tempestate exercitui præerant. Ne tamen segnem militem attinerent, ille inchoatum ante tres & sexaginta annos à Druso aggerem coërcendo Rheno, absoluit: Vetus, Mosellam atq. Ararim, factâ inter vtrumque fossâ connectere parabat, vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arare subuectæ, per eam fossam, mox fluuio Mosellâ, in Rhenum, exin Oceanum decurrerent; sublatisque itinerum difficultatibus, nauigabilia inter se Occidentis Septentrionisque litora fierent. Inuidit operi Ælius * Gracilis Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, ne legiones alienæ prouinciæ inferret, studiaque Galliarum affectaret. formidolosum id imperatori dictitans; quo plerumque prohibentur conatus honesti. Ceterùm continuo exercituum otio fama incessit, ereptum ius legatis ducendi in hostem. eoque Frisij iuuentutem saltibus aut paludibus, imbellem ætatem per lacus admouêre ripæ, agrosque vacuos, & militum vsui sepositos insedere, auctore Verrito, & Malorige, qui nationem eam regebant, in quâ tum Germani regnabant. Iamque fixerant domos, semina aruis intulerant, vtque patrium solum exercebant; cùm * Dubius Auitus acceptâ à Paullino prouinciâ, minitando vim Romanam, nisi abscederent Frisij veteres in locos, aut nouam sedem à Cæsare impetrarent, perpulit Verritum & Malorigem preces suscipere. Profectiq. Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea quæ Barbaris ostentantur, intrauere Pompeij theatrum, quò magnitudinem populi viserent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum consessum caueæ, discrimina ordinũ, quis eques, vbi senatus percontantur, aduertêre quosdam cultu externo in sedibus senatorum: & quinam forent rogitantes, postquàm audiuerant, earum gentium legatis id honoris datũ, quæ virtute & amicitiâ Romanâ præcellerent, NVLLOS MORTALIVM ARMIS AVT FIDE ANTE GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturque, & inter patres considunt. quod comiter à visentibus exceptum, quasi impetus antiqui, & bona æmulatio. Nero ciuitate Romanâ ambos donauit. Frisios decedere agris iussit. Atq. illis aspernantibus, auxiliaris eques repentè immissus, necessitatẽ attulit, captis cæsisque qui peruicaciùs restiterant. Eosdẽ agros Ansibarij occupauere, validior gens, non modò suâ copiâ, sed adiacentium populorũ miseratione: quia pulsi à Chaucis & sedis inopes, tutũ exsilium orabant. Aderatque iis clarus per illas gentes, & nobis quoq. fidus, nomine Boiocalus, vinctum se rebellione Cheruscâ, iussu Arminij referens, mox Tiberio & Germanico ducibus, stipendia meruisse, quinquaginta annorum obsequia. Id quoq. adiungere, *quòd gentem suam ditioni nostræ subiiceret.* * *Quotam partem campi iacere, in quam pecora & armenta militum aliquando transmitterentur? Seruarent sanè receptos gregibus inter hominum * famam; modò ne vastitatem & solitudinem mallent, quàm amicos populos. Chamauorum quondam ea arua, mox Tubantum, & pòst Vsipiorum fuisse. Sicut cælum diis, ita terras generi mortalium datas: quæque sint vacuæ, eas publicas esse. Solem deinde respiciens, & cetera sidera*

Sulpicius Camerinus absolutus.

Pomponius Siluanus absolutus.

Agger ad Rhenum cohibendum.

Fossa inter Ararim & Mosellam.

* Fam. Gracchus

Frisii limitaneos agros insident.

* Didius

Legatos Romam mittunt.

Eorum Germana simplicitas.

Sed agris cedere coguntur.

Ansibarij eosdem occupant,

Duce Boiocalo.

* Quò tantam

* famem;

ſidera vocans, quaſi coràm interrogabat, vellèntne contueri inane ſolum? potius mare ſuperfunderent aduerſus terrarum ereptores. Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia. Id diis quos implorarent placitum, vt arbitrium penes Romanos maneret, quid darent, quid adimerent; neque alios iudices, quàm ſeipſos paterentur. Hæc in publicum Anſibariis reſpondit, ipſi Boiocalo ob memoriam amicitiæ daturum agros. quod ille, vt proditionis pretium, aſpernatus addidit: Deeſſe nobis terra, in quâ viuamus; * in quâ moriamur, non poteſt. atque ita infenſis vtrimque animis diſceſſum. Illi Bructeros, Tencteros, vlteriores etiam nationes ſocias bello vocabant. Auitus ſcripto ad Curtilium Manciam ſuperioris exercitus legatum, vt Rhenum tranſgreſſus, arma à tergo oſtenderet, ipſe legiones in agrum Tencterûm induxit, excidium minitans, niſi cauſſam ſuam diſſociarent. Igitur abſiſtentibus his, pari metu exterritis Bructeris, & ceteris quoque aliena pericula deſerentibus, ſola Anſibariorum gens retrò ad Vſipios & Tubantes conceſſit. quorum terris exacti, cùm Cattos, dein Cheruſcos peteſſent, errore longo, hoſpites, egeni, hoſtes, in alieno quod iuuentutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in prædam diuiſa eſt. Eâdem æſtate inter Hermunduros Cattoſque certatum magno prœlio, dum flumen gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt; ſuper libidinem cuncta armis agendi, religione inſitâ, eos maximè locos propinquare cælo, preceſque mortalium à deis nuſquam propiùs audiri. Inde indulgentiâ numinum, illo in amne illiſq. ſiluis, ſalem prouenire, non vt alias apud gentes eluuie maris areſcente vndâ, ſed ſuper ardentem arborum ſtruem fusâ, contrariis inter ſe elementis, igne atque aquis * concretâ. Sed bellum Hermunduris proſperum: Cattis exitio fuit. quia victores diuerſam aciem Marti ac Mercurio ſacrauere, quo voto equi, viri, cuncta victa occidioni dantur. Et minæ quidem hoſtiles in ipſos vertebantur. Sed ciuitas Iuhonum ſocia nobis malo improuiſo afflicta eſt. Nam ignes terrâ editi, villas, arua, vicos, paſſim corripiebant, ferebanturque in ipſa conditæ nuper Coloniæ mœnia. neque extingui poterant; non ſi imbres caderent, non ſi fluuialibus aquis, aut quo alio humore niterentur: donec inopiâ remedij, & irâ cladis, agreſtes quidam eminus ſaxa iacere, dein reſidentibus flammis propiùs ſuggreſſi, ictu fuſtium, aliiſque verberibus, vt feras abſterrebant: poſtremò tegmina corpori direpta iniiciunt, quanto magis profana & vſu polluta, tanto magis oppreſſura ignes. Eodem anno Ruminalem arborem in comitio, quæ ſuper octingentos & * quadraginta ante annos Remi Romuliq. infantiam texerat, mortuis ramalibus & areſcente trunco deminutam, prodigij loco habitum eſt, donec in nouos fetus reuiuiſceret.

Quem corrupere Auitus conatur.

Ille perſeuerat.

* *Abeſſe videtur vox poteſt, hic immittenda.*

Sed auxilia eũ deſerunt.

Deniq. Anſibarij caſi.

Bellum inter Cattos & Hermunduros.

Flumen ſalſum.

* *concretum.*

Catti occidione occiſi.

Ignis è terrâ enatus.

Ficus Ruminalis exſtincta.

* *triginta, verum.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XIIII.

BREVIARIVM LIBRI.

NEro matrem suam fastidit, denique interficit. Excusat id factum apud Senatum: & is non ignoscit solùm, sed laudat. Inde ad deterrima quæque prorupit. currus agitauit. in scænâ cantauit. Quinquennale ludicrum Romæ institutum, vario sermone vulgi. Rubellius Plautus amouetur. At Corbulo in Armeniâ strenuè rem gerit: Tygranocerta capit: Tigranem regem iis imponit. Contrà in Britanniâ clades accepta, dum Suetonius Paullinus Monam insulam intrasset. & tota pænè prouincia amissa: quam tamen mirâ constantiâ & vnius prælij successu Suetonius idem retinuit. Præfectus vrbis domi suæ interfectus. supplicium de familiâ sumtum. Lex Maiestatis reuocata. Burrhus obiit. Seneca à peßimis in inuidiam vocatur: ideoq; commeatum à Principe petit, nec accipit. Tigellinus vnus omnia potest: is Plautum & Sullam interfici curat. Nero Octauiam dimittit: Poppæa iungitur. Seditionem super eâ re populus mouet: quæ caussa maturandi Octauiæ exitij. Ea interfecta in Pandateriâ insulâ. Gesta hæc annis circiter quattuor.

C. VIPSANIO. L. FONTEIO CAPITONE
IMP. NERONE. IV. COSSO CORNELIO LENTVLO — Coss.
C. CÆSONIO PÆTO. C. PETRONIO TVRPILIANO
P. MARIO CELSO. L. ASINIO GALLO

A. V. C. DCCCXII. *Nero agitat matris cædem.*

CAIO Vipsanio, Fonteio Coss. diu meditatum scelus non vltrà Nero distulit, vetustate imperij coalitâ audaciâ, & flagrantior in dies amore Poppææ. quæ sibi matrimonium, & dissidium Octauiæ incolumi Agrippinâ haut sperans, crebris criminationibus, aliquando per facetias incusare Principem, & pupillum vocare, qui iussis alienis obnoxius non modò imperij, sed libertatis etiam indigeret. *Cur enim differri nuptias suas? formam scilicet displicere, & triumphales auos? An fecunditatem, & verum animum* * *timeri? ne vxor saltem iniurias patrum, iram populi aduersus superbiam auaritiamque matris aperiat. Quòd si nurum Agrippina non nisi filio infestam ferre posset, reddatur ipsa Othonis coniugio. ituram quoquò terrarum, vbi audiret potius contumelias imperatoris, quàm viseret periculis eius immixta.* Hæc atque talia lacrymis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat: cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, vsq. ad cædem eius duratura filij odia. Tradit Cluuius ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eò vsque prouectam, vt medio diei, cùm id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpiùs temulento comtam, & incesto paratam. Iamque lasciua oscula, prænuntias flagitij blanditias, annotantibus proximis, Senecam contra muliebres illecebras subsidium à feminâ petiuisse: immissamque Acten libertam, quæ simul suo periculo, & infamiâ Neronis anxia, deferret, peruulgatum esse incestũ gloriante matre, nec toleraturos milites profani Principis imperium. Fabius Rusticus nõ Agrippinæ, sed Neroni cupitum id memorat, eiusdemque libertæ astu disiectum. Sed quæ Cluuius, eadem ceteri quoque auctores prodidere; & fama huc inclinat, seu conceperit animo tantum immanitatis Agrippina, seu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea visa est, quæ puellaribus annis stuprum cum Lepido spe dominationis admiserat, pari cupidine vsque ad libita Pallantis prouoluta, & exercita ad omne flagitium patrui nuptiis. Igitur Nero vitare secretos eius congressus: abscedentem in hortos, aut Tusculanum vel Antiatem in agrum, laudare quòd otium lacesseret. Postremò vbicumque haberetur, præ-

Per obliquũ simulante Poppæa.
* animum? timeri ne

Agrippina scelus tentat:

Siue ipse Nero.

Qui paullatim abiungit se à matre.

retur, prægrauem ratus, interficere constituit: hactenus consultans, veneno, an ferro, vel quâ aliâ vi. Placuitq. primò venenum. Sed inter epulas Principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali iam Britannici exitio. Et ministros tentare arduum videbatur, mulieris vsu scelerum aduersus insidias intentæ. atque ipsa præsumendo remedia munierat corpus. Ferrum & cædes quo nam modo occultaretur, nemo reperiebat; & ne quis illi tanto facinori dilectus, iussa sperneret, metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus, classis apud Misenum præfectus, & pueritiæ Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinæ inuisus. Ergo nauem posse componi docet, cuius pars ipso in mari per artem soluta effunderet ignaram. Nihil tam capax fortuitorum quàm mare; & si naufragio intercepta sit, quem adeò iniquum, vt sceleri assignet, quod venti & fluctus deliquerint? Additurum Principē defunctæ templum, & aras, & cetera ostentandæ pietatis. Placuit sollertia, tempore etiam iuta, quando Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, ferendas parentum iracundias, & placandum animum dictitans; quò rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque Agrippinam, facili feminarum credulitate ad gaudia venientem. Dehinc obuius in litora (nam Antio aduentabat) excipit manu & complexu, ducitque Baulos: id villæ nomen est, quæ promontorium Misenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur. stabat inter alias nauis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur. Quippe sueuerat triremi, & classiariorum remigio vehi. Ac tum inuitata ad epulas erat, vt occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit extitisse proditorem, & Agrippinam, auditis insidiis, an crederet ambiguam, gestamine sellæ Baias peruectam. Ibi blandimentum subleuauit metum, comiter excepta, superque ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus modò familiaritate iuuenili Nero, & rursus adductus quasi seria consociaret, tracto in longum conuictu, prosequitur abeuntem artiùs oculis & pectori hærens; siue explendâ simulatione, seu perituræ matris supremus aspectus, quamuis ferum animum retinebat. Noctem sideribus illustrem, & placido mari quietam, quasi cōuincendum ad scelus, dij præbuere. Nec multum erat progressa nauis, duobus è numero familiarium Agrippinam comitantibus: ex quibus Crepereius Gallus haut procul gubernaculis adstabat, Aceronia super pedes cubitantis reclinis, pœnitentiā filij & reciperatā matris gratiam per gaudium memorabat. cùm dato signo, ruere tectum loci multo plumbo graue, pressusque Crepereius, & statim exanimatus. Agrippina & Aceronia eminentibus tecti parietibus fortè validioribus, quamuis oneri cederēt, protectæ sunt: nec dissolutio nauigij sequebatur turbatis omnibus, & quòd plerique ignari conscios impediebant. Visum dehinc remigibus, vnum in latus inclinare, atque ita nauem submergere. Sed neque ipsis promtus in rem subitam consensus; & alij contrà nitentes dedêre facultatem lenioris in mare iactus. Verùm Aceronia imprudens, dum se Agrippinam esse, & vt subueniretur matri Principis, clamitat, contis & remis, & quæ sors obtulerat, naualibus telis conficitur. Agrippina silens, eoque minus agnita, vnum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde occursu lembunculorum Lucrinum in lacum vectam, villæ suæ inferunt. Illic reputans, ideo se fallacibus litteris accitam, & honore præcipuo habitam, quodque litus iuxta non ventis acta, non saxis impulsa nauis, summâ sui parte, veluti terrestre machinamentum concidisset, obseruans etiam Aceroniæ necem, simul suum vulnus aspiciens, solum insidiarum remedium esse, si non intelligerentur: misit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, benignitate deûm, & fortunâ eius euasisse grauem casum.

Deliberat de interficiendâ.

Anicetus solutilem nauem huic rei repperit.

Baias Agrippina elicitur.

Conuiuio excipitur:

Blandè habetur:

Fallaci nauî imponitur.

Quæ in parte soluta est.

Agrippina in mare se proiicit.

Nauiculis excepta est, & villa illata.

Ad filium de periculo suo mittit.

casum orare, vt quamuis periculo matris exterritus, visendi curam differret. sibi ad præsens quiete opus. Atque interim securitate simulatâ, medicamina vulneri, & fomenta corpori adhibet. Testamentum Aceroniæ requiri, bonaque obsignari iubet. id tantum non per simulationem. At Neroni nuntios patrati facinoris opperienti, affertur euasisse ictu leui sauciam, & hactenus adito discrimine ne auctor dubitaretur. Tum pauore exanimis, & iam iamque affore obtestans vindictæ properam, siue seruitia armaret, vel militem accenderet, siue ad senatum & populum peruaderet, naufragium & vulnus, & interfectos amicos obiiciendo quod contra subsidium sibi? nisi quid Burrhus & Seneca expergiscerentur. quos statim acciuerat, incertum an & antè ignaros. Igitur longum vtriusque silentium, ne irriti dissuaderent; & eò descensum credebant, vt nisi præueniretur Agrippina, pereundum Neroni esset. Pòst Seneca hactenus promtior, respicere Burrhum, ac si scitaretur, an militi imperanda cædes esset? Ille prætorianos toti Cæsarum domui obstrictos, & memores Germanici, nihil aduersus progeniem eius atrox ausuros respondit: perpetraret Anicetus promissa. Qui nihil contatus, poscit summam sceleris. Ad illam vocem Nero, illo sibi die dari imperium, auctoremque tanti muneris libertum profitetur. Iret properè, duceretque promtissimos ad iussa. Ipse audito, venisse missu Agrippinæ nuntium Agerinum, scenam vltrò criminis parat: gladiumque dum mandata perfert, abiicit inter pedes eius. tum quasi deprehenso, vincla iniici iubet: vt exitium Principis molitam matrem, & pudore deprehensi sceleris sponte mortē sumsisse confingeret. Interim vulgato Agrippinæ periculo, quasi casu euenisset, vt quisq. acceperat, decurrere ad litus. Hi moliū obiectus, hi proximas scaphas scandere. Alij quantum corpus sinebat, vadere in mare; quidam manus protendere. Questibus, votis, clamore diuersa rogantium, aut incerta respondentium, omnis ora compleri: affluere ingens multitudo cum luminibus, atque vbi incolumem esse pernotuit, vt ad gratandum sese expedire, donec aspectu armati & minitantis agminis disiecti sunt. Anicetus villam statione circumdat, refractaque ianuâ, obuios seruorum arripit, donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adstabant, ceteris terrore irrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumē inerat, & ancillarum vna: magis ac magis anxiâ Agrippinâ, quòd nemo à filio, ac ne Agerinus quidem. aliam ferè litore faciem nunc, solitudinem ac repentinos strepitus, & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancillâ, *Tu quoque me deseris*, prolocuta, respicit Anicetum trierarcho Herculeo & Oloarito centurione classiario comitatum. Ac si ad visendum venisset, refotam nuntiaret: sin facinus patraturus, nihil se de filio credere, non imperatum parricidium. Circumsistunt lectum percussores, & prior trierarchus fusti caput eius afflixit. Nam in mortem centurioni ferrum distringenti, protendens vterum, *Ventrem feri*, exclamauit: multisque vulneribus confecta est. Hæc consensu traduntur. Aspexerit ne matrem exanimem Nero, & formam corporis eius laudauerit, sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant. Cremata est nocte eâdem, conuiuiali lecto, & exsequiis vilibus. Neque dum Nero rerum potiebatur congestâ aut clausâ humo; mox domesticorum curâ, leuem tumulum accepit, viam Miseni propter, & villam Cæsaris dictatoris, quæ subiectos sinus editissima prospectat. Accenso rogo libertus eius, cognomento Mnester, ipse ferro se transegit: incertū caritate in patronam, an metu exitij. Hunc sui finem multos ante annos crediderat Agrippina, contemseratque. Nam consulenti super Nerone, responderunt Chaldæi, fore vt imperaret matremque occideret: atque illa, *Occidat*, inquit, *dum imperet*. Sed à Cæsare perfecto

Nero consternatus,

Amicos aduocat.

Illi ancipites consilij.

Anicetus iterum rem suscipit.

Crimen in Agrippinam ridiculè confingit.

Vulgus ad periculum Agrippinæ excitati.

Anicetus ædes eius irruit.

Animosè illa alloquitur.

At ipse & alij occidunt.

Viliter sepulta.

Prædictum ei hoc exitium.

fecto demùm ſcelere, magnitudo eius intellecta eſt: reliquo noctis, modò per ſilentium defixus, ſæpiùs pauore exſurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tamquam exitium allaturam. Atque eum auctore Burrho, prima centurionum tribunorumq. adulatio ad ſpem firmauit, prehenſantium manu, gratantiumque, quòd diſcrimen improuiſum, & matris facinus euaſiſſet. Amici dehinc adire templa: & cœpto exemplo, proxima Campaniæ municipia victimis & legationibus lætitiam teſtari. Ipſe diuersâ ſimulatione, mæſtus, & quaſi incolumitati ſuæ infenſus, ac morti parentis illacrymans; quia tamen non vt hominum vultus, ita locorum facies mutantur, obuerſabatur maris illius & litorum grauis aſpectus (& erant qui crederent, ſonitum tubæ collibus circum editis, planctuſque tumulo matris audiri) Neapolim conceſſit, litteraſque ad ſenatum miſit, quarum ſumma erat, *Repertum cum ferro percuſſorem Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, & luiſſe eam pœnam eâ conſcientiâ, quâ ſcelus parauiſſet. Adiiciebat crimina longius repetita, quòd conſortium imperij, iuraturaſque infeminæ verba prætorias cohortes, idemque dedecus ſenatus & populi ſperauiſſet: ac poſteaquam frustra* * *oblata ſint, infenſa militibus patribuſque & plebi, diſſuaſiſſet donatiuum & congiarium, periculaque viris illuſtribus inſtruxiſſet. Quanto ſuo labore perpetratum, ne irrumperet curiam, ne gentibus externis reſponſa daret?* Temporum quoque Claudianorum obliquâ inſectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrem tranſtulit, publicâ fortunâ exſtinctam referens. * Namque & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuiſſe, quis adeò hebes inueniretur, vt crederet? aut à muliere naufragâ miſſum cum telo vnum, qui cohortes, & claſſes Imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero, cuius immanitas omniũ queſtus anteibat, ſed aduerſo rumore Seneca erat, quòd oratione tali confeſſionem ſcripſiſſet. Miro tamen certamine procerum decernuntur ſupplicationes apud omnia puluinaria, vtque Quinquatrus, quibus apertæ eſſent inſidiæ, ludis annuis celebrarentur. Aureum Mineruæ ſimulacrum in curiâ, & iuxtà Principis imago ſtatueretur. Dies natalis Agrippinæ inter nefaſtos eſſet. Thraſea Pætus ſilentio vel breui aſſenſu priores adulationes tranſmittere ſolitus, * exitium ſenatui, ac ſibi cauſſam periculi fecit, ceteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoq. crebra & irrita interceſſere. Anguem enixa mulier, & alia in concubitu mariti fulmine exanimata. iam ſol repentè obſcuratus, & tactæ de cælo quattuordecim vrbis regiones. quæ adeò ſine curâ deûm eueniebant, vt multos poſt annos Nero imperium & ſcelera continuauerit. Ceterùm quo grauaret inuidiam matris, eaque demotâ, auctam lenitatem ſuam teſtificaretur; feminas illuſtres Iuniam & Calpurniam, præfecturâ functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum ſedibus patriis reddidit, ab Agrippinâ olim pulſos. Etiam Lolliæ Paullinæ cineres reportari, ſepulcrumque exſtrui permiſit: quoſque ipſe nuper relegauerat, Iturium & Caluiſium pœnâ exſoluit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exſilio Tarentum regreſſa, labante iam Agrippinâ, cuius inimicitiis cõciderat, vel tum mitigatâ. Contanti in opidis Campaniæ, quo nam modo vrbem ingrederetur, an obſequium ſenatus, an ſtudia plebis repeteret anxio; contrà deterrimus quiſque quorum non alia regia fecundior exſtitit, inuiſum Agrippinæ nomen, & morte eius accenſum populi fauorem diſſerunt. Iret intrepidus, & venerationem ſui coràm experiretur. Simul progredi expoſcunt, & promtiora quàm promiſerant inueniunt, obuias tribus, feſto cultu ſenatum: coniugum ac liberorum agmina per ſexum & ætatem diſpoſita: exſtructos quâ incederet ſpectaculorum gradus, quo modo triumphi viſuntur. Hinc ſuperbus ac publici ſeruitij victor, Capitolium adiit, grates exſoluit: ſeque in omnes

Nero ſui impos, cæsâ matre.

Prætoriani milites eum erigunt.

Mox amici, & ceteri.

Prodigium circa Agrippina tumulum.

Littera Neronis ad Senatum.

* *Corruptum*

* *Iamque Falsa, & impudentes.*

Vnde & in Senecam inuidia.

Decreta adulatoria.

Thraseas Senatu exiit.

* *exiit tum Senatu.*

Mitiora aliquot facta Neronis.

Metuit vrbem ingredi.

Sed illa adulationi paratissima.

Inde Neroni contemtus fama.

libidines effudit,quas malè coërcitas qualiſcumque matris reuerentia tardauerat. Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum inſiſtere, nec minus fœdum ſtudium citharâ * ludicrum in modum canere,cùm cœnaret: quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat. Idque vatum laudibus celebre,& deorum honori datum. Enimuerò cantus Apollini ſacros,talique ornatu aſtare,non modò Græcis in vrbibus, ſed Romana apud templa, numen præcipuum,& præſcium. Nec iam ſiſti poterat; cùm Senecæ ac Burrho viſum,ne vtroque peruinceret,alterum concedere. Clauſumque valle Vaticanâ ſpatium, in quo equos regeret, haut promiſcuo ſpectaculo. mox vltrò vocari populus Romanus,laudibus extollere,vt eſt vulgus cupiens voluptatum,& ſi eò Princeps trahat lætum. Ceterùm euulgatus pudor non ſatietatem,vt rebantur,ſed incitamentum attulit. Ratuſque dedecus amoliri,ſi plures fœdaſſet, nobilium familiarum poſteros, egeſtate venales in ſcenam deduxit:quos fato perfunctos ne nominatim tradam, maioribus eorũ tribuendum puto. Nam & eius flagitium eſt,qui pecuniam ob delicta potius dedit, quàm ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere ſubegit, donis ingentibus: niſi quòd merces ab eo qui iubere poteſt, vim neceſſitatis affert. Ne tamen adhuc publico theatro dehoneſtaretur,inſtituit ludos Iuuenalium vocabulo,in quos paſſim nomina data.non nobilitas cuiquam,non ætas aut acti honores impedimento, quo minus Græci Latiníve hiſtrionis artem exercerent, vſque ad geſtus modoſque haut viriles. Quin & feminæ illuſtres deformia meditari.Exſtructaq. apud nemus,quod nauali ſtagno circumpoſuit Auguſtus,cõuenticula & cauponæ,& poſita væno irritamenta luxus. dabanturque ſtipes,quas boni neceſſitate,intemperantes gloriâ conſumerent. Inde gliſcere flagitia & infamia; nec vlla moribus corruptis olim plus libidinum circumdedit,quàm illa colluuies. Vix artibus honeſtis pudor retinetur;nedum inter certamina vitiorũ, pudicitia, aut modeſtia,aut quidquã probi moris reſeruaretur. Poſtremò ipſe ſcenam inſcendit,multâ curâ tentans citharam & præmeditans,aſſiſtentibus * familiaribus. acceſſerat cohors militum, centuriones tribunique: & mærens Burrhus,ac laudans. Tunc que primùm conſcripti ſunt equites Romani, cognomento Auguſtanorum, ætate ac robore conſpicui, & pars ingenio procaces, alij in ſpe potentiæ. Hi dies ac noctes plauſibus perſonare. Formam Principis vocemque deûm vocabulis appellantes, quaſi per virtutem clari honoratique agere. Ne tamen ludicræ tantùm Imperatoris artes noteſcerent, carminum quoque ſtudium affectauit,contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum inſignis * ætatis nati,conſidere ſimul,& allatos vel ibidem repertos verſus connectere; atque ipſius verba quoque modo prolata ſupplere.quod ſpecies ipſa carminum docet,nõ impetu & inſtinctu,nec ore vno fluens. Etiam ſapientiæ doctoribus tempus impartiebat poſt epulas. vtque contraria aſſeuerantium diſcordiæ eruebantur. nec deerant, qui voce vultuque triſti inter oblectamenta regia ſpectari cuperent. Sub idem tempus, leui contentione atrox cædes orta inter colonos Nucerinos Pompeianoſque, gladiatorio ſpectaculo,quod Liuineius Regulus,quem motum ſenatu rettuli,edebat. quippe opidanâ laſciuiâ inuicem inceſſentes probra, deinde ſaxa, poſtremò ferrum ſumſere,validiore Pompeianorum plebe, apud quos ſpectaculum edebatur. Ergo reportati ſunt in vrbem multi è Nucerinis trunco per vulnera corpore,ac plerique liberorum ac parentum mortes deflebant. Cuius rei iudiciũ Princeps ſenatui,ſenatus conſulibus permiſit.Et rurſus re ad patres delatâ,prohibiti publicè in decẽ annos eiuſmodi cœtu Pompeiani,collegiaque

Ad viles ludos ſe applicat.

* ludiorum

In circo Vaticano currus regit.

Mox palàm.

Ad eadem nobiles adigit.

Iuuenalia, ludi.

Luxus ad Stagnum.

Et corrupta paullatim tota Roma.

Citharâ in publico canit.

* *Manuſſ.* facies. *lege* facibus.

Auguſtani equites lecti ad plauſum.

Ad carmina etiam ſe dat.

* Corrupta *Sed non ſine aliis Phœbis.*

Philoſophis illudit.

Pompeiis cædes per ludos.

Ea punita, ſed leuiter.

quæ

quæ contra leges instituerant, dissoluta. Liuineius & qui alij seditionem conciuerant, exsilio multati sunt. Motus senatu & Pedius Blæsus, accusantibus Cyrenensibus, violatum ab eo thesaurum Æsculapij, dilectumque militarem pretio & ambitione corruptum. Iidem Cyrenenses reum agebant Acilium Strabonem, prætoriâ potestate vsum, & missum disceptatorem à Claudio agrorum, quos regis Apionis quondam *habitos, & Pop. Rom. cum regno relictos, proximus quisque possessor inuaserant, diutinaq. licentiâ & iniuriâ, quasi iure & æquo nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta aduersus iudicem inuidia: & senatus ignota sibi esse mandata Claudij, & consulendum Principem respondit. Princeps probatâ Strabonis sententiâ, se nihilo minus subuenire sociis, & vsurpata concedere scripsit. Sequuntur virorum illustrium mortes, Domitij Afri, & M. Seruilij, qui summis honoribus, & multâ eloquentiâ viguerant. Ille orando caussas, Seruilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, & elegantiâ vitæ, * quam clariorem effecit, vt par ingenio, ita morum diuersus. Nerone quartùm, Cornelio Cosso Coss. quinquennale ludicrum Romæ institutũ est, ad morem Græci certaminis, variâ famâ, vt cuncta fermè noua. Quippe erant qui Gn. quoque Pompeium incusatum à senioribus ferrent, quòd mansuram theatri sedem posuisset. *Nam antea subitariis gradibus, & scenâ in tempus structâ, ludos edi solitos: vel si vetustiora repetas, stantem populum spectauisse: si consideret, theatro dies totos ignauiâ continuaret. Ne spectaculorum quidem antiquitas seruaretur, quoties * P. R. sederet, nullâ cuiquam ciuium necessitate certandi. Ceterùm abolitos paulatim patrios mores, funditùs euerti per accitam lasciuiam, vt quod vsquam corrumpi & corrumpere queat, in vrbe visatur, degeneretque studiis externis iuuentus, gymnasia & otia, & turpes amores exercendo, Principe & senatu auctoribus. qui non modò licentiam vitiis permiserint, sed vim adhibeant. proceres Romani specie orationum & carminum, scenâ polluantur. Quid superesse, nisi vt corpora quoq. nudent, & cæstus assumant, easque pugnas pro militiâ & armis meditentur? An iustitiam augurij, * & decurias equitum, egregium iudicandi munus expleturos, si fractos sonos & dulcedinem vocum peritè audissent? Noctes quoque de decori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, sed cœtu promiscuo quod perditissimus quisque per diem concupiuerit, per tenebras audeat.* Pluribus ipsa licentia placebat, ac tamen honesta nomina prætendebant. *Maiores quoque non abhorruisse spectaculorum * oblectamentis, pro fortunâ quæ tum erat; eoque à Thuscis accitos histriones, à Thuriis equorum certamina, & possessâ Achaiâ Asiâque, ludos curatiùs editos. neque quemquam Romæ honesto loco ortum, ad theatrales artes degenerauisse, ducentis iam annis à L. Mumij triumpho, qui primus id genus spectaculi in vrbe præbuerit. Sed & consultum parcimoniæ, quòd perpetua sedes theatro locata sit, potiùs quàm immenso sumtu, singulos per annos consurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Græca certamina à magistratibus caussam fore, cùm eo sumtu Resp. fungatur. Oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis allaturas: nec cuiquam iudici graue, aures studiis honestis, & voluptatibus concessis impartire. lætitiæ magis quàm lasciuiæ dari paucas totius quinquennij noctes, quibus, tantâ luce ignium, nihil illicitum occultari queat.* Sanè nullo insigni dehonestamento id spectaculum transiit. Ac ne modica quidem studia plebis exarsere, quia redditi quamquam scenæ Pantomimi, certaminibus sacris prohibebãtur. Eloquentiæ primas [* partes] nemo tulit, sed victorem esse Cæsarem pronuntiatum. Græci amictus quos per eos dies plerique incesserant, tum exoleuerant. Inter quæ & sidus cometes effulsit, de quo vulgi opinio est, tamquam mutationem regis portẽdat. Igitur quasi iam depulso Nerone, quis nam diligeretur inquirebant. & omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ. Ipse placita maiorum colebat, habitu seuero, castâ & secretâ domo; quantoq. metu occultior, tanto

Acilius Strabo accusatus.

* auitos.

Domitij Afri mors.

Et Seruilij.

* Rhena. quæ

A. V. C. DCCCXIII.

Quinquennale certamen.

Contra theatra & ludos dictum.

* prætores ederent.

* Corrupta

Pro iis dictum.

* Fam. oblectamenta.

Nero primas tulit.

* Videtur delenda vox, ex manuſ.

Cometes apparuit.

Is caussa rumoribus: Et periculum Plauto.

plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna, cui *Sublaqueum nomen est, ictæ dapes, mensaque disiecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, vnde paterna Plauto origo, hunc illum numine deûm destinari credebant. fouebantque multi, quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerumque fallax ambitio est. Ergo permotus iis Nero componit ad Plautum litteras, consuleret sibi & turbis, seque prauè diffamantibus subtraheret. esse illi per Asiam auitos agros, in quibus tutâ & inturbidâ iuuentâ frueretur. Ita illuc cum coniuge Antistiâ & paucis familiarium concessit. Iisdem diebus nimia luxus cupido, infamiam & periculum Neroni tulit, quia fontem aquæ Martiæ ad vrbem deductæ nando incesserat: videbaturque potus sacros & cærimoniam loci corpore * toto polluisse. secutaque anceps valetudo, iram deûm affirmauit. At Corbulo post deleta Artaxata, vtendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tigranocerta, quibus excisis, metum hostium intenderet, vel si pepercisset, clementiæ famam adipisceretur; illuc pergit non infenso exercitu, ne spem veniæ auferret: neque tamen remissâ curâ, gnarus facilem mutatu gentem, vt segnem ad pericula, ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisque, alij preces offerre, quidam deserere vicos, & in auia digredi: ac fuere qui se speluncis, ac carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diuersis artibus, misericordiâ aduersus supplices, celeritate aduersus profugos, immitis iis qui latebras insederant, ora & exitus specuum sarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum fines suos prætergredientem incursauere Mardi, latrociniis exerciti, contraque irrumpentem montibus defensi. quos Corbulo immissis Hyberis vastauit, hostilemque audaciam externo sanguine vltus est. Ipse exercitusque, vt nullis ex prœlio damnis, ita per inopiam & labores fatiscebant, carne pecudum propulsare famem adacti. Ad hæc pænuria aquæ, feruida æstas, longinqua itinera, solâ ducis patientiâ mitigabantur, eodem plura quàm gregario milite tolerante. Ventum dehinc in locos cultos: demessæque segetes, & ex duobus castellis in quæ confugerant Armenij, alterum impetu captum; qui primam vim depulerant, obsidione coguntur. Vnde in regionem Taurantium transgressus, improuisum periculum vitauit. Nam haut procul tentorio eius, non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem insidiarum, seque auctorem & socios per tormenta edidit. Conuictique & puniti sunt, qui specie amicitiæ dolum parabant. Nec multo post legati Tigranocerta missi, patêre mœnia afferunt, intentos popularis ad iussa. Simul hospitale donum, coronam auream tradebant. Accepitque cum honore, nec quidquam vrbi detractum, quo promtius obsequium integri retinerent. At præsidiũ regium, quod ferox iuuentus clauserat, non sine certamine expugnatum est. nam & prœlium pro muris ausi erant, & pulsi intra munimẽta aggeris, demùm irrumpentium armis cessere. quæ faciliùs proueniebãt, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur. Miserantque Hyrcani ad Principem Romanum societatem oratum, attineri à se Vologesen pro pignore amicitiæ ostentantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphratem transgressi hostium custodiis circumuenirentur, dato præsidio ad litora maris rubri deduxit. Vnde vitatis Parthorum finibus, patrias in sedes remeauere. Quin & Tiridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem, præmisso cum auxiliis Verulano legato, atq. ipse legionibus citis, abire procul ac spem belli amittere subegit: quosque nobis ob regem auersos animi cognouerat, cædibus & incendiis perpopulatus, possessionẽ Armeniæ vsurpabat. cùm aduenit Tigranes, à Nerone ad capessendum imperium dilectus,

*Sublacæum

Qui in Asiã ablegatur.

Nero ægrotat.

*lotø

Corbulo Tigranocerta pergit.

Diffugiunt, aut occultant se hostes.

Mardi eum incursant.

Fame aliisq; incommodis laborat.

Insidiæ capiti eius structæ.

Tigranocertæ in fidem accepta.

Hyrcani cum Parthis dissident: Societatem Romanam petunt.

At Corbulo Armeniæ reliqua subigit.

Cui Tigranes rex imponitur.

dilectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos; sed quòd diu obses apud vrbem fuerat, vsque ad seruilem patientiam demissus. Nec consensu acceptus, durante apud quosdam fauore Arsacidarum. At pleriq. superbiam Parthorum perosi, datum à Romanis regem malebant. Additum etiam præsidium, mille legionarij, tres sociorum cohortes, duæq. equitum alæ. & quo faciliùs nouum regnum tueretur, pars Armeniæ vt cuique finitima, pars *Nipolique & Aristobolo atque Antiocho parêre iussæ sunt. Corbulo in Syriam *accessit, morte Vinidij legati vacuam, ac sibi permissam. Eodem anno ex illustribus Asiæ vrbibus, Laodicea tremore terræ prolapsa, nullo à nobis remedio, propriis opibus reualuit. At in Italiâ vetus opidum Puteoli, ius Coloniæ, & cognomentum à Nerone adipiscuntur. Veterani Tarentum & Antium ascripti, non tamen infrequentiæ locorum subuenêre, dilapsis pluribus in prouincias, in quibus stipendia expleuerant. Neque coniugiis suscipiendis, neque alendis liberis sueti, orbas sine posteris domos relinquebant. Non enim, vt olim, vniuersæ legiones deducebantur cum tribunis & centurionibus, & sui cuiusque ordinis militibus, vt consensu & caritate Remp. efficerent; sed ignoti inter se, diuersis manipulis, sine rectore, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repentè in vnum collecti, numerus magis quàm colonia. Comitia prætorum arbitrio senatus haberi solita, quòd acriore ambitu exarserant, Princeps composuit, tris qui supra numerum petebant, legioni præficiendo. Auxitque patrum honorem statuendo, vt qui à priuatis iudicibus ad senatum prouocauissent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui Imperatorem appellauere. nam antea vacuum id, solutumque pœnâ fuerat. Fine anni Vibius Secundus eques Romanus, accusantibus Mauris repetundarum damnatur, atque Italiâ exigitur: ne grauiore pœnâ afficeretur, Vibij Crispi fratris fauore enixus. Cesonio Pæto, Petronio Turpiliano Coss. grauis clades in Britãniâ accepta. In quâ neque Auitus legatus, vt memoraui, nisi parta retinuerat; & successor Verannius, modicis excursibus *siluas populatus, quin vltrà bellum proferret, morte prohibitus est: magnâ dum vixit seueritatis famâ, supremis testamenti [verbis] ambitionis manifestus. quippe multâ in Neronem adulatione addidit, subiecturum ei *prouincias fuisse, si biennio proximo vixisset. Sed tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos, scientiâ militiæ & rumore populi, qui neminem sine æmulo sinit, Corbulonis concertator: receptæque Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. Igitur Monam insulam incolis validam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, nauesque fabricatur plano alueo, aduersus breue litus & incertum. Sic pedites; equites vado secuti, aut altiores inter vndas, adnantes equis transmisere. Stabat pro litore diuersa acies, densa armis virisque, intercursantibus feminis: in modum Furiarum, veste ferali, crinibus deiectis, faces præferebant. Druidæque circùm, preces diras sublatis ad cælum manibus fundentes, nouitate aspectus perculêre militem; vt quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Dein cohortationibus ducis, & se ipsi stimulantes, ne muliebre & fanaticum agmen pauescerent; inferunt signa, sternuntque obuios, & igni suo inuoluunt. Præsidium posthac impositum *vicis, excisique luci, sæuis superstitionibus sacri. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominũ fibris consulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio prouinciæ nuntiatur. Rex *Icenorum Prasutagus, longâ opulentiâ clarus, Cæsarem heredem duasque filias scripserat, tali obsequio ratus regnum & domum suam procul iniuriâ fore. quod contrà vertit. adeò vt regnum, per

*Mutila & corrupta.
*abse.
Laodicea terræmotu afflicta.
Colonia in Italiâ deducta: Non cum effectu.
De appellationibus lex.
Vibius Secundus damnatus.
A. V. C. DCCCXIV.
Res Britannica.
*Siluras
Verannius in eâ moritur.
*prouinciam
Suetonius Paullinus successit.
Qui Monam ingreditur.
Viri feminæq. occurrunt.
Sternuntur.
Præsidium accipiunt.
*victis.
*Manuss. Ticenorum Britannia quâ occasione defecerit.

centuriones; domus per ſeruos, velut capta vaſtarentur. Iam primùm vxor Boudicea verberibus affecta, & filiæ ſtupro violatæ ſunt. Præcipui quique Icenorũ, quaſi cunctam regionẽ muneri accepiſſent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis inter mancipia habebantur. Quâ contumeliâ & metu grauiorum (quando in formam prouinciæ ceſſerant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Trinobantibus, & qui alij nõdum ſeruitio * aſſuefacti, reſumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. Quippe in coloniam Camalodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, captiuos, ſeruos appellando: fouẽtibus impotentiam veteranorum militibus, ſimilitudine vitæ, & ſpe eiuſdem licentiæ. Ad hæc templum diuo Claudio conſtitutum, quaſi * ara æternæ dominationis aſpiciebatur: dilectiq́ue ſacerdotes, ſpecie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduũ videbatur, exſcindere coloniam nullis munimentis ſeptam: quod ducibus noſtris parũ prouiſum erat, dum amœnitati prius quàm vſui cõſulitur. Inter quæ nullâ palàm cauſsâ delapſum Camaloduni ſimulacrum victoriæ, ac retro conuerſum, quaſi cederet hoſtibus. Et feminæ in furore turbatæ, adeſſe exitium canebant. Externoſq́ue fremitus in curiâ eorum auditos, conſonuiſſe vlulatibus theatrum, viſamq́ue ſpeciem in æſtuario, notam eſſe * ſubuerſæ coloniæ. Iam Oceanum cruento aſpectu: dilabente æſtu, humanorum corporũ effigies relictas, vt Britanni ad ſpem, ita veterani ad metum trahebant. Sed quia procul Suetonius aberat, petiuere à Cato Deciano procuratore auxilium. Ille haut amplius quàm ducentos ſine iuſtis armis miſit: & inerat modica militum manus, tutelâ templi freti. Et impedientibus qui occultæ rebellionis conſcij conſilia turbabant, neque foſſam aut vallum præduxerunt, neque motis ſenibus & feminis, iuuentus ſola reſtitit: quaſi mediâ pace incauti, multitudine barbarorum circumueniuntur. Et cetera quidem impetu direpta, aut incenſa ſunt. Templum in quo ſe miles conglobauerat, biduo obſeſſum, expugnatumq́ue. Et victor Britannus * Pæto Ceriali legato legionis nonæ in ſubſidium aduentanti obuius, fudit legionem, & quod peditum interfecit. Cerialis cum equitibus euaſit in caſtra, & munimentis defenſus eſt. Quâ clade & odiis prouinciæ, quam auaritiâ in bellum egerat, trepidus procurator Catus in Galliam tranſiit. At Suetonius mirâ conſtantiâ medios inter hoſtes Londinium perrexit, cognomento quidem coloniæ non inſigne, ſed copiâ negotiatorum & commeatu maximè celebre. ibi ambiguus an illam ſedem bello diligeret, circumſpectâ infrequentiâ militis, ſatiſq́ue magnis documentis temeritatem Petilij coërcitam, vnius opidi damno ſeruare vniuerſa ſtatuit. Neq. fletu & lacrymis auxiliũ eius orantium flexus eſt, quin daret profectionis ſignũ, & comitantes in partem agminis acciperet. Si quos imbellis ſexus, aut feſſa ætas, vel loci dulcedo attinuerat; ab hoſte oppreſſi ſunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit, quia barbari omiſſis caſtellis præſidiiſq. militarium, quod vberrimum ſpoliant, & deferentes in tutum, læti prædâ, & aliorum * inſignes petebant. Ad ſeptuaginta milia ciuium & ſociorum, iis quæ memoraui locis, occidiſſe conſtitit. Neque enim capere aut venundare, aliúdve quod belli commercium; ſed cædes, patibula, ignes, cruces, tamquam * reddituri ſupplicium, ac præreptâ interim vltione feſtinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum vexillariis viceſimariis, & è proximis auxiliares, decem fermè milia armatorum erant: cùm omittere contationem, & congredi acie parat. diligitq́ue locum artis faucibus, & à tergo ſiluâ clauſum; ſatis cognito, nihil hoſtium niſi in fronte, & apertam planitiem eſſe ſine metu inſidiarum. Igitur legionarius frequens

Rapinæ Romanorum.

Trinobantes rebellant.

* *Manuſſ.* facti,

Claudij templum.

* ara

Prodigia cladis Rom. nuncia.

* ſubuertendæ

Veterani auxilium petunt:

Parcè mittitur.

Sed colonia capta, & ipſi cæſi.

* *Ex manuſ.* Petilio

Legio fuſa.

Suetonius auxilio accurrit à Monâ.

Londinium venit:

Non manſit, ſede parum tutâ.

Verulamiũ Britanni capiunt.

* Ambiguæ ſanitatis locus.

Magna Romanorum vbiq. cædes.

* *Lego*, reddituris

Suetonius de re ſummâ aleam iacit.

frequens ordinibus, leui circum armaturâ conglobatus, pro cornibus eques astitit. At Britannorum copiæ passim per cateruas & turmas exsultabant, quanta non aliâs multitudo; & animo adeò fero, vt coniuges quoque testes victoriæ secum traherent, plaustrisque imponerent, quæ super extremum ambitum campi posuerant. Boudicea curru filias præ se vehens, vt quamque nationem accesserat: *Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare testabatur; sed tunc non vt tantis maioribus ortam regnum & opes, verùm vt vnam è vulgo, libertatem amissam, consectum verberibus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam vlcisci. eò prouectas Romanorum cupidines, vt non corpora, nec senectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. Adesse tamen deos iustæ vindictæ. cecidisse legionem, quæ prœlium ausa sit: ceteros castris occultari, aut fugam circumspicere. Ne strepitum quidem & clamorem tot milium, nedum impetus & manus perlaturos. Si copias armatorum, si caussas belli secum expenderent; vincendum illâ acie, vel cadendum esse. Id mulieri destinatum: viuerent viri, & seruirent.* Ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat. qui quamquam confideret virtuti, tamen exhortationes & preces miscebat. *Vt spernerent* * *sonoras Barbarorum, & inanes minas. plus illic feminarum quàm iuuentutis aspici. imbelles, inermes, cessuros statim, vbi ferrum virtutemque vincentium, toties fusi agnouissent. etiam in multis legionibus, paucos esse qui prœlia profligarent. gloriæque eorum accessurum, quòd modicâ manu, vniuersi exercitus famam adipiscerentur. Conferti tantùm, & pilis emissis, post vmbonibus & gladiis stragem cædemque continuarent, prædæ immemores. partâ victoriâ cuncta ipsis cessura.* Is ardor verba ducis sequebatur, ita se ad intorquēda pila expedierat vetus miles & multâ prœliorum experientiâ, vt certus euentus Suetonius, daret pugnæ signum. Ac primùm legio gradu immota, & angustias loci pro munimento retinens, postquam propiùs suggressus hostis certo iactu tela exhauserat, velut * cuneis erupit. Idem auxiliarium impetus: & eques protentis hastis, perfringit quod obuium & validum erat. Ceteri terga præbuêre, difficili effugio, quia circumiecta vehicula sepserant abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat. confixaque telis etiam iumenta, corporum cumulum auxerant. Clara & antiquis victoriis par eâ die laus parta. quippe sunt qui paulominus quàm octoginta millia Britannorum cecidisse tradant, militum quadringentis fermè interfectis, nec multo amplius vulneratis. Boudicea vitam veneno finiuit. Et Pœnius Postumus præfectus castrorum secundæ legionis, cognitis quartadecimanorum vicesimanorumque prosperis rebus, quia pari gloriâ legionem suam fraudauerat, abnueratque contra ritum militiæ iussa ducis, se ipsum gladio transegit. Contractus deinde omnis exercitus, sub pellibus habitus est, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Cæsar, missis è Germaniâ duobus legionariorū millibus, octo auxiliariorum cohortibus, ac mille equitibus: quorum aduentu, nonani legionario milite suppleti sunt. Cohortes alæque nouis hibernaculis locatæ, quodq. nationum ambiguum aut aduersum fuerat, igni atque ferro vastatur. Sed nihil æquè quàm fames affligebat serendis frugibus * incuriosos, & omni ætate ad bellum versâ, dum nostros commeatus sibi destinant, gentesque præferoces tardiùs ad pacem inclināt: quia Iulius Classicianus successor Cato missus, & Suetonio discors, bonum publicum priuatis simultatibus impediebat. disperseratque nouum legatum opperiendum esse, sine hostili irâ & superbiâ victoris clementer deditis consulturum. Simul in vrbem mandabat, nullum prœlio finem exspectarent, nisi succederetur Suetonio. cuius aduersa, prauitati ipsius; prospera, ad fortunam Reip. referebat. Igitur ad spectandum Britanniæ statum missus est ex libertis Polycletus, magnâ Neronis spe, posse auctoritate eius, non modò inter legatum procuratoremque concordiam gigni; sed & rebelles Bar-

Aciem instruit: Et Britanni contrà.

Quibus femina dux.

Ea suos acuit:

Et Suetonius suos:

**Vat. sonores*

Sponte valdè promptos.

Romani excipiunt hostem:

** Vat. cuneo*

Inde inuadunt:

Fundunt insigni victoriâ.

Boudicea sese interimit:

Et aliâ de caussâ Pœnius.

Aucta victrices copiæ à Cæsare.

Suetonius victoriâ vtebatur:

**incurioso hoste, & omni*

Nisi Procurator Cæsaris impedisset.

Polycletus in Britanniam venit arbiter:

barorum animos pace componi. Nec defuit Polycletus, quo minus ingenti agmine Italiæ Galliæque grauis, postquam Oceanum transmiserat, militibus quoque nostris terribilis incederet. Sed hostibus irrisui fuit, apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat. mirabanturque, quòd dux & exercitus tanti belli confector seruitiis obedirent. Cuncta tamen ad Imperatorem in mollius relata. Detentusque rebus gerundis Suetonius, quòd post paucas naues in litore, remigiumque in iis amiserat, tamquam durante bello tradere exercitum Petronio Turpiliano, qui iam consulatu abierat, iubetur. Is non irritato hoste, neque lacessitus, honestum pacis nomen segni otio imposuit. Eodem anno Romæ insignia scelera, alterum senatoriâ, seruili alterum audaciâ, admissa sunt. Domitius Balbus erat prætorius, simul longâ senectâ, simul orbitate & pecuniâ insidiis obnoxius. Eius propinquus Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus, subdidit testamentum, ascitis Vicio Rufino, & Terentio Lentino equitibus Romanis. Illi Antonium Primum & Asinium Marcellum sociauerant. Antonius audaciâ promtus, Marcellus Asinio Pollione proauo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quòd paupertatem præcipuum malorum credebat. Igitur Fabianus tabulas iis quos memoraui, & aliis minus illustribus, obsignat. Quod apud patres conuictum. Et Fabianus Antoniusq. cum Rufino & Terentio lege Corneliâ damnantur. Marcellum memoria maiorum, & preces Cæsaris, pœnæ magis quàm infamiæ exemêre. Perculit is dies Pompeianum quoque Ælianum iuuenem quæstorium, tamquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italiâ & Hispaniâ in quâ ortus erat, interdictum est. Pari ignominiâ Valerius Ponticus afficitur, quòd reos, ne apud præfectum vrbis arguerentur, ad prætorem detulisset; interim specie legum, mox præuaricando vltionem elusurus. Additur senatusconsultum: QVI TALEM *operam emtitasset, vendidisset ve, vt perinde pœnâ teneretur, ac si publico iudicio calumniæ condemnatus*. Haut multo pòst præfectum vrbis Pedanium Secundum seruus ipsius interfecit: seu negatâ libertate, cui pretium pepigerat; siue amore exoleti infensus, & dominum æmulum non tolerans. Ceterùm cùm vetere ex more familiam omnem, quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad supplicium agi oporteret, concursu plebis, quæ tot innoxios protegebat, vsque ad seditionem ventum est: * senatusque, in quo ipso erant studia nimiam seueritatem aspernantium, pluribus nihil mutandum censentibus. Ex quibus C. Cassius sententiæ loco in hunc modum disseruit. *Sæpenumerò P. C. in hoc ordine interfui, cùm contra instituta & leges maiorum noua senatus decreta postularentur: neque sum aduersatus. non quia dubitarem super omnibus negotiis meliùs atque rectiùs olim prouisum, & quæ conuerterentur in deterius mutari; sed ne nimio amore antiqui moris studium meum extollere viderer. Simul quidquid hoc in nobis auctoritatis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, vt maneret integrum, si quando Respublica consiliis eguisset. quod hodie euenit, consulari viro domi suæ interfecto, per insidias seruiles; quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis nondum concusso senatusconsulto, quod supplicium toti familiæ minitabatur. Decernite hercule impunitatem. At quem dignitas sua defendet, cùm præfectura vrbis non profuerit? Quem numerus seruorum tuebitur, cùm Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? Cui familia opem feret, quæ ne in metu quidem pericula nostra aduertit? An vt quidam fingere non erubescunt, iniurias suas vltus est interfector? * quia de paternâ pecuniâ transegerat, aut auitum mancipium detrahebatur? Pronuntiemus vltrò, dominum iure cæsum videri. Libet argumenta conquirere in eo, quod sapientioribus deliberatum est. Sed & si nunc primum statuendum haberemus, creditis ne seruum interficiendi domini animum sumsisse, vt non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sanè consilium occuluit,*

Non sine irrisu hostium.

Turpilianus succedit Suetonio.

Roma viro diuiti Tabula subiecta.

Falsarij damnati.

Lex Cornelia intenta.

Præfectus vrbi à seruo occisus.

Igitur omnes familiares puniendi, ex more.

* senatuque in ipso,

Quem Cassius rigidè retinet.

* quian'

culuit, telum inter ignaros parauit. num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, cædem patraret, omnibus nesciis? Multa sceleris indicia præueniunt seruu. Si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios: postremò si pereundum sit, non inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fuere ingenia seruorum, etiam cùm in agris aut domibus iisdem nascerentur, caritatemque dominorum statim acciperent. Postquam verò nationes in familiis habemus, quibus diuersi ritus, externa sacra aut nulla sunt, colluuiem istam non nisi metu coërcueris. At quidam insontes peribunt. Nam & ex fuso exercitu, cùm decimus quisque fuste feritur, etiam strenui sortiuntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos, vtilitate publicâ rependitur. Sententiæ Cassij, vt nemo vnus contraire ausus est, ita dissonæ voces respondebant, numerum, aut ætatem, aut sexum, ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium. Præualuit tamen pars quæ supplicium decernebat. Sed obtemperari non poterat, conglobatâ multitudine saxa ac faces minitante. Tum Cæsar populum edicto increpuit: atque omne iter quo damnati ad pœnam ducebantur, militaribus præsidiis sepsit. Censuerat Cingonius Varro vt liberti quoque qui sub eodem tecto fuissent, Italiâ deportarentur. Id à Principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per sæuitiam incenderetur. Damnatus iisdem consulibus Tarquitius Priscus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui accusatum ab eo Statilium Taurum proconsulem ipsius meminerant. Census per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano: Trebellium dum vterque dedignatur, supra tulêre. Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate, constantiâ, famâ, in quantum præumbrante Imperatoris fastigio datur, clarus, adeò vt Nero æger valetudine, & adulantibus circùm qui finem imperio adesse dicebant, si quid fato pateretur, responderit habere subsidium Rempublicam. Rogantibus dehinc in quo potissimum, addiderit, in Memmio Regulo. Vixit tamen post hæc Regulus, quiete defensus, & quia nouâ generis claritudine, neque inuidiosis opibus erat. Gymnasium eo anno dedicatum à Nerone, præbitumq. oleum equiti ac senatui Græcâ facilitate. P. Mario, L. Asinio consulibus, Antistius prætor quem in tribunatu plebis licenter egisse memoraui, probrosa aduersus Principem carmina factitauit: vulgauitque celebri conuiuio, dum apud Ostorium Scapulam epulatur. Exin à Cossutiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui receperat, maiestatis delatus est. Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antistio, quàm Imperatori gloriam quæsiuit, vt condemnatus à senatu, intercessione tribuniciâ morti eximeretur. Et cùm Ostorius nihil audiuisse pro testimonio dixisset, aduersis testibus creditum. Censuitque Iunius Marullus consul designatus, adimendam reo præturam, necandumq. more maiorum. Ceteris inde assentientibus, Pætus Thrasea multo cum honore Cæsaris, & acerrimè increpito Antistio, *Non quidquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub Principe, & nullâ necessitate obstricto senatu, statuendum disseruit. carnificem & laqueum pridem abolita: & esse pœnas legibus constitutas, quibus sine iudicum sæuitiâ & temporum infamiâ, supplicia decernerentur. Quin insulâ publicatis bonis, quo longiùs sontem vitam traxisset, eo priuatim miserior, & publicè clementiæ maximũ exemplum futurum.* Libertas Thraseæ * silentium aliorum rupit. Et postquam discessionem consul permiserat, pedibus in sententiam eius iere, paucis exemtis: in quibus adulatione promtissimus fuit A. Vitellius, optimum quemq. iurgio lacessens, & respondenti reticens, vt pauida ingenia solent. At consules perficere senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari. Ille inter pudorem & iram contatus, postremò

Multi infractum ibant:

Sed frustrà.

Præsidio disposito, omnes interfecti.

Census Galliarum.

Memmij Reguli mors, & elogium.

Gymnasium Nero dedicat.

A. V. C. DCCCXV.

Antistius Maiestatis delatus.

De eo damnando variant.

Mitiora Thraseas censet:

* Farn. lectio, seruitium

Et obtinet.

Tamen ad Cæsarem refertur:

postremò rescripsit, *nullâ iniuriâ prouocatum Antistium grauissimas in Principem contumelias dixisse. earum vltionem à patribus postulatam. Et pro magnitudine delicti pœnam statui par fuisse. ceterùm se qui seueritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. statuerent vt vellent, datâ etiam absoluendi licentiâ.* His atque talibus recitatis, & offensione manifestâ, non ideo aut consules mutauere relationẽ, aut Thrasea decessit sentẽtiâ, ceterúve, quæ probauerant deseruere: pars ne Principem obiecisse inuidiæ viderentur, plures numero tuti, Thrasea suetâ firmitudine animi, & ne gloria intercideret. Haut dispari crimine Fabricius Veiento conflictatus est, qui multa & probrosa in patres & sacerdotes composuisset, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat. Adiiciebat Talius Geminus accusator, venditata ab eo munera Principis & adipiscendorum honorum ius. quæ caussa Neroni fuit suscipiendi iudicij. Conuictumque Veientonem Italiâ depulit, & libros exuri iussit, conquisitos lectitatosque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi, obliuionem attulit. Sed graueſcentibus in dies publicis malis, subsidia minuebantur. Concessitque vitâ Burrhus, incertum valetudine an veneno. Valetudo ex eo coniectabatur, quòd in se tumescentibus paulatim faucibus & impedito meatu, spiritum finiebat. Plures iussu Neronis, quasi remedium adhiberetur, illitum palatum noxio medicamine asseuerabant: & Burrhum intellecto scelere, cùm ad visendum Princeps venisset, aspectum eius auersatum, sciscitantique hactenus respondisse, *Ego me bene habeo.* Ciuitati grande desiderium eius mansit per memoriam virtutis, & successorum alterius segnem innocentiam, alterius flagrantissima flagitia & adulteria. quippe Cæsar duos prætoriis cohortibus imposuerat: Fenium Rufum ex vulgi fauore, quia rem frumentariam sine quæstu tractabat: Sofonium Tigellinum, veterem impudicitiam atque infamiam in eo secutus, ac quæ illi pro cognatis moribus fuere. Validior Tigellinus in animo Principis, ex intimis libidinibus assumtus. Prosperâ populi & militum famâ Rufus, quod apud Neronem aduersum experiebatur. Mors Burrhi infregit Senecæ potentiam, quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, *tamquam ingentes & priuatum modum euectas opes adhuc augeret, quodque studia ciuium in se verteret, hortorum quoque amœnitate & villarum magnificentiâ quasi Principem supergrederetur. Obiiciebant etiam eloquentiæ laudem vni sibi ascisceré, & carmina crebriùs factitare, postquam Neroni amor eorum venisset. Nam oblectamentis Principis palàm iniquum, detractare vim eius equos regentis, illudere voces quoties caneret. Quem ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur? Certè finitam Neronis pueritiam & robur iuuentæ adesse. exueret magistrum, satis amplis doctoribus instructus, maioribus suis.* At Seneca criminantium non ignarus, prodentibus iis quibus aliqua honesti cura, & familiaritatem eius magis aspernante Cæsare, tempus sermoni orat: & accepto, ita incipit. *Quartusdecimus annus est Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum, octauus vt imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, vt nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio eius. Vtar magnis exemplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Atauus tuus Augustus, M. Agrippæ Mitylenense secretum, C. Mæcenati vrbe in ipsâ, velut peregrinum otium permisit: quorum alter bellorum sociùs, alter Romæ pluribus laboribus iactatus, ampla quidem sed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quàm studia, vt sic dixerim, in vmbrâ educata? è quibus claritudo venit, quòd iuuentæ tuæ rudimentis affuisse videor, grande huius rei pretium. at tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti, adeò vt plerumque intra me ipsum voluam: Egóne equestri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, nouitas mea enituit? Vbi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit & per*

Ille ambiguè & iracundè respondet.

Veiento simili crimine vocatus in discrimen.

Is Italiâ pulsus.

Burrhus obiit, alterum rei Rofulcrum.

Cum suspicione Cæsariani veneni.

Duo Præfecti prætorio. Fenius Rufus: Et Tigellinus.

Senecæ auctoritas labascit.

In eum crimina.

Ipse cautè pariter & animosè se defendit.

hæc

hæc suburbana incedit, & tantis agrorum spatiis, tam lato fenore exuberat? Vna defensio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed vterque mensuram impleuimus, & tu quantum Princeps tribuere amico posset, & ego quantum amicus à Principe accipere. Cetera inuidiam augent. quæ quidem, vt omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacet: sed mihi incumbit. mihi subueniendum est. Quo modo in militiâ aut viâ fessus adminiculum orarem: ita in hoc itinere vitæ, senex, & leuissimis quoque curis impar, cùm opes meas vltrà sustinere non possim, præsidium peto. Iube eas per procuratores tuos administrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis quorum fulgore perstringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ seponitur, in animum reuocabo. Superest tibi robur, & tot per annos nixum fastigij regimen: possumus seniores amici, quiete respondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad summa vexisse, qui & modica tolerarent. Ad quæ Nero sic fermè respondit. *Nero subdolè respondet.* *Quòd meditatæ orationi tuæ statim occurram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantùm præuisa, sed subita expedire docuisti. * Auus meus Augustus Agrippæ & Mæcenati vsurpare otium post labores concessit; sed in eâ ipsâ ætate, cuius auctoritas tueretur, quidquid illud & qualecumque tribuisset. attamen neutrum datis à se præmiis exuit. Bello & periculis meruerant. In his enim iuuenta Augusti versata est. Nec mihi tela & manus tuæ defuissent, in armis agenti. Sed quod præsens conditio poscebat, ratione, consilio, præceptis pueritiam, dein iuuentam meam fouisti. Et tua quidem erga me munera, dum vita suppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, horti, & fenus, & villæ, casibus obnoxia sunt: ac licet multa videantur, plerique haut quaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur. Vnde etiam rubori mihi est, quòd præcipuus caritate, nondum omnes fortunâ antecellis. Verùm & tibi valida ætas, rebusque & fructui rerum sufficiens, & nos prima imperij spatia ingredimur: nisi fortè aut te Vitellio ter consuli, aut me Claudio præponis. Sed quantum Volusio longa parcimonia quæsiuit, tantum in te mea liberalitas explere non potest. Quin si quâ in parte lubricum adolescentiæ nostræ declinat, reuocas, inornatumque robur subsidio impensius regis. Non tua moderatio, si reddideris pecuniam, nec quies, si reliqueris Principem; sed mea auaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium versabitur. Quòd si maximè continentia tua laudetur, non tamen sapienti viro decorum fuerit, vnde amico infamiam parat, inde gloriam sibi recipere.* His adiicit complexum & oscula, factus naturâ & consuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis omnium cum dominante) grates agit: sed instituta prioris potentiæ commutat: prohibet cœtus salutantium: vitat comitantes: rarus per vrbem, quasi valetudine infensâ, aut sapientiæ studiis domi attineretur. Perculso Senecâ, promtum fuit Rufum Fenium imminuere, Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorque in dies Tigellinus; & malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus si Principem societate scelerum obstringeret, metus eius rimatur. Compertoque Plautum & Syllam maximè timeri, Plautum in Asiam, Syllam in Galliam Narbonensem nuper amotos: nobilitatem eorum, & propinquos huic Orientis, illi Germaniæ exercitus commemorat. *Non se, vt Burrhum, diuersas spes, sed solam incolumitatem Neronis spectare. cui caueri vtcumque ab vrbanis insidiis præsentiâ; longinquos motus quónam modo comprimi posse? Erectas Gallias ad nomen dictatorium, nec minus * suspectos Asiæ populos, claritudine aui Drusi. Syllam inopem, vnde præcipuam audaciam: & simulatorem segnitiæ, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otij, sed veterum Romanorum imitamenta præferre; assumtâ etiam Stoïcorum arrogantiâ, sectáque, quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat.* Nec vltrà mora. Sylla sexto die peruectis Massiliam percussoribus, ante metum & rumorem interficitur, cùm epulandi caussâ discumberet. Relatũ caput eius illusit Nero tamquam præmaturâ canitie deforme. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus salus eius curabatur, & spatium itineris ac maris tempusque interiectum mouerat famam: vulgoque fingebant, petitum ab eo Corbulonem,

Ah, nimis hoc verè.

Senecam comiter dimittit.

At ille vana rerum exuit, & quietem seriò spectat.

Tigellinus increscit.

Plautum & Syllam crimnatur.

** suspectos*

Propudium hominis, etiã Stoïcos.

Sulla occisus.

Parant & Plautum:

De quo vana quædam sparsa.

bulonem, tum magnis exercitibus præsidentem, si clari atque insontes interficerentur, præcipuum ad pericula. quin & Asiam fauore iuuenis arma cepisse, nec milites ad scelus missos aut numero validos, aut animo promtos, postquam iussa efficere nequiuerint, ad spes nouas transisse vnà. Hæc in ore famæ, credentium otio agebantur. Ceterùm libertus Plauti celeritate ventorum præuênit centurionem, & mandata L. Antistij soceri attulit: *effugeret segnem mortem, otium, suffugium, & magni nominis miserationem. reperturum bonos, consociaturum audaces. nullum interim subsidium aspernandum. si sexaginta milites (tot enim adueniebant) propulisset; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura, quæ ad vsque bellum eualescerent. denique aut salutem tali consilio quæri, aut nihil grauius audenti quàm ignauo patiendum esse.* Sed Plautum ea non mouêre. siue nullam opem prouidebat inermis atque exsul; seu tædio ambiguæ spei; an amore coniugis & liberorum, quibus placabiliorem fore Principem rebatur, nullâ sollicitudine turbatum. Sunt qui alios à socero nuntios venisse ferant, tamquam nihil atrox immineret, doctoresque sapientiæ Cornanũ Græci, Musonium Thusci generis, constantiam opperiendæ mortis, pro incertâ & trepidâ vitâ suasisse. Repertus est certè per medium diei nudus, exercitando corpori. Talem eum centurio trucidauit, coram Pelagone Spadone, quem Nero centurioni & manipulo quasi satellitibus ministrum regium præposuerat. Caput interfecti relatum. cuius aspectu, ipsa Principis verba referam: *Quin*, inquit, *Nero deposito metu nuptias Poppæa ob eiusmodi terrores dilatas maturare parat, Octauiamque coniugem amoliri, quamuis modestè agat, & nomine patris, & studiis populi grauem?* Sed ad senatum litteras misit, de cæde Syllæ Plautique haut confessus. verùm vtriusque turbidum ingenium esse, & sibi incolumitatem Reip. magnâ curâ haberi. Decretæ eo nomine supplicationes, vtque Sylla & Plautus senatu mouerentur, grauioribus tamen ludibriis quàm malis. Igitur accepto patrum consulto, postquam cuncta scelerum pro egregiis accipi videt, exturbat Octauiam, sterilem dictitans. Exin Poppæa coniungitur. Ea diu pellex; & adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex ministris Octauiæ impulit, seruilem ei amorem obiicere. destinaturq. reus cognomẽto Eucerus, natione Alexandrinus, canere tibiis doctus. Actæ ob id de ancillis quæstiones, & vi tormentorum victis quibusdam, vt falsa annuerent, plures perstitêre sanctitatem dominæ tueri. Ex quibus vna instanti Tigellino, castiora esse muliebria Octauiæ respondit, quàm os eius. Mouetur tamen primo ciuilis dissidij specie: domumq. Burrhi, & prædia Plauti, infausta dona accipit. Mox in Campaniam pulsa est, additâ militari custodiâ. Inde crebri questus, nec occulti per vulgũ, cui minor sapientia, & ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula sunt. His haut * quaquam Nero pœnitentiâ flagitij coniugem reuocauit Octauiam. Exin læti Capitolium scandunt, deosque tandem venerantur. Effigies Poppææ proruunt. Octauiæ imagines gestant humeris, spargunt floribus, foroque ac templis statuunt. Itur etiam in Principis laudes, repetitum * venerantium. Iamq. & palatium multitudine & clamoribus complebant, cùm emissi militum globi verberibus & intento ferro turbatos disiecêre. Mutataq. quæ per seditionem verterant. Poppææ hortos repositus est. Quæ semper odio, tum & metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, prouoluta genibus eius: *Non eò loci res suas agi, vt de matrimonio certet (quamquàm id sibi vitâ potius) sed vitam ipsam in extremum adductam à clientelis & seruitiis Octauiæ, quæ plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausis quæ vix bello euenirent. Arma illa aduersus Principem sumta. ducem tantum defuisse, qui motis rebus facilè reperiretur. Omitteret modò Campaniam & in vrbem ipsam pergeret, ad cuius nutum*

Et sanè soser ad audendum aliquid excitabat:

Sed immotum.

Mortem intrepidè exspectat.

Et excipit.

Nero de vtroque ad Senatũ scribit, tectè.

Illi approbant.

Octauia exturbatur, inductâ Poppæâ.

Seruile adulterium illi obiicitur.

Constantia & confidentia ancillæ.

* Deest quidpiam

Octauia reuocatur, motu populi.

Poppæa sibi metuit:

Neronem acri oratione exstimulat.

absentis

absentis tumultus cierentur. Quod alioquin suum delictum? quam cuiusquam offensionem? An quia veram progeniem penatibus Cæsarum datura sit, malle populum Romanum tibicinis Ægyptij subolem Imperatorio fastigio induci? Denique si id rebus conducat, libens quàm coactus acciret dominam, vel consuleret securitati iustâ vltione. Et modicis remediis, primos motus consedisse. at si desperent vxorem Neronis fore Octauiam, illi maritum daturos. Varius sermo, & ad metum atque iram accommodatus, terruit simul audientem & accendit. Sed parum valebat suspicio in seruo, & quæstionibus ancillarum eluserat. Ergo confessionem alicuius quæri placet, cui rerum quoq. nouarum crimen affingeretur. Et visus idoneus maternæ necis patrator Anicetus, classi apud Misenum, vt memoraui, præfectus, leui post admissum scelus gratiâ, dein grauiore odio: quia grauiorum facinorum ministri quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitũ eum Cæsar operæ prioris admonet. Solum incolumitati Principis aduersus insidiantem matrem subuenisse: locum haut minoris gratiæ instare, si coniugem infensam depelleret. Nec manu aut telo opus. Fateretur Octauiæ adulterium. Occulta quidem ad præsens, sed magna ei præmia, & secessus amœnos promittit: vel si negauisset, necem intentat. Ille insitâ vecordiâ, & facilitate priorũ flagitiorũ, plura etiam quàm iussum erat, fingit, fateturque apud amicos, quos velut consilio adhibuerat Princeps. Tum in Sardiniam pellitur, vbi non inops exsilium tolerauit, & fato obiit. At Nero præfectum spe sociandæ classis corruptum, & incusatæ paulo antè sterilitatis oblitus, abactos partus conscientiâ libidinum, eaque sibi comperta * dicto memorat. Insulaque Pandateriâ Octauiam claudit. Non alia exsul visentium oculos maiore misericordiâ affecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinæ à Tiberio, recentior Iuliæ memoria obuersabatur à Claudio pulsæ. Sed illis robur ætatis affuerat. Læta aliqua viderant, & præsentem sæuitiam melioris olim fortunæ recordatione leuabant. Huic * primùm nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in quâ nihil nisi luctuosum haberet, erepto per venenũ patre, & statim fratre. Tum ancilla dominâ validior. Et Poppæa non nisi in perniciem vxoris nupta. Postremò crimen omni exitio grauius. Ac puella vicesimo ætatis anno, inter centuriones & milites, præsagio malorum iam à vitâ exemta, nondum tamen morte acquiescebat. Paucis dehinc interiectis diebus, mori iubetur: cùm iam viduam se & tantùm sororem testaretur, communeque Germanici, & postremò Agrippinæ nomen cieret. quâ incolumi infelix quidem matrimonium, sed sine exitio pertulisset. Restringitur vinculis, venæque eius per omnes artus exsoluuntur; & quia pressus pauore sanguis tardiùs labebatur, præferuidi balnei vapore enecatur. Additurque atrocior sæuitia, quòd caput amputatum latumque in vrbem Poppæa vidit. Dona ob hæc templis decreta. Quod ad eum finem memorauimus, vt quicumque casus temporum illorum nobis vel aliis auctoribus noscent, præsumtum habeant, quoties fugas & cædes iussit Princeps, toties grates deis actas; quæque rerum secundarum olim, tum publicæ cladis insignia fuisse. Neque tamen silebimus, si quod senatusconsultum, adulatione nouum, aut patientiâ postremum fuit. Eodem anno libertorum potissimos veneno interfecisse * creditum est, Doryphorum quasi aduersatum nuptiis Poppææ, Pallantem quòd immensam pecuniam longâ senectâ detineret. Romanus secretis criminationibus incusauerat Senecam vt C. Pisonis socium, sed validiùs à Senecâ eodem crimine perculsus est. Vnde Pisoni timor & orta insidiarum in Neronem magna moles, sed improspera.

Alia machina in Octauiam.

Aniceto administro.

Qui fatetur adulterium.

* edicto

Octauia in insulâ clausa.

Magnâ miseratione populi.

* primus

Denique ad mortem acta.

Caput Poppæa oblatum.

O tempora seruilia!

* creditus

Nero libertos aliquot veneno tollit.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XV.

BREVIARIVM LIBRI.

VOlogeses Parthorum rex Armeniam inuadit. quem Corbulo cautè & tamen fortiter repressit. Sed Cæsonius Pætus missu Neronis mox superuenit, proprius Armeniæ tuendæ dux. Is imperitiâ & temeritate rem perdidit: turpi fœdere cum hoste depactus. Corbulo ei tamen sed serò succurrit. Neroni filia ex Poppæâ nascitur, non vitalis. Legati Parthorum Romam venêre, super Armeniâ retinendâ irriti remittuntur: & bellum Corbuloni permissum. Is Armeniam iterum inuadit, & metu Parthis iniecto, ad colloquium ventum. Placuit arma poni, & Tiridatem diadema statuæ Neronis submittere, nec nisi sponte eius resumere. Nero Neapoli cantat in publico: Romæ luxu & libidine omnia polluit. Ipsa vrbs ardet casu, siue Principis dolo. qui in ruinis eius ingentem sibi domum exstruxit. Christiani ab eo exagitati & necati, falso crimine incendij. Coniuratio in Neronem inita & detecta, capite eius C. Pisone. Multi interfecti inlustrium, interq; eos Seneca. Grates tamen diis actæ, & dona decreta templis, vt rebus lætis. Gesta hæc annis paullò amplius tribus.

C. MEMMIO REGVLO. VERGINIO RVFO
C. LECANIO BASSO. M. LICINIO CRASSO COSS.
P. SILIO NERVA. C. IVLIO ATTICO VESTINO

Vologeses deliberat de repetendâ Armeniâ.

INTEREA rex Parthorum Vologeses, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tigranem Armeniæ impositum: simul, fratre Tiridate pulso, spretum Arsacidarum fastigium ire vltum volens, magnitudine rursum Romanâ & continui fœderis reuerentiâ, diuersas ad curas trahebatur: contator ingenio, & defectione Hyrcanorum gentis validæ, multisque ex eo bellis illigatus. Atque illum ambiguum nouus insuper nuntius contumeliæ exstimulat: quippe egressus Armeniâ Tigranes, Adiabenos conterminam nationem latiùs ac diutiùs quàm per latrocinia vastauerat. Idque primores gentium ægrè tolerabant, eò contemtionis descensum, vt ne duce quidem Romano incursarentur, sed temeritate obsidis, tot per annos inter mancipia habiti. Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, quod præsidium, aut vnde peteret, rogitans. Iam de Armeniâ concessum, proxima trahi: & nisi defendant Parthi, leuius seruitium apud Romanos deditis, quàm captis esse. Tiridates quoque regni profugus, per silentium haut modicè querendo, grauior erat. NON *enim ignauiâ, magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in summâ fortunâ æquius, quod validius. Et suà retinere, priuatæ domus: de alienis certare, regiam laudem esse.* Igitur commotus his Vologeses concilium vocat, & proximum sibi Tiridatem constituit, atque ita orditur, *Hunc ego eodem mecum patre genitum, cùm mihi per ætatem summo nomine concessisset, in possessionem Armeniæ deduxi, qui tertius potentiæ gradus habetur. Nam Medos Pacorus anteceperat. videbarque contra vetera fratrum odia & certamina, familiæ nostræ penates ritè composuisse. prohibent Romani, & pacem ipsis numquam prosperè lacessitam, nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo infitias, æquitate quàm sanguine, caussâ quàm armis retinere parta maioribus malueram. si contatione deliqui, virtute corrigam. Vestra quidem vis & gloria in integro est, additâ modestiæ famâ. quæ neque summis mortalium spernenda est, & à diis æstimatur.* Simul diademate caput Tiridatis euinxit, promtam equitum manum, quæ regem ex more sectabatur, Monesi nobili viro tradidit, adiectis Adiabenorum

Impulit ambiguum iniuria Tigranis,

Fines Parthorum populantis.

Monobazus etiam exstimulat.

Et Tiridates.

Pernicêre. & oratione sensa sua Vologeses aperit.

Diadema Armeniæ Tiridati imponit.

rum auxiliis: mandauitque Tigranem Armeniâ exturbari, dum ipse positis aduersus Hyrcanos discordiis, vires intimas, molemque belli ciet, prouinciis Romanis minitans. Quæ vbi Corbuloni certis nuntiis audita sunt: legiones duas cum Verulano Seuero, & Vectio Bolano, subsidium Tigrani mittit, occulto præcepto, compositiùs cuncta, quàm festinantiùs agerent. quippe bellum habere, quàm gerere malebat. Scripseratque Cæsari, proprio duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Syriam ingruente Vologese acriore in discrimine esse. Atque interim reliquas legiones pro ripâ Euphratis locat: tumultuariam prouincialium manum armat: hostiles ingressus præsidiis intercipit. Et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposita. quosdam riuos congestu arenæ abdidit. Ea dum à Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Moneses vt famam sui præiret, non ideo nescium aut incautum Tigranem offendit: qui occupauerat Tigranocerta, vrbem copiâ defensorum & magnitudine mœnium validam. Ad hæc Nicephorius amnis haut spernendâ latitudine partem murorũ ambit. & ducta ingens fossa, quà fluuio diffidebatur. Inerant milites, & prouisi antè commeatus. quorum subuectu pauci auidiùs progressi, & repentinis hostibus circumuenti, irâ magis quàm metu ceteros accenderant. Sed Partho ad exsequendas obsidiones nulla cominus audacia: raris sagittis, neque clausos exterret, & semet frustratur. Adiabeni cùm promouere scalas & machinamenta inciperent, facilè detrusi, mox erumpentibus nostris cæduntur. Corbulo tamen quamuis secundis rebus suis, moderandum fortunæ ratus, misit ad Vologesem, qui expostularent vim prouinciæ illatam. socium amicumque regem cohortes Romanas circumsidere. omitteret potius obsidionem, aut se quoque in agro hostili castra positurum. Casperius centurio in eam legationem dilectus, apud opidum Nisibin septem & triginta milibus passuum à Tigranocertâ distantem adit regem, & mandata ferociter edidit. Vologesi vetus, & penitus infixum erat, arma Romana vitandi: nec præsentia prosperè fluebant. irritum obsidium, tutus manu & copiis Tigranes, fugati qui expugnationem sumserant, missæ in Armeniam legiones, & aliæ pro Syriâ paratæ vltrò irrumpere. sibi imbecillum equitem pabuli inopiâ. nam exorta vis locustarum ambederat quidquid herbidum aut frondosum. Igitur metu abstruso mitiora obtendens, missurum ad Imperatorem Romanũ legatos super petendâ Armeniâ & firmandâ pace respondet. Monesen omittere Tigranocertà iubet, ipse retrò concedit. Hæc plures vt formidine regis, & Corbulonis minis patrata & magnifica extollebant. Alij occultè pepigisse interpretabantur, vt omisso vtrimq. bello, & abeunte Vologese, Tigranes quoque Armeniâ abscederet. *Cur enim exercitum Romanum à Tigranocertis deduxerat? cur deserta per otium, quæ bello defenderant? An melius hibernauisse in extremâ Cappadociâ, raptim erectis tuguriis, quàm in sede regni modò retenti? Dilata prorsus arma, vt Vologeses cum alio quàm cum Corbulone certaret: Corbulo meritæ tot per annos gloriæ, non vltra periculum faceret.* Nam, vt rettuli, proprium ducem tuendæ Armeniæ poposcerat, & aduentare Cesennius Pætus audiebatur: iamque aderat, copiis ita diuisis, vt quarta & duodecima legiones additâ quintâ quæ recens è Mœsis excita erat, simul Pontica, & Gallatarum Cappadocumque auxilia Pæto obedirent: tertia & sexta & decima legiones, priorque Syriæ miles apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum vsu sociarent, partirentúrve. Sed neque Corbulo æmuli patiens, & Pætus cui satis ad gloriam erat si proximus haberetur, despiciebat gesta, nihil cædis aut prædæ, vsurpatas nominetenus vrbium expugnationes dictitans. Se tributa ac leges, & pro vmbrâ regis, Romanum ius victis impositurum. Sub idem

Copias præmittit.

At Corbulo auxiliatur Tigrani.

Præsidiis omnia firmat:

Inprimis Syriam.

Tigranes vrbem principem occupat.

Tentant eam frustrà Parthi.

Corbulo legat ad Vologesem.

Nec ille à pace abhorret.

Moneses reuocatur ab obsidione.

Pacta quædam occultiora inter Romanũ & Parthum.

Cum Corbulonis inuidiâ.

Intereà Pætus aduenit, cum copiis.

Ferociter loquitur.

Legati Parthici irriti Româ redeunt.

tempus legati Vologeses, quos ad Principem missos memoraui, reuertêre irriti: bellumque propalam sumtum à Parthis. nec Pætus detractauit, sed duabus legionibus, quarum quartam Famisulanus Vectonianus eo in tempore, duodecimam Calauius Sabinus regebant, Armeniam intrat, tristi omine.

Pætus Armeniam intrat, aue infausta.

Nam in transgressu Euphratis, quē ponte transmittebat, nullâ palam caussâ, turbatus equus qui consularia insignia gestabat, retrò euasit. Hostiaque quæ muniebantur hibernaculis assistēs, semifacta opera fugâ perrupit, seq. vallo extulit. & pila militum arsêre, magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat. Ceterùm Pætus spretis ominibus, nec dum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ prouisu, rapit exercitum trans montem Taurum, reciperandis, vt ferebat, Tigranocertis, vastandisq. regionibus, quas Corbulo integras omisisset. Et capta quædam castella, gloriæque & prædæ nonnihil partum, si aut gloriam cum modo, aut prædam cum curâ habuisset. Longinquis itineribus percursando quæ obtineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, & instante iam hieme, reduxit exercitum. composuitque ad Cæsarem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificas, rerum vacuas. Interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus præsidiis insedit: & ne ponti iniiciendo impedimentum hostiles turmæ afferrent, (iam enim subiectis campis, magnâ specie volitabant) naues magnitudine præstantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultisque & balistis proturbat Barbaros. in quos saxa & hastæ longius permeabant, quàm vt contrario sagittarum iactu adæquarentur. Dein pons continuatus, collesque aduersi per socias cohortes, pòst legionum castris occupantur; tantâ celeritate & ostentatione virium, vt Parthi omisso paratu inuadendæ Syriæ, spem omnem in Armeniam verterent. Ibi Pætus imminentium nescius, quinctam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiscuis militum commeatibus infirmauerat; donec aduentare Vologesem magno & infenso agmine auditū. Accitur legio duodecima, & vnde famam aucti exercitus sperat, prodita infrequētia: quâ tamen retineri castra, & eludi Parthus tractu belli poterat, si Pæto aut in suis, aut in alienis consiliis constantia fuisset. Verùm vbi à viris militaribus aduersus vrgentes casus firmatus erat, rursus ne alienæ sententiæ indigens videretur, in diuersa ac deteriora transibat. Et tunc relictis hibernis, non fossam neque vallum sibi, sed corpora & arma in hostem data clamitans, duxit legiones quasi prœlio certaturus. Deinde amisso centurione & paucis militibus, quos visendis hostium copiis præmiserat, trepidus remeauit. Et quia minus acriter Vologeses institerat, vanâ rursus fiduciâ, tria millia dilectorū proximo Tauri iugo imposuit, quò transitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius castello, cui Arsamosata nomen est, abditi, datâ in præsidium cohorte, ac disperso milite, qui in vnum habitus, vagum hostem promtiùs sustentauisset. ægrè compulsum ferunt, vt instantem Corbuloni fateretur. Nec à Corbulone properatum, quò gliscentibus periculis etiam subsidij laus augeretur. Expediri tamen itineri singula millia ex tribus legionibus, & alarios octingentos, parem numerum è cohortibus iussit. At Vologeses quamuis obsessa à Pæto itinera hinc peditatu, inde equite accepisset, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtriuit, vno tantùm centurione Tarquitio Crescente turrim in quâ præsidium agitabat, defendere auso: factâ sæpius eruptione, & cæsis qui Barbarorum propius suggrediebantur, donec ignium iactu circumueniretur. peditum si quis integer, longinqua & auia; vulnerati, castra repetiuere: virtutem

Principia tamen ei rident.

Corbulo interea Euphrati assidet:

Pontem iungit.

Vologeses ad Pætum vertit.

Hic nutat valdè & trepidat.

Imperitè militem spargit.

Auxilium à Corbulone inuitus petit.

Vologeses interea vi perrumpit.

Præsidia fugat, aut expugnat.

tutem regis, sæuitiam & copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum qui eadem pauebant. Ne dux quidem obniti aduersis, sed cuncta militiæ munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, veniret properè, signa & aquilas, & nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: se fidem interim donec vita suppeditet, retenturum. Ille interritus & parte copiarum apud Syriam relictâ, vt munimenta Euphrati imposita retinerentur, quâ proximum & commeatibus non egenum, regionem Comagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petiuit. Comitabantur exercitum præter alia assueta bello, magna vis camelorum onusta frumento, vt simul hostem famemque depelleret. Primum è perculsis Pactium primipili centurionem obuium habuit, dein plerosque militum: quos diuersas fugæ caussas obtendentes, redire ad signa, & clementiam Pæti experiri monebat. Se nisi victoribus immitem esse. Simul suas legiones adire, hortari, priorum admonere, nouam gloriam ostendere. *Non vicos aut opida Armeniorum, sed castra Romana, duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus præcipua seruati ciuis corona imperatoriâ manu tribuetur, quod illud & quantum decus, vbi par eorum numerus adipisceretur, qui attulissent salutem, & qui accepissent?* His atque talibus in commune alacres, (& erant quos pericula fratrum, aut propinquorum propriis stimulis incenderent) continuum diu noctuque iter properabant. Eoque intentiùs Vologeses premere obsessos, modò vallum legionum, modò castellum quo imbellis ætas defendebatur, oppugnare, propiùs incedens quàm mos Parthis, si eâ temeritate hostem in prœlium eliceret. At illi vix contuberniis extracti, nec aliud quàm munimenta propugnabant: pars iussu ducis, & alij propriâ ignauiâ, vt Corbulonem opperientes, ac si vis ingrueret, prouisis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neque eandem vim Samnitibus Italico populo, aut Pœnis Romani Imperij æmulis. Validam quoque & laudatam antiquitatem, quoties fortuna contrà daret, saluti consuluisse. Quâ desperatione exercitus dux subactus, primas tamen litteras ad Vologesen, non supplices, sed in modum querentis composuit, *Quòd pro Armeniis semper Romanæ ditionis, aut subiectis regi quem Imperator dilegisset, hostilia faceret. Pacem ex æquo vtilem. Nec præsentia tantùm spectaret. Ipsum aduersus duas legiones, totis regni viribus aduenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuuarent.* Ad ea Vologeses, nihil pro caussâ, sed opperiendos sibi fratres Pacorũ ac Tiridatem rescripsit. Illum locum tempusque consilio destinatum quid de Armeniâ cernerent. Adiecisse deos dignum Arsacidarum, simul & de legionibus Romanis statuerent. Missi pòst à Pæto nuntij, & regis colloquium petitum, qui Vasacem præfectum equitatus ire iussit. Tum Pætus, Lucullos, Pompeios, & si qui duces obtinendæ donandæque Armeniæ egerant: Vasaces imaginem retinendi donandíve penes nos, vim penes Parthos memorat. Et multum inuicem disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterũ testis iis quæ pepigissent, adhibetur. Placuitq. liberari obsidio legiones, & decedere omnem militem finibus Armeniorum, castellaque & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret, mittendi ad Neronem legatos. Interim fluuio Arsameti (is castra præfluebat) pontẽ imposuit, specie sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documentum victoriæ iusserant. namque iis vsui fuit. Nostri per diuersum iere. Addidit rumor, sub iugũ missas legiones, & alia ex rebus infaustis: quorũ simulacrum ab Armeniis vsurpatum est. Nam & munimenta ingressi sunt, antequam agmen Romanum decederet, & circumstetere vias, captiua olim mancipia, aut iumenta agnoscentes, abstrahentesque. Raptæ etiam vestes, retenta arma, pauido milite & concedente, ne qua prœlij

Pætus iacet.
Corbulonem intuetur & exspectat.
Ille festinat.
Suos ad robur & celeritatem excitat.
At Parthus Romanos premit & obsidet.
Languidè hi se defendunt.
Immò deditionem loquuntur & spectant.
Itaque Pætus pacem petit.
Tergiuersatur Vologeses.
Tamen ad colloquium ventum:
Et ex eo, ad infamia pacta.
Quia Parthi variè illudũt Romanis:
Nimium pauidis.

caussa exsisteret. Vologeses armis & corporibus cæsorum aggregatis, quò cladem nostram testaretur, visu fugientium legionum abstinuit. Fama moderationis quærebatur, postquam superbiam expleuerat. Flumen Arsametem elephanto insidens, & proximus quisque regi vi equorum perrupêre, quia rumor incesserat, pontem cessurum oneri, dolo fabricantium. Sed qui ingredi ausi sunt, validum & fidum intellexêre. Ceterùm obsessis adeò suppeditauisse rem frumentariam constitit, vt horreis ignem iniicerent: contraq. prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere abfuisse. Adiecit, iureiurando Pæti cautum apud signa, adstantibus iis, quos testificando rex misisset, neminem Romanum Armeniam ingressurum, donec referantur litteræ Neronis, an paci annueret. Quæ vt augendæ infamiæ composita, sic reliqua non in obscuro habentur: vnâ die quadraginta millium spatium emensum esse Pætum, desertis passim sauciis. neque minus deformem illam fugientium trepidationem, quàm si terga in acie vertissent. Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam speciem in [illegible]nium & armorum prætulit, vt diuersitatem exprobraret. Mæsti manipuli, ac vicem commilitonum miserantes, ne lacrymis quidem temperauere. Vix præ fletu vsurpata consalutatio. Decesserat certamen virtutis, & ambitio gloriæ, felicium hominum affectus: sola misericordia valebat, & apud minores magis. Ducum inter se breuis sermo secutus est, hæc conquerentium: * *irritum laborem, potuisse bellum fugâ Parthorum finiri.* Ille integra vtrique cuncta respondit, conuerterent aquilas, & iuncti inuaderent Armeniam, abscessu Vologesis infirmatam. *Non ea Imperatoris habere mandata Corbulo: periculo legionum commotum, è prouinciâ egressum. Quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam fortunam orandam, vt pedes confectus spatiis itinerum, alacrem & facilitate camporum præuenientem equitem assequeretur.* Exin Pætus per Cappadociam hibernauit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuntij, detraheret castella trans Euphratem, amnemque vt omnium medium faceret. Ille Armeniam quoq. diuersis præsidiis vacuam fieri expostulabat. Et postremò concessit rex. Diruptaque quæ vltra Euphratem communierat Corbulo, & Armenij suo arbitrio relicti sunt. At Romæ trophæa de Parthis, arcusque medio Capitolini montis sistebantur: decreta ab senatu integro adhuc bello, neque tum omissa, dum aspectui consulitur, spretâ conscientiâ. Quin & dissimulandis rerum externarum curis Nero frumentum plebis vetustate corruptum, in Tiberim iecit, quo securitatem annonæ * sustentaret. cuius pretio nihil additum est, quamuis ducentas fermè naues portu in ipso, violentia tempestatis, & centum alias Tiberi subuectas, fortuitus ignis absumsisset. Tris dein consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminũ, Pompeium Paullinũ vectigalibus publicis præposuit, cum insectatione priorum Principum, qui grauitate sumtuum iustos reditus anteissent. se annuum sexcenties sestertiûm Reipub. largiri. Percrebuerat eâ tempestate prauissimus mos, cùm propinquis comitiis, aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, præturasque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magnâ cum inuidiâ senatum adeunt, ius naturæ, laboris educandi, aduersus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant. *Satis pretij esse orbis quòd multâ securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta promta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu exspectata, in ludibrium verti, quando quis sine solicitudine parens, sine luctu orbus, longa patrum vota repentè adæquaret.* Factum ex eo senatusconsultum, ne simulata adoptio in vllâ parte muneris publici iuuaret, ac ne

Quibus omnia ex vberi:
Et hostibus contrà.
Infamiam Pæti Corbulo auget.
Qui occurrit cum suis fugienti.
Milites inter se beneuoli:
At non duces.
Species fœderis inter Vologesem & Corbulonem.
Roma tamen non nisi fausta omnia audita.
Frumentum vetus in Tiberim iactũ.
* Pet. Faber. ostentaret.
Præfecti noui vectigalibus.
Querela de breui & fictâ adoptione.
Patres prouident, & prohibent.

ac ne vsurpandis quidem hereditatibus prodesset. Exin Claudius Timarchus Cretensis reus agitur, ceteris criminibus, vt solent præualidi prouincialium, & opibus nimiis ad iniurias minorum elati: vna vox eius vsq. ad contumeliam senatus penetrauerat, quòd dictitasset, in suâ potestate situm, an proconsulibus qui Cretam obtinuissent, grates agerẽtur. Quam occasionem Pætus Thrasea ad bonum publicum vertens, postquam de reo censuerat, prouinciâ Cretâ depellendum, hæc addidit. *Vsu probatum est P. C. leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem: candidatorum ambitus, Iulias leges: magistratuum auaritia, Calpurnia scita, pepererunt. Nam culpa quàm pœna tempore prior, emendari quàm peccare posterius est. Ergo aduersus nouam prouinciarum superbiam dignum fide constantiaque Romanâ capiamus consilium, quo tutelæ sociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque habeatur alibi quàm in ciuium iudicio esse. Olim quidem non modò prætor aut consul, sed priuati etiam mittebantur, qui prouincias viserent, & quid de ciuiusque obsequio videretur, referrent. trepidabantque gentes de æstimatione singulorum. At nunc colimus externos, & adulamur, & quomodo ad nutum alicuius grates, ita promtiùs accusatio decernitur: Decernaturque, & maneat prouincialibus potentiam suam tali modo ostentandi. Sed laus falsa & precibus expressa, perinde cohibeantur, quàm malitia, quàm crudelitas. Plura sæpe peccantur, dum demeremur, quàm dum offendimus. Quædam imo virtutes odio sunt, seueritas obstinata, inuictus aduersùm gratiam animus. Inde mitia magistratuum nostrorum meliora fermè, & finis inclinat, dum in modum candidatorum suffragia conquirimus. quæ si arceantur, æqualiùs atque constantiùs prouinciæ regentur. nam vt metus repetundarum infracta auaritia est, ita vetitâ gratiarum actione ambitio* cohibetur.* Magno assensu celebrata sententia. Non tamen senatusconsultum perfici potuit, abnuentibus consulibus eâ de re relatum. Mox auctore Principe sanxere, ne quis ad concilium sociorum referret, agendas apud senatum proprætoribus proueconsulibus grates, neu quis eâ legatione fungeretur. Iisdem consulibus gymnasium ictu fulminis conflagrauit, effigiesque in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeij, magnâ ex parte proruit. Defunctaque virgo Vestalis Lælia, in cuius locum Cornelia ex familiâ Cossorum capta est. Memmio Regulo & Verginio Rufo Coss. natam sibi ex Poppæâ filiam Nero vltra mortale gaudium accepit, appellauitque Augustam, dato & Poppææ eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium, vbi ipse generatus erat. Iam senatus vterum Poppææ commendauerat diis, votaque publicè susceperat. quæ multiplicata, exsolutaque. Et additæ supplicationes, templumque Fecunditati, & certamen ad exemplar * Atticæ religionis decretum. Vtque Fortunarum effigies aureæ in solio Capitolini Iouis collocarentur: ludicrum Circense, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur. quæ fluxa fuêre, quartum intra mensem defunctâ infante: rursusq. exortæ adulationes, censentium honorem diuæ, & puluinar, ædemque & sacerdotem. Atque ipse vt lætitiæ, ita mæroris immodicus egit. Adnotatum est, omni senatu Antium sub recentem partũ effuso, Thraseam prohibitum, immoto animo prænuntiam imminentis cædis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vocem Cæsaris ferunt, quâ reconciliatum se Thraseæ apud Senecam iactauerit, ac Senecam Cæsari gratulatum. Vnde gloriæ egregiis viris, & pericula gliscebant. Interim veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologesis, litterasque in eandem formam attulere. *Se priora & toties iactata super obtinendâ Armeniâ nunc omittere, quoniam dij quamuis potentium populorum arbitri possessionem Parthis non sine ignominiâ Romanâ tradidissent. Nuper clausum Tigranem, post Pætum legionesque cùm opprimere posset, incolumes dimisisse. Satis approbatam vim, datum & lenitatis experimentum.*

Timarchus accusatus.

Eâ occasione, Thraseæ sententia.

cohibebitur.

Et cohibita ambitio prouincialium.

Gymnasium fulmine,

Pompeij opidum terræ motu, corruptum.

A. V. C. DCCCXVI.

Filia Neroni nata:

Multâ adulatione patrum.

At ea breui abiit.

Thraseas prohibetur aditu Cæsaris.

Legati Parthorum ad Principem.

Cum superbiusculis mandatis.

nentum. Nec recusaturum Tiridatem accipiendo diademati in urbem venire, nisi sacerdotij religione attineretur. Iturum ad signa & effigies Principis, vbi legionibus coràm, regnum auspicaretur. Talibus Vologesis litteris, quia Pætus diuersa tamquam rebus integris scribebat, interrogatus centurio qui cum legatis aduenerat, quo in statu Armenia esset? omnes inde Romanos excessisse respondit. Tum intellecto Barbarorum irrisu, qui peterent quod eripuerant, consuluit inter primores ciuitatis Nero, bellum anceps, an pax in hoste placeret. Nec dubitatum de bello. Et Corbulo tot per annos militum atque hostium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cuius alterius inscitiâ rursum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, vnde spes fieret, non frustrà eadem oraturum Tiridatem, si preces ipse attulisset. Syriæque exsecutio Cintio, copiæ militares Corbuloni permissæ, & quintadecima legio, ducente Mario Celso, è Pannoniâ adiecta est. Scribitur tetrarchis ac regibus præfectisque & procuratoribus, & qui prætorum finitimas prouincias regebant, iussis Corbulonis obsequi, in tantum fermè modum auctâ potestate, quem populus Romanus Gn. Pompeio bellum Piraticum gesturo dederat. Regressum Pætum cùm grauiora metueret, facetiis insectari satis habuit Cæsar, his fermè verbis: *Ignoscere se statim, ne tam promtus in pauorem longiore solicitudine ægresceret.* At Corbulo quartâ & duodecimâ legionibus, quæ fortissimo quoque amisso, & ceteris exterritis, parum habiles prœlio videbantur, in Syriam translatis, sextam inde ac tertiam legiones, integrum militem & crebris ac prosperis laboribus exercitum in Armeniam ducit. Addiditque legionem quintam quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimanos recens adductos, & vexilla dilectorum ex Illyrico & Ægypto, quodque alarum cohortiumque, & auxilia regum in vnum conducta apud Meliten-nen, quà transmittere Euphratem parabat. Tum lustratum ritè exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica de auspiciis imperatoriis, rebusbusque à se gestis, aduersam inscitiam Pæti declinans: multâ auctoritate, quæ viro militari pro facundiâ erat. Mox iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis quæ vetustas obsepserat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haut aspernatus, adiungit iis centuriones cum mandatis non immitibus. *Non enim adhuc eò ventum, vt certamine extremo opus esset. Multa Romanis secunda, quædam Parthis euenisse, documento aduersus superbiam: proindè & Tiridati conducere, intactum vastationibus regnum dono accipere; & Vologesen melius societate Romanâ, quàm damnis mutuis, genti Parthorum consulturum. Scire quantum intus discordiarum, quamque indomitas & præferoces nationes regeret. Contrà Imperatori suo immotam vbique pacem, & vnum id bellum esse.* Simul consilio terrorem adiicere, & Megistanas Armenios qui primi à nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum exscindit, plana, edita, validos, inualidosque, pari metu complet. Non infensum, nedum hostili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque consilium eius fidum credebant. Ergo Vologeses neque atrox in summam, * & quibusdam præfecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poscit. Tempus propinquum, locus in quo nuper obsessæ cum Pæto legiones erant, cùm à Barbaris dilectus esset, ob memoriam lætioris sibi rei, non est à Corbulone vitatus, vt dissimilitudo fortunæ gloriam augeret. Neque infamiâ Pæti augebatur, quod eo maximè patuit, quia filio eius tribuno ducere manipulos, atque opperiri reliquias malæ pugnæ imperauit. Die pactâ Tiberius Alexander illustris eques Romanus minister bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, nondũ senatoriâ ætate, sed pro legato quintæ legioni impositus, in castra Tiridatis venêre, *honore eius, ac ne metueret

Deliberat princeps.

Placuitq; bellum: Cui Corbulo præfectus.

Et finitimi præsides regesq; obedire ei iussi.

Pætum scommate Nero excipit.

Copias Corbulo cogit.

Lustrat, & oratione excitat.

Parthi ad eũ legati.

Nec viam iis pacis claudit.

Rem nihilominus in Armeniâ gerit.

Tiridates colloquium postulat.

Obsides à Romanis dantur.

* honori

metueret insidias tali pignore. Viceni dehinc equites assumpti. Et viso Corbulone, rex prior equo desiluit: nec contatus Corbulo. Sed pedes vterq. dextras miscuere. Exin Romanus laudat iuuenem, omissis præcipitibus tuta & salutaria capessentem. Ille de nobilitate generis multũ præfatus, cetera temperanter adiungit. Iturum quippe Romam, laturumque nouum Cæsari decus, non aduersis Parthorum rebus supplicem Arsaciden. Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæsaris insigne regium, nec nisi manu Neronis resumere. & colloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magnâ vtrimq. specie, inde eques compositus per turmas, & insignibus patriis, hinc agmina legionum stetêre fulgentibus aquilis, signisque & simulacris deûm in modum templi. Medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis, sustinebat. Ad quam progressus Tiridates, cæsis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subiecit. magnis apud cũctos animorum motibus, quos augebat insita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obsidio. At nunc versos casus: Iturum Tiridatẽ ostentui gentibus, quanto minus quàm captiuum? Addidit gloriæ Corbulo comitatem, epulasque. & rogitante rege caussas, quoties nouum aliquid aduerterat: vt, initia vigiliarum per centurionem nuntiari, conuiuium buccinâ dimitti, & structa ante Auguralẽ aram subditâ face accendi: cuncta in maius extollens, admiratione prisci moris affecit. *postremo die spatium orauit, quo tantum itineris aditurus, fratres antè, matremque viseret: obsidem interea filiam tradit, litterasq. supplices ad Neronem. Et digressus Pacorum apud Medos, Vologesen Ecbatanis repperit, non incuriosum fratris: quippe & propriis nuntiis à Corbulone petierat, ne quam imaginem seruitij Tiridates perferret, neu ferrum traderet, aut complexu prouincias obtinentium arceretur, foribúsve eorum assisteret: tantusque Romæ, quantus consulibus, honor esset. Scilicet externæ superbiæ sueto, nõ erat notitia nostri: apud quos ius imperij valet, inania transmittuntur. Eodem anno Cæsar nationes Alpium maritimarum in ius Latij transtulit. Equitum Romanorũ locos sedilibus plebis antepositit, apud Circum. Namque ad eam diem indiscreti inibant; quia lex Roscia nihil nisi de quatuordecim ordinibus sanxit. Spectacula gladiatorũ idem annus habuit, pari magnificentiâ ac priora. Sed feminarum illustrium senatorumq. plures per arenam fœdati sunt. C. Lecanio, M. Licinio Coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scenas frequentandi. Nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis, quos vt parum celebres & tantæ voci angustos spernebat. Non tamen Romæ incipere [*scenas] ausus, Neapolim quasi Græcam vrbem dilegit. Inde initium fore, vt transgressus in Achaiam, insignesque & antiquitùs sacras coronas adeptus, maiore famâ studia ciuium eliceret. Ergo contractum opidanorum vulgus, & quos è proximis coloniis & municipiis eius rei fama ciuerat, quique Cæsarem per honorem, aut varios vsus sectantur. etiam militum manipuli theatrum Neapolitanorum complent. Illic, plerique vt arbitrabantur, triste; vt ipse, prouidum potius & secundis numinibus euênit. Nam egresso qui affuerat populo, vacuum & sine vllius noxâ theatrum collapsum est. Ergo per compositos cantus grates diis, atque ipsam recentis casus fortunam celebrans, petiturusque maris Hadriæ traiectus, apud Beneuentum interim consedit: vbi gladiatorum munus à Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdissima eius aulæ ostenta fuit, sutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus: primò in contumelias assumtus, deinde optimi cuiusque criminatione eò vsque valuit, vt gratiâ, pecuniâ, vi nocendi etiam malis præmineret. Eius

Ita rex ad Corbulonem venit.

Pacta inter eos.

Tiridates diadema detractũ Neroni subiicit.

Epulo excipitur à Corbulone.

Et res Romanas docetur.

** Fortasse, postero*

Abit fratres salutaturus.

Alpium pari iure Latij donata.

Sedes equitũ in Circo discretæ.

A. V. C. DCCCXVII.

** Videtur delendum.*

Neapoli Nero se & vocem publicat.

Theatrum ruit, sed sine noxâ.

Gladiatorũ munus Beneuenti.

A pessimo Vatinio.

munus

munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem à sceleribus cessabatur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia super Iuniæ familiæ claritudinẽ diuum Augustum atauum ferebat. Iussi id accusatores obicere, prodigum largitionibus, neque aliam spem quàm in nouis rebus esse. quin eum nobiles habere, quos ab epistolis & libellis & rationibus appellet, nomina summæ curæ & * meditamenta. Tum intimus quisque libertorum vincti abreptique. Et cùm damnatio instaret, brachiorum venas Torquatus interscidit, secutaque Neronis oratio ex more: *Quamuis sontem & defensioni meritò diffisum, victurum tamen fuisse si clementiam iudicis exspectasset.* Nec multo pòst omissâ in præsens Achaiâ (caussæ in incerto fuere) vrbem reuisit; prouincias Orientis, maximè Ægyptum, secretis imaginationibus agitans. Dein edicto testificatus non longam sui absentiam, & cuncta in Rep. exinde immota ac prospera fore, super eâ profectione adiit Capitolium, illic veneraturus deos. Cùm Vestæ quoque templum inisset, repentè cunctos per artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum recordatione nunquam timore vacuus, deseruit inceptum, cunctas sibi curas amore patriæ leuiores dictitans. *Vidisse ciuium mæstos vultus, audire secretas querimonias, quòd tantum aditurus esset iter, cuius ne modicos quidem egressus tolerarent, sueti aduersum fortuita aspectu Principis refoueri. Ergo vt in priuatis necessitudinibus proxima pignora præualerent; ita populum Romanum vim plurimam habere: parendumque retinenti.* Hæc atque talia plebi volenti fuere, voluptatum cupidine, & quæ præcipua cura est, rei frumentariæ angustias si abesset metuenti. Senatus & primores in incerto erant, procul an coràm atrocior haberetur. dehinc, quæ natura magnis timoribus, deterius credebant quod euenerat. Ipse quò fidem acquireret, nihil vsquam perinde lætum sibi; publicis locis struere conuiuia, totaque vrbe quasi domo vti. Et celeberrimæ luxu famaque epulæ fuere, quas Tigellino paratas, vt exemplum referam, ne sæpius eadem prodigentia narranda sit. Igitur in stagno Agrippæ fabricatus est ratem, cui superpositum conuiuium aliarum tractu moueretur. Naues auro & ebore distinctæ. Remigesq. exoleti, per ætates & scientiam libidinum componebantur. Volucres & feras diuersis è terris, & animalia maris Oceano abusque petiuerat. Crepidinibus stagni lupanaria astabant, illustribus feminis completa. Et cõtrà scorta visebantur, nudis corporibus. Iam gestus motusque obsceni, & postquam tenebræ incedebant, quantum iuxta nemoris, & circumiecta tecta, consonare cantu & luminibus clarescere. Ipse per licita atque illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret; nisi paucos post dies vni ex illo contaminatorum grege, cui nomen Pythagoræ fuit, in modum sollennium coniugiorum denupsisset. Inditum Imperatori flammeum. * Missi auspices duo, & genialis torus, & faces nuptiales; cuncta denique spectata, quæ etiam in feminâ nox operit. Sequitur clades, forte, an dolo Principis incertum: nam vtrumque auctores prodidere: sed omnibus quæ huic vrbi per violentiam ignium acciderunt, grauior atque atrocior. Initium in eâ parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus cõtigua est. Vbi per tabernas, quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur, simul cœptus ignis, & statim validus, ac vento citus longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis septæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendium, plana primùm, deinde in edita assurgens, rursus inferiora populando anteiit remedia velocitate mali, & obnoxiâ vrbe artis itineribus, hucque & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentium feminarum, fessa * [ætate] aut rudis pueritiæ ætas, quique sibi,

quique

Iunius Torquatus ad mortẽ actus.

* *Scribo*, meditamenti.

Achaiam Nero cogitat.

Omittit:

Quasi caritate plebis & patriæ.

Infames eius epulæ,

Magno sumptu:

Turpi libidine.

Denique (ô scelus, scelus;) nubit.

* *Forti*, Visi

Incendium grande Romæ.

Misera eius facies.

* Delendum videtur.

quique aliis consulebant, dum trahunt inualidos aut opperiuntur, pars morans, pars festinans, cuncta impediebant: & sæpe dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumueniebantur: vel si in proxima euaserant, illis quoque igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremò quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis diurni quoque victus, alij caritate suorum quos eripere nequiuerant, quamuis patente effugio interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium; & qui alij palàm faces iaciebant, atque esse sibi auctorem vociferabantur: siue vt raptus licentiùs exercerent, seu iussu. Eo in tempore Nero Antij agens, non antè in vrbem regressus est, quàm domui eius, quà palatium & Mæcenatis hortos cõtinuauerat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circũ haurirentur. Sed solatium populo exturbato & profugo, campum Martis ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos patefecit. Et subitaria ædificia exstruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectaque vtensilia ab Hostiâ, & propinquis municipiis. pretiumq. frumenti minutum, vsq. ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant, quia peruaserat rumor: ipso tempore flagrantis vrbis, inisse eum domesticam scenam, & cecinisse Troianum excidium, præsentia mala vetustis cladibus assimulantem. Sexto demùm die apud imas Esquilias finis incendio factus, proruptis per immensum ædificiis, vt cõtinuæ violentiæ campus & velut vacuum cælum occurreret. Necdum posito metu redibat. * Leuis rursum grassatus ignis, patulis magis vrbis locis, eoq. strages hominum minor. delubra deûm, & porticus amœnitati dicatæ latiùs procidêre. Plusque infamiæ id incendium habuit, quia prædiis Tigellini Æmylianis proruperat. Videbaturq. Nero condendæ vrbis nouæ, & cognomẽto suo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma diuiditur: quarum quattuor integræ manebant, tres solo tenus deiectæ: septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacera & semiusta. Domuum, & insulârum, & templorum, quæ amissa sunt, numerum inire haut promtũ fuerit: sed vetustissimâ religione, quod Seruius Tullius Lunæ, & Magna ara fanumque quæ præsenti Herculi Arcas Euander sacrauerat, ædesque Statoris Iouis vota Romulo, Numæque regia, & delubrum Vestæ cum penatibus populi Romani, exusta. iam opes tot victoriis quæsitæ, & Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta, quamuis in tantâ resurgentis vrbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent, XIIII. Kalen. Sextiles principium incendij huius ortum, quo & Senones captam vrbem inflammauerant. Alij eò vsque curâ progressi sunt, vt totidem annos mensesque & dies inter vtraque incendia numerent. Ceterùm Nero vsus est patriæ ruinis, exstruxitque domum, in quâ haut perinde gemmæ & aurum miraculo essent; solita pridem, & luxu vulgata, quàm arua & stagna, & in modum solitudinum hinc siluæ, inde aperta spatia, & prospectus: magistris & machinatoribus Seuero & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegauisset, per artem tentare, & viribus Principis illudere. Namque ab lacu Auerno nauigabilem fossam vsque ad ostia Tiberina depressuros promiserant, squalenti litore, aut per montes aduersos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quàm Pomptinæ paludes: cetera abrupta, aut arentia, ac si perrumpi possent, intolerandus labor, nec satis caussæ. Nero tamen, vt erat incredibiliũ cupitor, effodere proxima Auerno iuga

Quod nec restingui licuit.

Domus etiã Principis exusta.

Receptacula quædam plebi data.

At ille canit inter flammas.

Nec sine eius nutu videbatur id incendium.

Ceterum tota pænè Roma eo corrupta:

Et vetustissima templa:

Innumera statuæ.

Nero domum sibi exstruit,

Laxitate & splendore mirificam.

Ipsa vrbs cœpta instaurari:

no iuga connixus est: manentque vestigia irritæ spei. Ceterùm vrbis quæ domus supererant, non vt post Gallica incendia, nullâ distinctione, nec passim erectæ: sed dimensis vicorum ordinibus, & latis viarum spatiis, cohibitâ ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additisque porticibus, quæ frontem insularum protegerent. Easque porticus Nero suâ pecuniâ exstructurum, purgatasque areas dominis traditurum, pollicitus est. Addidit præmia pro cuiusque ordine, & rei familiaris copiis: finiuitque tempus, intra quod effectis domibus aut insulis, adipiscerentur. Ruderi accipiendo Hostienses paludes destinabat, vtque naues quæ frumentum Tiberi subuectassent, onustæ rudere decurrerent. Ædificiaque ipsa certâ sui parte, sine trabibus, saxo Gabino Albanoque solidarentur: quòd is lapis igni imperuius est. Iam aqua priuatorum licentiâ intercepta, quo largior & pluribus locis in publicũ flueret, custodes: & subsidia reprimendis ignibus, in propatulo quisque haberet: nec communione parietum, sed propriis quæque muris ambirentur. Ea ex vtilitate accepta decorem quoque nouæ vrbi attulere. Erant tamen qui crederent veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde solis vapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem, & nullâ vmbrâ defensam, grauiore æstu ardescere. Et hæc quidem humanis cõsiliis prouidebantur. Mox petita à diis piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus supplicatũ Vulcano & Cereri Proserpinæque, ac propitiata Iuno per matronas, primùm in Capitolio, deinde apud proximum mare. Vnde haustâ aquâ, templũ & simulacrum deæ prosperſum est; & lectisternia ac peruigilia celebrauere feminæ quibus mariti erant. Sed non ope humanâ, nõ largitionibus Principis aut deûm placamentis, decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis affecit, quos per flagitia inuisos, vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius CHRISTVS, qui Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaq. in præsens * exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modò per Iudæam originem eius mali, sed per vrbem etiam: quò cuncta vndique atrocia aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primò correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haut perinde in crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi; atque vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel * circulo insistens. Vnde quamquam aduersus sontes & nouissima exempla meritos, miseratio oriebatur; tamquam non vtilitate publicâ, sed in sæuitiam vnius absumerentur. Interea conferendis pecuniis peruastata Italia, prouinciæ euersæ, sociique populi, & quæ ciuitatum liberæ vocantur. Inque eam prædam etiam dij cessere, spoliatis in vrbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnis populi Romani ætas prosperè aut in metu sacrauerat. Enimuerò per Asiam atque Achaiam non dona tantùm, sed simulacra numinum abripiebantur, missis in eas prouincias Acrato, ac Secũdo Carinate. Ille libertus cuicunque flagitio promtus: hic Græcâ doctrinâ ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Ferebatur Seneca, quò inuidiam sacrilegij à semet auerteret, longinqui ruris secessum orauisse: & postquam non concedebatur, fictâ valetudine quasi æger neruis, cubiculum non egressus. Tradidere quidam, venenum ei per libertũ ipsius cui nomen Cleonicus, paratum, iussu Neronis:

Sed ad mensuram & compositè.

Etiã firmior contra incendia,

Et veteri pulchrior:

Non tamen salubrior.

Diis supplicia instituta.

Et alia supplicia in Christianos, quasi incendiarios.

* *Var. exitialis*

Tacit. impie.

Isignis in eos crudelitas.

Nero intereà aurigatur.

* *curriculo*

Italiam & prouincias exhaurit.

Templa dispoliat.

Seneca vocẽ aut mentem his scelleribus non commodat.

Venenum ei paratum.

Neronis: vitatumq. à Senecâ proditione liberti, seu propriâ formidine, dum simplici victu, & agrestibus pomis, ac, si sitis admoneret, profluente aquâ vitam tolerat. Per idem tempus gladiatores apud opidum Preneste, tentatâ eruptione, præsidio militis, qui custos adesset, coërciti sunt: iam Spartacum & vetera mala rumoribus ferente populo, vt est nouarum rerum cupiens pauidusque. Nec multo post clades rei naualis accipitur, nõ bello (quippe haut aliàs tam immota pax) sed certũ ad diem in Campaniam redire classem Nero iusserat, non exceptis maris casibus. Ergo gubernatores quamuis sæuiente pelago à Formiis mouere, & graui Africo, dum promontorium Miseni superare contendunt, Cumanis litoribus impacti, triremium plerasque, & minora nauigia passim amiserunt. Fine anni vulgantur prodigia imminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non aliàs crebrior, & sidus cometes, sanguine illustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorúmve animalium partus abiecti in publicum, aut in sacrificiis quibus grauidas hostias immolare mos est, reperti. Et in agro Placẽtino viam propter natus vitulus, cui caput in crure esset. Secutæque haruspicum interpretatio: parari rerum humanarum aliud caput, sed non fore validum, neq. occultum: quia in vtero repressum, aut iter iuxta editum sit. Ineunt deinde consulatum Silius Nerua, & Atticus Vestinus, cœptâ simul & auctâ coniuratione, in quam certatim nomina dederant, senatores, eques, miles, feminæ etiam, cùm odio Neronis, tum fauore in C. Pisonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paternâ nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduersus amicos, & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas morum, aut voluptatum parcimonia. Lenitati ac magnificentiæ, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui in tantâ vitiorum dulcedine summum imperium non restrictum, nec perseuerum volunt. Initium coniurationi non à cupiditate ipsius fuit. nec tamen facilè memorauerim, quis primus auctor, cuius instinctu concitum sit, quod tam multi sumserunt. Promptissimos Subrium Flauium tribunum prætoriæ cohortis, & Sulpicium Asprum centurionem exstitisse constantia exitus docuit. Et Lucanus Annæus, Plautiusque Lateranus consul designatus, viuida odia intulere. Lucanum propriæ caussæ accendebant, quòd famam carminum eius premebat Nero, prohibueratque ostentare, * vanus assimulatione. Lateranũ consulem designatũ, nulla iniuria, sed amor Reipub. sociauit. At Flauius Sceuinus & Afranius Quinctianus, vterque senatorij ordinis, contra famam sui, principium tanti facinoris capessiuere. Nam Sceuino dissoluta luxu mens, & proinde vita somno languida. Quinctianus * molli corpore infamis, & à Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias vltum ibat. Ergo dum scelera Principis, & finem adesse imperij, diligendumque qui fessis rebus succurreret inter se aut inter amicos iaciunt, aggregauere Tullium Senecionem, Ceruarium Proculum, Vulcatium Araricum, Iulium Tugurinum, Munatium Gratũ, Antonium Natalem, Martium Festum, equites Romanos: ex quibus Senecio è præcipuâ familiaritate Neronis speciem amicitiæ etiam tum retinens, eò pluribus periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. Ceteris spes ex nouis rebus petebatur. Ascitæ sunt * super Subrium & Sulpicium, de quibus rettuli, militares manus, Granius Siluanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Venetus Paullus centuriones. Sed summum robur

Continentia hominis.

Clades in mari.

Prodigia plura.

A. V. C. DCCCXIIX.

Coniuratio in Neronem.

Capite G. Pisone.

Ille descriptus.

Et qui præcipui in eâ.

Lucanus poëta:

* *Farn.* vanâ

Sceuinus.

Quinctianus:

* *Farn.* mollitie corporis

Plures alij:

* *Far.* per *Etiam ex prætorio.*

Imò & ipse Præfectus.

mum robur in Fenio Rufo præfecto videbatur: quem vitâ famaque laudatum, per sæuitiâ impudicitiamque Tigellinus in animo Principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac sæpe in metũ adduxerat, quasi adulterum Agrippinæ & desiderio eius vltioni intentum. Igitur vbi coniuratis præfectum quoque prætorij in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides; promtiùs iam de tempore ac loco cædis agitabant. Et cepisse impetum Subrius Flauius ferebatur, in scenâ canentem Neronem aggrediendi, aut cùm ardente domo per noctem huc illuc cursaret incustoditus. Hîc occasio solitudinis, ibi ipsa frequentia tanti decoris testis, pulcherrimum animum exstimulauerant: nisi impunitatis cupido retinuisset, magnis semper conatibus aduersa. Interim contantibus prolatantibusq. spem ac metum, Epicharis quædam, incertum quónam modo sciscitata (neque illi antè vlla rerum honestarum cura fuerat) accendere, & arguere coniuratos: ac postremò lentitudinis eorum pertæsa, & in Campaniâ agens primores classiariorum Misenensium labefacere, & cõscientiâ illigare coepit. Nixa est tali initio. Erat Chiliarchus in eâ classe Volusius Proculus, occidendæ matris Neronis inter ministros non ex magnitudine sceleris prouectus, vt rebatur. Is mulieri olim cognitus, seu recens ortâ amicitiâ, dum merita erga Neronẽ sua & quàm in irritum cecidissent, aperit, adiicitq. questus & destinationẽ vindictæ, si facultas otiretur, spem dedit posse impelli & plures conciliare. nec leue auxilium in classe; crebras occasiones, quia Nero multo apud Puteolos & Misenũ maris vsu lætabatur. Ergo Epicharis plura, & omnia scelera Principis orditur. Neque senatui, * quid manere, sed prouisum, quo nam modo pœnas versæ Reip. daret: accingeretur modò, nauaret operam, & militũ acerrimos duceret in partes, ac digna pretia exspectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indicium irritum fuit, quamuis ea quæ audierat ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita, nullis testibus innixum facilè confutauit. Sed ipsa in custodiâ retenta est, suspectante Nerone, haut falsa esse etiam quæ vera non probabantur. Coniuratis tamen metu proditionis placitum maturare cædem apud Baias, in villâ Pisonis: cuius amœnitate captus Cæsar crebrò * ventitabat, balneasq. & epulas inibat omissis excubijs, & fortunæ suæ mole. Sed abnuit Piso, inuidiam prætendẽs, si sacra mensæ dijq. hospitales cæde qualiscumq. Principis cruentarentur. Melius apud vrbẽ in illâ inuisâ & spoliis ciuium exstructâ domo, vel in publico patraturos, quod pro Rep. suscepissent. Hæc in commune: ceterùm timore occulto, ne L. Silanus eximiâ nobilitate, disciplinaque C. Cassij apud quem educatus erat, ad omnem claritudinẽ sublatus, imperium inuaderet, promtè daturis operam qui à coniuratione integri essent, quique miserarentur Neronem tanquam per scelus interfectum. Plerique Vestini quoque consulis acre ingenium vitauisse Pisonem crediderunt, ne * à libertate moueretur, vel dilecto Imperatore alio, sui muneris Remp. faceret. Etenim expers coniurationis erat, quamuis super eo crimine Nero vetus aduersus insontem odium expleuerit. Tandẽ statuêre Circensium ludorum die, qui Cereri celebratur, exsequi destinata: quia Cæsar rarus egressu, domo aut hortis clausus, ad ludicra Circi ventitabat; promtioresque aditus erant lætitiâ spectaculi. Ordinem insidiis composuerant, vt Lateranus quasi subsidium rei familiari oraret deprecabundus & genibus Principis accidens, prosterneret incautum premeretque, animi validus, & corpore ingens. Tum iacentẽ & impeditum, tribuni & centuriones, & ceterorum vt quisque audentiæ habuisset, accurrerent, trucidarentque: primas sibi partes expostulãte Sceuino, qui pugionem

templo

Flauij honestus impetus:

Sed ignauiter remissus.

Epicharis moras ægrè fert:

Proculum ascisceré conatur.

Ille eam defert.

Constanter hæc refutat.

Consilium cædendi Tyranni apud Baias.

** crebrò eò ventitabat,*

Sed iterum omissum.

Metu ne alij arriperent Imperium.

Deniq. placuit Circensibus eum aggredi.

Scæna gerendæ rei.

templo Salutis in Etruriâ, ſiue, vt alij tradidere, Fortunæ Ferentano in opido detraxerat, geſtabatque velut magni operis ſacrum. Interim Piſo apud ædem Cereris opperiretur, vnde eum præfectus Fenius & ceteri accitum ferrent in caſtra, comitante Antoniâ Claudij Cæſaris filiâ, ad eliciendam vulgi fauorem. quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, quamuis abſurdum videretur & inane, aut ipſi Antoniam nomen & periculum commodauiſſe, aut Piſonem notum amore vxoris, alij matrimonio ſe obſtrinxiſſe: niſi ſi cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt. Sed mirũ quàm inter diuerſi generis, ordinis, ætatis, ſexus, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita ſint: donec proditio cœpit è domo Sceuini. Qui pridie inſidiarum, multo ſermone cum Antonio Natale, dein regreſſus domum, teſtamentum obſignauit: promtum vaginâ pugionem, de quo ſuprà rettuli, vetuſtate obtuſum increpans, aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere iuſſit. Eamque curam liberto Milicho mandauit. Simul affluentius ſolito conuiuium in tum. ſeruorum cariſſimi libertate, & alij pecuniâ donati. Atque ipſe mæſtus, & magnæ cogitationis manifeſtus erat, quamuis lætitiam vagis ſermonibus ſimularet. Poſtremò vulneribus ligamenta, quibuſq. ſiſtitur ſanguis parare eundem Milichum monet: ſiue gnarum coniurationis, & hucuſque fidum, ſeu neſcium, & tunc primùm arreptis ſuſpicionibus, vt pleriq. tradidere, de conſequentibus. Nam cùm ſecum ſeruilis animus præmia perfidiæ reputauit, ſimulque immenſa pecunia & potentia obuerſabantur, ceſſit fas, & ſalus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Etenim vxoris quoque conſilium aſſumſerat, muliebre ac deterius, quippe vltrò metum intentabat, multoſque aſtitiſſe libertos ac ſeruos, qui eadem viderint: nihil profuturum vnius ſilentium. at præmia penes vnum fore, qui indicio præueniſſet. Igitur cœptâ luce Milichus in hortos Seruilianos pergit: & cùm foribus arceretur, magna & atrocia afferre dictitans, deductuſque ab ianitoribus ad libertũ Neronis Epaphroditũ, mox ab eo ad Neronem, vrgens periculum, graues coniurationes, & cetera quæ audierat, coniectaueratque, docet. Telum quoque in necem eius paratum oſtendit, acciriique reum iuſſit. Is raptus per milites, & defenſionem orſus, *Ferrũ cuius argueretur, olim religione patriâ cultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti ſubreptum* reſpondit. *Tabulas teſtamenti ſæpius à ſe, & incuſtoditâ dierum obſeruatione, ſignatas. Pecunias & libertates ſeruis & antè dono datas; ſed ideo tunc largius, quia tenui iam re familiari, & inſtantibus creditoribus, teſtamento diffideret. Enim verò liberales ſemper epulas ſtruxiſſe, & vitam amœnam, & duris iudicibus parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iuſſu ſuo; ſed quia cetera palàm vana obieciſſet, adiungere crimen viſum, ſe pariter indicem & teſtem facere.* Adiicit dictis conſtantiam. incuſat vltrò inteſtabilem, & conſceleratum, tantâ vocis ac vultus ſecuritate, vt labaret indicium, niſi Milichum vxor admonuiſſet, Antonium Natalem multa cum Sceuino, ac ſecretò collocutum, & eſſe vtroſque C. Piſonis intimos. Ergo accitus Natalis: & diuerſi interrogantur, quis nam is ſermo, quâ de re fuiſſet. Tum exorta ſuſpicio, quia non congruentia reſponderant. Inditaque vincla. Et tormentorum aſpectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis totius coniurationis magis gnarus, ſimul arguendi peritior, de Piſone primùm fatetur. Deinde adiicit Annæum Senecam, ſiue internuntius inter eum Piſonemque fuit, ſiue vt Neronis gratiam pararet, qui infenſus Senecæ, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum cognito Natalis indicio Sceuinus quoque pari imbecillitate, an cuncta iam patefacta credens, nec vllum ſilentij emolumentum, edidit ceteros. Ex quibus Lucanus, Quinctianuſque, & Senecio diu abnuêre. Poſt promiſsâ impu-

Fatũ regit, & coniuratio detegitur.

Per vanitatem Sceuini.

Milichus ſuſpiciones arripit.

Cum vxore communicat.

Ad Principem defert.

Sceuinus ſiſtitur.

Et fidenter ſe defendit.

Libertum arguit, Iam labantem, niſi vxor ſubueniſſet.

Natalis vocatus:

Et tota res patefacta.

Seneca accuſatus,

Lucanus.

nitate corrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus Atillam matrem suam. Quinctianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem amicorum præcipuos nominauere. Atque interim Nero recordatus Volusij Proculi indicio Epicharim attineri, ratusque muliebre corpus impar dolori, tormentis dilacerari iubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acriùs torquentium ne à feminâ spernerentur, peruicere quin obiecta denegaret. Sic primus quæstionis dies contemtus. Postero cùm ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellæ (nam dissolutis mẽbris insistere nequibat) vinclo fasciæ quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellæ restricto, indidit ceruicem, & corporis pondere connisa, tenuem iam spiritum expressit: clariore exemplo libertina mulier in tantâ necessitate alienos ac propè ignotos protegendo, cùm ingenui & viri & equites Romani senatoresque intacti tormentis, carissima quæque suorum pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque & Senecio & Quinctianus passim conscios edere, magis magisque pauido Nerone, quamquam multiplicatis excubiis semet sepsisset. Quin & vrbem per manipulos occupatis mœnibus, insesso etiã mari & amne, velut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque & proxima municipiorum pedites equitesque permixti Germanis, quibus fidebat Princeps quasi externis. Continua hinc & iuncta agmina trahi, ac foribus hortorum adiacere. Atq. vbi dicendam ad caussam introissent, lætatum erga coniuratos, si fortuitus sermo, & subiti occursus, si conuiuium, si spectaculum simul inissent pro crimine accipi: cùm super Neronis ac Tigellini sæuas percontationes, Fenius quoque Rufus violenter vrgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed quò fidem inscitiæ pararet, atrox aduersus socios. Idem Subrio Flauio assistenti, annuentique an inter ipsam cognitionem distringeret gladium, cædemque patraret, retinuit, infregitq. impetum iam manum ad capulum referentis. Fuere qui proditâ coniuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Sceuinus, hortarentur Pisonem pergere in castra, aut rostra escendere, studiaque militum & populi tentare: *si conatibus eius conscij aggregarentur, secuturos etiam integros. magnamque motæ rei famam, quæ plurimum in nouis consiliis valeret. Nihil aduersum hoc Neroni prouisum. etiam fortes viros subitis terreri; ne dum ille scenicus, Tigellino scilicet cum pellicibus suis comitante, arma contra cieret. Multa experiendo fieri, quæ segnibus ardua videantur. Frustra silentium & fidem in tot consciorum animis & corporibus sperari. Cruciatu aut præmio, cuncta peruia esse. Venturos qui ipsum quoque vincirent, postremò indignâ nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati inuocat, dum miles potius deesset, & plebes desereret, dum ipse maioribus, dum posteris, si vita præriperetur, mortem approbaret?* Immotus iis, & paululum in publico versatus, pòst domi secretus, animum aduersum suprema firmat. donec manus militum adueniret, quos Nero tirones aut stipendiis recentes dilegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam fauore imbutus. Obiit abruptis brachiorum venis. Testamentum fœdis aduersus Neronem adulationibus, amori vxoris dedit, quam degenerem, & solâ corporis formâ commendatam, amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris Arria Galla, priori marito, Domitius Silius: hic patientiâ, illa impudicitiâ, Pisonis infamiam propagauere. Proximam necem Plautij Laterani consulis designati Nero adiungit, adeò properè, vt non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum, manu Statij tribuni trucidatur, plenus constantis silentij, nec tribuno obiiciens eandem conscientiam. Sequitur cædes Annæi Senecæ lætissima Principi, non quia coniurationis manifestum compererat, sed vt ferro grassaretur, quando

Alij.

Epicharis admota tormentis,

Nil fatetur:

Quin vltrò sese examinat.

Nero pauidus præsidia vbique disponit.

Agmina reorum trahuntur.

Fenij Rufi dissimulatio.

Pisonem interea ad conandii multi hortantur:

Bonis rationibus.

Non illi is animus.

Mortem sumit.

Supremis tabulis adulatur Tyranno.

Plautij Laterani egregia mors.

venenum non processerat. Solus quippe Natalis, & hactenus promsit: missum se ad ægrotum Senecam, vt viseret cõquereretur que, cur Pisonem aditu arceret? melius fore si amicitiam familiari congressu exercuissent. Et respondisse Senecam, sermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere: ceterùm salutem suam incolumitate Pisonis inniti. Hæc ferre Granius Siluanus tribunus prætoriæ cohortis, & an dicta Natalis, suaque responsa nosceret, percontari Senecam iubetur. Is, fortè an prudens, ad eum diem ex Campaniâ remeauerat, quartumque apud lapidem suburbano rure substiterat. Illò propinquâ vesperâ tribunus venit, & villam globus militum sepsit. Tum ipsi cum Pompeiâ Paullinâ vxore & amicis duobus epulanti mandata Imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem, conquestumque nomine Pisonis quòd visendo eo prohiberetur, se ratione valetudinis & amore quietis, excusauisse respondit. *Cur salutem priuati hominis incolumitati suæ anteferret, caussam non habuisse. nec sibi promtum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum quàm Neroni, qui sæpiùs libertatem Senecæ, quàm seruitium expertus esset.* Vbi hæc à tribuno relata sunt, Poppæâ & Tigellino coram, quod erat sæuienti Principi intimũ consiliorum, interrogat, an Seneca voluntariam mortem pararet? Tum tribunus nulla pauoris signa, nihil triste in verbis eius aut vultu deprehensum confirmauit. Ergo regredi, & indicere mortem iubetur. Tradit Fabius Rusticus, non eo quo venerat itinere reditum, sed flexisse ad Fenium præfectum, & expositis Cæsaris iussis, an obtemperaret interrogauisse: monitumque ab eo, vt exsequeretur, fatali omnium ignauiâ. Nam & Siluanus inter coniuratos erat, augebatque scelera in quorum vltionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit. intromisitque ad Senecam vnum ex centurionibus, qui necessitatem vltimam denuntiaret. Ille interritus poscit testamenti tabulas: ac denegante centurione, conuersus ad amicos, *quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod vnum iam tamen & pulcherrimum habebat, imaginem vitæ suæ relinquere testatur. cuius si memores essent bonarum artium, famam tam constantis amicitiæ laturos.* Simul lacrymas eorum, modò sermone, modò intentior in modum coërcentis, ad firmitudinem reuocat, rogitans: *Vbi præcepta sapientiæ? vbi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia? Cui enim ignaram fuisse sæuitiam Neronis? Neque aliud superesse post matrem fratremque interfectos, quàm vt educatoris præceptorisque necem adiiceret.* Vbi hæc atque talia velut in commune disseruit, complectitur vxorem. & paululum aduersus præsentem formidinem mollitus, rogat oratque temperaret dolori, ne æternum susciperet, sed in contemplatione vitæ per virtutem actæ, desiderium mariti solatiis honestis toleraret. Illa contrà, sibi quoque destinatam mortem adseuerat, manumque percussoris exposcit. Tum Seneca gloriæ eius non aduersus, simul amore, ne sibi vnicè dilectam ad iniurias relinqueret: *Vitæ*, inquit, *delinimenta monstraueram tibi, tu mortis decus mauis. non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes vtrosque par, claritudinis plus in tuo fine.* Post quæ, eodem ictu brachia ferro exsoluunt. Seneca, quoniam senile corpus & paruo victu tenuatum, lenta effugia sanguini præbebat, crurum quoque & poplitum venas abrumpit. Sæuisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum vxoris infringeret, atque ipse visendo eius tormenta, ad impatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscederet. Et nouissimo quoq. momento suppeditante eloquentiâ, aduocatis scriptoribus, pleraque tradidit, quæ in vulgus edita eius verbis, inuertere supersedeo. At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne glisceret inuidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, serui libertiq. obligant brachia, premunt sanguinem, incertum an ignaræ. Nam vt est vulgus ad deteriora promptũ, non

Sapientiæ, id est Senecæ, cædes.

Qui in rure suburbano.

Libera eius responsio ad quæsita.

Constantia in verbis & vultu.

Mors ei indicta.

Verba viri vltima. vtinam ipsa!

Vxorem affatur & firmat.

Sed commori illa vult.

Venas sibi pariter incidunt.

Senex noster lentè & ægrè moritur.

Multa dictat, & loquitur.

Paullina eius viuere cogitur.

defuere qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam sociatæ cum marito mortis petiuisse; deinde oblatâ mitiore spe, blandimentis vitæ euictam. cui addidit paucos postea annos, laudabili in maritum memoriâ, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, vt ostentui esset, multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim durante tractu, & lentitudine mortis, Statium Annæum diu sibi amicitiæ fide & arte medicinæ probatum, orat prouisum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio exstinguerentur, promeret: allatumq. hausit frustrà, frigidis iam artibus & clauso corpore aduersum vim veneni. Postremò stagnum calidæ aquæ introiit, respergens proximos seruorum, additâ voce, *Libare se liquorem illum* IOVI *liberatori.* Exin balneo illatus, & vapore eius exanimatus, sine vllo funeris sollenni crematur. Ita codicillis præscripserat, cùm etiam tum prædiues & præpotens, supremis suis cõsuleret. Fama fuit, Subrium Flauium cum centurionibus occulto consilio, neque tamen ignorante Senecâ, destinauisse, vt post occisum ope Pisonis Neronem, Piso quoque interficeretur, traderetúrque imperium Senecæ, quasi insonti, claritudine virtutum ad summum fastigium dilecto. Quin & verba Flauij vulgabantur, *Non referre dedecori, si citharœdus dimoueretur, & Tragœdus succederet.* quia vt Nero citharâ, ita Piso Tragico ornatu canebat. Ceterùm militaris quoque conspiratio non vltrà fefellit, accensis indicibus ad prodendum Fenium Rufum; quem eundem conscium & inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti minitantíque * renitens Sceuinus, neminem ait plura scire quàm ipsum. Hortaturque vltrò redderet tam bono Principi vicem. Non vox aduersum ea Fenio, non silentium, sed verba sua præpediens, & pauoris manifestus. ceterisque, ac maximè Ceruario Proculo equite, ad conuincendum eum connisis, iussu Imperatoris à Cassio milite, qui ob insigne corporis robur adstabat, corripitur, vinciturque. Mox eorum indicio Subrius Flauius tribunus peruertitur, primò dissimilitudinem morum ad defensionem trahens, neque se armatum cum inermibus effeminatis tantum facinus consociaturum. Dein postquam vrgebatur, confessionis gloriam amplexus, interrogatusque à Nerone, quibus caussis ad obliuionem sacramenti processisset: *Oderam te*, inquit, *nec quisquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti. odisse cœpi postquam parricida matris & vxoris, auriga, histrio & incendiarius extitisti.* Ipsa rettuli verba, quia non vt Senecæ, vulgata erant. Nec minus nosci decebat militaris viri * sensus & incomtos & validos. Nihil in illâ coniuratione grauius auribus Neronis accidisse constitit, qui vt faciendis sceleribus promtus, ita audiendi quæ faceret, insolens erat. Pœna Flauij Veiano Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit, quem Flauius vt humilem & angustum increpans, circumstantibus militibus: *Ne hoc quidem*, inquit, *ex disciplinâ.* admonitus fortiter protẽdere ceruicem: *Vtinam*, ait, *tu tam fortiter ferias.* Et ille multum tremens, cùm vix duobus ictibus caput amputauisset, sæuitiam apud Neronem iactauit, sesquiplagâ interfectum à se dicendo. Proximũ constantiæ exemplum, Sulpicius Asper centurio præbuit. percontanti Neroni, cur in cædem suam conspirauisset? breuiter respondens: *Non aliter tot flagitiis eius * subueniri posse.* Tum iussam pœnam subiit. Nec ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degenerauere. At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero vt Vestinus quoque consul in crimen traheretur, violentum & infensum ratus: sed coniurati consilia cum Vestino non miscuerant, quidam vetustis in eum simultatibus, plures quia præcipitem & insociabilem credebant. Ceterùm Neronis odium aduersus Vestinum ex intimâ so-

Ipse cicutam sumit.

Deniq. balnei vapore exanimatur.

Rumor de Imperio ad Senecam transferendo.

Sed non tam felix Roma.

Fenius Præfectus tãdem detectus.

* renidens

Et Flauius Tribunus.

Qui primò negat:

Mox cum insectatione fatetur.

* Rhenanus, sensus incomtos sed validos.

Militariter moritur.

Asper pari fiduciâ.

* Faber obuenire

Fenius contrà, muliebriter.

Nero Vestinum culpari voluisset:

timâ sodalitate cœperat, dum hic ignauiam Principis penitus cognitam despicit, ille ferociam * amici metuit, sæpe asperis facetiis illusus; quæ vbi multum ex vero traxere, acrem sui memoriam relinquunt. Accesserat recens caussa, quòd Vestinus Statiliam Messallinam matrimonio sibi iunxerat, haut nescius inter adulteros eius & Cæsarem esse. Igitur non crimine, non accusatore exsistente, quia speciem indicij induere non poterat, ad vim dominationis conuersus, Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit: iubetque præuenire conatus consulis, occupare velut arcem eius, opprimere dilectam iuuentutem, quia Vestinus imminentes foro ædes, decoraque seruitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia cõsulis impleuerat. Conuiuium celebrat, nihil metuens, an dissimulando metu, cùm ingressi milites vocari eum à tribuno dixere. Ille nihil demoratus exsurgit: & omnia simul properantur, clauditur cubiculo, præsto est medicus, abscinduntur venæ, vigens adhuc balneo infertur, calidâ aquâ mersatur, nullâ editâ voce, quâ semet miseraretur. Circumdati interim custodiâ qui simul discubuerant, nec nisi prouectâ nocte emissi sunt, postquam pauorem eorum imminens exitium opperientium & imaginatus & irridens Nero, satis supplicij luisse ait pro epulis consularibus. Exin M. Annæi Lucani cædem imperat. Is profluente sanguine, vbi frigescere pedes manusque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit; recordatus carmen à se compositum, quo vulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat, versus ipsos rettulit. eaque illi suprema vox fuit. Senecio posthac & Quinctianus, & Sceuinus, non ex priore vitæ mollitiâ, mox reliqui coniuratorum periere, nullo facto dictóve memorando. Sed compleri interim vrbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru domum, genua ipsius adoluit, & dextram osculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, Antonij Natalis & Ceruarij Proculi festinata indicia impunitate remunerat: Milichus præmiis ditatus, Conseruatoris sibi nomen Græco eius rei vocabulo assumsit. E tribunis Granius Siluanus quamuis absolutus, suâ manu cecidit: Statius Proximus veniam quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitus corrupit. Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flauius Nepos, Statius Domitius; quasi Principem non quidem odissent, sed tamen existimarentur. Nouio Prisco per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo atque Annio Pollioni infamatis magis quàm conuictis, data exsilia. Priscum Antonia Flacilla coniunx comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primùm & integris opibus, pòst ademptis. quæ vtraque gloriam eis auxere. Pellitur & Rufus Crispinus occasione coniurationis, sed Neroni inuisus, quòd Poppæam quondam matrimonio tenuerat. Verginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia iuuenum eloquentiâ, Musonius præceptis sapientiæ fouebat. Cluuidieno Quieto, Iulio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Iulio Altino, velut in agmen & numerum, Ægæi maris insulæ permittuntur. At Cadicia vxor Sceuini, & * Cesenius Maximus Italiâ prohibentur, reos fuisse se, tantùm pœnâ experti. Atilla mater Annæi Lucani, sine absolutione in supplicio dissimulata. Quibus perpetratis Nero, & concione militum habitâ, bina nummûm millia viritim manipularibus diuisit; addiditque sine pretio frumentum, quo antè ex modo annonæ vtebantur. Tum quasi gesta bello expositurus vocat senatum, & triumphale decus Petronio Turpiliano consulari: Cocceio Neruæ prætori designato, Tigellino præfecto prætorij tribuit; Tigellinum & Neruam ita extollens, vt

In quem ei vetus odium.

* animi

Quia insons, pro imperio iubet mori.

Ille statim & intrepidè exsequitur.

Lucanus occisus.

Et ceteri.

Romani intereà sacrificant, gaudet.

Nero præmia indicibus distribuit:

Pœnas & exsilia suspectis.

* Cæsonius

Milites alloquitur:

Et largitione auget.

Amicos item honoribus.

De Nymphidio, ex occasione.

Edictum & confessiones reorum proposita.

In Senatu adulantium certamen.

* Alienus

* Redundat, vt opinor.

Pugio Sceuini sacratus.

Verba ominosa.

super triumphales in foro imagines, apud palatium effigies eorum quoque sisteret. Dedit etiam consularia insignia Nymphidio, de quo quia nunc primùm oblatus est, pauca repetam. Nam & ipse pars Romanarum cladium erit. Igitur matre libertinâ ortus, quæ corpus decorum inter seruos libertosque Principum vulgauerat, ex C. Cæsare se genitum ferebat, quoniam forte quâdam habitu procerus & toruo vultu erat: siue C. Cæsar scortorum quoque cupiens, etiam matri eius illusit. Sed Nero vocato senatu, oratione inter patres habitâ, edictum apud populum, & collata in libros indicia, confessionesque damnatorum adiunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, tamquam viros insontes ob inuidiam aut metum exstinxisset. Ceterùm cœptam, adultamque & reuictam coniurationem neque tunc dubitauere, quibus verum noscendi cura erat; & fatentur, qui post interitum Neronis in vrbem regressi sunt. At in senatu cunctis vt cuique plurimum mœroris, in adulationem demissis, Iunium Gallionem Senecæ fratris morte pauidum, & pro suâ incolumitate supplicem increpuit Salienus Clemens, hostem & parricidam vocans: donec consensu patrum deterritus est, ne publicis malis abuti ad occasionem priuati odij videretur, neu compositam & oblitteratam mansuetudinem Principis nouam ad sæuitiam traheret. Tum decreta dona & grates deis [* decernuntur] proprìusq. honos Soli, cui est vetus ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta coniurationis, numine retexisset: vtque Circensium cerealium ludicrũ pluribus equorum cursibus celebraretur: mensisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Saluti exstrueretur: eo loci ex quo Sceuinus ferrum promserat. Ipse eum pugionem apud Capitolium sacrauit, inscripsitque IOVI VINDICI. In præsens haut animaduersum, post arma Iulij Vindicis ad auspicium & præsagium futuræ vltionis trahebatur. Reperio in commentariis senatus, Cerialem Anicium consulem designatum, pro sententiâ dixisse, vt templum diuo Neroni quàm maturrimè publicâ pecuniâ poneretur. Quod quidem ille decernebat, tamquam mortale fastigium egresso, & venerationem hominum merito: quod ad omina olim sui exitus verteretur. Nam deûm honor Principi non antè habetur, quàm agere inter homines desierit.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XVI.

BREVIARIVM LIBRI.

FAlsi thesauri in Africâ reperti: inq; iis Neronis vanitas. Qui Romæ quinquennale certamen certat, prorsus histrionium in morem. Poppæa moritur: eiq; amplum funus ductum. C. Cassius & L. Silanus in exsilium pelluntur: posterior denique interficitur, ac plures alij. In Campaniâ magna & prodigij loco tempestas. Anteius & Ostorius ad mortem aguntur, Mella, Crispinus, Petronius. Thraseas Pætus etiam accusatur, tunc lumen Romani orbis: & Bareas Soranus. damnantur, & ipsi se absoluunt. Anni vnius hæc gesta: quia reliqua libri Fatum inuidit.

C. SVETONIO. L. PONTIO TELESINO COSS.

ILLVSIT dehinc Neroni fortuna per vanitatem ipsius, ex promisso Gesellij Bassi, qui origine Pœnus, mente turbidâ, nocturnæ quietis imaginem ad spem haut dubiam retraxit. Vectusque Romam, Principis aditum emercatus, expromit repertum in agro suo specum altitudine immensâ, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniæ, sed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe prægraues iacere, astantibus parte alia columnis. quæ per tantum æui occulta, augendis præsentibus bonis. Ceterùm vt coniectura demonstrat, Didonem Fenissam Tyro profugam, conditâ Carthagine, illas opes abdidisse, ne nouus populus nimiâ pecuniâ lasciuiret: aut reges Numidarum & aliàs infensi, cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris, non ipsius negotij fide satis spectatâ, nec missis visoribus per quos nosceret, an vera assererentur, auget vltrò rumorem; mittitque qui velut partam prædam adueherent. Dantur triremes & dilectum nauigium, iuuandæ festinationi. nec aliud per illos dies populus credulitate prodentis diuersâ famâ tulerat. Ac fortè quinquennale ludicrum secundo lustro celebrabatur: oratoribusq. præcipua materia in laudem Principis assumta est. Non enim tantum solitas fruges, nec metallis confusum aurum gigni, sed nouâ vbertate prouenire terras, & obuias opes deferre deos. quæque alia summâ facundiâ, nec minore adulatione seruilia fingebant, securi de facilitate credentis. Gliscebat interim luxuria spe inani, consumebanturq. veteres opes, quasi oblatis quas multos per annos prodigeret. Quin & inde iam largiebatur. Et diuitiarum exspectatio, inter caussas paupertatis publicæ erat. Nam Bassus effosso agro suo, latisque circum aruis, dum hunc vel illum locũ promissi specus adseuerat, sequunturq. non modò milites, sed populus agrestium efficiendo operi assumtus, tandem positâ vecordiâ, non falsa antè somnia sua, seque tunc primùm elusum admirãs, pudorem & metum morte voluntariâ effugit. Quidam vinctum ac mox dimissum tradidere, ademtis bonis in locũ regiæ gazæ. Interea senatus propinquo iam lustrali certamine, vt dedecus auerteret, offert Imperatori victoriam cantus, adiicit facundiæ coronam, quâ ludicra deformitas velaretur. Sed Nero nihil ambitu nec potestate senatus opus esse dictitans, * se æquum aduersus æmulos, & religione iudicum meritam laudem assecuturum, primò carmen in scenâ recitat: mox flagitante vulgo, vt omnia studia sua publicaret (hæc enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis citharæ legibus obtemperans: ne fessus resideret, ne sudorem, nisi eâ quam indutui gerebat veste detergeret: vt nulla

Magni thesauri spes Neroni facta.

Quem Dido olim abdidisset.

Illo credit.

Mittit qui adueherent.

Oratores & vates etiam hæc publicant.

Delusi omnes.

Nihil, præter nihil, repertum.

Somniator se interimit.

* seque vnum

Nero publicè citharâ, etiam Romæ canit:

oris

Accuratè, ex scænicâ lege. oris aut narium excrementa viserentur. Postremò flexus genu, & cœtum illum manu veneratus, sententias iudicum opperiebatur ficto pauore. Et plebs

Plebs vrbana applaudit: quidem vrbis, histrionum quoque gestus iuuare solita, personabat certis modis, plausuque composito. Crederes lætari, ac fortasse lætabantur, per iniuriam publici flagitij. Sed qui remotis è municipiis, seueramque adhuc, &

Nonilla seuera, ac rustica. antiqui moris retinentes Italiam, quiq. per longas prouincias lasciuiæ inexperti officio legationum aut priuatâ vtilitate aduenerant, neque aspectum illum tolerare, neque labori inhonesto sufficere: cùm manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros, ac sæpe à militibus verberarentur, qui per cuneos stabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut silentio segni præteriret. Constitit plerosque equitum, dum per angustias aditus & ingruentem multitudinem enituntur, obtritos: & alios dum diem noctemque sedilibus continuant, morbo exitiabili correptos. quippe grauior inerat metus, si

Per vim retenti spectatores.

Inquisitum in vultus & voces. spectaculo defuissent, multis palàm & pluribus occultis, vt nomina ac vultus, alacritatem, tristitiamq. coëuntium scr[illegible]rentur. Vnde tenuioribus statim irrogata supplicia, adversus illustres dis[illegible]mulatum ad præsens, & mox

Vnde Vespasiano periculum. redditum odium. Ferebantque Vespasianum tamquam somno conniueret, à Phœbo liberto increpitum, ægreque meliorum precibus obtectum: mox imminentem perniciem maiore fato effugisse. Post finem ludicri Poppæa

Poppæa moritur. mortem obiit, fortuitâ mariti iracundiâ, à quo grauida ictu calcis afflicta est. Neque enim venenum crediderim, quamuis quidam scriptores tradant, odio magis quàm ex fide. Quippe liberorum cupiens, & amori vxoris ob-

More nouo sepulta. noxius erat. Corpus non igni abolitum, vt Romanus mos: sed regum externorum consuetudine, differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum

Nero eâ pro rostris laudauit. infertur. Ductæ tamen publicæ exsequiæ, laudauitque ipse apud rostra formam eius, & quòd diuinæ infantis parens fuisset, aliaque fortunæ munera pro virtutibus. Mortem Poppææ vt palàm tristem, ita recordantibus lætam ob impudicitiam eius sæuitiamque, nouâ insuper inuidiâ Nero compleuit,

Cassius & Silanus accusati: prohibendo C. Cassium officio exsequiarum. quod primum indicium mali, neque in longum dilatum est. Sed Silanus additur, nullo crimine, nisi quòd

Ob virtutes. Cassius opibus vetustis, & grauitate morum, Silanus claritudine generis, & modestâ iuuentâ præcellebant. Igitur missâ ad senatum oratione, remouen-

Tamen ridicula quædam præscripta: dos à Rep. vtrosq. disseruit. Obiectauitque Cassio quòd inter imagines maiorum, etiã C. Cassij effigiem coluisset, ita inscriptam: DVCI PARTIVM. Quippe semina belli ciuilis, & defectionem à domo Cæsarum quæsitam.

**ac* Ac* vt memoriâ tantum infensi nominis ad discordias vteretur, assumsisse L. Silanum iuuenem genere nobilem, animo præruptum, quem nouis rebus

Aut falsa: ostentaret. Ipsum dehinc Silanum increpuit iisdem quibus patruum eius Torquatum, tamquam disponeret iam imperij curas, præficeretque rationibus & libellis & epistolis libertos: & inania simul & falsa. Nam Silanus intentior metu, & exitio patrui ad præcauendum exterritus erat. Inducit post-

Additur Lepida, Cassii vxor. hac vocabulo indicum, qui in Lepidam Cassij vxorem, Silani amitam, incestum cum fratris filio & diros sacrorum ritus confingerent. Trahebantur vt conscij Vulcatius Tullinus, ac Marcellus Cornelius senatores, & Calpurnius Fabatus eques Romanus: qui appellato Principe instantem damnationem frustrati, mox Neronem circa summa scelera distentum, quasi minores euasere. Tunc senatusconsulto Cassio, & Silano exsilia decernuntur; de Lepidâ

Illi in exsilium pulsi. Cæsar statueret. Deportatusq. in insulam Sardiniam Cassius, & * senatus ius

Sed Silanus paullò post interfectus. exspectabatur. Silanus tamquam Naxum deueheretur, Hostiã amotus, pòst municipio Apuliæ, cui nomen est Barium, clauditur. Illic indignissimum

casum

casum sapienter tolerans, à centurione ad cædem misso corripitur. Suadentique venas abrumpere, animum quidem morti destinatum ait, sed non permittere percussori gloriam ministerij. At centurio quamuis inermem, præualidum tamen & iræ quàm timori propiorem cernens, premi à militibus iubet. Nec omisit Silanus obniti, & intendere ictus quantum manibus nudis valebat, donec à centurione vulneribus aduersis tamquam in pugnâ caderet. Haut minus promtè L. Vetus, socrusque eius Sextia & Pollutia filia necem subiere: inuisi Principi, tamquã viuendo exprobrarent interfectũ esse Rubellium Plautum generum Lucij Veteris. Sed initium detegendæ sæuitiæ præbuit interuersis patroni rebus ad accusandum transgrediens Fortunatus libertus, ascito Claudio Demiano, quem ob flagitia vinctum à Vetere Asiæ proconsule, exsoluit Nero in præmium accusationis. Quod vbi cognitum reo, seque & libertũ pari sorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occultâ custodiâ circumdant. Aderat filia super ingruens periculum longo dolore atrox, ex quo percussores Plauti mariti sui viderat: cruentamque ceruicem eius amplexa, seruabat sanguinem, & vestes respersas, vidua implexa luctu continuo, nec vllis alimentis, nisi quæ mortem arcerent. Tum hortante patre, Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur, egressus obsidens, audiret insontem, néve consulatus sui quondam collegam dederet liberto, modò muliebri eiulatu, aliquando sexum egressa, voce infensâ clamitabat. donec Princeps immobilem se precibus & inuidiæ iuxtà ostendit. Ergo nuntiat patri abiicere spem, & vti necessitate. Simul affertur parari cognitionem senatus, & trucem sententiam. Nec defuere qui monerent magnâ ex parte heredem Cæsarem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo consulere. quod aspernatus, ne vitam proximè libertatem actam nouissimo seruitio fœdaret, largitur in seruos quantum aderat pecuniæ: & si qua asportari possent, sibi quemque deducere, tris modò lectulos ad suprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abscindunt venas, properique & singulis vestibus ad verecundiam velati, balneis inferuntur. pater, filiam; auia, neptem; illa vtrosque intuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitum, vt relinquerent suos superstites & morituros. Seruauitque ordinem fortuna: ac senior prius, tum cui prima ætas, exstinguuntur. Accusati post sepulturam, decretumque vt more maiorum punirentur. Et Nero intercessit, mortem * sine arbitrio permittens. ea cædibus peractis ludibria adiiciebantur. P. Gallus eques Romanus, quòd Fenio Rufo intimus, & Veteri non alienus fuerat, aquâ atq. igni prohibitus est: Liberto & accusatori præmium operæ, locus in theatro inter viatores tribunicios datur. Et mensis qui Aprilẽ eundemque Neroneum sequebatur, Maius Claudij, Iulius Germanici, vocabulis mutantur: testificante Cornelio Orfito qui id censuerat, ideo Iunium mensem transmissum, quia duo iam Torquati ob scelera interfecti, infaustũ nomen * Iunij tum fecissent. Tot facinoribus fœdum annum etiam dij tempestatibus & morbis insigniuere. Vastata Campania turbine ventorum, qui villas, arbusta, fruges passim disiecit, pertulitque violentiam ad vicina vrbi. In quâ omne mortalium genus vis pestilentiæ depopulabatur, nullâ cæli intemperie quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non sexus, nõ ætas periculo vacua. Seruitia perinde ac ingenua plebes raptim exstingui, inter coniugum & liberorum lamenta; qui dum assident, dum deflent, sæpe eodem rogo cremabantur. Equitum senatorumque interitus quamuis promiscui, minus flebiles erant, tamquam communi mortalitate sæuitiam Principis præuenirent. Eodem

L. Vetus item accusatus:

Idq; à libertto.

Filia pro eo intercedit:

Nec impetrat.

Miserabile trina mortis exemplum.

* *Tabet, suo,*

Honores Neroni.

* *nomen Iunium fecissent.*

Tempestas in Campaniâ.

Pestis notabilis Romæ.

dem anno dilectus per Galliam Narbonensem Africamque & Asiam habiti sunt, supplédis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut valetudine fessi, sacramento soluebantur. Cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est Princeps, vt amissa vrbi reponerent. quam pecuniam Lugdunenses antè obtulerat, turbidis casibus. C. Suetonio, L. Telesino Coss. Antistius Sosianus factitatis in Neronem carminibus probrosis, exsilio, vt dixi, multatus, postquam id honoris indicibus tamque promtum ad cædes Principem accepit, inquies animo, & occasionum haut segnis, Pammenem eiusdem loci exsulem, & Chaldæorum arte famosum, eoque multorum amicitiis innixum, similitudine fortunæ sibi conciliat. Ventitare ad eum nuntios & * consolationes nõ frustrà ratus, simul annuam pecuniam à P. Anteio ministrari cognoscit. Neque nescium habebat, Anteium caritate Agrippinæ inuisum Neroni, opesque eius præcipuas ad eliciendam cupidinem, eamque caussam multis exitio esse. Igitur interceptis Anteij litteris, suratus etiã libellos quibus dies genitalis eius, & euentura, secretis Pammen occultabantur, simul repertis quæ de ortu vitaque Ostorij Scapulæ compo a erant, scribit ad Principem, magna se & quæ incolumitati eius conducerent allaturum, si breuem exsilij veniam impetrauisset. quippe Anteium & Ostorium imminere rebus, & sua Cæsarisque fata scrutari. Exin missæ liburnicæ, aduehiturque properè Sosianus. Ac vulgato eius indicio, inter damnatos magis quàm inter reos Anteius Ostoriusque habebantur: adeò vt testamentum Anteij nemo obsignaret, nisi Tigellinus auctor exstitisset. Monitus prius Anteius, ne supremas tabulas moraretur. At ille hausto veneno, tarditatem eius perosus, intercisis venis, mortem approperauit. Ostorius longinquis in agris apud finem Liguru̇m id temporis erat. eò missus centurio, qui cædem eius maturaret. Caussa festinandi ex eo oriebatur, quòd Ostorius multâ militari famâ, & ciuicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore armorumque scientiâ, metum Neroni fecerat, ne inuaderet, pauidũ semper, & repertâ nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio vbi effugia villæ clausit, iussa Imperatoris Ostorio aperit. Is fortitudinem aduersum hostes sæpe spectatam in se vertit. Et quia venæ quanquam interruptæ parum sanguinis effundebant, hactenus manu serui vsus vt immotum pugionem extolleret, adpressit dextram eius, iuguloq. occurrit. Etiam si bella externa, & obitas pro Rep. mortes tantâ casuum similitudine memorarem; meque ipsum fatias cepisset, aliorumque tædium exspectarem, quamuis honestos ciuium exitus, tristes tamen & continuos aspernantium. At nunc patientia seruilis, tantumque sanguinis domi perditum, fatigant animum & mæstitiâ restringunt. Neque aliam defensionem ab iis quibus ista noscentur exegerim, quàm ne oderim tam segniter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non vt in cladibus exercituum, aut captiuitate vrbium, semel editam transire licet. Detur hoc illustrium virorum posteritati, vt quomodo exsequiis à promiscuâ sepulturâ separantur; ita in traditione supremorum accipiant habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra dies, eodem agmine Annæus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Crispinus, ac C. Petronius cecidere. Mella & Crispinus equites Romani, dignitate senatoriâ. Nam hic quondam præfectus prætorij, & cõsularibus insignibus donatus, ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus, accepto iussæ mortis nuntio semet interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuerat, per ambitionem præposteram, vt eques Romanus consularibus potentiâ æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ breuius iter credebat, per procurationes

Lugduno combusta subuenit Nero.

A. V. C. DCCCXIX.

Sosianus exsul.

**consultationes P. Anteium accusat:*

Et Ostoriũ.

Ille venis incisis abit.

Ad Ostoriũ centurio missus.

Atque is pugione se interemit.

Excusatio tot tristium narrationũ, & parium.

Crispinus mori iussus:

Et Annæus Mella.

procurationes administrandis Principis negotiis. Idem Annæum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis. quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, accusatorem conciuit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumque coniurationis scientia fingitur, assimilatis Lucani litteris. quas inspectas Nero, ferri ad eum iussit, opibus eius inhians. At Mella, quæ tum promtissima mortis via, exsoluit venas: scriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in Tigellinum, generumq. eius Cossutianum Capitonem erogabat, quo cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitij querens ita scripsisset: *se quidem mori nullis supplicij caussis, Rufum autem Crispinum & Anicium Cerialem vitâ frui, infensos Principi.* quæ composita credebantur, de Crispino quia interfectus erat, de Ceriale vt interficeretur. Neque enim multo post vim sibi attulit, minore quàm ceteri miseratione, quia proditam C. Cæsari coniurationem ab eo meminerant. De C. Petronio suprà pauca repetenda sunt. Nam illi dies per somnum, nox officiis, & oblectamentis vitæ transigebatur. Vtque alios industria, ita hunc ignauia ad famam protulerat, habebaturq. non ganeo & profligator, vt plerique sua haurientium, sed erudito luxu. Ac dicta factaque eius quanto solutiora, & quandam sui negligentiâ præferentia, tanto gratiùs in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniæ, & mox consul, vigentem se ac parem negotiis ostendit: dein reuolutus ad vitia, seu vitiorum imitationem, inter paucos familiarium Neroni assumtus est, elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum, & molle affluentiâ putat, nisi quod ei Petronius approbauisset. Vnde inuidia Tigellini, quasi aduersus æmulũ & scientiâ voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem Principis, cui ceteræ libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Sceuini Petronio obiectans; corrupto ad indiciũ seruo ademtaque defensione, & maiore parte familiæ in vincla raptâ. Fortè illis diebus Campaniam petiuerat Cæsar, & Cumas vsque progressus Petronius illic attinebatur. Nec tulit vltrà timoris aut spei moras. neque tamen præceps vitam expulit, sed incisas venas, vt libitum obligatas, aperire rursum, & alloqui amicos, non per seria, aut quibus constantiæ gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animæ, & sapientium placitis, sed leuia carmina & faciles versus. Seruorũ alios largitione, quosdam verberibus affecit. Inijt & vias, somno indulsit, vt quamquã coacta mors, fortuitæ similis esset. Ne codicillis quidem (quod pleriq. pereuntium) Neronẽ aut Tigellinum, aut quem alium potentiũ adulatus est: sed flagitia Principis sub nominibus exoletorũ feminarumque, & nouitate cuiusq. stupri perscripsit, atque obsignata misit Neroni. fregitq. annulũ, ne mox vsui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonã modo noctium suarũ ingenia notescerent, offertur Silia matrimonio senatoris haut ignota, & ipsi ad omnẽ libidinem adscita, ac Petronio perquàm familiaris. agitur in exsiliũ, tamquam non siluisset quæ viderat pertuleratque, proprio odio. At Numicium Thermũ præturâ functũ Tigellini simultatibus dedidit, quia libertus Thermi quædã de Tigellino criminosè detulerat, quæ cruciatibus tormentorum ipse, patronus eius nece immeritâ lueret. Trucidatis tot insignibus viris, ad postremũ Nero virtutẽ ipsam exscindere cõcupiuit, interfecto Bareâ Sorano & Thraseâ Pæto, olim vtrisque infensus, & accedentibus caussis in Thraseam: quòd senatu egressus est, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui: quodq. Iuuenaliũ ludicro parũ expetibilẽ operã præbuerat: eaq. offensio altiùs penetrabat, quia idẽ Thrasea Patauij, vnde ortus erat, ludis Cesticis à Troiano Antenore institutis, habitu tragico cecinerat. Die quoq. quo prætor Antistius ob probra in

Pater Lucani.

C. Petronius ad mortem actus.

Elegantia viri,

Diu Neroni percari:

Donec, Tigellino adnitente, euertitur.

Solutè admodum moritur,

Neroni flagitiis suis prius ingestis.

Bareas Soranus & Thraseas Pætus accusantur.

Crimina in istum.

Neronem composita ad mortē damnabatur, mitiora censuit, obtinuitque: & cùm deûm honores Poppææ decernuntur, sponte absens, funeri nō interfuit.

Capito ea renouat, Quæ oblitterari non sinebat Capito Cossutianus, præter animum ad flagitia

Et auget. præcipitem, inimicus Thraseæ, quòd auctoritate eius concidisset iuuantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant. Quin & illa obiectabat: *principio anni vitare Thraseam sollenne iusiurandum: nuncupationibus votorum non adesse, quamuis Quindecimuirali sacerdotio præditum: nunquam pro salute Principis, aut cælesti voce immolauisse: assiduum olim & indefessum, qui vulgaribus quoque patrum consultis semet fautorem aut aduersarium ostenderet, triennio non introiisse curiam: nuperrimeque cùm ad coërcendos Silanum & Veterem certatim concurreretur, priuatis potius clientium negotiis vacauisse. secessionem iam id & partes, &, si multi idem audeant, bellum esse. Vt quondam C. Cæsarem,* inquit, *& M. Catonem, ita nunc te Nero & Thraseam auida discordiarum ciuitas loquitur. Et habet sectatores vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque eius sectantur, rigidi & tristes, qui tibi lasciuiam exprobrent. Huic vni incolumitas tua sine arte, sine honore. Prospe[illegible] Principis res spernit: etiam ne luctibus & doloribus non satiatur? Eiusdem animi est, Popp[illegible]m diuam non credere, cuius in acta diui Augusti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani per prouincias, per exercitus, curatiùs leguntur, vt noscatur quid Thrasea non fecerit. Aut transeamus ad illa instituta, si potiora sunt: aut noua cupientibus auferatur dux & auctor. Ista secta Tuberones & Fauonios veteri quoque Reip. ingrata nomina genuit. Vt imperium euertant, libertatem præferunt: si peruerterint, ipsam aggredientur. Frustra Cassium amouisti, si gliscere & vigere Brutorum æmulos passurus es. Denique nihil ipse de Thraseâ scripseris, disceptatorem senatum nobis relinque.* Extollit irâ promtum Cossutiani animum Nero:

Accessit Marcellus accusator. adiicitque Marcellum Eprium acri eloquentiâ. At Baream Soranum iam si-

**Tonius. Crimina in Baream.* bi * Ostorius Sabinus eques Romanus poposcerat reum ex procōsulatu Asiæ, in quâ offensiones Principis auxit, iustitiâ atque industriâ: & quia portui Ephesiorum aperiendo curam insumserat: vimque ciuitatis Pergamenæ prohibentis Acratum Cæsaris libertū statuas & picturas auehere, inultam omiserat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti, & ambitio cōciliandæ prouinciæ

Tiridates sub hæc in vrbem venit. ad spes nouas. Tempus damnationi dilectum, quo Tiridates accipiendo Armeniæ regno aduentabat: vt ad externa rumoribus intestinum scelus obscuraretur, an vt magnitudinem imperatoriam cæde insignium virorum quasi regio facinore ostentaret. Igitur omni ciuitate ad excipiendum Principem

Thraseas prohibetur occurrere. spectandumque regem effusâ, Thrasea occursu prohibitus non demisit animum: sed codicillos ad Neronem composuit, requirens obiecta, & expurgaturum asseuerans, si notitiam criminum & copiam diluendi habuisset. Eos

Codicillos ad Neronem mittit. codicillos Nero properanter accepit, spe exterritum Thraseam * sensisse per

**scripsisse* quæ claritudinem Principis extolleret, suamque famam dehonestaret. Quod vbi non euēnit, vultumque & spiritus & libertatem insontis vltrò extimuit,

Ambigit, an se defendat. vocari patres iussit. Tum Thrasea inter proximos consultauit, tentarétne defensionem, an sperneret. Diuersa consilia afferebantur. Quibus intrari cu-

Sunt, qui suadeant: riam placebat, *securos esse de constantiâ eius dixerunt, nihil dicturum, nisi quo gloriam augeret. Segnes & pauidos supremis suis secretum circumdare. Aspiceret populus virum morti obuium, audiret senatus voces quasi ex aliquo numine supra humanas: posse ipso miraculo etiam Neronem permoueri. sin crudelitas persisteret, distingui certè apud posteros memoriam honesti exitus ab ignauiâ per silentium pereuntium.* Contrà, qui opperiendum domi cense-

Sunt, qui dissuadeant. bant, de ipso Thraseâ eadem. *sed ludibria & contumelias imminere. subtraheret aures conuiciis & probris. Non solùm Cossutianum aut Eprium ad scelus promtos, superesse qui forsitan manus ictusque per * immanitatem Augusti. etiam bonos metu sequi. Detraheret potius senatui, quem * perornauisset, infamiam tanti flagitij: & relinqueret incertum, quid viso Thra-*

**semper ornauisset,*

seâ reo

seâ reo decreturi patres fuerint. vt Neronem flagitiorum pudor caperet, irritâ spe agitari: multoque magis timendum, ne in coniugem, in familiam, in cetera pignora eius sauiret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum vestigiis & studiis vitam duxerit, eorum gloriâ peteret finem. Aderat consilio Rusticus Arulenus flagrans iuuenis, & cupidine laudis offerebat se intercessurum senatusconsulto. Nam plebis trib. erat. Cohibuit spiritus eius Thrasea, *ne vana & reo non profutura, intercessori exitiosa inciperet. Sibi actam ætatem, & tot per annos continuum vitæ ordinem, non deserendum: illi initium magistratuum, & integra quæ supersint. Multum antè secum expenderet, quod tali tempore capessendæ Reip. iter ingrederetur.* Ceterùm ipse an venire in senatum deceret, meditationi suæ reliquit. At posterâ luce duæ prætoriæ cohortes armatæ, templum genitricis Veneris insedere. Aditum senatus globus togatorum obsederat, non occultis gladiis. dispersíque per fora ac basilicas cunei militares. inter quorum aspectus & minas ingressi curiam senatores. Et oratio Principis per Quæstorem eius audita est. Nemine nominatim compellato, patres arguebat, *quòd publica munia desererent, eorumque exemplo equites Rom. ad segnitiam verterentur. Etenim quid mirum è longinquis prouinciis adeniri, cùm plerique adepti consulatum & sacerdotia, hortorum potius amœnitati inseruirent?* quod velut telum arripuere accusatores. Et initium faciente Cossutiano, maiore vi Marcellus, *summam Reip. agi clamitabat: contumaciâ inferiorum, lenitatem imperitantis deminui. Nimiùm mites ad eam diem patres, qui Thraseam desciscentem, qui generum eius Heluidium Priscum in iisdem furoribus, simul Paconium Agrippinum paterni in Principes odij heredem, & Curtium Montanum detestanda carmina factitantem, eludere impunè sinerent. Requirere se in senatu consularem, in votis sacerdotem, in iureiurando ciuem: nisi contra instituta & cærimonias maiorum, proditorem palàm & hostem Thrasea induisset. Denique agere senatorem, & Principis obtrectatores protegere solitus, veniret, censeret quid corrigi aut mutari vellet: faciliùs perlaturos singula increpantem, quàm nunc silentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terræ, an victorias sine damno exercituum displicere? Ne hominem bonis publicis mæstum, & qui fora, theatra, templa pro solitudine haberet, qui minitaretur exsilium suum, ambitionis prauæ compotem facerent. Non illi consulta hæc, non magistratus, aut Romanam vrbem videri. Abrumperet vitam ab eâ ciuitate, cuius caritatem olim, nunc & aspectum exuisses.* Cùm per hæc atque talia Marcellus inuecheretur toruus & minax, voce, vultu, oculis ardesceret, non illa nota & * celebritate periculorum sueta iam senatus mæstitia, sed nouus & altior pauor, manus & tela militum cernentibus. simul ipsius Thraseæ venerabilis species obuersabatur: & erant qui Heluidium quoque miserarentur, innoxiæ affinitatis pœnas daturum. *Quid Agrippino obiectum, nisi tristem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberij sæuitiâ concidisset. Enimuerò Montanum probæ iuuentæ, neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.* Atq. interim Ostorius Sabinus Sorani accusator ingreditur, orditurque de amicitiâ Rubellij Plauti, quodque proconsul Asiæ Soranus pro claritate sibi potius accommodatum, quàm ex vtilitate communi egisset, alendo seditiones ciuitatum. Vetera hæc. sed recens, discrimini patris filiam connectebat, quòd pecuniam Magis dilargita esset. Acciderat sanè pietate Seruiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate erga parentem, simul imprudentiâ ætatis, non tamen aliud consultauerat, quàm de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in senatum, steteruntque diuersi ante tribunal consulum, grandis æuo parens, contrà filia intra vicesimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exsilium pulso, viduata desolataque; ac ne patrem quidem intuens, cuius onerasse pericula videbatur. Tum interrogante accusatore, an cultus dotales, an detractum ceruici monile venumdedisset, quo pecuniam faciendis magicis sacris*

Arulenii iuuenilis impetus.

Quem vir augustus cohibet.

Templũ Nero milite complet.

Obliquâ oratione patres accusat.

Marcellus in Thraseam insurgit.

Senatus ad hæc expauidus.

* crebtitate

Milites ante oculos: Thraseas in animo.

Iam & in Baream Ostorius inuehitur.

Etiam in eius filiam.

Illa in Curiam vocata.

Inuidiosè interrogat accusator:

contraheret? primùm ſtrata humi, longoque fletu & ſilentio, pòſt, altaria & aram complexa: *Nullos*, inquit, *impios deos, nullas deuotiones, nec aliud infelicibus precibus inuocaui, quàm vt hunc optimum patrem tu Cæſar & vos patres ſeruaretis incolumem. Sic gemmas & veſtes & dignitatis inſignia dedi; quomodo ſi ſanguinẽ & vitam popoſciſſent. Viderint iſti antehac mihi ignoti quo nomine ſint, quas artes exerceant: nulla mihi Principis mentio, niſi inter numina fuit. Neſcit tamen miſerrimus pater. & ſi crimen eſt, ſola deliqui.* Loquentis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque, non illam in prouinciam ſecum profectam, non Plauto per ætatem noſci potuiſſe, non criminibus mariti connexam, nimiæ tantùm pietatis ream, ſepararẽt à ſe quamcunque ſortem ſubiret. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, niſi interiecti lictores vtriſque obſtitiſſent. Mox datus teſtibus locus: & quantum miſericordiæ ſæuitia accuſationis permouerat, tantum iræ P. Egnatius teſtis conciuit. Cliens hic Sorani, & tunc emtus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicæ ſectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honeſti * & exerciti, ceterùm animo perfidi ſus, & ſubdolus, auaritiam ac libidinem occultans. Quæ poſtquam pecuni reclusa ſunt, dedit exemplum præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos, aut flagitiis commaculatos, ſic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces. Idem tamen dies & honeſtum exemplum tulit Caſſij Aſclepiodoti, qui magnitudine opum præcipuus inter Bithynos, quo obſequio florentem Soranum celebrauerat, labentem non deſeruit. Exutuſque omnibus fortunis, & in exſilium actus, æquitate deûm * erga bona malaque documenta. Thraſeæ Soranoq. & Seruiliæ datur mortis arbitrium. Heluidius & Paconius Italiâ depelluntur. Montanus patri conceſſus eſt, prædicto ne in Repub. haberetur. Accuſatoribus Eprio & Coſſutiano quinquagies ſeſtertiûm ſingulis, Oſtorio duodecies & quæſtoria inſignia tribuuntur. Tum ad Thraſeam in hortis agentẽ quæſtor conſulis miſſus, veſperaſcente iam die. illuſtrium virorum feminarumque cœtus frequentes egerat, maximè intentus Demetrio Cynicæ inſtitutionis doctori: cum quo, vt coniectare erat intentione vultus, & auditu ſi qua clariùs proloquebantur, de naturâ animæ, & diſſociatione ſpiritus corporiſque inquirebat: donec aduenit Domitius Cæcilianus ex intimis amicis, & ei quid ſenatus cenſuiſſet, expoſuit. Igitur flentes quiritanteſque qui aderant, faceſſere properè Thraſea, neu pericula ſua miſcere cum ſorte damnati hortatur. Arriamque tentantem mariti ſuprema, & exemplum Arriæ matris ſequi, monet retinere vitam, filiæque communi ſubſidium vnicum non adimere. Tum progreſſus in porticum, illic à quæſtore reperitur, lætitiæ propior, quia Heluidium generum ſuum Italiâ tantum arceri cognouerat. Acceptò dehinc ſenatuſconſulto, Heluidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectis vtriuſq. brachij venis, poſtquam cruorem effudit, humum ſuper ſpargens, propius vocato quæſtore, *Libemus*, inquit, *Ioui liberatori. Spectatiuuenis, & omen quidem dij prohibeant; ceterùm in ea tempora natus es, quibus firmare animum expedit conſtantibus exemplis.* Pòſt lentitudine exitus graues cruciatus afferente, obuerſis in Demetrium. *

Ipſa piè & miſerabiliter reſpondet.

Pater eam excuſat.

Impurus teſtis, Egnatius,

honeſti exercitus, Philoſophiæ dehoneſtamentum.

Thraſeas & Soranus mori iuſſi.

Perfertur nuncius ad Thraſeam:

Seriis ſermonibus intentum.

Suos hortatur & roborat.

Abit è vitâ, vt è conuiuio.

C. COR-